Guy de Maupassant

Bastarzii

Traducere şi lectură critică de
DORINA MIHAELA DONEA

O lectură atentă a nuvelelor lui Maupassant pune în evidență locul important pe care îl ocupă copilul natural și bastardul în ansamblul operei sale. Trebuie să precizăm că scriitorul vorbește alternativ despre bastard și copil natural în cadrul aceleiași nuvele, ceea ce ne conduce la ideea că, pentru scriitor, cele două denumiri desemnează mai mult statutul părinților decât pe cel al copilului. [...] Prezența acestei teme în opera lui Maupassant nu este întâmplătoare. Ea este strâns legată de viața scriitorului, de situația lui de tată biologic al mai multor copii, pe care nu i-a recunoscut oficial. În calitatea lui de fiu, circulau numeroase zvonuri legate de adevăratul lui tată biologic. Conform acestor zvonuri, tatăl lui biologic ar fi fost Gustave Flaubert.

În *Guy de Maupassant și Arta romanului*, André Vial precizează că acest zvon a fost rezultatul unei însemnări a lui Fouquier, care interpretase în sensul strict cuvântul „fiu" pe care Flaubert îl folosise pentru a defini mai bine afecțiunea pe care o resimțea pentru învățăcelul lui. Pe de altă parte, se pare că Fouquier nu s-ar fi putut înșela, deoarece, în calitate de cronicar la Gil Blas și la Figaro, cunoștea bine culisele lumii literare.

Dorina Mihaela Donea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DE MAUPASSANT, GUY
Bastarzii / Guy de Maupassant
Traducere şi lectură critică Dorina Mihaela Donea
Bucureşti: Tracus Arte, 2014
ISBN 978-606-664-382-5

I. Trad. DONEA, Dorina Mihaela

www.tracusarte.ro
Editura Tracus Arte
Bucureşti, str. Sava Henţia, nr. 2, sector 1

Guy de Maupassant

BASTARZII

Traducere şi lectură critică de
DORINA MIHAELA DONEA

2014

Cuprins

Câmpul de măslini

Când bărbaţii din port, din micuţul port provensal Garandeu, situat în fundul golfului Pisca, între Marsilia şi Toulon, văzură barca abatelui Vilbois care se întorcea de la pescuit, coborâră pe plajă pentru a ajuta la trasul ambarcaţiunii.

Abatele era singur în barcă şi vâslea ca un adevărat marinar, cu o energie rară, în ciuda celor cincizeci şi opt de ani. Cu mânecile suflecate pe braţele musculoase, cu poalele sutanei ridicate şi strânse între genunchi, cu câţiva nasturi descheiaţi pe piept, cu tricornul pus pe bancă alături de el, cu capul acoperit cu o pălărie în formă de clopot, din plută îmbrăcată cu pânză albă, avea aspectul unui solid şi bizar ecleziast din ţările calde, făcut mai mult pentru aventuri decât pentru a ţine o slujbă.

Din când în când, privea în spate pentru a stabili corect punctul de abordaj, apoi reîncepea să vâslească într-un mod ritmat, metodic şi puternic, pentru a arăta încă o dată acestor marinari nepricepuţi din sud cum navighează bărbaţii din nord. Împinsă astfel, barca atinse nisipul şi alunecă pe el de parcă urma să urce toată plaja, înfigându-şi chila în ea; apoi se opri brusc şi cei cinci bărbaţi, care-l priveau pe preot venind, se apropiară amabili şi mulţumiţi. Preotul îi simpatiza.

— Ei bine! spuse unul cu un puternic accent provensal, aţi pescuit mult, domnule preot?

Abatele Vilbois puse ramele în barcă, îşi scoase pălăria rotundă pentru a-şi pune tricornul, îşi coborî mânecile, îşi încheie sutana, după care, reluându-şi ţinuta şi prestanţa de paroh al satului, răspunse cu mândrie:

— Da, da foarte mult: trei lupi-de-mare, două mrene şi alţi câţiva peşti de mare.

Cei cinci pescari se apropiaseră de barcă şi, aplecaţi peste ea, examinau, cu un aer de cunoscători, peştii morţi, lupii-de-mare graşi, mrenele cu capul plat, hidoşi şerpi de mare, şi girelele violete striate în zig-zag de dungi strălucitoare de culoarea cojii de portocală.

Unul dintre ei spuse:

— Duc eu peştele până la dumneavoastră acasă, domnule preot.

— Mulţumesc, prietene.

După ce dădu mâna cu ceilalţi, preotul porni la drum, urmat de un bărbat şi lăsându-i pe ceilalţi să se ocupe de barca lui.

Mergea cu paşi mari şi lenţi, cu un aer de forţă şi de demnitate. Pentru că încă îi era cald, dat fiind că vâslise cu atâta vigoare, îşi scotea pălăria din când în când, trecând sub umbra uşoară a măslinilor, pentru a-şi expune aerului de seară, călduţ încă, dar puţin răcorit de o vagă briză marină, fruntea pătrată, acoperită cu păr alb, drept şi scurt, mai mult o frunte de ofiţer decât de preot. Satul se vedea pe o colină, în mijlocul unei văi largi, care cobora prin câmpie spre mare.

Era o seară de iulie. Soarele strălucitor, care aproape atingea creasta dantelată a colinelor îndepărtate, alungea în diagonală, pe drumul alb, acoperit cu un linţoliu de praf, umbra interminabilă a ecleziastului, al cărui tricorn foarte mare proiecta pe câmpul de alături o largă pată sumbră, care părea să se joace căţărându-se vioi pe toţi trunchii de

măslini întâlniţi, pentru a cădea iar pe pământ, unde şerpuia printre copaci.

Sub tălpile abatelui Vilbois, un nor de pudră fină, acel praf imperceptibil cu care sunt acoperite vara drumurile provensale, se ridica în jurul sutanei sale, pe care o voala şi o acoperea, în partea de jos, cu o tentă gri din ce în ce mai clară. Răcorit şi cu mâinile în buzunare, înainta cu mersul lent şi puternic al unui muntean care face o ascensiune. Ochii lui calmi priveau satul, satul lui în care era paroh de douăzeci de ani, sat ales de el, obţinut printr-o mare favoare, în care el conta să moară. Biserica, biserica lui, cu cele două turnuri din piatră cafenie, inegale şi pătrate, care îşi înălţau în această vale meridională siluetele lor vechi, mult mai asemănătoare turnurilor de apărare ale unei cetăţi decât clopotniţelor unui monument sfânt, domina conul larg al caselor îngrămădite în jurul ei.

Abatele era mulţumit, căci pescuise trei lupi-de-mare, două mrene şi câteva girele. Va avea din nou acel mic triumf faţă de sătenii lui, care-l respectau mai ales pentru faptul că, în ciuda vârstei, era poate bărbatul cel mai musculos din ţinut. Aceste vanităţi inocente erau cea mai mare plăcere a lui. Trăgea cu pistolul atât de bine încât tăia tulpina florilor, făcea uneori scrimă cu vecinul lui, negustorul de tabac, fost ofiţer de regiment şi înota mai bine decât oricine de pe coastă. Era de fapt un fost om de lume, foarte cunoscut odinioară, foarte elegant, baronul de Vilbois, care se făcuse preot la vârsta de treizeci şi doi de ani, în urma unei decepţii în dragoste.

Originar dintr-o veche familie din Picardia, regalistă şi religioasă, care de mai multe secole îşi dădea fiii armatei, magistraturii sau clerului, se gândise mai întâi să intre în religie, aşa cum îl sfătuise mama lui, apoi, la insistenţele tatălui său, se hotărâse să meargă pur şi simplu la Paris, să

urmeze dreptul şi să caute după aceea vreo funcţie importantă la Palat.

Dar în timp ce-şi făcea studiile, tatăl lui muri de pneumonie, ca urmare a vânătorilor în baltă, iar mama lui, cuprinsă de suferinţă, muri la puţin timp după aceea. Deci, moştenind brusc o avere importantă, renunţă la orice carieră pentru a se mulţumi să trăiască la fel ca orice bogătaş.

Burlac frumos, inteligent, chiar dacă spiritual limitat din cauza credinţelor, tradiţiilor şi principiilor, ereditare ca şi muşchii lui de nobil picard, plăcu, avu succes în lumea serioasă şi gustă viaţa ca un bărbat tânăr, rigid, bogat şi apreciat. Dar în urma câtorva întâlniri la un prieten, se îndrăgosti de o actriţă tânără, de o foarte tânără elevă la Conservator, care debuta strălucitor la teatrul Odéon.

Se îndrăgosti de ea cu toată violenţa, cu toată furia unui bărbat născut pentru a crede în idei absolute. Se îndrăgostise de ea văzând-o într-un rol romanesc, cu care obţinuse un mare succes chiar în ziua în care apăruse pentru prima dată în faţa publicului.

Era frumoasă, perversă din naştere, cu un aer de copil naiv, pe care el îl numi aerul ei de înger.

A ştiut să-l cucerească în întregime, să facă din el unul din acei furioşi, unul din acei demenţi în extaz, pe care o privire sau o fustă de femeie îi face să ardă pe rugul Pasiunilor Mortale. Şi-a făcut-o amantă, a convins-o să părăsească teatrul, timp de patru ani a iubit-o cu o înflăcărare tot mai mare. În pofida numelui său şi a tradiţiilor de onoare ale familiei sale, s-ar fi căsătorit sigur cu ea dacă nu ar fi descoperit într-o zi că îl înşela cu prietenul care i-o prezentase.

Drama a fost cu atât mai mare cu cât ea era însărcinată şi el aştepta naşterea copilului pentru a se hotărî să se căsătorească.

Când a avut în mână dovezile, nişte scrisori găsite într-un sertar, i-a reproşat infidelitatea, perfidia cu toată brutalitatea semi-sălbaticului care era.

Dar ea, copil al trotuarelor din Paris, pe cât de impertinentă pe atât de neruşinată, la fel de sigură de celălalt bărbat ca şi de el, îndrăzneaţă de altfel precum acele fete din popor care urcă pe baricade doar mânate de o simplă vitejie nebunească, îl sfidă şi îl insultă; şi cum el ridică mâna, ea îi arătă pântecul. Devenind palid, el se opri, se gândi că descendentul lui era acolo, în acea carne murdară, în acel corp urât, în acea creatură josnică, copilul lui!

Atunci se năpusti asupra ei pentru a-i zdrobi pe amândoi, pentru a distruge această dublă ruşine. Simţindu-se pierdută, se sperie şi, cum se rostogolea sub loviturile de pumn, când îi văzu piciorul gata să lovească partea umflată în care trăia deja acel embrion de om, cu mâinile întinse pentru a-i opri loviturile, îi strigă,:

— Nu mă omorî! Nu-i al tău, este al lui.

Dădu înapoi atât de consternat şi de răvăşit, încât furia îi rămase suspendată asemenea călcâiului său şi bâigui:

— Ce... spui?!

Înnebunită brusc în faţa morţii pe care o ghici în privirile şi în gesturile înspăimântătoare ale bărbatului, ea repetă:

— Nu este al tău, este al lui.

Consternat, el murmură printre dinţi:

— Copilul?

— Da.

— Minţi."

Şi din nou, asemenea celui care vrea să zdrobească pe cineva, ridică piciorul, în timp ce amanta, în genunchi, încerca să se dea înapoi, bâiguind mereu:

— Dacă-ţi spun că-i al lui. Dacă ar fi fost al tău, nu l-aş fi avut mai demult?

Acest argument îl surprinse la fel ca şi adevărul. În unul din acele momente de luciditate în care raţionamentele apar în acelaşi timp clare, precise, convingătoare, concludente şi irezistibile, fu convins, fu sigur că nu era tatăl nenorocitului de copil pe care prostituata îl purta în pântece şi, uşurat, salvat, aproape brusc calmat, renunţă să distrugă această infamă creatură.

Aunci îi spuse cu o voce mai calmă: „Ridică-te, pleacă şi să nu te mai văd niciodată."

Învinsă, ea se supuse şi plecă.

Nu o mai revăzu niciodată.

Plecă şi el. Plecă în sud, spre soare şi se opri într-un sat, situat în mijlocul unei văi, pe malul Mediteranei. Îi plăcu un han care dădea spre mare; luă o cameră şi rămase acolo. Rămase acolo optsprezece luni, suferind, disperat şi complet izolat. Trăi acolo cu amintirea devoratoare a femeii infidele, a farmecului ei, a învăluirii ei, a seducţiei ei inavuabile, dar şi cu regretul prezenţei şi mângâierilor ei.

Rătăcea prin văile provensale, sub soarele ce se strecura printre frunzele cenuşii ale măslinilor plimbându-şi bietul cap bolnav, în care trăia o obsesie. Dar, în această singurătate dureroasă, îi reveniră încet în inimă vechile lui idei pioase, ardoarea puţin calmată a primei lui credinţe. Religia, pe care o considerase cândva doar un refugiu contra vieţii necunoscute, îi apărea acum ca un refugiu contra vieţii înşelătoare şi chinuitoare. Păstrase obiceiul de a se ruga. În suferinţa lui, se ataşă de rugăciune şi, seara, mergea adesea să îngenuncheze în biserica întunecoasă în care strălucea, în fundul stranei, flacăra candelei, gardiană sacră a sanctuarului, simbol al prezenţei divine.

Îşi încredinţă durerea acestui Dumnezeu, Dumnezeului lui şi îi spuse toată nenorocirea lui. Îi cerea un sfat, milă, ajutor, protecţie, consolare şi punea de fiecare dată o emoţie puternică în ruga lui repetată.

Inima lui sfâşiată, măcinată de dragostea pentru o femeie, rămânea deschisă şi palpitantă, avidă mereu de tandreţe; şi treptat, tot rugându-se, tot trăind ca un pustnic cu obiceiuri de pietate tot mai mari, tot abandonându-se acestei comunicări secrete a sufletelor credincioase cu Salvatorul care consolează şi atrage nefericiţii, îl pătrunse dragostea mistică pentru Dumnezeu care învinse cealaltă dragoste.

Atunci, îşi reluă primele proiecte şi se hotărî să ofere Bisericii o viaţă distrusă, pe care fusese cât pe ce să i-o dea virgină.

Se făcu deci preot. Prin intermediul familiei, al relaţiilor lui, obţinu să fie paroh în acel sat provensal, în care-l aruncase întâmplarea şi, consacrându-şi o mare parte din avere operelor de binefacere, păstrând doar atât cât îi permitea să rămână până la moarte util şi de ajutor celor săraci, se refugie într-o existenţă calmă de practici pioase şi de devotament faţă de semenii lui.

Fu un preot cu vederi înguste, dar bun, un fel de ghid religios cu temperament de soldat, un ghid al bisericii care conducea cu putere pe drumul drept umanitatea rătăcită, oarbă, pierdută în acest hăţiş al vieţii în care instinctele, gusturile, dorinţele noastre sunt cărări care duc la pierzanie.

Dar o mare parte din bărbatul de altădată rămânea vie în el. Îi plăceau şi acum exerciţiile dure, sporturile nobile, armele şi detesta femeile, pe toate, cu o teamă de copil care se află în faţa unui pericol misterios.

II

Marinarul care-l urma pe preot simţea o poftă meridională de a vorbi. Nu îndrăznea deoarece abatele se bucura în faţa enoriaşilor săi de un prestigiu deosebit. Până la urmă, îndrăzni.

— Deci, vă simţiţi bine în casa dumneavoastră, domnule preot?

Această casă era una din acele case microscopice în care provensalii de la oraş şi din sate vin să se cuibărească vara, pentru a se plimba. Abatele închiriase această casă pe un câmp, lângă biserică, la cinci minute de prezbiteriul său prea mic şi închis în mijlocul parohiei.

Nu locuia în mod regulat, nici măcar vara, în această casă de ţară; mergea acolo din când în când pentru a petrece câteva zile, pentru a trăi în mijlocul naturii şi pentru a trage cu pistolul.

— Da, prietene, spuse preotul, mă simt foarte bine acolo.

Clădirea joasă se zărea în mijlocul copacilor, vopsită în roz, în dungi, haşurată, parcă tăiată în bucăţele de crengile şi frunzele măslinilor cu care era plantat câmpul neîngrădit, pe care părea că apăruse ca o ciupercă din Provenţa.

Se zărea de asemenea o femeie înaltă, care se mişca prin faţa uşii, pregătind o măsuţă pe care punea la fiecare întoarcere, cu o încetineală metodică, un singur tacâm, o farfurie, un şerveţel, o bucată de pâine, un pahar. Avea pe cap boneta caracteristică arlezienelor, un con ascuţit de mătase sau de catifea neagră, pe care înflorea o fundă albă.

Când abatele ajunse destul de aproape, îi strigă:

— Ei! Marguerite!

Ea se opri pentru a privi şi, recunoscându-şi stăpânul, spuse:

— Dumneavoastră sunteţi, domnule Preot?

— Da. Îţi aduc peşte frumos, îmi vei prăji imediat un lup-de-mare, un lup-de-mare cu unt, numai cu unt, înţelegi?”

Venită în întâmpinarea bărbaţilor, servitoarea examina cu un ochi de cunoscător peştele cărat de marinar.

— Dar avem deja găină cu orez, spuse ea.

— Cu atât mai rău, peştele mâncat a doua zi nu mai este la fel de bun ca peştele care abia a ieşit din apă. Voi face o mică petrecere de mâncăcios, acest lucru nu mi se întâmplă prea des; şi-apoi, nu-i un păcat aşa de mare.

Femeia alese lupul-de-mare şi când tocmai pleca ducându-l cu ea, se întoarse:

— Ah! A venit de trei ori un bărbat să vă caute, domnule Preot.

Întrebă cu indiferenţă:

— Un bărbat? Ce fel de bărbat?

— Un bărbat care nu se recomandă prin el însuşi.

— Ce! Un cerşetor?

— Poate da, nu pot spune. Aş crede mai degrabă că este un *maoufatan*."

Abatele Vilbois începu să râdă la auzind acest cuvânt provensal care înseamnă răufăcător, vagabond, căci el cunoştea sufletul speriat al lui Marguerite, care nu putea locui în casa de la ţară fără să-şi imagineze, de-a lungul zilelor şi mai ales al nopţilor, că nu vor fi omorâţi.

El dădu câţiva bănuţi marinarului, care plecă şi, păstrându-şi toate obiceiurile de toaletă şi de ţinută de fost monden, spuse: „Îmi voi da cu puţină apă pe faţă şi pe mâini." Marguerite îi strigă din bucătărie, unde curăţa cu un cuţit lupul-de-mare, ai cărui solzi, puţin murdari de sânge, se desprindeau ca nişte mici monede de argint:

„Uitaţi-l!"

Abatele se întoarse spre drum şi văzu într-adevăr un bărbat, care, de departe, i se păru prost îmbrăcat şi care se apropia cu paşi mărunţi de casă. Îl aşteptă, râzând încă de spaima servitoarei şi gândind: „Cred că are dreptate, arată într-adevăr ca un vagabond." Necunoscutul se apropia cu mâinile în buzunare, cu ochii la preot, fără să se grăbească. Era tânăr, avea barba blondă şi creaţă; şuviţe de păr ieşeau

în bucle de sub o pălărie de fetru moale, atât de murdară şi de decolorată, încât nimeni nu i-ar fi putut ghici culoarea şi forma iniţiale. Avea un pardesiu maro lung, un pantalon zdrenţuit la glezne şi era încălţat cu espadrile, datorită cărora avea un mers bleg, mut, neliniştitor, un pas imperceptibil de vagabond.

Când ajunse la câţiva paşi de preot, îşi scoase zdreanţa care-i ascundea fruntea, descoperindu-şi capul cu un aer puţin teatral şi arătându-şi un chip ofilit, desfrânat şi drăguţ, chel în vârful capului, semn de oboseală sau de destrăbălare precoce, căci, în mod sigur, acest bărbat nu avea mai mult de douăzeci şi cinci de ani.

Preotul îşi scoase şi el imediat pălăria, ghicind şi simţind că acesta nu era un vagabond obişnuit, un muncitor fără serviciu sau recidivistul care se plimbă între două închisori şi care nu mai ştie să vorbească decât limbajul misterios al ocnaşilor.

— Bună ziua, domnule Preot, spuse bărbatul.

Preotul răspunse: „Vă salut”, refuzând să-i spună „domnule” acestui trecător suspect şi zdrenţăros. Se priveau fix şi sub privirea acestui vagabond, abatele Vilbois, se simţea tulburat, emoţionat ca în faţa unui duşman necunoscut, invadat de una din acele nelinişti bizare care se strecoară ca nişte frisoane în carne şi în sânge.

În cele din urmă, vagabondul continuă:

— Ei bine! mă recunoaşteţi?

Foarte mirat, preotul răspunse:

— Chiar deloc, nu vă recunosc deloc.

— Ah, nu mă cunoaşteţi deloc. Priviţi-mă mai bine!

— Degeaba vă privesc, nu v-am văzut niciodată.

— Este adevărat, continuă celălalt, ironic, dar vă voi arăta pe cineva pe care-l cunoaşteţi mai bine.”

Îşi puse din nou pălăria pe cap şi-şi descheie pardesiul. Pe dedesubt, pieptul îi era gol. O curea roşie, înfăşurată

în jurul mijlocului lui slab, îi fixa pantalonii deasupra coapselor.

Scoase din buzunar un plic, unul din acele neverosimile plicuri acoperite de toate petele posibile, unul din acele plicuri care păstrează, în buzunarele ticăloşilor rătăcitori, hârtii oarecare, adevărate sau false, furate sau legitime, preţioşi apărători ai libertăţii împotriva jandarmului întâlnit. Scoase din buzunar o fotografie, una din acele cărţi poştale mari cât o scrisoare, aşa cum se făceau odinioară, îngălbenită, învechită, purtată peste tot prea mult timp, încălzită de corpul acestui bărbat şi decolorată de transpiraţia lui.

Atunci, ridicând-o alături de chipul lui, întrebă:

— Şi pe acesta, îl cunoaşteţi?

Abatele făcu doi paşi pentru a vedea mai bine şi rămase palid, răvăşit căci era portretul lui, făcut pentru Ea în perioada îndepărtată a iubirii lor.

Neînţelegând, nu răspunse nimic.

Vagabondul repetă:

— Pe acela îl recunoaşteţi?

Şi preotul bâlbâi:

— Bineînţeles.

— Cine-i?

— Eu.

— Sunteţi chiar dumneavoastră?

— Desigur.

— Ei bine! priviţi-ne pe amândoi, acum, adică portretul dumneavoastră, şi pe mine!

Văzuse deja, bietul bărbat, văzuse că acele două fiinţe, cea din fotografie şi cea care zâmbea alături, semănau ca doi fraţi, dar nu înţelegea încă şi bâigui:

— Ce vrei, de fapt?

Atunci, vagabondul spuse cu o voce răutăcioasă:

— Ce vreau? Vreau mai întâi să mă recunoaşteţi,

— Cine eşti de fapt?

— Cine sunt? Întrebaţi pe oricine de pe drum, întrebaţi-o pe servitoare, să mergem să-l întrebăm pe primarul satului dacă vreţi, arătîndu-i asta, şi va râde mult, vă spun eu. Ah! nu vreţi să recunoaşteţi că sunt fiul dumneavoastră, tată preot?

Atunci, bătrânul, ridicând braţele într-un gest biblic şi disperat, gemu:

— Nu-i adevărat.

Tânărul se apropie de el, faţă în faţă.

— Ah! nu-i adevărat? Ah! parohule, trebuie să încetezi să minţi, mă auzi?

Avea o figură ameninţătoare, pumnii strânşi şi vorbea cu o convingere atât de mare încât preotul, dând mereu înapoi, se întreba care din cei doi se înşela în acel moment.

Cu toate acestea, el spuse încă o dată:

— Eu nu am avut niciodată copii.

Celălalt ripostă:

— Şi nici amantă?"

Bătrânul pronunţă cu resemnare un singur cuvânt, o mărturisire mândră:

— Da.

— Şi această amantă nu era însărcinată când ai alungat-o?

Brusc, vechea furie, înăbuşită în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, nu înăbuşită, ci zidită în adâncul inimii amantului, rupse bolţile de credinţă, de devoţiune resemnată, de resemnare totală, pe care le construise peste ea, şi, enervat peste măsură, ţipă:

— Am alungat-o pentru că mă înşelase şi pentru că purta în pântece copilul altuia, altfel aş fi omorât-o, domnule, şi pe tine o dată cu ea.

Tânărul ezită, surprins la rândul lui de enervarea sinceră a preotului, apoi replică mai blând:

— Cine ţi-a spus că era copilul altuia?

— Ea, chiar ea, sfidându-mă.

Atunci, vagabondul, fără să conteste această afirmaţie, conchise cu un ton indiferent de vagabond care judecă o cauză:

— Ei bine! mama este cea care s-a înşelat sfindându-te, asta-i.

Redevenind mai stăpân pe el după acea ieşire nervoasă, întrebă la rândul lui:

— Şi cine ţi-a spus că eşti fiul meu?

— Ea, când era pe moarte, domnule Preot... Şi apoi asta!

Şi puse fotografia pe genunchii preotului.

Bătrânul o luă şi încet, îndelung, cu inima cuprinsă de angoasă, compară acest drumeţ necunoscut cu vechea lui imagine, şi nu mai avu nicio îndoială: era chiar fiul lui.

O suferinţă cumplită îi cuprinse sufletul, o emoţie inexprimabilă, îngrozitor de penibilă, asemeni remuşcării unei crime vechi. Înţelegea puţin, ghicea restul şi vedea scena brutală a despărţirii. Deci pentru a-şi salva viaţa, ameninţată de bărbatul înşelat, femeia, infidela şi perfida femelă îi spusese acea minciună. Şi minciuna îi reuşise. Şi fiul lui se născuse, crescuse, devenise acest vagabond, care mirosea a viciu aşa cum ţapul miroase a animal.

Murmură:

— Vrei să faci câţiva paşi cu mine, pentru a ne lămuri mai mult?

Celălalt ricană:

— Bineînţeles. Doar de asta am venit."

Plecară împreună, unul lângă celălalt, pe câmpul de măslini. Soarele dispăruse.

Răcoarea accentuată a amurgurilor din sud îşi întindea pe câmp un invizibil mantou de frig. Abatele frisona şi ridicând brusc privirile, într-o mişcare obişnuită de preot, văzu

peste tot în jurul lui, tremurând pe cer, frunzişul cenuşiu al copacului sfânt care adăpostise la umbra lui cea mai mare durere, singura slăbiciune a lui Hristos.

O rugăciune ţâşni din el, scurtă şi disperată, făcută cu acea voce interioară care nu se aude şi prin care credincioşii îl imploră pe Salvator: „Doamne, ajută-mă!”

Apoi, întorcându-se spre fiul lui:

— Deci mama ta a murit?

Pronunţând cuvintele: „Mama ta a murit” o nouă suferinţă se trezea în el şi îi strângea inima, o stranie slăbiciune a cărnii bărbatului care nu uitase niciodată şi un crud ecou al torturii pe care o suferise, o tresărire a acelei delirante şi scurte fericiri din tinereţe din care nu a mai rămas decât rana amintirii.

Tânărul răspunse:

— Da, domnule Paroh, mama a murit.

— De mult?

— Da, de trei ani.

O nouă îndoială îl invadă pe preot.

— Şi de ce nu ai venit să mă cauţi până acum?

Celălalt ezită.

— Nu am putut. Am avut probleme... Dar, scuză-mă că întrerup aceste confidenţe pe care ţi le voi detalia mai târziu aşa cum vei dori, dar vreau să-ţi spun că nu am mâncat nimic de ieri dimineaţă.

O tresărire puternică de milă îl scutură pe bătrân şi, întinzând brusc braţele, spuse:

— O bietul meu copil!

Tânărul acceptă aceste braţe mari întinse, care-i prinseră mâinile, mai mici, mai călduţe şi mai agitate. Apoi răspunse cu acel aer glumeţ care nu-i dispărea niciodată de pe buze:

— Ei bine! Într-adevăr, încep să cred că ne vom înţelege.”

Preotul începu să meargă.

— Hai să mâncăm! spuse el.

Se gândea brusc, cu o mică bucurie instinctivă, confuză şi bizară, la frumosul peşte pe care-l pescuise, care cu găina cu orez, vor constitui în acea zi o masă bună pentru acest copil nesuferit. Arleziana, neliniştită şi deja bosumflată, aştepta în faţa uşii.

— Marguerite, strigă abatele, ia masa şi du-o în sufragerie, repede, repede şi pune două tacâmuri, dar foarte repede.

Servitoarea se îngrozi la gîndul că stăpînul ei urma să mănânce cu acest vagabond.

Atunci, abatele Vilbois începu chiar el să adune şi să ducă în singura încăpere de la parter, tacâmul pus pentru el.

După cinci minute, stătea în faţa vagabondului, în faţa unei supiere pline cu supă de varză, din care se ridica spre feţele lor un norişor de aburi fierbinţi.

II

După ce farfuriile au fost umplute, vagabondul începu să înghită cu lăcomie supa, lingură după lingură. Abatelui nu-i mai era foame şi doar sorbea lent savuroasa supă de varză, lăsând pâinea pe fundul farfuriei.

Deodată, îl întrebă:

— Cum te cheamă?

Bărbatul râse, mulţumit că-şi potolise foamea.

— Tată necunoscut, spuse el, nici un alt nume de familie decât cel al mamei mele, pe care probabil nu ai uitat-o încă. În schimb, am două prenume, Philippe-Auguste, care, între noi fie vorba, nu mi se potrivesc deloc.

Abatele păli şi întrebă cu o voce sugrumată:

— De ce ţi s-au dat aceste prenume?

Vagabondul ridică din umeri.

— Cred că ghiceşti. După ce te-a părăsit, mama a vrut să-l facă pe rivalul tău să creadă că eram copilul lui şi aproape că a crezut acest lucru până am împlinit vârsta de cincisprezece ani. Dar, din acel moment, am început să-ţi semăn prea mult. Şi m-a renegat, canalia. Mi-au dat deci cele două prenume ale lui, Philippe-Auguste; şi dacă aş fi avut norocul să nu semăn cu nimeni sau să fiu pur şi simplu fiul unui al treilea pungaş care nu ar fi fost văzut, m-aş numi acum vicontele Philippe-Auguste de Pravallon, fiu recunoscut târziu al contelui cu acelaşi nume, senator. Eu m-am botezat singur: „Fără noroc."

— Cum de ştii toate acestea?

— Pentru că au avut loc explicaţii în prezenţa mea, zău, explicaţii dure, ce mai! Ah! acest lucru te învaţă ce-i viaţa."

Ceva mult mai penibil şi mai chinuitor decât tot ce simţise şi suferise timp de o jumătate de oră îl apăsa pe preot. Exista în el un fel de sufocare care începea, care urma să crească şi să sfârşească prin a-l omorî şi această stare îi venea nu din cauza lucrurilor pe care le auzea, ci din cauza modului în care erau spuse şi a chipului de puşlama al vagabondului care le scoteau şi mai mult în evidenţă.

Între acest bărbat şi el, între fiul lui şi el, preotul începea să simtă acum cloaca de murdării morale care, pentru anumite suflete, sunt otrăvuri mortale. Acesta era fiul lui? Nu putea încă să creadă. Voia toate dovezile, toate; voia să afle, să înţeleagă, să asculte, să sufere totul. Se gândi iar la măslinii care înconjurau căsuţa şi murmură pentru a doua oară: „Oh! Doamne, ajută-mă!"

Philippe-Auguste terminase supa. Întrebă: „Mai mâncăm ceva, părinte?"

Pentru că bucătăria era în afara casei, într-o clădire anexă şi pentru că Marguerite nu putea să audă vocea preotului, el îi anunţa cerinţele prin câteva lovituri într-un gong chinezesc suspendat pe perete, în spatele lui.

Luă deci ciocanul de piele şi lovi de mai multe ori placa rotundă de metal. Se auzi mai întâi un sunet slab, care crescu, se intensifică apoi, devenind tremurător, ascuţit, foarte ascuţit, sfâşietor, oribilă plângere a cuprului lovit.

Servitoarea apăru. Avea o faţă crispată şi arunca priviri furioase răufăcătorului de parcă ar fi presimţit, cu instinctul ei de câine fidel, drama care se abătuse asupra stăpânului ei. Ţinea în mâini lupul-de-mare prăjit, din care ieşea un miros savuros de unt topit. Cu o lingură, abatele tăie peştele de la un capăt la altul şi oferi fileul de pe spate copilului din tinereţea lui:

„Eu l-am prins mai devreme”, spuse cu un rest de mândrie care mai supravieţuia încă în pofida disperării sale.

Marguerite nu plecă.

Preotul continuă:

— Adu vin, din acela bun, vin alb din Corsica.

Ea aproape avu un gest de revoltă şi el trebui să repete, luând un aer sever:

— Hai, două sticle. Căci, atunci când el oferea cuiva un vin bun, plăcere rară de altfel, îşi oferea şi lui o sticlă.

Radios, Philippe-Auguste murmură:

— Formidabil. Bună idee. Nu am mai mâncat aşa de mult timp.

Servitoarea se întoarse după două minute. Abatele le consideră lungi cât două eternităţi, căci o nevoie de a şti îi ardea în prezent sângele, devorându-l ca un foc în infern.

Sticlele erau destupate, dar servitoarea rămăsese acolo, cu ochii ţintiţi pe bărbat.

— Lasă-ne! spuse preotul.

Ea se prefăcu că nu aude.

El continuă aproape cu duritate:

— Ţi-am ordonat să ne laşi singuri.

Atunci ea plecă.

Philippe-Auguste mânca peştele cu o grabă vorace; şi tatăl său îl privea din ce în ce mai surprins şi necăjit de ceea ce descoperea josnic pe acest chip care-i semăna atât de mult. Bucăţelele pe care abatele Vilbois le ducea la buze, îi rămâneau în gură, gâtul lui strâns refuzând să le lase să treacă; le mesteca îndelung, căutând printre toate acele întrebări care-i veneau în minte, pe aceea al cărei răspuns îl dorea cel mai repede.

În cele din urmă murmură:

— De ce a murit?

— De plămâni.

— A fost bolnavă mult timp?

— Aproape optsprezece luni.

— De la ce i s-a tras boala?

— Nu se ştie.

Tăcură. Abatele se gândea. Îl apăsau atâtea lucruri pe care ar fi vrut să le cunoască deja, căci din ziua despărţirii, din ziua în care a fost cât pe ce să o omoare, nu mai ştia nimic despre ea. Desigur, nici nu dorise să ştie, căci o aruncase cu hotărâre într-o groapă de uitare, pe ea şi zilele ei de fericire; dar iată că, acum când era moartă, simţea brusc născându-se în el o dorinţă arzătoare de a afla, o dorinţă geloasă, aproape o dorinţă de amant.

Continuă:

— Nu era singură, nu-i aşa?

— Nu, era tot cu el.”

Bătrânul tresări.

— Cu el? Cu Pravallon?”

— Bineînţeles.

Şi bărbatul trădat odinioară calculă că aceeaşi femeie care-l înşelase, rămăsese mai mult de treizeci de ani cu rivalul său. Împotriva voinţei lui, bâigui:

— Au fost fericiţi împreună?

Tânărul răspunse ricanând:

— Bineînţeles, cu urcuşuri şi cu coborâşuri! Ar fi fost foarte bine fără mine. Eu am stricat întotdeauna totul.

— Cum şi de ce?

— Ţi-am povestit deja. Pentru că el a crezut că sunt fiul lui până ce am avut aproape cincisprezece ani. Dar bătrânul nu era prost, a descoperit singur asemănarea şi atunci au avut loc scene. Eu ascultam la uşi. O acuza pe mama că l-a înşelat. Mama riposta: „Este greşeala mea? Ştiai foarte bine, când m-ai luat, că eram amanta celuilalt.” Celălalt erai tu.

— Ah! deci vorbeau uneori despre mine?

— Da, nu ţi-au spus niciodată pe nume în prezenţa mea, în afara de o singură dată, chiar la sfârşit, în ultimele zile, când mama s-a simţit pierdută. Totuşi nu aveau încredere.

— Şi tu... ai aflat devreme că mama ta era într-o situaţie imorală?

— Zău! Nu sunt naiv şi nu am fost niciodată. Aceste lucruri se ghicesc imediat, chiar din momentul în care începi să cunoşti lumea.

Philippe-Auguste îşi turna pahar după pahar. Ochii îi sticleau şi, cum nu mai băuse mult timp, se îmbătă repede. Preotul îşi dădu seama de acest lucru; fu cât pe ce să-l oprească, apoi se gândi că beţia face omul imprudent şi vorbăreţ şi, luând sticla, umplu iar paharul tânărului.

Marguerite aduse găina cu orez. După ce o puse pe masă, îşi fixă din nou privirile pe vagabond, apoi îi spuse stăpânului cu un aer indignat:

— Dar uitaţi-vă că este beat, domnule Preot.

— Lasă-ne liniştiţi, continuă preotul, şi pleacă!

Ea ieşi, trântind uşa.

Preotul întrebă:

— Ce spunea mama ta despre mine?

— Ceea ce se spune de obicei despre un bărbat care a fost părăsit; că nu erai comod, lucru neplăcut pentru o

femeie şi că i-ai fi făcut viaţa foarte grea cu ideile tale.

— A spus des acest lucru?

— Da, uneori pe ocolite, pentru ca să nu înţeleg eu, dar eu ghiceam tot.

— Şi pe tine cum te-au tratat în acea casă?

— Pe mine? Foarte bine la început şi foarte rău după aceea. Când mama a văzut că-i stric treburile, m-a lăsat baltă.

— Cum aşa?

— Aşa! Este foarte simplu. Cam pe la şaisprezece ani am făcut câteva pozne; atunci, haimanalele m-au dus într-o casă de corecţie pentru a scăpa de mine.

Îşi puse coatele pe masă, îşi sprijini obrajii în mâini şi, complet beat, cu mintea înecată în vin, fu cuprins brusc de una din acele irezistibile dorinţe de a vorbi despre sine, care-i fac pe beţivani să divagheze în lăudăroşenii fantastice.

Şi zâmbea cu amabilitate, cu o graţie feminină pe buze, o graţie perversă pe care preotul o recunoscu. Nu numai că o recunoscu, dar o şi simţi, duşmănoasă şi mângâietoare, acea graţie care-l cucerise şi-l pierduse odinioară. În acea clipă, copilul îi semăna mai mult mamei, nu prin trăsăturile feţei, ci prin privirea captivantă şi falsă şi mai ales prin seducţia zâmbetului mincinos care părea că deschide uşa tuturor infamiilor din interior.

Philippe-Auguste povesti:

— Ah! ah! ah! După şcoala de corecţie am avut o viaţă, o viaţă atât de ciudată încât un mare romancier ar plăti scump pentru a o şti. Într-adevăr, Dumas-tatăl, cu al său Monte-Cristo nu a găsit întâmplări mai amuzante decât cele care mi s-au întâmplat mie."

Tăcu, cu o gravitate filozofică de om beat, care reflectează, apoi spuse încet:

— Când vrei ca un băiat să nu o ia pe căi greşite, nu ar trebui niciodată să fie trimis într-o şcoală de corecţie, orice ar fi făcut,

din cauza lucrurilor pe care le învaţă acolo. Eu am învăţat bine anumite lucruri, care au luat însă o întorsătură proastă. Cum mă plimbam cu trei prieteni, puţin ameţiţi toţi patru, într-o seară, pe la ora nouă, pe drumul principal, după vadul Falac, iată că întâlnesc o trăsură, în care toată lumea dormea, conducătorul atelajului şi familia lui; erau oameni din Martinou care se întorceau de la o cină în oraş. Iau calul de hăţ, îl fac să urce pe bacul de călători şi împing bacul în mijlocul râului. Se aude zgomot, burghezul care conducea trăsura se trezeşte, nu vede nimic, biciuieşte calul. Calul porneşte şi sare în apă cu tot cu trăsură. S-au înecat toţi. Prietenii m-au denunţat. La început au râs cu poftă văzându-mă făcând această farsă. Zău, nu ne-am gândit că acest lucru va lua o întorsătură atât de urâtă. Speram că va fi numai o baie, o poveste hazlie.

De atunci am făcut altele şi mai dure pentru a mă răzbuna pe prima, care nu merita corecţia, pe cuvânt. Dar nu merită să le povestesc.Ţi-o voi povesti doar pe ultima, pentru că aceasta sigur o să-ţi placă. Te-am răzbunat, tată."

Abatele îşi privea fiul cu ochi îngroziţi şi nu mai mânca nimic.

Philippe-Auguste tocmai se pregătea să înceapă din nou să vorbească.

— Nu, spuse preotul, nu acum, puţin mai târziu.

Întorcându-se, lovi şi făcu să răsune puternic stridentul gong chinezesc.

Marguerite intră imediat.

Şi stăpânul comandă cu o voce atât de dură încât ea îşi plecă privirea, speriată şi docilă:

— Adu-ne lampa şi tot ce mai ai de pus pe masă şi să nu mai apari până când nu voi lovi gongul!

Aceasta ieşi, se întoarse şi puse pe masă o lampă din porţelan alb, prevăzută cu un abajur verde, o bucată mare de brânză şi fructe, după care plecă.

Şi abatele spuse cu hotărâre:

— Acum, te ascult.

Philippe-Auguste îşi umplu calm o farfurioară şi paharul cu vin. Cea de-a doua sticlă era aproape goală, deşi preotul nici nu o atinsese.

Tânărul reîncepu, bâiguind, cu gura plină de mâncare şi băutură:

*

— Iat-o pe ultima. Este una dură: mă întorsesem acasă... şi am rămas acolo contra voinţei lor, căci le era frică de mine... frică de mine...! Ah! nu trebuie să mă enerveze careva... sunt capabil de orice când mă enervez... Ştii, trăiau împreună şi totuşi separat. El avea două domicilii, o locuinţă de senator şi una de amant. Dar stătea la mama mai mult decât la el, căci nu se mai putea lipsi de ea. Ah! ... iată o fină, o puternică ... mamă... ea ştia să stăpânească un bărbat! Îl cucerise trup şi suflet şi îl păstrase până la sfârşit. Ce proşti sunt bărbaţii! Deci, mă întorsesem şi-i stăpâneam prin frică. Sunt descurcăreţ când trebuie şi în ceea ce priveşte răutatea, viclenia şi forţa nu mă tem de nimeni. Mama s-a îmbolnăvit şi el a instalat-o într-o casă frumoasă, lângă Meulan, în mijlocul unui parc mare cât o pădure. Acest lucru a durat aproape optsprezece luni... aşa cum ţi-am spus. Apoi am simţit apropiindu-se sfârşitul. Venea zilnic de la Paris şi de data aceasta suferea cu adevărat. Deci, într-o dimineaţă, au trăncănit amândoi aproape o oră şi tocmai mă întrebam despre ce puteau sporovăi atât de mult timp când mă chemară.

Şi mama îmi spuse:

— Sunt pe moarte şi există un lucru pe care vreau să ţi-l spun, în pofida părerii contelui.” Îl numea întotdeauna

„contele” când vorbea despre el. „Este numele tatălui tău care trăieşte încă.”

I-l cerusem de mai bine de o sută de ori... de mai bine de o sută de ori... numele tatălui meu... de mai bine de o sută de ori... şi refuzase întotdeauna să mi-l spună... Cred că într-o zi chiar o pălmuisem pentru a o face să vorbească, dar degeaba. Pentru a scăpa de mine, îmi spusese că muriseşi sărac, că erai un nimic, o greşeală a tinereţii ei, o gafă de fată mare, ce mai! Mi-a povestit atât de bine încât am crezut cu adevărat că ai murit.

Deci ea îmi spuse:

— Acesta este numele tatălui tău. Celălalt, care era aşezat pe un fotoliu, replică de trei ori: „Greşeşti, greşeşti, greşeşti Rosette.”

Mama se aşeză în pat. O văd şi acum cu obrajii roşii şi cu ochii strălucitori; totuşi mă iubea foarte mult şi îi spuse:

— Atunci, fă ceva pentru el, Philippe!

El începu să ţipe ca un turbat:

— Pentru puşlamaua asta, niciodată, pentru acest derbedeu, acest recidivist, acest... acest ... acest...

Şi găsi un nume pentru mine, de parcă nu ar fi făcut decât acest lucru toată viaţa lui.

Era cât pe ce să mă supăr, mama mă făcu să tac şi îi spuse:

— Deci vrei să moară de foame, pentru că eu nu am nimic.

El răspunse, fără să se tulbure:

— Rosette, ţi-am dat treizeci şi cinci de mii de franci pe an, timp de treizeci de ani, ceea ce face mai mult de un milion. Datorită mie ai trăit ca o femeie bogată, iubită şi, îndrăznesc să spun, fericită. Nu datorez nimic acestui derbedeu care ne-a stricat ultimii ani; şi nu va avea nimic de la mine. Este inutil să insişti. Spune-i numele celuilalt dacă vrei. Regret, dar eu mă spăl pe mâini de această poveste.

Atunci mama se întoarse spre mine. Îmi spuneam: „Bine... iată că-mi găsesc adevăratul tată... dacă are bani, sunt un om salvat...”

Ea continuă:

— Tatăl tău, baronul de Vilbois, se numeşte acum abatele Vilbois, preot la Garandou, lângă Toulon. Era amantul meu când l-am părăsit pentru acesta.

Şi iată că-mi povesteşte tot, mai puţin că te-a făcut răspunzător de sarcina ei. Dar femeile, vezi dumneata, nu spun niciodată adevărul.

Ricana, inconştient, lăsând să iasă la iveală toată murdăria. Bău iar şi, cu faţa mereu ilară, continuă:

Mama a murit două zile ... două zile mai târziu. I-am urmat sicriul la cimitir, el şi cu mine... e caraghios... spune... el şi cu mine... şi trei servitori... atât. El plângea ca o vacă... eram unul lângă altul, ai fi spus tatăl şi fiul.

Apoi, iată-ne întorşi acasă. Numai noi doi. Îmi spuneam: „Trebuie să mă car fără nici un gologan.” Aveam numai cincizeci de franci. Ce-aş putea găsi pentru a mă răzbuna?

El îmi atinse braţul şi-mi spuse:

„Trebuie să-ţi vorbesc.”

L-am urmat în cabinetul lui. S-a aşezat în faţa biroului, apoi, înotând în lacrimi, mi-a spus că nu vrea să fie cu mine atât de rău pe cât i-o spunea mamei; mă roagă să nu te deranjez...-Asta ne priveşte pe tine şi pe mine...-Îmi oferă un bilet de o mie... o mie... o mie... ce puteam eu face cu o mie de franci... eu... un bărbat ca mine. Am văzut că mai erau altele în sertar, un adevărat teanc. Vederea acelor bancnote îmi dădu o poftă de a omorî cu lovituri de cuţit. Întind mâna pentru a lua ceea ce-mi oferea, dar în loc să primesc pomana lui, sar peste el, îl trântesc jos şi îl strâng de gât până dă ochii peste cap; apoi, când văd că-i aproape mort, îi pun un căluş, îl leg, îl dezbrac, îl întorc cu faţa în jos

şi apoi... ah! ah! ah! ... te-am răzbunat straşnic!...

Philippe-Auguste tuşea, sufocat de bucurie şi, pe buza lui ridicată de o cută feroce şi veselă, abatele Vilbois încă mai regăsea vechiul surâs al femeii care-i luase minţile.

— Şi după aceea?, spuse el.

— După aceea... Ah! ah! ah!... Era un foc mare în şemineu... era în luna decembrie... pe o vreme friguroasă... a murit... mama... foc mare de cărbune... Iau cleştele... îl înroşesc... şi iată... că îi fac cruci pe spate, opt, zece, nu mai ştiu câte, apoi îl întorc şi-i fac tot atâtea pe burtă. E amuzant, nu-i aşa, tată? Aşa erau însemnaţi cândva ocnaşii. Se zvârcolea ca un ţipar... dar îi pusesem un căluş serios, nu putea să ţipe. Apoi am luat cele douăsprezece bancnote, treisprezece cu a mea. Acest număr nu mi-a adus noroc. Şi-apoi am fugit, spunând servitorilor să nu-l deranjeze pe domnul conte până la cină pentru că dormea.

Credeam că nu va spune nimic, de teama scandalului, dat fiind că este senator. M-am înşelat. După patru zile am fost prins într-un restaurant din Paris. Am fost condamnat la trei ani de închisoare. De aceea nu am putut veni să te caut până acum.

*

Mai bău şi se bâlbâia atât de tare încât abia pronunţa cuvintele:

— Acum ... tată... tată preot! E caraghios să ai tată un preot...! Ah! ah! trebuie să fii drăguţ cu bibi, pentru că bibi nu este ordinar... şi că i-a făcut ce merita... nu-i adevărat... ce merita... bătrânului.

Aceeaşi furie, care-l înnebunise odinioară pe abatele Vilbois în faţa amantei trădătoare, îl cuprinse acum şi în faţa acestui bărbat josnic.

El care iertase atâtea, în numele lui Dumnezeu, secrete infame şoptite în misterul confesionalelor, se simţea fără milă, fără îndurare, în numele lui, şi nu mai chema acum în ajutor acest Dumnezeu milos şi iertător, căci înţelegea că nici o protecţie cerească sau terestră nu poate salva pe pământ pe cei care sunt loviţi de asemenea nenorociri.

Toată ardoarea inimii lui pasionate şi a sângelui lui violent, ardoare stinsă de episcopat, se trezea într-o revoltă irezistibilă contra acestui mizerabil care era fiul lui, contra acestei asemănări cu el, dar şi cu mama, mama nedemnă care-l concepuse asemănător ei şi contra fatalităţii care îl lega pe acest vagabond de piciorul patern precum ghiuleaua prinsă de piciorul ocnaşilor.

Vedea, prevedea totul cu o luciditate subită, trezit de acest şoc din cei douăzeci şi cinci de ani de somn pios şi de linişte. Convins brusc că trebuia să vorbească tare pentru ca acestui răufăcător să-i fie teamă de el şi că trebuia să-l sperie de la bun început, îi spuse cu dinţii încleştaţi de furie şi fără să se mai gândească la beţia acestuia:

— Acum, pentru că mi-ai povestit tot, ascultă-mă. Vei pleca mâine dimineaţă. Vei locui într-un loc pe care ţi-l voi indica şi pe care nu-l vei părăsi niciodată fără ordinul meu. Îţi voi plăti o pensie care-ţi va ajunge pentru a trăi, o pensie mică pentru că eu nu am bani. Dacă nu vei asculta doar o singură dată, totul se va sfârşi şi vei avea de-a face cu mine...

Deşi abrutizat de vin, Philippe-Auguste înţelese ameninţarea; şi criminalul care zăcea în el ieşi brusc la suprafaţă. Scuipă aceste cuvinte, printre sughiţuri:

— Ah! tată, nu trebuie să mă ameninţi... Eşti preot... te am la mână... şi te vei supune precum ceilalţi!

Abatele tresări; şi simţi în muşchii lui de bătrân Hercule o nevoie nestăpânită să-l înşface pe acest monstru, să-l îndoaie ca pe o baghetă şi să-i arate că trebuie să se supună.

Îi strigă, mişcând masa şi împingându-i-o în piept:

— Ah! fii atent, fii atent... mie nu mi-e frică de nimeni...

Pierzându-şi echilibrul, beţivul se clătină pe scaun. Simţind că va cădea şi că era dominat de preot, cu o privire de asasin, întinse mâna spre unul din cuţitele care se aflau pe masă. Abatele Vilbois văzu gestul şi împinse masa atât de tare, încât fiul lui se răsturnă şi se întinse pe podea. Lampa căzu şi se stinse.

Timp de câteva secunde se auzi în întuneric un clinchet slab de pahare ciocnite; apoi urmă un fel de târâre de corp moale pe duşumea, apoi nimic.

Stingându-se lampa, un întuneric subit se răspândise peste ei, atât de prompt, de neaşteptat şi de profund încât rămăseseră uimiţi ca de un eveniment înspăimântător. Beţivul, cuibărit lângă perete, nu mai mişca; şi preotul rămase pe scaun, adâncit în aceste tenebre, care-i înecau furia. Acest văl sumbru aruncat peste el, care-i oprea mânia, îi imobiliză şi elanul furios al sufletului; şi îi veniră alte idei, la fel de negre şi de triste ca întunericul.

Se făcu linişte, o linişte adâncă de mormânt închis, în care nimic nu mai părea să trăiască şi să respire. Nici de afară nu se mai auzea nimic, niciun zgomot de trăsură în depărtare, niciun lătrat de câine, nici măcar o alunecare a unei adieri printre ramuri sau pe perete.

Acest lucru durã mult, foarte mult timp, poate o oră. Apoi, brusc, sună gongul! Răsună lovit de o singură bătaie dură, seacă şi puternică, după care urmă un zgomot puternic şi bizar de cădere şi de scaun răsturnat.

Marguerite, la pândă, alergă; dar chiar când deschise uşa, dădu înapoi în faţa întunericului de nepătruns. După aceea, tremurând, cu inima bătându-i cu putere, cu vocea gâfâită şi joasă, strigă:

— Dom'le Preot, dom'le Preot.

Nu răspunse nimeni, nu se mişcă nimic.

— Doamne, Doamne, se gândi ea, ce au făcut, ce s-a întâmplat?”

Nu îndrăznea să înainteze, nu îndrăznea nici să se întoarcă să ia o lumânare; şi o apucă o dorinţă nebună de a scăpa, de a fugi şi de a urla, deşi simţea că era pe punctul de a se prăbuşi. Repetă:

— Dom'le Preot, dom'le preot, sunt eu, Marguerite.

Deodată, în pofida fricii, o dorinţă instinctivă de a-şi ajuta stăpânul şi una din acele bravuri de femeie, care le face eroice pe moment, îi umplură sufletul de o îndrăzneală înspăimântată şi, alergând la bucătărie, se întoarse cu o lampă cu ulei.

Se opri pe pragul uşii. Îl văzu întâi pe vagabond, întins lângă perete, dormind sau prefăcându-se că doarme, apoi lampa spartă, apoi, sub masă, cele două picioare negre şi cele două gambe cu ciorapi negri ale abatelui Vilbois, care probabil căzuse pe spate şi lovise gongul cu capul.

Îngrozită, cu mâinile tremurânde, repeta:

— Doamne, Doamne, ce s-a întâmplat?

Şi cum înainta cu paşi mici şi lenţi, alunecă pe ceva gras şi fu cât pe ce să cadă.

Atunci, aplecându-se, zări pe duşumeaua roşie, un lichid roşu care curgea, întinzându-se în jurul picioarelor ei şi curgând repede spre uşă. Ghici că era sânge.

Înnebunită, o luă la fugă, aruncând lampa pentru a nu mai vedea nimic şi se năpusti spre câmp, spre sat. Mergea lovindu-se de copaci, cu ochii fixaţi pe luminile îndepărtate şi urlând.

Vocea ei ascuţită se auzea prin noapte asemeni unui ţipăt sinistru de cucuvea.Striga în gura mare, fără încetare: „Vagabondul... vagabondul... vagabondul!...”

Când ajunse în dreptul primelor case, oamenii speriaţi

au ieşit şi au înconjurat-o; dar ea se zbătea, fără să răspundă, căci înnebunise.

Până la urmă, au înţeles că tocmai se întâmplase o nenorocire în casa preotului şi un grup se înarmă pentru a-i veni în ajutor.

În mijlocul câmpului de măslini, căsuţa vopsită în roz devenise invizibilă şi neagră în noaptea profundă şi mută. Începând din momentul în care singura lucire a ferestrei luminate se stinsese ca un ochi închis, ea rămăsese înecată în umbră, pierdută în tenebre, imposibil de găsit pentru cineva care nu era de prin partea locului.

În curând două lumini începură să alerge pe jos, printre copaci, îndreptându-se spre ea. Plimbau prin iarba arsă lungi lumini galbene; şi la lumina lor rătăcitoare, trunchiurile tulburate ale măslinilor semănau uneori unor monştri, unor şerpi hidoşi şi încolăciţi. Luminile proiectate în depărtare făcură brusc să apară în întuneric ceva alburiu şi vag, apoi, destul de repede, peretele jos şi pătrat al căsuţei deveni roz în faţa felinarelor. Erau duse de câţiva ţărani, care-i însoţeau pe cei doi jandarmi înarmaţi, pe pădurar, pe primar şi pe Marguerite, pe care o susţineau nişte bărbaţi, fiind prea slăbită.

În faţa uşii rămasă deschisă, înspăimântătoare, au avut un moment de ezitare. Dar brigadierul, luând un felinar, intră urmat de ceilalţi.

Servitoarea nu minţise. Sângele, coagulat acum, acoperea duşumeaua ca un covor. Cursese până la vagabond, udându-i picioarele şi o mână.

Tatăl şi fiul dormeau, unul cu gâtul tăiat, somnul veşnic, celălalt, somnul beţivilor. Cei doi jandarmi se aruncară asupra ultimului şi, înainte ca acesta să se trezească, îi puseră cătuşele. Îşi frecă ochii, stupefiat, abrutizat de vin; şi când văzu cadavrul preotului, avu un aer îngrozit şi confuz.

— Cum de nu a fugit? spuse primarul.

— Era prea beat, răspunse brigadierul.

Şi toată lumea a fost de aceeaşi părere cu el, căci nimănui nu-i trecuse prin cap ideea că abatele Vilbois ar fi putut să se sinucidă.

Un paricid

Avocatul pledase pentru nebunie. Cum să explici altfel o crimă atât de bizară?

Într-o dimineaţă, lângă Chatou, fuseseră găsite în stuf două cadavre îmbrăţişate, o femeie şi un bărbat, doi mondeni cunoscuţi, bogaţi, nu foarte tineri şi căsătoriţi doar de un an, femeia fiind văduvă de trei ani.

Nu aveau duşmani, nu fuseseră jefuiţi. Părea că fuseseră aruncaţi de pe mal în râu, după ce fuseseră amândoi loviţi cu un vârf ascuţit de metal.

Ancheta nu descoperise nimic. Marinarii interogaţi nu ştiau nimic; cercetarea urma să fie abandonată, când veni să se predea un tâmplar tânăr, din satul vecin, care se numea Georges Louis, poreclit Burghezul.

La toate întrebările el nu a răspuns decât: „Îl cunoşteam de doi ani pe bărbat şi de şase luni pe femeie. Veneau adesea să le repar mobilă veche, pentru că sunt priceput în meserie."

Şi când îl întrebau:

„De ce i-ai omorât?"

El răspundea cu obstinaţie:

„I-am omorât pentru că am vrut să-i omor."

Nu s-a putut scoate altceva de la el.

Acest bărbat era sigur un copil din flori, dat cândva la o doică din ţinut, apoi abandonat. Nu avea alt nume în afară de Georges Louis, dar, cum atunci când crescu deveni deosebit de inteligent, cu gusturi şi fineţuri native, pe care

colegii lui nu le aveau deloc, a fost poreclit „burghezul” şi nu a mai fost numit altfel. Era considerat foarte priceput în meseria de tâmplar pe care o învăţase. Făcea chiar şi un pic de sculptură în lemn. Era considerat de asemenea foarte exaltat, partizan al doctrinelor comuniste şi chiar nihiliste, mare cititor de romane de aventură, de romane cu drame sângeroase, alegător influent şi orator abil la întrunirile publice ale muncitorilor şi ţăranilor.

Avocatul pledase pentru nebunie.

Într-adevăr, cum s-ar fi putut admite că acest muncitor şi-a omorât cei mai buni clienţi, clienţi bogaţi şi generoşi (recunoştea acest lucru), care de doi ani îi dăduseră de lucru pentru suma de trei mii de franci (registrele o confirmau). Nu era decât o explicaţie: nebunia, ideea fixă a declasatului care se răzbună pe doi burghezi din toţi burghezii şi avocatul făcu o aluzie abilă la porecla de BURGHEZUL, poreclă dată de cei din ţinut acestui abandonat. El exclamă:

„Nu este aceasta o ironie, o ironie capabilă să-l exalteze pe acest băiat nefericit, care nu are nici tată, nici mamă? Este un republican înflăcărat. Ce spun? Chiar face parte din acest partid politic, pe care Republica îl împuşca şi deporta odinioară, şi pe care-l acceptă astăzi cu braţele deschise, din acest partid pentru care incendiul este un principiu şi crima o metodă foarte simplă.

„Aceste triste doctrine, aclamate acum la întrunirile publice, l-au distrus pe acest bărbat. El i-a auzit pe republicani, chiar şi pe femei, da, pe femei cerând moartea domnului Gambetta, moartea domnului Grévz; mintea lui bolnavă s-a tulburat profund; a vrut sânge, sânge de burghez!

„Nu pe el trebuie să-l condamnăm, domnilor, ci Comuna!”

Se auziră murmure de aprobare. Se simţea că, pentru avocat, cauza era câştigată. Ministerul public nu replică.

Atunci preşedintele îi puse inculpatului o întrebare curentă:

„Acuzat, nu ai nimic de adăugat în apărarea ta?”

Bărbatul se ridică.

Era scund, cu părul blond precum cânepa, cu ochi cenuşii, ficşi şi limpezi. Din acest băiat slab ieşea o voce puternică, sinceră şi sonoră care, de la primele cuvinte, schimba brusc părerea pe care şi-o făcuse auditoriul despre el.

Vorbi tare, cu un ton declamator, dar atât de clar încât şi cele mai mici cuvinte se auzeau până în fundul sălii mari.

„Domnule preşedinte, pentru că nu vreau să merg într-o casă de nebuni şi pentru că prefer ghilotina, vă voi spune totul.

„I-am ucis pe acest bărbat şi pe această femeie pentru că erau părinţii mei.

Acum ascultaţi-mă şi judecaţi-mă.”

*

O femeie, născând un băiat, îl trimite undeva la o doică. Ea ştie doar în ce ţinut complicele ei a dus mica făptură inocentă, dar condamnată la nefericire veşnică, la ruşinea unei naşteri nelegitime, ba mai mult, la moarte pentru că l-a abandonat, pentru că doica, nemaiprimind pensia lunară, ar fi putut să-l lase să moară, să sufere de foame, să moară din lipsă de îngrijire, aşa cum fac adesea doicile. Femeia care m-a alăptat a fost cinstită, mai cinstită, mai femeie, mai importantă, mai mamă decât mama mea. Ea m-a crescut. A greşit făcându-şi datoria. E mai bine să laşi să moară aceşti nenorociţi aruncaţi în satele din împrejurimi, aşa cum arunci gunoiul la pubelă.

Am crescut cu vaga impresie că purtam o dezonoare. Ceilalţi copii mi-au spus într-o zi”bastard”. Nu ştiau ce

înseamnă acest cuvânt, auzit de unul din ei de la părinţii lui. Nici eu nu ştiam, dar îl simţeam.

Pot spune că eram unul din cei mai inteligenţi din şcoală. Poate aş fi fost un bărbat onorabil, domnule preşedinte, un bărbat superior dacă părinţii mei nu ar fi comis crima de a mă abandona. Aceasta-i crima pe care ei au comis-o împotriva mea. Eu am fost victima, ei vinovaţii. Eu eram fără apărare, ei fără milă. Ar fi trebuit să mă iubească, dar m-au aruncat.

Le datoram viaţa, dar viaţa este un cadou? Oricum a mea nu era decât o nefericire. După abandonul lor ruşinos, nu le mai datoram decât răzbunare. Ei au făcut împotriva mea actul cel mai inuman, cel mai infam, cel mai monstruos pe care-l poţi face împotriva unei fiinţe.

Un bărbat insultat loveşte; un bărbat jefuit îşi ia bunurile înapoi cu forţa. Un bărbat înşelat, păcălit, martirizat ucide; un bărbat pălmuit ucide; un bărbat încornorat ucide. Eu am fost mai jefuit, mai înşelat, mai chinuit, mai pălmuit moral, mai dezonorat decât toţi cei cărora dumneavoastră le iertaţi mânia.

Eu m-am răzbunat, am ucis. Era dreptul meu legitim. Le-am luat viaţa fericită în schimbul vieţii oribile pe care mi-au impus-o. Veţi vorbi despre paricid! Erau ei părinţii mei, aceşti oameni pentru care am fost o povară abominabilă, o teroare, o pată ruşinoasă, pentru care naşterea mea a fost o calamitate şi viaţa mea o ameninţare cu ruşinea? Au căutat o plăcere egoistă, au avut un copil neprevăzut. Au suprimat copilul. A venit şi rândul meu să fac acelaşi lucru pentru ei.

Şi totuşi, până nu demult, eram dispus să-i iubesc.

Acum doi ani, aşa cum vă spuneam, un bărbat, tatăl meu, a venit la mine pentru prima dată. Nu bănuiam nimic. A comandat două obiecte de mobilier. Am aflat mai târziu că luase informaţii despre mine de la preot, sub pecetea secretului, bineînţeles. A revenit adesea; îmi dădea de lucru

şi mă plătea bine. Uneori chiar vorbea cu mine despre una şi despre alta. Simţeam afecţiune pentru el.

La începutul acestui an a adus-o cu el şi pe soţia lui, mama mea. Când a intrat, tremura atât de tare încât am crezut că-i atinsă de vreo boală nervoasă. Apoi, ea a cerut un scaun şi un pahar cu apă. Nu a spus nimic; privea mobilele mele cu un aer înnebunit şi nu răspundea decât cu da şi nu, fără noimă, la toate întrebările pe care i le punea el. După ce a plecat, am crezut că-i puţin nebună.

S-a întors luna următoare. Era calmă, stăpână pe ea. În ziua aceea au stat mai mult pentru a discuta cu mine şi au făcut o comandă importantă. Am mai revăzut-o de trei ori, fără să ghicesc nimic; dar iată că, într-o zi, începe să-mi vorbească despre viaţa mea, despre copilăria mea, despre părinţii mei. I-am răspuns:”Doamnă, părinţii mei sunt nişte mizerabili care m-au abandonat.” Atunci, îşi duse mâna la inimă şi leşină. M-am gândit imediat: „Este mama mea!”, dar am avut grijă să nu las să se vadă nimic. Voiam să o văd venind.

De exemplu, am luat şi eu informaţii. Am aflat că erau căsătoriţi doar din luna iulie a anului trecut, mama mea fiind văduvă doar de trei ani. Se bârfea că se iubiseră chiar şi când trăia primul ei soţ, dar nu exista nicio dovadă. Eu eram dovada, o dovadă pe care au ascuns-o mai întâi, crezând-o dispărută apoi.

Aşteptam. Ea reapăru într-o seară, tot însoţită de tatăl meu. În ziua aceea părea foarte emoţionată, nu ştiu de ce. Apoi, când să plece, ea îmi spuse. „Îţi vreau binele pentru că arăţi ca un bărbat cinstit şi muncitor; desigur că te gândeşti să te însori într-o zi; vreau să te ajut să-ţi alegi liber femeia care-ţi va plăcea. Eu am fost o dată măritată contra inimii mele şi ştiu cum e să suferi din această cauză. Acum, sunt bogată, fără copii, liberă, stăpână pe averea mea. Iată

zestrea ta." Îmi întinse un plic mare, sigilat. Am privit-o fix, apoi i-am spus: „Eşti mama mea?"

Se dădu trei paşi înapoi şi-şi acoperi ochii cu mâinile, pentru a nu mă mai vedea. Bărbatul, tatăl meu, o susţinu cu braţele şi-mi strigă: „Dar eşti nebun!"

Am răspuns: „Deloc. Ştiu bine că sunteţi părinţii mei. Nu mă las înşelat oricum. Mărturisiţi şi voi păstra secretul; nu voi fi supărat pe voi; voi rămâne ceea ce sunt, un tâmplar."

El se dădea înapoi spre ieşire, susţinând-o încă pe mama mea, care începuse să plângă în hohote. Am alergat să încui uşa, am pus cheia în buzunar şi am continuat: „Priveşte-o şi neagă că este mama mea."

Atunci el se enervă, deveni foarte palid, îngrozit la gândul că scandalul evitat până acum ar putea izbucni brusc, că situaţia lor, renumele lor, onoarea lor ar fi pierdute dintr-o dată; bolborosi:"Eşti o canalie care vrea să stoarcă bani de la noi. Fă deci bine poporului, acelor ţărani, ajută-i!"

Pierdută, mama mea repeta întruna: „Să plecăm! Să plecăm!"

Atunci, pentru că uşa era încuiată, ea ţipă:"Dacă nu descui imediat uşa, te arunc în închisoare pentru şantaj şi violenţă!"

Am rămas stăpân pe mine; am deschis uşa şi i-am văzut dispărând în întuneric.

Atunci, brusc, mi se păru că tocmai rămăsesem orfan, că tocmai fusesem abandonat, împins în râu. Mă cuprinse o tristeţe îngrozitoare, amestecată cu mânie, ură şi scârbă; simţeam un fel de revoltă a întregii mele fiinţe, o revoltă a justiţiei, a dreptăţii, a onoarei, a afecţiunii respinse. Am început să alerg pentru a-i întâlni de-a lungul Senei, pe unde trebuia să meargă la gara din Chatou.

I-am ajuns repede din urmă. Noaptea era foarte întunecoasă. Mergeam prin iarbă cu paşi de lup, aşa că nu m-au

auzit. Mama mea încă mai plângea. Tatăl meu spunea: „Este greşeala ta. De ce ai ţinut să-l vezi? A fost o nebunie în situaţia noastră. I-am fi putut face bine de la distanţă, fără să ne arătăm. Dacă tot nu-l putem recunoaşte, ce rost au aceste vizite periculoase?"

Atunci, am alergat în faţa lor, implorându-i. Bâiguiam: „Ştiţi bine că sunteţi părinţii mei. M-aţi aruncat o dată, mă veţi arunca din nou?"

Atunci, domnule preşedinte, el a ridicat mâna asupra mea, vă jur pe onoarea mea, pe lege, pe Republică. M-a lovit şi, pentru că-l apucasem de guler, a scos un revolver din buzunar.

Am văzut roşu în faţa ochilor, nu mai ştiu; aveam compasul în buzunar; l-am lovit, l-am lovit cât am putut.

Atunci, ea a început să ţipe:"Ajutor! Asasinul!" smulgându-mi barba. Se pare că am omorât-o şi pe ea. Mai ştiu eu ce am făcut în acel moment?

Apoi, când i-am văzut pe amândoi la pământ, i-am aruncat în Sena, fără să mă gândesc.

Asta-i tot. Judecaţi-mă acum!

*

Acuzatul se aşeză. În faţa acestei destăinuiri, procesul a fost amânat pentru sesiunea următoare care va avea loc în curând. Dacă noi am fi juraţii, ce-am face cu acest caz de paricid?

Micuţul

Domnul Lemonnier rămăsese văduv, cu un copil. Îşi iubise la nebunie soţia, cu o dragoste exaltată şi tandră, cu aceeaşi putere, în timpul vieţii lor în comun. Era un bărbat bun, un bărbat cumsecade, foarte simplu, credul şi bun la suflet.

Îndrăgostindu-se de o vecină, care era săracă, o ceru de nevastă şi se căsători cu ea. Avea un magazin de postavuri destul de prosper, câştiga destui bani şi a fost sigur că această tânără îl acceptase pentru calităţile lui, pentru ceea ce era el. De altfel, l-a făcut fericit. Nu o vedea decât pe ea, nu se gândea decât la ea, o privea mereu cu ochii unui adorator prosternat. În timpul meselor, făcea mii de greşeli numai pentru a nu-şi lua privirea de pe faţa ei dragă; vărsa vinul în farfurie şi apa în solniţă, apoi începea să râdă ca un copil, repetând:

„Vezi, te iubesc prea mult; asta mă determină să fac o mulţime de prostii."

Ea zâmbea, cu un aer calm şi resemnat; apoi întorcea privirile, ca jenată de adorarea soţului ei şi încerca să-l facă să vorbească, să spună orice. Dar el îi lua mâna peste masă şi o ţinea în mâna lui, murmurând:

„Micuţa mea Jeanne, scumpa mea micuţă Jeanne!"

Pierzându-şi în cele din urmă răbdarea, ea îi spunea:

„Hai, fii rezonabil; mănâncă şi lasă-mă să mănânc."

El suspina şi lua o fărâmă de pâine, pe care o mesteca apoi lent.

Nu au avut copii timp de cinci ani. Apoi, deodată, ea rămase însărcinată. A fost o fericire delirantă. În timpul sarcinii, nu se dezlipi deloc de lângă ea, încât bona lui, o veche servitoare care-l crescuse şi care comanda în casă, îl dădea uneori afară şi încuia uşa pentru a-l obliga să mai ia puţin aer.

Se împrietenise cu un tânăr, care o cunoştea pe soţia lui încă din copilărie şi care era adjunct de birou la prefectură. Domnul Duretour lua masa de trei ori pe săptămână la domnul Lemonnier, aducea flori doamnei şi uneori un bilet în lojă la teatru; şi adesea, la desert, acest bun Lemonnier, emoţionat, întorcându-se spre soţia lui, exclama: Cu o soţie ca tine şi un prieten ca el, eşti complet fericit pe pământ."

Ea muri la naştere. Cât pe ce să moară şi el. Dar existenţa copilului îi dădu curaj: o micuţă fiinţă crispată, care scâncea. Îl iubi cu o dragoste pasionată şi dureroasă, cu o dragoste bolnăvicioasă, în care mai trăia încă amintirea moartei, dar în care mai supravieţuia ceva din adoraţia pentru femeia decedată. Copilul era din carnea femeii, continuarea fiinţei sale, ca o chintesenţă a ei. Acest copil era chiar viaţa ei trecută în alt corp: ea murise pentru ca el să existe. Şi tatăl îl îmbrăţişa cu furie. Dar acest copil o şi omorâse, luase, furase această fiinţă adorată, se hrănise din ea, îi băuse partea ei de viaţă. Şi domnul Lemonnier îl punea din nou în leagăn pe fiul lui şi se aşeza alături pentru a-l contempla.Rămânea acolo ore întregi, ore în şir, privindu-l, gîndindu-se la o mie de lucruri triste sau vesele. Apoi, după ce copilul adormea, se apleca peste faţa lui şi plângea în dantelele lui.

Copilul crescu. Tatăl nu se mai putu lipsi nici măcar o oră de prezenţa lui; se învârtea în jurul lui, îl plimba, îl îmbrăca,îl spăla, îi dădea să mănânce. Prietenul lui, domnul

Duretour, părea să-l iubească şi pe el pe puşti şi îl săruta cu elanuri mari, cu acele frenezii pe care le au părinţii. Îl arunca şi-l prindea cu braţele, îl făcea să se legene ore întregi călare pe piciorul lui şi, brusc, răsturnându-l pe genunchi, îi ridica fustiţa şi-i săruta coapsele grăsuţe şi pulpele rotunde. Încântat, domnul Lemonnier murmura: „Ce drăguţ, ce drăguţ!"

Şi domnul Duretour strângea copilul în braţe, gâdilându-i gâtul cu mustaţa lui.

Numai Céleste, bătrîna bonă, nu părea să aibă nicio tandreţe pentru copil. Se supăra din cauza poznelor lui şi părea exasperată de mângîierile celor doi bărbaţi. Ea exclama:"Aşa se creşte un copil? Veţi face din el o frumoasă maimuţă."

Alţi ani trecură şi Jean, aşa îl chema, împlini nouă ani. Abia ştia să citească, fiind foarte răsfăţat şi făcea totul numai după bunul lui plac. Avea capricii tenace, rezistenţe încăpăţânate, ieşiri furioase.Tatăl ceda mereu, aproba totul. Domnul Duretour cumpăra şi aducea mereu jucăriile dorite de micuţ, îl hrănea cu prăjituri şi bomboane. Atunci, Céleste se enerva şi ţipa:"E o ruşine, domnule, o ruşine. Dumneavoastră sunteţi nefericirea acestui copil, nefericirea lui, înţelegeţi? Va trebui ca acest lucru să înceteze; da, se va termina, v-o spun eu, v-o promit şi nu peste prea mult timp."

Domnul Lemonnier răspundea zâmbind: „Ce vrei, fata mea? Îl iubesc prea mult, nu ştiu să-i rezist; va trebui să fii şi tu de partea lui."

Jean era slab, bolnăvicios. Medicul îi descoperi o anemie, îi prescrise fier, carne în sânge şi supă grasă.

Or, micuţului nu-i plăceau decât prăjiturile şi refuza orice altă mâncare; şi tatăl, disperat, îl îndopa cu tarte cu frişcă şi cu ecleruri cu ciocolată.

Într-o seară, când se aşezară la masă doar ei doi, Céleste aduse supa cu o siguranţă şi un aer de autoritate pe care nu le avea de obicei. Ridică brusc capacul, băgă polonicul în supieră şi spuse:

„Iată o supă cum nu v-am mai făcut până acum; va trebui ca micuţul să mănânce de data aceasta."

Speriat, domnul Lemonnier lăsă capul în jos. Văzu că lucrurile luau o întorsătură proastă.

Céleste îi luă farfuria, o umplu, o puse în faţa lui.

El gustă imediat şi spuse:

„Într-adevăr, este excelentă."

Atunci servitoarea luă farfuria micuţului şi puse un polonic de supă. Apoi, se dădu doi paşi înapoi şi aşteptă.

Jean mirosi, împinse farfuria şi făcu un „puah" de dezgust. Devenind palidă, Céleste se apropie brusc şi, apucând lingura plină, o turnă cu forţa în gura întredeschisă a copilului.

Acesta se sufocă, tuşi, strănută, scuipă şi, urlând, apucă paharul pe care-l aruncă în servitoare. O lovi chiar în burtă. Atunci, exasperată, aceasta prinse capul mucosului sub braţ şi începu să-i toarne pe gât, una după alta, lingurile cu supă. El le scuipa, dădea din picioare, se zvârcolea, se sufoca, dădea din mâini, roşu de parcă urma să moară sufocat.

La început, tatăl rămase atât de surprins, încât nu făcu nicio mişcare. Apoi, brusc, se lansă cu o turbare de om furios, o strânse de gât pe servitoare şi o izbi de perete. Bâiguia:"Afară!... afară!... afară!... brută!"

Dar ea îl împinse dintr-o mişcare şi, cu părul vâlvoi, cu boneta pe spate... cu ochii arzând, ţipă:

„Acum ce v-a apucat? Vreţi să mă bateţi pentru că-l fac să mănânce supă pe acest copil pe care-l omorâţi cu răsfăţul dumneavoastră!..."

Tremurând din cap până-n picioare, el repeta:

„Afară!... pleacă!... pleacă, brută!”

„Ah! credeţi... credeţi că mă veţi trata aşa, pe mine?... Ah! nu... Şi pentru cine, pentru cine... pentru acest mucos care nici măcar nu este al dumneavoastră... Nu... nicidecum al dumneavoastră! Nu... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... Zău, toată lumea o ştie, în afară de dumneavoastră. Întrebaţi-i pe băcan, pe măcelar, pe brutar... pe toţi, pe toţi...”

Se clătina, sufocată de mânie; apoi tăcu, privindu-l. Rămăsese nemişcat, livid, cu braţele atârnându-i. După câteva secunde, bolborosi cu o voce stinsă, tremurătoare, în care palpita totuşi o emoţie extraordinară: „Ce spui?... Ce spui?...Ce spui?”

Ea tăcea, speriată de chipul lui. Făcu încă un pas, repetând:

„Ce spui?... Ce spui?”

Atunci ea răspunse cu o voce calmă:

„Spun ce ştiu, zău! Ceea ce toată lumea ştie.”

El ridică mâinile şi, aruncându-se asupra ei cu o furie de animal, încercă să o trântească jos. Dar ea era puternică şi vioaie, deşi era bătrână. Alunecă din braţele lui şi alergând în jurul mesei, înfuriindu-se din nou, strigă cu o voce stridentă:

„Priviţi-l, priviţi-l deci, prost ce sunteţi, dacă nu este portretul domnului Duretour; dar priviţi-i nasul şi ochii, aveţi dumneavoastră ochii aşa? Şi nasul? Şi părul? Le avea ea aşa? Vă spun că toată lumea o ştie, toată lumea, în afară de dumneavoastră! Râde tot oraşul! Priviţi-l...”

Ea ajunse în faţa uşii, o deschise şi dispăru. Îngrozit, Jean rămăsese înţepenit în faţa farfuriei cu supă.

După o oră, se întoarse încetişor pentru a vedea ce se mai întâmplă. După ce devorase prăjiturile, castronul

cu frişcă şi cel cu pere cu zahăr, micuţul mânca acum cu lingura din borcanul cu dulceaţă.

Tatăl plecase.

Céleste luă copilul, îl sărută şi, cu paşi de lup, îl duse în camera ei, apoi îl culcă. Se întoarse în sufragerie, strânse masa, aranjă totul, foarte îngrijorată.

În casă nu se auzea niciun zgomot, niciunul. Se duse să-şi lipească urechea de uşa stăpânului. Acesta nu făcea nicio mişcare. Privi pe gaura cheii. Scria şi părea liniştit.

Atunci se întoarse să se aşeze în bucătărie, pentru a fi gata în orice împrejurare, căci presimţea ceva.

Adormi pe un scaun şi nu se trezi decât dimineaţă.

Făcu menajul aşa cum avea obiceiul să-l facă în fiecare dimineaţă: mătură, şterse praful şi, pe la ora opt, prepară cafeaua pentru domnul Lemonnier. Dar nu îndrăznea să i-o ducă stăpânului, pentru că nu prea ştia cum va fi primită; aşteptă ca el să sune. Nu sună. Trecu ora nouă, apoi zece.

Speriată, Céleste pregăti tava şi porni, cu inima bătându-i cu putere. Se opri în faţa uşii, ascultă. Nu se auzea nimic. Bătu la uşă; nu i se răspunse. Atunci, adunându-şi tot curajul, deschise uşa, intră, apoi, scoţând un ţipăt oribil, scăpă tava din mână.

Domnul Lemonnier atârna chiar în mijlocul camerei, spânzurat de inelul din plafon. Avea limba scoasă îngrozitor. Papucul drept zăcea, căzut pe podea. Stângul îi rămăsese în picior. Un scaun răsturnat se rostogolise până la pat.

Înnebunită, Céleste o luă la fugă urlând. Veniră în fugă toţi vecinii. Medicul constată că moartea se produsese la miezul nopţii.

Pe masa sinucigaşului a fost găsită o scrisoare adresată domnului Duretour: „Îţi las şi îţi încredinţez copilul."

Domnul Parent

Pe alee, în patru labe, micuţul Georges făcea grămăjoare de nisip. Îl aduna cu mâinile, îl aşeza în formă de piramidă, apoi punea în vârf o frunză de castan.

Tatăl lui, aşezat pe un scaun din metal, îl contempla cu o atenţie concentrată şi drăgăstoasă, văzându-l doar pe el în micuţa grădină publică, plină de lume.

De-a lungul drumului circular care trece prin faţa bazinului şi se întoarce prin faţa bisericii Trinité, după ce a înconjurat gazonul, alţi copii îşi ocupau timpul şi ei cu acele jocuri cu pui de animale, în timp ce bonele, indiferente, priveau în sus, cu ochii lor de brute, sau în timp ce mamele vorbeau între ele, supraveghind cu o privire constantă liota de copii.

Doicile, două câte două, se plimbau cu un aer grav, lăsând să atârne în urma lor panglicile lungi care le ieşeau de sub bonete şi ducând în braţe ceva alb, învelit în dantele, în timp ce fetiţele, cu rochiţe scurte şi cu picioarele goale, aveau discuţii serioase între două alergări cu cercul; şi gardianul parcului, în tunică verde, se plimba în mijlocul acestei adunături de tânci, îi ocolea pentru a nu demola aceste opere de pământ, pentru a nu le strivi degetele, pentru a nu strica munca de furnică a acestor drăguţe larve umane.

Soarele se pregătea să dispară după acoperişurile străzii Saint-Lazare şi îşi trimitea ultimele raze oblice peste această mulţime de ţânci frumos îmbrăcaţi.

Castanii erau luminaţi de străluciri galbene şi cele trei arteziene, din faţa portalului înalt al bisericii, păreau din argint lichid.

Domnul Parent îşi privea fiul ghemuit în praf; îi urmărea cu dragoste cele mai mici gesturi, părea să-i trimită pupici din vârful buzelor la orice mişcare pe care Georges o făcea.

Dar, uitându-se la ceasul clopotniţei, constată că întârziase cinci minute. Atunci se ridică, îl luă de braţ pe micuţ, îi scutură haina plină de pământ, îi şterse mâinile şi îl duse spre strada Blanche. Grăbea pasul pentru a nu ajunge după soţia lui; şi puştiul, care nu putea ţine pasul cu tatăl lui, alerga cu paşi mărunţi alături de el.

Atunci tatăl îl luă în braţe şi, iuţind şi mai mult pasul, începu să gâfâie în timp ce urca strada în pantă. Era un bărbat de patruzeci de ani, cu părul deja grizonat, puţin cam gras, purtând cu un aer neliniştit un pântec de băiat vesel, pe care evenimentele l-au făcut timid.

Cu câţiva ani în urmă, luase de nevastă o femeie tânără, pe care a iubit-o cu tandreţe şi care-l trata acum cu o duritate şi o autoritate de despot. Îl certa mereu pentru tot ceea ce făcea şi pentru tot ceea ce nu făcea, îi reproşa cu severitate cele mai mici acte, obiceiurile, plăcerile lui simple, gusturile, mersul, gesturile, rotunjimea corpului şi sunetul placid al vocii.

Totuşi, el o mai iubea, dar îl iubea în mod deosebit pe Georges, copilul pe care-l avea cu ea, acum în vârstă de trei ani, devenit cea mai mare bucurie şi cea mai importantă preocupare a inimii lui. Rentier modest, trăia, fără să lucreze, din venitul lui de douăzeci de mii de franci; şi soţia lui, pe care o luase fără zestre, se indigna mereu din cauza lipsei de activitate a soţului ei.

În sfârşit, ajunse acasă, puse copilul pe prima treaptă a scării, îşi şterse fruntea şi începu să urce.

Sună la etajul doi.

O bonă bătrână, care-l crescuse, una din acele servitoare autoritare, care sunt tiranii familiilor, veni să deschidă şi el întrebă cu spaimă: „Doamna s-a întors?”

Servitoarea ridică din umeri: „De când domnul a văzut-o pe doamna întorcându-se la ora şase şi jumătate?”

El răspunse pe un ton jenat:

„E bine, cu atât mai bine, asta-mi permite să mă schimb, căci îmi este foarte cald.”

Servitoarea îl privi cu o milă iritată şi dispreţuitoare. Mormăi: „Oh! După cum văd bine, domnul este ud leoarcă, domnul a alergat; l-a dus pe micuţ în braţe, poate; şi toate acestea numai pentru a o aştepta pe doamna până la ora şapte şi jumătate. Acum, eu voi fi gata la timp. Pregătesc cina pentru ora opt şi e cu atât mai rău când o aştepţi, căci o friptură nu trebuie să fie arsă!”

Domnul Parent se prefăcea că nu ascultă. Murmură: „E bine, e bine. Georges trebuie spălat pe mâini pentru că a făcut forme de nisip. Eu merg să mă schimb. Spune-i cameristei să-l spele pe micuţ.”

Şi intră în apartamentul lui. Trase imediat zăvorul, pentru a fi singur, foarte singur, singur-singurel. Se obişnuise atât de mult să fie rău tratat şi certat încât nu se considera în siguranţă decât protejat de zăvoare. Dacă nu se simţea apărat de priviri şi de bănuieli de o uşă încuiată, nici nu mai îndrăznea să gândească, să reflecteze, să discute cu el însuşi. Aşezându-se pe un scaun pentru a se odihni puţin înainte de a-şi pune haine curate, se gândi că Julie începea să devină un nou pericol în casă. Se vedea că o ura pe soţia lui; îl ura mai ales pe prietenul lui, Paul Limousin, care, lucru rar, rămăsese prietenul intim şi familiar al cuplului, după ce fusese tovarăşul vieţii lui de holtei.

Limousin era cel care servea de unguent şi de tampon între Henriette şi el, care-l apăra, chiar cu aprindere, chiar cu severitate, de reproşurile nemeritate, de scenele hărţuitoare, de toate mizeriile cotidiene ale vieţii lui.

Dar iată că, de vreo şase luni încoace, Julie îşi permitea mereu remarci şi aprecieri răuvoitoare la adresa stăpânei ei. O judeca în orice clipă şi declara de douăzeci de ori pe zi: „Dacă aş fi în locul dumneavoastră, nu m-aş lăsa dusă de nas aşa. În sfârşit, în sfârşit... Ştiţi... fiecare cu felul lui de a fi."

Într-o zi, chiar a fost insolentă cu Henriette, care se mulţumise să-i spună seara soţului ei: „Ştii, la primul cuvânt obraznic al acestei servitoare, o dau afară." Totuşi, ea, care nu se temea de nimic, părea să se teamă de bătrâna servitoare; Parent atribuia această bunătate unui respect pentru bona care-l crescuse şi care îi închisese ochii mamei lui.

Dar se terminase, lucrurile nu mai puteau continua aşa mult timp; se îngrozea gândindu-se la ce se va întâmpla. Ce să facă? S-o dea afară pe Julie i se părea o hotărâre gravă, atât de înfricoşătoare încât nici nu îndrăznea să se gândească la aşa ceva. Să-i dea dreptate împotriva soţiei lui, era de asemenea imposibil; şi nu va trece nici măcar o lună înainte ca relaţia lor să devină imposibilă.

Rămase aşezat, cu braţele atârnând, căutând în zadar soluţii să le împace şi negăsind niciuna. Atunci murmură: „Bine că-l am pe Georges... Fără el aş fi foarte nefericit."

Apoi, îi veni ideea să-l consulte pe Limousin; se hotărî să facă aşa; dar imediat amintirea duşmăniei dintre bonă şi prietenul lui îl făcu să se teamă că acesta îl va sfătui să o alunge; şi rămase din nou pierdut în angoasele şi incertitudinile lui.

Pendula bătu ora şapte. Tresări. Era ora şapte şi el încă nu-şi schimbase hainele! Atunci, speriat, sufocat, se dezbrăcă, se spălă, îşi puse o cămaşă albă şi se îmbrăcă

repede, de parcă ar fi fost aşteptat în camera vecină pentru un eveniment de extremă importanţă. Apoi, intră în salon, fericit că nu mai are de ce să se teamă.

Aruncă o privire peste ziar, merse să privească în stradă, se întoarse să se aşeze pe canapea; o uşă se deschise şi fiul lui intră spălat, pieptănat, zâmbitor. Parent îl luă în braţe şi-l sărută cu pasiune. Îi sărută mai întâi părul, apoi ochii, apoi obrajii, apoi gura, apoi mâinile. Apoi, cu vârful degetelor, îl aruncă în sus, până la tavan. Obosit de acest efort, se aşeză şi luându-l pe Georges pe un genunchi, îl făcu să se joace de-a calul. Încântat, copilul râdea, îşi agita braţele, scotea ţipete de plăcere şi tatăl râdea şi ţipa şi el de mulţumire, mişcându-şi pântecul gras, amuzându-se chiar mai mult decât copilul.

Îl iubea din toată inima lui de om slab, resemnat, rănit. Îl iubea cu elanuri nebune, cu mângâieri exagerate, cu toată tandreţea pudică ascunsă în el, tandreţe care nu putuse nici-odată să se manifeste, să se reverse nici măcar în primele ore ale căsătoriei, soţia lui fiind rece şi rezervată.

Julie apăru în uşă, cu chipul palid, cu ochii strălucind şi anunţă cu o voce care tremura de exasperare: „Este ora şapte şi jumătate, domnule."

Parent aruncă o privire neliniştită şi resemnată spre pendulă şi murmură:

„Într-adevăr, este ora şapte şi jumătate.

Ştiţi, cina mea este gata, acum."

Presimţind furtuna, el se sforţă să o îndepărteze: „Dar nu mi-ai spus, când m-am întors, că o vei pregăti pentru ora opt?

— Pentru ora opt!... Nu credeţi aşa ceva, desigur! Doar n-o să-i daţi micuţului să mănânce la ora opt. Zău, aşa se spune, este un fel de a vorbi. Veţi distruge stomacul copilului dându-i să mănânce la ora opt. Oh! Dacă n-ar fi decât mama lui! Îi pasă mult de copilul ei! Ah da! Să vorbim

despre aceasta, halal mamă! Zău dacă nu-i jalnic să vezi asemenea mame!"

Tremurând de teamă, Parent simţi că trebuie să oprească scena ameninţătoare:

„Julie, spuse el, nu-ţi permit să vorbeşti astfel despre stăpâna ta. Înţelegi, nu-i aşa? Să nu mai uiţi acest lucru pe viitor."

Bătrâna bonă, sufocată de uimire, se întoarse şi ieşi, trântind uşa atât de violent încât toate cristalurile zăngăniră. Timp de câteva secunde se auzi plutind în liniştea salonului ca un uşor şi vag clinchet de clopoţei invizibili.

Surprins la început, Georges începu să aplaude de bucurie şi, umflându-şi obrajii, făcu un „bum" cu toată puterea plămânilor lui, pentru a imita zgomotul uşii.

Atunci, tatăl îi spuse poveşti; dar gândurile care-l preocupau îl făceau să piardă mereu firul poveştii şi micuţul, pentru că nu mai înţelegea nimic, deschidea mari ochii miraţi.

Parent privea fără încetare pendula. I se părea că-i vedea limba mişcându-se. Ar fi vrut să oprească ceasul, să oprească timpul până la întoarcerea soţiei lui. Nu era supărat pe Henriette pentru că întârziase, dar îi era teamă, teamă de ea şi de Julie, de tot ceea ce putea să se întâmple. Zece minute în plus ar fi fost suficiente pentru a provoca o catastrofă ireparabilă sau explicaţii şi violenţe pe care nici nu îndrăznea să şi le imagineze. Numai gândul la cearta, la ţipetele, la injuriile traversând aerul ca nişte gloanţe, ale celor două femei faţă în faţă, privindu-se în adâncul ochilor şi aruncându-şi cuvinte jignitoare, doar acest gând îi făcea inima să bată mai tare, îi usca gura, asemeni mersului prin soare, îl înmuia ca pe o zdreanţă, atât de tare încât nu mai avea puterea să-şi ridice copilul şi să-l facă să sară pe genunchiul lui.

Bătu ora opt; uşa se deschise din nou şi Julie reapăru. Nu mai avea aerul ei exasperat, ci un aer de hotărâre răutăcioasă şi rece, mult mai ameninţător:

„Domnule, spuse ea, am slujit-o până la moarte pe mama dumneavoastră, v-am crescut de când v-aţi născut şi până acum! Cred că se poate spune că sunt devotată familiei...”

Aştepta un răspuns.

Parent bolborosi: „Desigur, buna mea Julie.”

Ea continuă: „Ştiţi că nu am făcut niciodată nimic pentru bani, ci din interes pentru dumneavoastră, că nu v-am înşelat şi nu v-am minţit niciodată, că nu aţi avut motiv să-mi faceţi vreodată reproşuri...

— Desigur, buna mea Julie.

— Ei, bine, domnule, acest lucru nu mai poate continua. Doar din prietenie pentru dumneavoastră nu v-am spus nimic şi v-am lăsat în ignoranţa dumneavoastră; dar este prea mult, lumea din cartier râde prea mult de dumneavoastră. Veţi face ce veţi vrea, dar toată lumea o ştie; trebuie să vă spun, până la urmă, deşi nu-mi stă bine să duc vorba. Dacă doamna se întoarce la ore fanteziste, este pentru că face nişte lucruri oribile.”

El rămase speriat, neînţelegând nimic. Nu putu decât să bâiguie: „Taci... Ştii că ţi-am interzis...”

O întrerupse cu o hotărâre irezistibilă.

„Nu, domnule, trebuie să vă spun tot, acum. Doamna a greşit cu domnul Limousin în urmă cu mult timp. I-am văzut de mai bine de douăzeci de ori sărutându-se pe după uşi. Oh! Haideţi, dacă domnul Limousin ar fi fost bogat, doamna nu s-ar fi măritat cu domnul Parent. Dacă domnul şi-ar aminti cum s-a făcut căsătoria, ar înţelege totul de la un capăt la altul...”

Parent se ridicase în picioare, livid, bâiguind:

„Taci... taci... sau...”

Ea continuă:

„Nu, vă voi spune totul. Doamna s-a căsătorit din interes cu domnul şi l-a înşelat din prima zi. Zău, se înţeleseseră între ei! Este suficient să reflectaţi pentru a înţelege. Pentru că doamna nu era mulţumită că se căsătorise cu domnul, pe care nu-l iubea, i-a făcut viaţa dură, atât de dură că mă durea inima, pe mine care vedeam acest lucru....”

El făcu doi paşi, cu pumnii strânşi, repetând: „Taci... taci...” pentru că nu găsea nicio replică.

Bătrâna bonă nu dădu deloc înapoi; părea mai mult decât hotărâtă. Dar Georges, speriat la început, apoi îngrozit de aceste voci certăreţe, începu să ţipe. Era în picioare în spatele tatălui său şi urla, cu faţa crispată şi cu gura deschisă.

Ţipetele fiului îl exasperară pe domnul Parent, îl umplură de curaj şi de furie. Se repezi la Julie, cu braţele ridicate, gata să lovească cu amândouă mâinile, strigând:

„Ah! Mizerabilo! Sperii copilul.”

O lovea deja. Ea îi aruncă în faţă:

„Domnul poate să mă bată dacă vrea, eu l-am crescut; acest lucru nu va face ca soţia să nu-l mai înşele şi ca micuţul să fie copilul lui!...”

El se opri brusc, lăsându-şi braţele în jos şi rămase în faţa ei atât de derutat încât nu mai înţelegea nimic.

Ea adăugă: „Este suficient să priveşti copilul pentru a-i recunoaşte tatăl, zău! Este tot portretul domnului Limousin. Este de-ajuns să-i priveşti ochii şi fruntea. Nici măcar un orb nu s-ar înşela...”

Dar el o apucase de umeri şi o zgâlţâia cu putere, bâiguind:”Viperă... viperă! Afară de-aici, viperă!... Pleacă sau te omor! Pleacă! Pleacă!...”

Şi cu un efort disperat o împinse în camera de alături. Ea căzu peste masa pusă, de pe care căzură paharele şi se

sparseră; apoi, ridicându-se, puse masa între ea şi stăpânul ei şi, în timp ce el o fugărea pentru a o prinde, ea îi scuipa în faţă cuvinte teribile:

„Domnul n-are decât să iasă în seara aceasta... după cină... şi să se întoarcă imediat... şi va vedea!... va vedea dacă am minţit!... Domnul să încerce... va vedea."

Ajunsese la uşa bucătăriei şi fugi. Alergă după ea, urcă scara de serviciu până la camera bonei, unde aceasta se închisese şi, lovind în uşă, îi strigă:

„Vei părăsi această casă chiar acum."

Ea răspunse prin uşă:

„Domnul poate conta pe acest lucru. Nu voi mai fi aici peste o oră."

Atunci el coborî scara uşor, ţinându-se de rampă pentru a nu cădea; se întoarse în salon, unde Georges plângea, aşezat pe jos.

Parent se prăbuşi pe un scaun şi se uită la copil cu o privire năucă. Nu mai înţelegea nimic, nu mai ştia nimic; se simţea amorţit, abrutizat, nebun, de parcă tocmai căzuse în cap; abia-şi mai amintea lucrurile oribile pe care i le spusese bona. Apoi, puţin câte puţin, raţiunea lui, ca o apă tulburată, se calmă şi se lumină şi abominabila revelaţie începu să-i chinuie inima.

Julie vorbise atât de clar, cu atâta forţă, atât de sigură, cu o asemenea sinceritate încât nu se îndoi de buna ei credinţă, dar se încăpăţâna să se îndoiască de clarviziunea ei. Putea să se fi înşelat, orbită de devotamentul ei faţă de el, împinsă de o ură inconştientă faţă de Henriette. Cu toate acestea, pe măsură ce încerca să se calmeze şi să se convingă, mii de lucruri mărunte se trezeau în amintirea lui, cuvinte ale soţiei, priviri ale lui Limousin, o grămadă de nimicuri neobservate, aproape nevăzute, ieşiri târzii, absenţe simultane şi chiar şi gesturi aproape nesemnificative, dar bizare pe care nu a ştiut să le vadă, să le înţeleagă şi care, acum, căpătau

pentru el o importanţă extremă, vădeau o înţelegere între ei. Tot ce se întâmplase de la logodna lui îi reveni brusc în mintea extrem de excitată de angoasă. Îşi amintea totul: intonaţii neobişnuite, atitudini suspecte; şi bietul lui spirit de bărbat calm şi bun, hărţuit de îndoială, transforma acum în certitudini ceea ce ar fi putut fi doar bănuieli.

Scormonea cu o încăpăţânare încrâncenată în cei cinci ani de căsătorie, căutând să descopere totul, lună de lună, zi de zi; şi, orice lucru neliniştitor pe care-l descoperea, îl înţepa în inimă ca un ac de viespe.

Nu se mai gândea la Georges, care tăcea acum, aşezat pe covor. Dar, văzând că nu se mai ocupa de el, puştiul începu din nou să plângă. Tatăl lui se repezi, îl luă în braţe şi îi acoperi capul cu săruturi. Cel puţin îi rămânea copilul! Ce importanţă mai avea restul? Îl ţinea în braţe, îl strângea, cu gura în părul lui blond, uşurat, consolat, bolborosind:

„Georges... micuţul meu Georges, scumpul meu Georges...” Dar, îşi aminti brusc ceea ce-i spusese Julie... Da, îi spusese că fiul lui era al lui Limousin... Oh! Acest lucru nu era posibil, zău! Nu, nu putea să creadă, nu putea nici măcar să se îndoiască nici o secundă de acest lucru. Era una din acele infamii care se nasc în sufletele josnice ale servitoarelor! Repeta: „Georges... scumpul meu Georges.” Mângâiat, puştiul tăcuse din nou.

Prin haine, Parent simţea pătrunzându-l căldura corpului mic. Această căldură dulce de copil îl umplea de dragoste, de curaj, de bucurie, îl mângâia, îl întărea, îl salva.

Atunci, îndepărtă puţin capul drăgălaş şi buclat al copilului, pentru a-l privi cu pasiune. Îl contemplă avid, înnebunit, ameţit de a-l vedea şi repetând mereu: Oh! Micuţul meu... micuţul meu Georges!...

Deodată se gândi: „Şi dacă totuşi îi semăna lui Limousin!”

Simţi în el ceva bizar, atroce, o sfâşietoare şi violentă senzaţie de frig în tot corpul, de parcă oasele lui deveniseră brusc de gheaţă. Oh! Dacă semăna cu Limousin!... şi continua să-l privească pe Georges care râdea. Îl privea cu ochi înnebuniţi, tulburi, buimaci. Şi se uita la frunte, la nas, la gură, la obraji să vadă dacă nu regăsea ceva din fruntea, nasul, gura sau obrajii lui Limousin.

Mintea lui rătăcea ca atunci când devii nebun; şi chipul copilului lui se transforma sub privirea sa, lua aspecte bizare, asemănări incredibile.

Julie spusese: „Nici măcar un orb nu s-ar înşela." Exista deci ceva frapant, ceva ce nu putea fi negat! Dar ce? Fruntea? Da, poate. Totuşi Limousin avea fruntea mai îngustă. Atunci gura? Dar Limousin avea barbă. Cum să constaţi asemănările între bărbia grăsuţă de copil şi bărbia păroasă a acestui bărbat?

Parent se gândea: „Nu văd, nu mai văd, sunt prea tulburat, acum n-aş putea recunoaşte nimic... Trebuie să aştept; va trebui să-l privesc bine dimineaţă, după ce mă trezesc."

Apoi se gândi: „Dar dacă-mi seamănă, voi fi salvat! salvat!"

Şi, din doi paşi, traversă salonul pentru a merge să examineze în oglindă chipul copilului alături de al lui.

Îl ţinea pe Georges pe braţul lui, pentru ca feţele lor să fie foarte apropiate şi vorbea cu voce tare, atât de mare era rătăcirea lui: „Da... avem acelaşi nas... acelaşi nas... poate... nu-i sigur... şi aceeaşi privire... Dar nu, el are ochi albaştri... Atunci... oh! Doamne!... Doamne!... înnebunesc!...Nu mai vreau să văd... înnebunesc!..."

Plecă departe de oglindă, la celălalt capăt al salonului, căzu pe un fotoliu, aşeză copilul pe celălalt şi începu să plângă. Plângea cu hohote disperate. Speriat să-şi audă tatăl gemând, Georges începu imediat să urle. Se auzi soneria.

Parent sări de parcă l-ar fi străpuns un glonte. Spuse: „Iat-o... ce voi face?...” Şi fugi să se închidă în camera lui, cel puţin să-şi şteargă ochii. Dar, după câteva secunde, soneria îl făcu să tresară din nou; apoi, îşi aminti că Julie plecase şi camerista nu fusese prevenită. Deci nimeni nu va merge să deschidă. Ce să facă? Se duse el. Dintr-o dată, se simţea curajos, hotărât, pregătit pentru disimulare şi luptă. Îngrozitoarea lovitură îl maturizase în câteva secunde. Şi-apoi voia să ştie; voia acest lucru cu o furie de timid şi o tenacitate de exasperat îngăduitor.

Totuşi tremura. De frică? Da... Poate că-i era încă frică de ea? Ştie cineva cât curaj există uneori în laşitatea biciuită?

Se opri să asculte în spatele uşii la care ajunsese cu paşi furişaţi. Inima îi bătea puternic; nu auzea decât acel zgomot, acele lovituri surde în pieptul lui şi vocea lui Georges care continua să ţipe în salon.

Deodată, zgomotul soneriei, care izbucni deasupra capului lui, îl zgudui ca o explozie; atunci puse mâna pe clanţă şi, gâfâind, clătinându-se, descuie şi deschise uşa.

Soţia lui şi Limousin stăteau în picioare în faţa lui, pe scară.

Ea spuse cu un aer mirat în care se simţea puţină iritare: „Tu eşti cel care deschide acum? Unde este Julie?”

El avea gâtul sugrumat, respiraţia precipitată şi făcea eforturi pentru a răspunde, fără să poată scoate un singur cuvânt.

Ea continuă: „Eşti mut? Te întreb unde este Julie.”

Atunci el bolborosi: „Ea... ea... a... plecat...”

Soţia lui începuse să se enerveze:

„Cum, a plecat? Unde? De ce?”

El îşi recăpăta puţin câte puţin aplombul şi simţea născându-se în el o ură muşcătoare împotriva acestei femei insolente, care stătea în picioare în faţa lui.

„Da, plecată cu adevărat... am concediat-o.

— Tu ai concediat-o?... Pe Julie?... Dar eşti nebun...

— Da, am concediat-o pentru că a fost obraznică... şi pentru că a maltratat copilul.

— Julie?

— Da... Julie.

— Referitor la ce a fost obraznică?

— Referitor la tine.

— Referitor la mine?

— Da... pentru că i se arsese cina şi tu nu mai veneai.

— Ce a spus...?

— A spus... lucruri jignitoare despre tine... şi pe care nu trebuia... pe care nu puteam să le ascult...

— Ce lucruri?

— Inutil să le repet.

— Vreau să le ştiu.

— A spus că este o mare nefericire pentru un bărbat ca mine să se însoare cu o femeie ca tine, nepunctuală, dezordonată, nepăsătoare, stăpână nepricepută, mamă rea şi rea soţie..."

Tânăra femeie intrase în vestibul, urmată de Limousin, care nu spunea nimic în această situaţie neaşteptată. Ea închise brusc uşa, îşi aruncă paltonul pe un scaun şi ţipă la soţul ei, bâlbâindu-se exasperată:

„Ce spui?... Ce spui?... că eu sunt?..."

El era foarte palid, foarte calm. Răspunse:

„Eu nu spun nimic, draga mea prietenă, doar îţi repet cuvintele lui Julie, pe care ai vrut să le afli; şi-ţi atrag atenţia că am dat-o afară tocmai din cauza acestor cuvinte."

Ea tremura de dorinţa violentă de a-i smulge barba şi obrajii cu unghiile. Simţea puternic revolta în voce, în ton, în alură, deşi nu putu să răspundă nimic; şi căuta să reia ofensiva printr-un cuvânt direct şi jignitor:

„Ai mâncat?” spuse ea.

— Nu, am aşteptat.”

Iritată, ridică din umeri cu nepăsare.

„Este stupid să aştepţi după ora şapte şi jumătate. Ar fi trebuit să înţelegi că am fost reţinută, că am avut treburi, cumpărături.”

Apoi, deodată, simţi nevoia să explice cum şi-a folosit timpul şi povesti, cu cuvinte scurte, trufaşe, că avusese de cumpărat obiecte de mobilier pe care trebuia să le aleagă foarte departe, foarte departe, pe strada Rennes, că, întorcându-se, îl întâlnise pe Limousin după ora şapte, pe bulevardul Saint-Germain şi că ea îi ceruse să o însoţească să mănânce într-un restaurant în care nu îndrăznea să intre singură, chiar dacă simţea că moare de foame. Iată cum luase cina cu Limousin, dacă se poate numi cină; pentru că nu mâncaseră decât o supă şi o jumătate de pui, atât de mult se grăbeau să se întoarcă.

Parent răspunse simplu: „Ai făcut bine. Nu-ţi fac reproşuri.”

Atunci Limousin, care tăcuse până atunci, aproape ascuns în spatele lui Henriette, se apropie şi-i întinse mâna murmurând: „Te simţi bine?”

Parent luă această mână oferită şi strângând-o uşor, răspunse: „Da, foarte bine.”

Dar tânăra femeie reluă un cuvânt din ultima frază a soţului ei:

„Reproşuri... de ce vorbeşti despre reproşuri?... S-ar putea spune că ai o intenţie.”

El se scuză: „Nu, niciuna. Voiam să-ţi spun că nu eram neliniştit de întârzierea ta şi că nu o consider o crimă.”

Ea îi vorbi de sus, căutând un pretext de ceartă: „De întârzierea mea?... Parcă ar fi ora unu dimineaţa şi mi-aş fi petrecut noaptea în altă parte.

— Dar nu, draga mea prietenă. Am spus „întârziere” pentru că nu am alt cuvânt. Trebuia să te întorci la ora şase şi jumătate şi vii la ora opt şi jumătate. Aceasta este o întârziere! Înţeleg foarte bine; eu nici nu... nu... nu... mă mir... Dar... dar... mi-e greu să folosesc alt cuvânt.

— Da, dar îl pronunţi de parcă te-am înşelat...

— Ba nu... ba nu...”

Ea văzu că el va mai ceda şi tocmai voia să intre în camera ei când, în cele din urmă, îşi dădu seama că Georges urla. Atunci întrebă cu un aer emoţionat:

„Ce are micuţul?

— Ţi-am spus că Julie l-a maltratat puţin.

— Ce i-a făcut mizerabila?

— Oh! Aproape nimic. L-a împins şi a căzut.”

Vru să-şi vadă copilul şi alergă spre sufragerie, apoi se opri brusc în faţa mesei plină de vin vărsat, de carafe, de pahare sparte şi de solniţe răsturnate:

„Ce-i cu dezastrul ăsta?

— Este Julie care...”

Dar ea-l opri mânioasă:

— E prea mult, zău! Julie mă consideră destrăbălată, îmi bate copilul, îmi sparge vesela, îmi răstoarnă casa şi se pare că tu găseşti că-i normal.

— Ba nu... dovada este că am concediat-o.

— Într-adevăr!... Ai concediat-o!... Dar trebuia să o fi oprit. În asemenea cazuri este chemat comisarul de poliţie!”

El bolborosi: „Dar... draga mea prietenă... totuşi nu puteam... nu exista nici un motiv... Într-adevăr, mi-ar fi fost foarte greu...”

Ea ridică din umeri cu un dispreţ total.

„Uite, nu vei fi niciodată decât o zdreanţă, un om de nimic, un biet bărbat fără voinţă, fără fermitate, fără energie. Ah! Cred că ţi-a spus lucruri dure, Julie a ta, dacă

te-ai hotărât să o dai afară. Aş fi vrut să fiu aici un minut, doar un minut."

După ce deschise uşa salonului, ea alergă spre Georges, îl ridică, îl strânse în braţe, sărutându-l:"Georget, ce ai, pisoiul meu, scumpul meu, puiul meu?"

Mângâiat de mama lui, acesta tăcu. Ea repetă:

„Ce ai?"

Pentru că văzuse greşit, cu ochii lui de copil speriat, acesta răspunse: „Zulie l-a bătut pe tata."

Uimită la început, Henriette se întoarse spre soţul ei. Apoi, o dorinţă nebună de a râde se trezi în privirea ei, îi trecu precum un frison peste obrajii fini, îi ridică buza, îi umflă nările şi îi ţâşni în cele din urmă din gură într-un hohot de bucurie, într-o cascadă de veselie, sonoră şi vie ca un tril de pasăre. Repeta, cu mici strigăte răutăcioase care-i ieşeau printre dinţii ei albi şi care-l sfâşiau ca nişte muşcături pe Parent: „Ah!... ah!...ah!... ah!... ea te-a bă... bă... tut... Ah!... ah!... ah!... ce caraghios este... ce caraghios este... Auzi, Limousin, Julie l-a bătut pe soţul meu... Ah!... ah!... ah!... ce caraghios este!..."

Parent bolborosea:

„Ba nu... ba nu... nu-i adevărat... nu-i adevărat... Dimpotrivă, eu am împins-o în sufragerie atât de violent încât a răsturnat masa. Copilul nu a văzut bine. Eu am bătut-o!"

Henriette îi spunea fiului ei: „Repetă, puiul meu. Julie este cea care l-a bătut pe tata!

El răspunse: „Da, este Zulie.

Apoi, trecând brusc la o altă idee, ea continuă: „Dar acest copil nu a luat cina. Scumpul meu, n-ai mâncat nimic?

— Nu, mamă."

Atunci ea se întoarse furioasă spre soţul ei: „Eşti nebun, arhinebun! Este ora opt şi jumătate şi Georges nu a mâncat!"

El se scuză, rătăcit în această scenă şi în această explicaţie, strivit sub această prăbuşire a vieţii lui. „Dar, scumpa

mea prietenă, te-am aşteptat. Pentru că te întorci târziu în fiecare seară, m-am gândit că te vei întoarce dintr-un moment în altul."

Ea îşi aruncă pălăria, pe care o avea încă pe cap, şi spuse cu o voce nervoasă:

„Într-adevăr, este intolerabil să ai de-a face cu oameni care nu înţeleg nimic, care nu ghicesc nimic, care nu ştiu să ia singuri o hotărâre. Deci, dacă m-aş fi întors la miezul nopţii, copilul nu ar fi mâncat. De parcă tu nu ai fi putut înţelege, după ora şapte şi jumătate, că am avut o problemă, o întârziere, un impediment!..."

Parent tremura, simţind că-l apucă furia; dar Limousin interveni şi, întorcându-se spre tânăra femeie, spuse:

„Eşti total nedreaptă, draga mea prietenă. Parent nu putea ghici că te vei întoarce aşa de târziu, ceea ce nu ţi se întâmplă niciodată; şi-apoi, cum ai fi vrut să se descuce singur, după ce a concediat-o pe Julie?"

Dar, exasperată, Henriette răspunse:

„Totuşi, va trebui să se descurce, pentru că eu nu-l voi ajuta. Să se descurce!"

Şi intră brusc în camera ei, uitând deja că fiul ei nu mâncase nimic.

Atunci, pe neaşteptate, Limousin se repezi să-şi ajute prietenul. Adună şi luă paharele sparte care acopereau masa, puse din nou masa şi aşeză copilul în scaunul lui înalt, în timp ce Parent se duse să caute camerista care să-i servească. Aceasta sosi mirată, dat fiind că nu auzise nimic din camera lui Gerorges, unde avea treabă.

Aduse supa, o pulpă de miel arsă, piure de cartofi.

Parent se aşezase lângă copilul lui, cu sufletul chinuit, cu raţiunea întunecată de această catastrofă. Îl hrănea pe copil, încerca şi el să mănânce, tăia carnea, mesteca şi înghiţea cu greu, de parcă gâtul i-ar fi fost paralizat. Atunci,

puţin câte puţin, se trezi în sufletul lui o dorinţă nebună de a-l privi pe Limousin, aşezat în faţa lui, şi care făcea cocoloşi de pâine. Voia să vadă dacă semăna cu Georges. Dar nu îndrăznea să ridice privirile. Totuşi se hotărî şi privi brusc acest chip pe care-l cunoştea bine, deşi i se părea că nu-l privise niciodată atent, atât de diferit i se părea de ceea ce credea el. Din secundă în secundă, arunca o privire rapidă asupra acestui chip, căutând să recunoască cele mai mici linii, cele mai mici trăsături, cele mai mici asemănări; apoi, îşi privea imediat fiul, prefăcându-se că-i dă să mănânce. În urechea lui răsunau doar două cuvinte: „Tatăl lui! tatăl lui! tatăl lui!” Tâmplele îi zvâcneau la fiecare bătaie a inimii. Da, acest bărbat, acest bărbat calm, aşezat de cealaltă parte a mesei, era poate tatăl fiului lui, al lui Georges, al micuţului său Georges. Parent încetă să mai mănânce, nu mai putea. O durere atroce, una din acele dureri care te fac să urli, să te tăvăleşti pe jos, să muşti mobilele, îi sfâşia tot corpul. Dori să ia cuţitul şi să şi-l înfigă în burtă. Asta l-ar uşura, l-ar salva; s-ar termina.

Căci va mai putea el trăi de-acum? Ar mai putea să trăiască, să se scoale dimineaţa, să mănânce la masă, să iasă pe stradă, să se culce seara şi să doarmă noaptea cu acest gând înfipt în el: „Limousin, tatăl lui Georges!...” Nu, nu ar mai avea putere să facă un pas, să se îmbrace, să nu se gândească la nimic, să nu vorbească nimănui! În fiecare zi, la orice oră, în fiecare secundă, s-ar întreba acelaşi lucru, ar căuta să ştie, să ghicească, să surprindă acest oribil secret. N-ar mai putea să-l vadă pe micuţul, pe scumpul lui micuţ, fără să îndure îngrozitoarea suferinţă a acestei îndoieli, fără să se simtă sfâşiat până la măruntaie, fără să fie torturat până la măduva oaselor. Ar trebui să trăiască aici, să rămână în această casă, alături de acest copil pe care l-ar iubi şi l-ar urî! Da, în mod sigur va sfârşi prin a-l urî. Ce chin!

Oh! Dacă ar fi sigur că Limousin este tatăl, ar reuşi oare să se liniştească, să adoarmă în nefericirea lui, în durerea lui? Dar nu suporta să nu ştie. Să nu ştie, să caute mereu, să sufere mereu şi să-l sărute în orice moment pe acest copil, copilul altuia, să-l plimbe în oraş, să-l ducă în braţe, să-i simtă pe bărbie mângâierea părului fin, să-l adore şi să se gândească mereu: „Oare-i al meu?" N-ar fi mai bine să nu-l mai vadă, să-l abandoneze, să-l piardă pe stradă sau să fugă el însuşi foarte departe, atât de departe încât să nu mai audă vorbindu-se despre nimic niciodată!

Tresări când auzi uşa deschizându-se. Era soţia lui care intra: „Mi-e foame, spuse ea; şi ţie, Limousin?" Ezitând, Limousin răspunse: „Şi mie, pe cuvânt."

Şi ea ceru din nou pulpă de miel.

Parent se întreba: „Au mâncat? sau au întârziat din cauza unei întâlniri amoroase?"

Mâncau cu poftă amândoi. Calmă, Henriette râdea şi glumea. Soţul ei o spiona, cu priviri bruşte, întoarse repede în altă parte. Avea un capot roz cu garnitură de dantelă albă; şi părul ei blond, gâtul proaspăt, mâinile rotunde ieşeau din această îmbrăcăminte cochetă şi parfumată ca dintr-o cochilie bordată de spumă. Ce făcuse ea toată ziua cu acest bărbat? Parent îi vedea îmbrăţişaţi, spunându-şi cuvinte înflăcărate! Cum de nu putea să nu ştie nimic, să nu ghicească nimic privindu-i astfel unul lângă celălalt în faţa lui? Cât de mult trebuie să-şi fi bătut joc de el, dacă fusese fraierul lor încă din prima zi! Era posibil să-ţi baţi joc aşa de un bărbat, un bărbat cumsecade, pentru că tatăl lui îi lăsase ceva bani? Cum de nu se pot vedea aceste lucruri în suflete, cum se putea ca nimic să nu arate inimilor drepte fraudele inimilor infame, căci vocea este aceeaşi pentru a minţi dar şi pentru a adora, că privirea perfidă, care înşeală, este la fel cu privirea sinceră?

Îi spiona, aşteptând un gest, un cuvânt, o intonaţie. Deodată se gândi: „Îi voi prinde în această seară.” Şi spuse: „Draga mea prietenă, pentru că am concediat-o pe Julie, trebuie să mă ocup chiar astăzi de găsirea altei bone. Voi pleca imediat pentru a găsi pe cineva pentru mâine dimineaţă. Poate mă voi întoarce târziu.”

Ea răspunse: „Du-te; nu mă voi mişca de aici. Limousin îmi va ţine companie. Te vom aştepta.” Apoi, întorcându-se spre cameristă: „Îl vei culca pe Georges, apoi poţi strânge masa şi poţi urca la tine.”

Parent se ridică. Se clătina pe picioare, amorţit, poticnindu-se. Murmură: „Pe curând” şi ieşi sprijinindu-se de perete, căci podeaua se clătina ca o barcă.

După ce Georges plecă în braţele bonei, Henriette şi Limousin trecură în salon. Imediat ce se închise uşa, el spuse: „Ah! Asta-i bună! Eşti nebună să-l hărţuieşti aşa pe soţul tău?”

Ea se întoarse: „Ah! Ştii, încep să consider agresiv acest obicei pe care-l ai de câtva timp de a face un martir din Parent.”

Limousin se aruncă într-un fotoliu şi, punând picior peste picior, spuse: „Nu fac din el un martir, pentru nimic în lume, dar consider că este ridicol, în situaţia noastră, să-l sfidezi pe acest bărbat de dimineaţa până seara.”

Ea luă o ţigară de pe şemineu, o aprinse şi răspunse: „Dar nu-l sfidez, dimpotrivă; numai că mă irită cu stupiditatea lui... şi îl tratez aşa cum merită.”

Limousin continuă cu o voce neliniştită: „Este absurd ceea ce faci! De fapt, toate femeile sunt la fel. Cum? Iată un băiat excelent, prea bun, stupid de credul şi de bun, care nu ne deranjează cu nimic, care nu ne bănuie nici o secundă, care ne lasă liberi, liniştiţi cât vrem; şi tu faci tot ce poţi pentru a-l înfuria şi pentru a strica viaţa noastră.”

Ea se întoarse spre el: „Uite, mă plictiseşti! Eşti laş, ca toţi bărbaţii! Ţi-e frică de acest cretin!"

El se ridică brusc şi furios: „Ah! Asta-i bună! Aş vrea să ştiu ce ţi-a făcut şi de ce eşti supărată pe el? Te face nefericită? Te bate? Te înşeală? Nu, este prea mult însă să-l faci pe acest băiat să sufere doar pentru că este prea bun şi să fii supărată pe el doar pentru că-l înşeli."

Apropiindu-se de Limousin şi privindu-l în ochi, ea spuse: „Tu îmi reproşezi că-l înşel? tu? tu? tu? Cred că ai o inimă mizerabilă."

Puţin ruşinat, el se apără: „Dar nu-ţi reproşez nimic, draga mea prietenă, îţi cer doar să-ţi menajezi puţin soţul, pentru că amândoi avem nevoie de încrederea lui. Mi se pare că ar trebui să înţelegi acest lucru."

Erau foarte aproape unul de celălalt, el înalt, cu perciuni lungi, cu alura puţin vulgară a unui frumos burlac mulţumit de el; ea drăguţă, cu pielea roz şi cu părul blond, o mică pariziancă, pe jumătate cocotă, pe jumătate burgheză, născută în odăiţa din fundul unui magazin, crescută pe pragul magazinului, atrăgând trecătorii cu privirea ei şi măritată la întâmplare cu un trecător naiv, care se îndrăgostise de ea pentru că o văzuse, în fiecare zi, în faţa acestei uşi, ieşind dimineaţa şi intrând seara.

Ea spunea: „Deci nu înţelegi, nătărău mare ce eşti, că îl dispreţuiesc tocmai pentru că s-a căsătorit cu mine, pentru că m-a cumpărat, pentru că tot ce spune, tot ce face, tot ce gândeşte mă calcă pe nervi. În fiecare secundă mă exasperează cu prostia lui pe care tu o numeşti bunătate, cu lipsa lui de agerime pe care tu o numeşti încredere, şi apoi, mai ales, pentru că el este soţul meu şi nu tu! Îl simt între noi doi, deşi nu ne deranjează deloc. Şi apoi?... şi apoi?... Nu, este prea idiot pentru a se îndoi de ceva! Aş fi vrut să fie măcar un pic gelos. Sunt momente în care

doresc să-i strig: „Nu vezi nimic, prostule, nu înţelegi că Paul este amantul meu.”

Limousin începu să râdă: „Aşteptând, ai face mai bine să taci şi să nu tulburi viaţa noastră.

— Oh! Nu o voi tulbura, zău! Cu acest imbecil nu avem de ce ne teme. Nu, dar nu pot să cred că tu nu înţelegi cât îmi este de odios, cât mă enervează. Tu ai mereu aerul de a-l iubi, de a-i strânge mâna cu sinceritate. Uneori bărbaţii sunt surprinzători.

— Trebuie să ştii să te prefaci, draga mea.

— Nu este vorba de prefăcătorie, dragul meu, ci de sentimente. S-ar spune că voi ceilalţi, când înşelaţi un bărbat, îl îndrăgiţi mai mult; noi, femeile, noi îl urâm din momentul în care l-am înşelat.

— Nu văd deloc de ce am urî un bărbat cumsecade căruia îi luăm soţia.

— Nu vezi?... nu vezi? Acesta este un tact care vă lipseşte tuturor! Ce vrei? Acestea sunt lucruri pe care le simţi şi pe care nu le poţi spune. Şi-apoi, nu trebuie mai întâi...? Nu, este inutil, tot n-ai înţelege nimic! Voi, bărbaţii, voi nu aveţi fineţe.”

Şi, zâmbind cu un dispreţ dulce de desfrânată, îşi puse mâinile pe umerii lui, întinzându-i buzele; se aplecă spre ea şi, cuprinzând-o în braţe, buzele lor se întâlniră. Şi cum erau în picioare în faţa oglinzii de deasupra şemineului, un alt cuplu asemănător se săruta în spatele pendulei.

Nu au auzit nimic, nici zgomotul cheii, nici scârţâitul uşii; dar brusc, Henriette ţipă, împingându-l pe Limousin cu amândouă mâinile; şi îl văzură pe Parent care-i privea, livid, cu pumnii strânşi şi cu pălăria pe frunte. Se uitau amândoi la el doar cu o mişcare rapidă a ochiului, fără să-şi mişte capul. Părea nebun; apoi, fără să spună un cuvânt, se aruncă asupra lui Limousin, îl prinse cu braţele ca pentru a-l sufoca, îl aruncă

până în colţul salonului cu atâta forţă încât celălalt, împiedicându-se, bătând aerul cu mâinile, se izbi cu capul de perete. Când înţelese că soţul ei îi va omorî amantul, Henriette se repezi la Parent, îl apucă de gât şi, înfigându-i în carne cele zece degete fine şi roz, strânse atât de tare cu puterea ei de femeie înnebunită, încât sângele ţâşni sub unghiile ei. Şi îi muşca umărul de parcă ar fi vrut să i-l rupă cu dinţii. Sugrumat, sufocat, Parent îi dădu drumul lui Limousin, pentru a se debarasa de soţia lui care i se agăţase de gât; şi, apucând-o de talie, o aruncă dintr-o singură lovitură la celălalt capăt al salonului.

Apoi, cum avea furia de scurtă durată a oamenilor buni şi violenţa de scurtă durată a celor slabi, rămase în picioare între cei doi, gâfâind, epuizat, fără să ştie ce să mai facă. Furia lui brutală se terminase în acest efort, asemeni spumei unui vin destupat; şi energia lui insolită se terminase prin sufocare. Imediat ce putu vorbi, bolborosi:

„Plecaţi... amândoi... imediat.... plecaţi!...”

Limousin rămase nemişcat, în colţul lui, lipit de perete, prea speriat ca să înţeleagă ceva, prea îngrozit pentru a mişca un deget. Henriette, cu pumnii apăsaţi pe măsuţă, cu capul înainte, ciufulită, cu corsetul descheiat, cu pieptul gol, aştepta, asemeni unei fiare gata să se repeadă. Parent repetă cu o voce mai puternică:

„Plecaţi imediat... Plecaţi!”

Văzându-i calmată prima exasperare, soţia lui îndrăzni, se ridică în picioare, făcu doi paşi spre el, şi, aproape insolent, îi spuse:

„Ţi-ai pierdut minţile?... Ce te-a apucat?... Care-i motivul acestei agresiuni incalificabile?...”

Ridicând pumnul ca pentru a o omorî, se întoarse spre ea şi bâigui:

„Oh!... oh!... e prea mult!... prea mult!... eu am... am... am... auzit tot!... tot!... tot!... înţelegi... tot!... mizerabilo!...

mizerabilo!... Sunteţi doi mizerabili!... Plecaţi!... amândoi!... imediat!... V-aş omorî!... Plecaţi!...”

Ea înţelese că se terminase, că el ştia, că nu se va putea dezvinovăţi şi că trebuia să cedeze. Dar îi reveni toată neruşinarea şi ura exasperată împotriva acestui bărbat, o făcea acum îndrăzneaţă, trezea în ea o nevoie de sfidare, o nevoie de bravadă.

Spuse cu o voce limpede:

„Vino, Limousin. Pentru că mă alungă, vin la tine.”

Dar Limousin nici nu se mişcă. Parent, pe care-l apucă o nouă furie, începu să ţipe:

„Plecaţi deci!... plecaţi!... mizerabililor!... sau!... sau!...”

Apucă un scaun pe care-l învârti deasupra capului. Atunci, Henriette traversă salonul cu un pas rapid, apucă braţul amantului, îl trase de lângă peretele de care părea lipit şi îl conduse spre uşă repetând: „Vino, prietene, vino deci... Vezi bine că acest bărbat este nebun... Vino o dată!...”

În momentul în care voia să iasă, se întoarse spre soţul ei, căutând ce ar putea face, ce ar putea inventa pentru a-l răni în inimă, părăsind această casă.

Şi îi veni în minte o idee, una din acele idei veninoase, mortale, în care fermentează toată perfidia femeilor.

Hotărâtă, spuse: „Vreau să-mi iau copilul.” Stupefiat, Parent bâigui: „Copilul tău...tău?... Îndrăzneşti să vorbeşti despre copilul tău?... Îndrăzneşti... îndrăzneşti... să ceri copilul... după... după... oh! oh! Oh! E prea mult! Îndrăzneşti? Dar pleacă o dată, destrăbălato!... Pleacă!...”

Veni spre el, foarte aproape, faţă în faţă, aproape zâmbitoare, aproape răzbunată deja, şi, sfidându-l, îi spuse: „Vreau copilul meu... şi nu ai dreptul să-l păstrezi pentru că nu este al tău... înţelegi, înţelegi bine... Nu este al tău... este al lui Limousin.”

Înnebunit, Parent ţipă: „Minţi... minţi... mizerabilo!”

Dar ea continuă: „Imbecilule! Toată lumea o ştie în afară de tine. Îţi spun că acesta este tatăl lui. Este suficient doar să-l priveşti pentru a vedea...”

Parent se dădu înapoi din faţa ei, clătinându-se. Apoi, brusc, se întoarse, luă o lumânare şi alergă în camera de alături.

Se întoarse aproape imediat, ducându-l în braţe pe micuţul Georges învelit în păturile din pătucul lui. Trezit brusc, speriat, copilul plângea. Parent îl aruncă în braţele soţiei, apoi, fără a mai adăuga vreun cuvânt, o împinse cu duritate afară, spre scară, unde Limousin aştepta prudent. Apoi închise uşa, răsuci cheia de două ori şi trase zăvoarele. Abia întors în salon, se prăbuşi pe duşumea.

II

Parent trăi singur, foarte singur. În primele săptămâni după despărţire, uimirea noii sale vieţi îl împiedică să gândească prea mult. Îşi reluase viaţa de burlac, obiceiurile lui de hoinăreală şi mânca la restaurant ca altădată. Vrând să evite orice scandal, îi dădea soţiei o pensie stabilită de oamenii de afaceri. Dar, puţin câte puţin, începu să-l bântuie amintirea copilului. Adesea, seara, când era singur acasă, i se părea că-l aude pe Georges strigând „tată”. Inima începea să-i bată imediat şi se ridica foarte repede pentru a merge să deschidă uşa dinspre scară şi să vadă dacă, întâmplător, micuţul nu s-a întors. Da, s-ar fi putut întoarce aşa cum se întorc câinii şi porumbeii. De ce un copil ar avea mai puţin instinct decât un animal?

După ce îşi dădea seama că s-a înşelat, se întorcea să se aşeze în fotoliu şi se gândea la micuţ. Se gândea la el ore întregi, zile întregi. Nu era numai o obsesie morală, ci mai mult, o obsesie fizică, senzuală, nervoasă să-l sărute, să-l

ţină în braţe, să-l aibă, să-l legene, să-l aşeze pe genunchii lui, să-l arunce în sus şi să-l prindă în braţe. Era exasperat la amintirea fierbinte a mângâierilor de altădată. Simţea braţele mici strângându-l de gât, guriţa care-l săruta lung pe barbă, părul scurt care-i gâdila obrajii. Dorinţa acestor dulci mângâieri dispărute, a pielii fine, caldă şi tandră oferită buzelor, îl înnebunea asemeni dorinţei de femeia iubită care fugise. Deodată, în stradă, începea să plângă gândindu-se că l-ar putea avea pe grăsuţul Georget, mergând cu paşi mici alături de el, ca atunci când îl plimba. Atunci, se întorcea acasă şi, cu capul în mâini, plângea până seara.

Apoi, de douăzeci, de o sută de ori pe zi, îşi punea aceeaşi întrebare:”Era sau nu era tatăl lui Georges?” Dar, mai ales noaptea, se deda la raţionamente interminabile pe marginea acestei idei. Abia culcat, reîncepea, în fiecare seară, aceeaşi serie de argumentări disperate.

După plecarea soţiei, la început nu se îndoise: în mod sigur era copilul lui Limousin. Apoi, treptat, începu să ezite. Desigur, afirmaţia lui Henriette nu putea avea nicio valoare. Îl sfidase, căutând să-l aducă la disperare. Cântărind la rece avantajele şi dezavantajele, erau destule şanse ca ea să-l fi minţit. Poate numai Limousin ar fi putut spune adevărul. Dar cum să afle, cum să-l întrebe, cum să-l determine să mărturisească?

Şi, uneori, Parent se scula în toiul nopţii, hotărât să meargă să-l găsească pe Limousin, să-l roage, să-i ofere tot ce ar vrea pentru a pune capăt acestei îngrozitoare angoase. Apoi, din nou disperat, se culca, gândindu-se că sigur şi amantul ar fi minţit. Ar fi minţi cu siguranţă, pentru a-l împiedica pe adevăratul tată să-şi ia copilul. Atunci, ce era de făcut? Nimic!

Îi părea rău că bruscase astfel evenimentele, că nu reflectase deloc, că nu avusese răbdare, timp de o lună sau

două, pentru a se lămuri cu proprii lui ochi. Ar fi trebuit să simuleze că nu bănuieşte nimic şi să-i lase să se trădeze încetişor. I-ar fi fost suficient să-l vadă pe celălalt sărutând copilul pentru a ghici, pentru a înţelege. Un prieten nu sărută ca un tată. I-ar fi spionat de după uşi. Cum de nu s-a gândit la asta? Dacă Limousin, rămas singur cu Georges, nu l-ar fi luat imediat, nu l-ar fi strâns în braţe, nu l-ar fi sărutat cu dragoste, dacă l-ar fi lăsat cu indiferenţă să se joace, fără să-i dea atenţie, nicio ezitare nu ar mai fi fost posibilă: ar fi însemnat că nu era, nu se credea, nu se simţea tatăl lui. Alungând mama, acest lucru i-ar fi permis lui Parent să păstreze copilul, să fie fericit, foarte fericit.

Se răsucea în pat, transpirat şi torturat, căutând să-şi amintească atitudinea lui Limousin faţă de băiat. Dar nu-şi amintea nimic, absolut nimic, niciun gest, nicio privire, niciun cuvânt, nicio mângâiere suspecte. Şi-apoi nici mama nu se ocupa deloc de copilul ei. Dacă ar fi fost al amantului, l-ar fi iubit desigur mai mult.

Fusese deci despărţit de fiul lui din răzbunare, din cruzime, pentru a-l pedepsi că i-a surprins.

Şi se hotărî să meargă, dis-de-dimineaţă să ceară magistraţilor să i-l dea înapoi pe Georget.

Dar abia luă această hotărâre, că se simţi imediat invadat de o certitudine contrară. Din moment ce Limousin fusese chiar din prima zi amantul lui Henriette, amantul iubit, sigur i se dăruise cu acel elan, acel abandon, acea ardoare care transformă femeile în mame. Rezerva rece pe care a avut-o în relaţiile intime cu el, Parent, nu era de asemenea un obstacol pentru ca ea să nu fie fecundată de sămânţa lui? În această situaţie, ar merge să ceară, să ia cu el, să păstreze mereu şi să aibă grijă de copilul altuia. Nu ar putea să-l privească, să-l îmbrăţişeze, să-l audă spunând „tată”, fără ca gândul „Nu este fiul meu.” să nu-l lovească, să nu-l sfâşie.

S-ar fi condamnat la acest supliciu în orice moment, în toată viaţa lui mizerabilă. Nu, era mai bine să rămână singur, să trăiască singur, să îmbătrânească singur şi să moară singur. Şi în fiecare zi, în fiecare noapte reîncepeau aceste îngrozitoare ezitări şi aceste suferinţe pe care nimic nu putea nici să le calmeze, nici să le pună capăt. Se temea mai ales de obscuritatea serii care se lasă, de tristeţea crepusculului. Era atunci în inima lui ca o ploaie de suferinţă, o disperare care venea o dată cu tenebrele, îl îneca şi-l înnebunea. Se temea de gândurile lui aşa cum te temi de răufăcători şi fugea din faţa lor aşa cum fuge un animal urmărit. Se temea mai ales de casa lui goală, atât de întunecoasă şi de înfricoşătoare şi de străzile pustii pe care străluceşte din loc în loc un bec cu gaz, străzi pe care trecătorul izolat, pe care-l auzi de departe, pare un vagabond şi încetineşti sau grăbeşti pasul dacă vine spre tine sau dacă merge în spatele tău.

Şi Parent, contrar voinţei lui, din instinct, mergea pe străzile largi, luminate şi populate. Lumina şi oamenii îl atrăgeau, îl distrăgeau, îl amorţeau. Apoi, când se sătura să rătăcească, să vagabondeze prin mulţime, când vedea trecătorii rărindu-se şi trotuarele mai goale, teroarea singurătăţii şi a tăcerii îl împingea spre o cafenea mare, plină de consumatori şi de lumină. Mergea aici aşa cum merg muştele spre lumină, se aşeza în faţa unei măsuţe rotunde şi cerea o halbă. Bea încet, neliniştindu-se de fiecare dată când un consumator se ridica pentru a pleca. Ar fi vrut să-l ia de braţ, să-l oprească, să-l roage să mai stea puţin cu el, atât de mult se temea de ora la care chelnerul, în picioare în faţa lui, va spune cu un aer furios: „Haideţi, domnule, închidem!” Căci, în fiecare seară, el rămânea ultimul. Vedea cum sunt aduse mesele înăuntru, cum sunt stinse, unul câte unul, becurile cu gaz, în afară de două, al lui şi cel de la tejghea. Privea cu un ochi trist casiera care număra banii

şi-i punea în sertar; şi pleca, împins afară de personalul care murmura: „Iată un neisprăvit. S-ar spune că nu ştie unde să se culce."

Şi, de îndată ce era singur pe strada întunecată, reîncepea să se gândească la Georges şi să-şi spargă capul, să-şi tortureze mintea pentru a descoperi dacă era sau dacă nu era tatăl copilului său.

Căpătă astfel obiceiul să meargă la braserie unde prezenţa continuă a băutorilor aşează lângă noi un public familiar şi tăcut, unde fumul gros al pipelor adoarme neliniştile, în timp ce berea amorţeşte spiritul şi calmează inima.

Aici trăi el. De cum se scula, mergea acolo să caute vecini, pentru a-şi ocupa privirea şi mintea. Spre prânz, lovea cu farfurioara în masa de marmură şi chelnerul aducea repede o farfurie, un pahar, un şerveţel şi meniul zilei. Imediat ce termina de mâncat, îşi bea încet cafeaua, cu privirea pironită pe sticla de coniac; aceasta îi va da repede măcar o oră de abrutizare. Mai întâi, îşi muia buzele în coniac, ca pentru a-i simţi gustul, culegând cu vârful limbii doar savoarea lichidului. Apoi, şi-l vărsa în gură, picătură cu picătură, dând capul pe spate; apoi, plimba lichidul tare pe cerul gurii, pe gingii, pe toată mucoasa obrajilor, amestecându-l cu saliva limpede pe care acest lichid o făcea să ţâşnească. Abia după aceea, înghiţea cu reculegere lichidul îndulcit de acest amestec, simţindu-l cum îi curgea de-a lungul gâtlejului până în fundul stomacului. După fiecare masă, sorbea astfel, mai bine de o oră, trei sau patru păhărele care-l amorţeau încetul cu încetul. Atunci, îşi lăsa capul să-i cadă pe piept, închidea ochii şi moţăia. Se trezea spre mijlocul după-amiezii şi întindea imediat mâna spre halba pe care chelnerul o pusese în faţa lui în timp ce dormea; apoi, după ce o bea, se ridica de pe bancheta de catifea roşie, îşi ridica pantalonii, îşi lăsa în jos vesta pentru a acoperi linia

albă care se vedea între ele, scutura gulerul jachetei, scotea manşetele cămăşii în afara mânecilor şi recitea ziarele pe care le citise dimineaţă. Le recitea de la primul până la ultimul rând, chiar şi reclamele, cererile de serviciu, anunţurile, cota Bursei şi programele teatrelor.

Între orele patru şi şase, mergea să facă un tur pe bulevarde, pentru a lua aer, spunea el; apoi, se întorcea să se aşeze la locul care-i fusese păstrat şi îşi cerea absintul. Atunci vorbea cu obişnuiţii braseriei cu care făcuse cunoştinţă. Comentau noutăţile zilei, faptele diverse şi evenimentele politice; acest lucru dura până la ora cinei. Seara era identică după-amiezii, până la ora închiderii. Aceasta era pentru el clipa teribilă, clipa în care trebuia să se întoarcă în întuneric, în camera goală, plină de amintiri îngrozitoare, de gânduri oribile şi de angoase. Nu-şi mai vedea niciunul din vechii prieteni, nicio rudă, nicio persoană care ar fi putut să-i amintească de viaţa lui de altădată.

Şi pentru că apartamentul devenise un infern pentru el, îşi luă o cameră într-un hotel mare, o cameră frumoasă la demisol pentru a vedea trecătorii. Nu mai era singur în această vastă clădire publică; simţea oamenii mişunând în jurul lui, auzea voci în spatele uşilor şi, când vechile suferinţe îl hărţuiau prea crud în faţa patului desfăcut şi a focului solitar, ieşea pe coridoarele late şi se plimba ca o santinelă de-a lungul uşilor închise, privind cu tristeţe pantofii împerecheaţi care se aflau în faţa fiecăreia, botine de femeie alături de puternicele cizme de bărbat; şi se gândea că, în mod sigur, toţi acei oameni erau fericiţi şi că dormeau tandru, unul lângă celălalt sau îmbrăţişaţi în aşternutul cald.

Trecură astfel cinci ani; cinci ani trişti, fără alte evenimente decât, din când în când, iubiri de două ore, la un preţ de doi ludovici.

Într-o zi, pe când îşi făcea obişnuita plimbare între Madeleine şi strada Drouot, zări deodată o femeie al cărei aspect îl frapă. O însoţea un domn înalt şi un copil. Mergeau toţi trei în faţa lui. Se întrebă: „Unde am mai văzut aceste persoane?” şi, brusc, recunoscu un gest al mâinii; era soţia lui, soţia lui cu Limousin şi cu copilul lui, micuţul lui Georges.

Inima îi bătea gata să-l sufoce, totuşi nu se opri; voia să-i vadă şi îi urmări. I-ai fi putut lua drept o familie, o familie bună, de buni burghezi. Henriette se sprijinea de braţul lui Paul, îi vorbea blând, privindu-l uneori. Atunci Parent o văzu din profil, îi recunoscu linia graţioasă a feţei, mişcările gurii, zâmbetul şi mângâierea privirii. Îl preocupa însă îndeosebi copilul. Ce mare era şi ce puternic! Parent nu-i putea vedea chipul, ci numai părul lung, blond, care cădea în bucle pe guler. Acest băiat înalt cu gambele goale, care mergea alături de mama lui asemeni unui mic bărbat, alături de mama lui. Cum ei se opriseră în faţa unui magazin, îi văzu pe toţi trei în acelaşi timp. Limousin albise, îmbătrânise, slăbise; dimpotrivă, soţia lui, mai proaspătă ca niciodată, mai degrabă se îngrăşase; Georges era de nerecunoscut, atât de schimbat era faţă de cel de odinioară!

Începură din nou să meargă. Parent merse iar în spatele lor, apoi îi depăşi cu paşi mari, pentru a se întoarce şi pentru a-i vedea mai de aproape şi din faţă. Când trecu pe lângă copil, avu o dorinţă, o dorinţă nebună să-l ia în braţe şi să-l ducă doar cu el. Ca din întâmplare, îl atinse. Micuţul întoarse capul şi-l privi cu ochi nemulţumiţi pe acest neisprăvit. Atunci Parent fugi, lovit, urmărit şi rănit de această privire. Fugi ca un hoţ, cuprins de frica oribilă că a fost văzut şi recunoscut de soţia lui şi de amantul ei. Alergă până la braserie şi, gâfâind, se prăbuşi pe scaunul lui.

Timp de patru luni, păstră în inimă rana acestei întâlniri. În fiecare noapte îi vedea pe toţi trei, fericiţi şi liniştiţi, tatăl,

mama, copilul, plimbându-se pe bulevard, înainte de a se întoarce acasă pentru cină. Această nouă imagine o ştergea pe cea veche. Era altceva acum, o altă halucinaţie, dar şi o altă durere. Micul Georges, micul lui Georges, cel pe care odinioară îl iubise şi-l îmbrăţişase atât de mult, dispărea într-un trecut îndepărtat şi terminat, şi vedea un altul, ca un frate al primului, un băieţel cu pantaloni scurţi, care nu-l cunoştea! Suferea îngrozitor la acest gând. Dragostea copilului murise; nu mai exista nicio legătură între ei; văzându-l, copilul nu ar mai fi întins braţele. Ba chiar se uitase la el cu o privire răutăcioasă. Apoi, puţin câte puţin, sufletul lui se mai linişti; torturile lui mentale se diminuară; imaginea care-i apăruse în faţa ochilor şi care-i bântuia nopţile deveni mai rară. Începu să trăiască treptat ca toată lumea, ca toţi nefericiţii care beau halbe cu bere pe mesele de marmură şi-şi rod fundul pantalonilor pe catifeaua uzată a banchetelor.

Îmbătrâni în fumul pipelor, cheli sub lumina becurilor cu gaz, consideră drept evenimente baia săptămânală, tunsul de două ori pe lună, cumpărarea unei haine noi şi a unei pălării. Când sosea la braserie cu o pălărie nouă, se contempla îndelung în oglindă înainte de a se aşeza, şi-o punea în diverse feluri şi, în cele din urmă, o întreba pe prietena lui, doamna de la tejghea, care-l privea cu interes: „Crezi că-mi stă bine?"

Mergea la teatru de două sau de trei ori pe an; şi vara, îşi petrecea uneori serile într-un café-concert de pe Champs-Elysées. Păstra în mintea lui arii care răsunau mai multe săptămâni în adâncul memoriei sale şi, când era aşezat în faţa halbei lui, chiar le şi fredona, bătând măsura cu piciorul.

Anii treceau lenţi, monotoni şi scurţi pentru că erau pustii. Nu-i simţea alunecând peste el. Mergea spre moarte fără să se mişte, fără să se agite, aşezat în faţa unei mese din

braserie; şi doar oglinda mare, de care-şi sprijinea capul tot mai chel în fiecare zi, reflecta ravagiile timpului care trece şi fuge devorându-i pe bărbaţi, pe bieţii bărbaţi.

În prezent, nu se mai gândea decât rar la drama îngrozitoare în care se scufundase viaţa lui, căci trecuseră douăzeci de ani de la acea seară înspăimântătoare.

Dar viaţa pe care o dusese după aceea îl uzase, moleşise, şi epuizase; şi adesea patronul braseriei, al şaselea patron de când intrase el în această clădire, îi spunea: „Ar trebui să vă reveniţi puţin, domnule Parent; ar trebui să mergeţi să luaţi aer, să mergeţi la ţară; vă sigur că v-aţi schimbat mult de câteva luni încoace.”

Şi, după ce clientul lui ieşea, acest negustor îi spunea casierei gândurile lui: „Acest biet domn Parent arată rău, nu merită să nu iasă niciodată din Paris. Invită-l deci să mergeţi în împrejurimi, pentru a mânca o plachie din când în când, pentru că are încredere în tine. În curând va veni vara, va putea deci recupera.”

Şi casiera, plină de milă şi de bunăvoinţă faţă de acest consumator încăpăţânat, îi repeta în fiecare zi lui Parent: „Haideţi, domnule, hotărâţi-vă să luaţi aer! Este atât de frumos la ţară când este cald! Oh! eu! dacă aş putea, mi-aş petrece viaţa acolo!” Şi îi povestea visurile ei, visurile poetice şi simple ale tuturor bietelor fete închise tot anul în spatele geamurilor unui magazin şi care privesc viaţa uşoară şi zgomotoasă a străzii, gândindu-se la viaţa calmă şi blândă de la ţară, la viaţa sub copaci, sub soarele radios care cade peste câmpii, peste pădurile profunde, peste râurile limpezi, peste vacile culcate în iarbă şi peste toate florile diverse, toate florile libere, albastre, roşii, galbene, violet, liliachii, roz, albe, atât de frumoase, atât de proaspete, atât de parfumate, toate florile din natură, pe care le culegi plimându-te şi din care faci buchete mari.

Îi făcea plăcere să-i vorbească tot timpul despre dorinţa ei eternă, nerealistă şi nerealizabilă; şi lui, biet bătrân fără speranţă, îi făcea plăcere să o asculte. Acum venea să se aşeze lângă tejghea pentru a vorbi cu domnişoara Zoé şi pentru a discuta cu ea despre viaţa la ţară. Atunci, puţin câte puţin, îl cuprinse o vagă dorinţă de a merge dincolo de zidurile marelui oraş pentru a vedea dacă era aşa de frumos cum spunea ea.

Într-o dimineaţă o întrebă: „Ştiţi unde se poate mânca bine în împrejurimile Parisului?”

Ea răspunse:

„Să mergem la Terasa din Saint- Germain. Este atât de frumos!”

Se plimbase cândva pe acolo, în timpul logodnei. Se hotărî să se întoarcă acolo.

Fără un motiv anume, alese o duminică doar pentru că lumea obişnuieşte să iasă duminica, chiar când nu face nimic în cursul săptămânii.

Plecă aşadar într-o duminică dimineaţă la Saint-Germain.

Era la începutul lui iulie, într-o zi însorită şi caldă. Aşezat lângă uşa vagonului, privea copacii care fugeau şi căsuţele bizare din împrejurimile Parisului. Se simţea trist, enervat că a cedat acestei dorinţe noi, că a renunţat la tabieturile lui. Îl obosea peisajul schimbător şi mereu acelaşi. Îi era sete; ar fi coborât cu plăcere la fiecare staţie pentru a se aşeza la cafeneaua zărită în spatele gării, să bea o halbă sau două şi să ia primul tren care mergea la Paris. Şi-apoi călătoria i se părea lungă, prea lungă. Rămânea aşezat zile întregi cu condiţia să aibă sub ochi aceleaşi lucruri imobile, dar considera enervant şi obositor să stai aşezat schimbând locul, să vezi mişcându-se peisajul, în timp ce el rămânea nemişcat. Cu toate acestea privi Sena de câte ori o traversă. Sub podul Chatou zări iole care treceau împinse cu puternice mişcări

de vâsle de canotieri cu braţele dezgolite şi se gândi: „Iată nişte voinici care nu se plictisesc!"

Panglica lungă a rivierei, ce se întindea de-o parte şi de alta a podului Pecq, trezi în adâncul inimii lui o vagă dorinţă de a se plimba pe malurile Senei. Dar trenul intră în tunelul care precede gara Saint-Germain pentru a se opri imediat în staţie.

Parent coborî şi, amorţit de oboseală, merse, cu mâinile la spate, spre terasă. Apoi, ajuns lângă balustrada de fier, se opri pentru a privi orizontul. În faţa lui se întindea câmpia imensă, vastă ca marea, foarte verde şi presărată cu sate mari, la fel de populate ca şi oraşele. Drumuri albe traversau acest ţinut lat, pâlcuri de copaci îl împădureau pe alocuri, iazurile de la Vésinet străluceau ca nişte plăci de argint şi dealurile îndepărtate de la Sannois şi Argenteuil se desenau sub o pâclă rară şi albăstruie, prin care abia le zăreai. Soarele scălda cu lumina lui abundentă şi caldă tot acest mare peisaj voalat puţin de vaporii matinali, de transpiraţia pământului încălzit care se ridica sub formă de ceaţă şi de curenţii umezi ai Senei, care se desfăşura ca un şarpe infinit peste câmpii, înconjura satele şi curgea de-a lungul colinelor.

O briză uşoară, plină de mirosul verdeţii şi al sevelor, mângâia pielea, pătrundea în adâncul pieptului, părea că întinereşte inima, că uşurează spiritul, că înfierbântă sângele.

Surprins, Parent respiră din plin acest miros, cu ochii orbiţi de întinderea peisajului, şi murmură: „Iată, aici te simţi bine!" Făcu apoi câţiva paşi şi se opri iar pentru a privi. Credea că descoperă lucruri necunoscute şi noi, nu numai lucruri pe care le vedea cu ochii, dar şi lucruri pe care sufletul lui le presimţea, evenimente ignorate, fericiri întrevăzute, bucurii neexplorate, un întreg orizont de viaţă pe care nu-l bănuise niciodată şi care se deschidea brusc în faţa lui, în faţa acestui

orizont de câmpie nesfârşită. Toată tristeţea îngrozitoare a vieţii lui îi apăru luminată de claritatea violentă care inunda pământul. Văzu cei douăzeci de ani petrecuţi în cafenea, trişti, monotoni, dezolanţi. Ar fi putut să călătorească precum alţii, să meargă acolo, printre oameni străini, pe pământuri mai puţin cunoscute, dincolo de mări, să se intereseze de tot ceea ce-i pasiona pe ceilalţi oameni, de arte, de ştiinţe, să iubească viaţa sub mii de forme, viaţa misterioasă, fermecătoare sau sfâşietoare, mereu schimbătoare, mereu inexplicabilă şi curioasă. Acum era prea târziu. Va merge din halbă-n halbă până la moarte, fără familie, fără prieteni, fără speranţă, fără nicio curiozitate faţă de ceva. Îl cuprinseră o tristeţe infinită şi o dorinţă de a fugi, de a se ascunde, de a se întoarce la Paris, în braseria şi în amorţeala lui! Se treziseră toate gândurile, toate visurile, toate dorinţele care dorm în lenea inimilor inerte, mişcate de această rază de soare care cădea peste câmpii.

Simţi că, dacă ar mai rămâne mult timp singur în acest loc, şi-ar pierde minţile şi merse repede în pavilionul Henri IV pentru a mânca, pentru a se amorţi cu vin şi cu alcool şi pentru a vorbi măcar cu cineva.

Se aşeză la o măsuţă din boscheţii de unde domini întreaga câmpie, alese meniul şi rugă să fie servit imediat.

Soseau alţi plimbăreţi şi se aşezau la mesele învecinate. Se simţea mai bine; nu mai era singur.

Sub o boltă luau masa trei persoane. Le privise de mai multe ori, fără să le vadă, aşa cum priveşti nişte necunoscuţi. Deodată, o voce de femeie trezi în el unul din acele frisoane care te fac să tresari până la măduvă. Această voce spusese: „Georges, tu vei tăia puiul.”

Şi o altă voce răspunse: „Da, mamă.” Parent ridică privirea; şi înţelese, ghici imediat cine erau aceşti oameni. În mod sigur nu i-ar fi recunoscut. Soţia lui albise complet, se îngrăşase mult, o bătrână serioasă şi respectabilă; mânca

aplecându-şi capul de teamă să nu se păteze, cu toate că-şi acoperise pieptul cu un şerveţel. Georges devenise bărbat. Avea barbă, acea barbă inegală şi aproape incoloră care se încreţeşte pe obrajii adolescenţilor. Purta o pălărie înaltă, o jiletcă din doc alb şi un monoclu, în mod sigur pentru a fi şic. Parent îl privea stupefiat. Era Georges, fiul lui? Nu, nu-l cunoştea pe acest tânăr; nu aveau nimic în comun.

Limousin stătea cu spatele şi, cu umerii puţin lăsaţi, mânca.

Deci aceste trei fiinţe păreau fericite şi mulţumite: veneau să mănânce la ţară, în restaurante cunoscute. Avuseseră o viaţă liniştită şi blândă, o viaţă de familie, într-o locuinţă bună, caldă şi animată, plină de toate nimicurile care fac viaţa agreabilă prin toate duioşiile afecţiunii, prin toate cuvintele tandre pe care oamenii le schimbă atunci când se iubesc. Trăiseră astfel datorită lui, Parent, cu banii lui, după ce-l înşelaseră, furaseră şi nenorociseră! Îl condamnaseră pe el, inocentul, naivul, blajinul la toate tristeţile singurătăţii, la viaţa îngrozitoare pe care o dusese între un trotuar şi o tejghea, la toate torturile morale şi la toate suferinţele fizice! Făcuseră din el o fiinţă inutilă, pierdută, rătăcită în lume, un biet bătrân fără bucurii, fără speranţe, care nu mai aştepta nimic de la nimeni. Pentru el pământul era pustiu, pentru că nu mai iubea nimic pe pământ. Putea să cutreiere toată lumea şi să bată toate drumurile, să intre în toate casele din Paris, să deschidă toate camerele că tot nu ar găsi în spatele niciunei uşi chipul căutat, iubit, chipul de femeie sau de copil care zâmbeşte când te vede. Şi ceea ce-l obseda în mod deosebit era această idee, ideea uşii pe care o deschizi pentru a găsi şi îmbrăţişa pe cineva în spatele ei.

Şi era vina celor trei mizerabili! Vina acestei femei nedemne, a acestui prieten infam şi a acestui tânăr blond cu aere arogante. Acum era supărat pe copil şi, în egală măsură,

şi pe ceilalţi doi. Nu era el fiul lui Limousin? Dacă n-ar fi fost aşa, l-ar mai fi păstrat şi iubit Limousin? Limousin nu i-ar fi părăsit repede pe mamă şi pe fiu dacă n-ar fi ştiut că micuţul era al lui, sigur al lui? Creşti oare copiii altora?

Deci erau acolo, foarte aproape, aceşti trei răufăcători care-l făcuseră să sufere atât de mult.

Parent îi privea, enervându-se, exaltându-se la amintirea tuturor suferinţelor, a tuturor angoaselor, a tuturor disperărilor. Îl exaspera mai ales aerul lor placid şi satisfăcut. Dorea să-i omoare, să arunce în ei cu sifonul Seltz, să-i crape capul lui Limousin, pe care-l vedea în fiecare secundă aplecându-se peste farfurie şi ridicându-se imediat. Şi ei vor continua să trăiască astfel, fără griji, netulburaţi. Nu, nu. În definitiv, era prea mult! Se va răzbuna; se va răzbuna imediat pentru că-i avea pe toţi la îndemână. Dar cum? Căuta, se gândea la lucruri înspăimântătoare, aşa cum se întâmplă în foiletoane, dar nu găsea nimic practic. Şi bea, pahar după pahar, pentru a se excita, pentru a-şi face curaj, pentru a nu lăsa să-i scape o asemenea ocazie cu care nu se va mai întâlni niciodată. Brusc, avu o idee; o idee teribilă; se opri din băut pentru a o coace. Un surâs îi plia buzele; murmura: „I-am prins. I-am prins. Vom vedea!" Un chelner îl întrebă: „Ce mai doreşte domnul?"

— Nimic. Cafea şi coniac, din cel mai bun!"

Şi îi privea, sorbindu-şi păhărelele. Era prea multă lume în acest restaurant pentru ceea ce voia el să facă; deci va aştepta, îi va urmări; căci sigur vor merge să se plimbe pe terasă sau în pădure. După ce se vor îndepărta puţin, îi va întâlni şi atunci se va răzbuna, da, se va răzbuna! De altfel nu era prea devreme, după douăzeci şi trei de ani de suferinţă. Ah! Nici nu bănuiau ce urma să li se-ntâmple.

Îşi terminau încet dejunul, vorbind liniştit. Parent nu putea să le audă cuvintele, dar le vedea gesturile calme.

Chipul soţiei lui îl exaspera cel mai mult. Îşi luase un aer mândru, un aer de credincioasă grasă, de credincioasă inabordabilă, îmbrăcată cu o platoşă de principii, blindată de virtute.

Apoi, achitară nota de plată şi se ridicară. Atunci îl văzu pe Limousin. L-ai fi putut confunda cu un diplomat la pensie, atât de impozant părea cu frumoşii lui perciuni înguşti şi albi, ai căror vârfuri cădeau peste reverele redingotei.

Ieşiră. Georges fuma o ţigară şi îşi pusese pălăria pe o ureche. Parent merse imediat după ei.

Făcură mai întâi un tur al terasei şi admirară peisajul cu placiditate, aşa cum admiră oamenii ghiftuiţi, apoi intrară în pădure. Parent îşi freca mâinile şi continua să-i urmărească, de la distanţă, ascunzându-se pentru a nu le atrage atenţia prea devreme.

Mergeau cu paşi mici, făcând o baie de verdeaţă şi de aer călduţ. Henriette se sprijinea de braţul lui Limousin şi mergea lângă el dreaptă, ca o soţie sigură şi mândră de ea. Georges scutura frunzele cu o nuia şi uneori sărea peste şanţurile drumului cu o săritură uşoară, de cal tânăr, înfierbântat, gata să se ducă în tufe.

Parent se apropia puţin câte puţin, gâfâind de emoţie şi de oboseală; căci el nu mai făcuse deloc mişcare. Îi ajunse din urmă, dar îl apucă frica, o frică neclară, inexplicabilă şi îi depăşi pentru a se întoarce spre ei şi pentru a-i aborda din faţă.

Mergea, cu inima bătându-i puternic, simţindu-i acum în spatele lui, şi îşi repeta: „Haide, acum e momentul! Curaj, curaj! Acum e momentul:”

Se întoarse. Se aşezaseră toţi trei pe iarbă, la poalele unui copac mare şi continuau să vorbească.

Atunci se hotărî şi se întoarse cu paşi rapizi. Oprindu-se în faţa lor, în picioare în mijlocul drumului, bolborosi cu

o voce slabă, cu o voce întretăiată de emoţie: „Eu sunt. Iată-mă! Nu mă aşteptaţi?”

Toţi trei îl examinară pe acest bărbat, care li se părea nebun.

El continuă: „S-ar spune că nu m-aţi recunoscut. Priviţi-mă deci! Sunt Parent, Henri Parent. Nu mă aşteptaţi, nu? Aţi crezut că s-a sfârşit, că s-a sfârşit de-a binelea, că nu mă veţi mai vedea niciodată, niciodată. Ah! Dar nu, iată, m-am întors. Acum ne vom explica.”

Speriată, Henriette îşi ascunse faţa în mâini, murmurând:”Oh! Doamne!” Văzându-l pe acest necunoscut care părea că-i ameninţă mama, Georges se ridicase, gata să-l ia de guler. Dărâmat, Limousin privea cu ochi speriaţi această stafie care, după ce răsuflase câteva secunde, continuă: „Deci ne vom explica acum. A sosit momentul! Ah! m-aţi înşelat, m-aţi condamnat la o viaţă de ocnaş şi aţi crezut că nu vă voi prinde niciodată!”

Dar tânărul îl apucă de umeri şi-l împinse: „Sunteţi nebun? Ce vreţi? Plecaţi repede sau vă dau o bătaie zdravănă!”

Parent răspunse: „Ce vreau? Vreau să afli cine sunt aceşti oameni.”

Dar Georges, exasperat, îl scutura, voia să-l lovească.

Celălalt continuă: „Dă-mi drumul! Sunt tatăl tău... Uite, vezi dacă acum aceşti mizerabili mă recunosc!”

Speriat, tânărul desfăcu mâinile şi se întoarse spre mama lui.

Eliberat, Parent înaintă spre ea:

„Haide! Spune-i cine sunt! Spune-i că mă numesc Henri Parent şi că sunt tatăl lui, pentru că îl cheamă Georges Parent, pentru că eşti soţia mea, pentru că trăiţi toţi trei din banii mei, din pensia de zece mii de franci pe care ţi-o dau de când te-am alungat de acasă. Spune-i şi de ce te-am alungat.

Pentru că te-am surprins cu acest vagabond, acest infam, cu amantul tău! –Spune-i cum eram: un bărbat cumsecade, cu care te-ai căsătorit pentru avere şi pe care l-ai înşelat din prima zi. Spune-i cine eşti tu şi cine sunt eu...”

Bolborosea, gâfâia, prins de furie.

Femeia ţipă cu o voce sfâşietoare: „Paul, Paul, opreşte-l; să tacă, să tacă; opreşte-l, nu-l lăsa să spună toate acestea în faţa fiului meu!”

La rândul lui, Limousin se ridicase în picioare. Murmură, cu voce joasă: „Taci! Taci! Îţi dai seama ce faci?”

Parent continuă cu furie: „Ştiu bine ce fac. Şi n-am terminat. Există un lucru pe care vreau să-l ştiu, un lucru care mă tortureazǎ de douăzeci de ani.”

Apoi, întorcându-se spre Georges, înnebunit, care se sprijinise de un copac: „Ascultă. Când ea a plecat de la mine, s-a gândit că nu a fost de-ajuns că mă trădase; a vrut să mă aducă şi la disperare. Tu erai toată consolarea mea; ei bine, te-a luat cu ea jurându-mi că nu eram tatăl tău, că tatăl tău era el! A minţit? Nu ştiu. Îmi pun această întrebare de douăzeci de ani.”

Se apropie de ea, tragic, teribil şi, dându-i la o parte mâna cu care-şi acoperea faţa, îi spuse: „Ei bine! Te oblig astăzi să-mi spui care dintre noi este tatăl acestui tânăr: el sau eu, soţul sau amantul. Hai, hai, spune!”

Limousin se repezi la el. Parent îl împinse şi ricană cu furie: „Ah! acum eşti curajos; eşti mai curajos decât în ziua în care ai fugit pe scări pentru că voiam să te omor. Ei bine! Dacă ea nu răspunde, răspunde tu! Cred că ştii la fel de bine ca ea. Spune, tu eşti tatăl acestui băiat? Haide, haide, vorbeşte!”

Se întoarse spre soţia lui: „Dacă nu vrei să mi-o spui mie, spune-o cel puţin fiului tău. Acum este bărbat. Are tot dreptul să ştie cine este tatăl lui. Eu nu ştiu, n-am ştiut niciodată, niciodată, niciodată! Eu nu pot să-ţi spun, băiatul meu.!”

Se înfuria, vocea îi devenea stridentă. Îşi agita braţele ca un epileptic: „Iată... iată... Răspunde deci... Nu ştie... Pariez că nu ştie... Nu... nu ştie... zău!... se culca cu amândoi!... Ah! ah! ah!... nimeni nu ştie... nimeni. Poţi să ştii aceste lucruri?... Nici tu nu vei şti, băiatul meu, nici tu nu vei şti mai mult decât mine... niciodată... Uite... întreab-o... întreab-o... vei vedea că nu ştie. Nici eu... nici el... nici tu... nimeni nu ştie... Poţi alege... da... poţi alege... el sau eu... Alege... Salut... s-a terminat... Dacă ea se hotărăşte să-ţi spună, vei veni să-mi dai de veste la hotelul *Continents*, nu-i aşa?... Mi-ar plăcea să ştiu... Bună seara... Vă urez distracţie plăcută..."

Şi plecă, gesticulând, continuând să vorbească de unul singur, pe sub copacii mari, în aerul proaspăt, înmiresmat. Nu se întoarse pentru a-i privi. Îşi continuă drumul, mergând ca împins de un impuls de furie, de un suflu de exaltare, cu mintea blocată de ideea lui fixă.

Deodată se trezi în faţa gării. Pleca un tren. Urcă. În timpul călătoriei, furia lui se calmă, îşi reveni şi se întoarse la Paris, stupefiat de îndrăzneala lui. Se simţea frânt, de parcă i-ar fi rupt cineva oasele. Cu toate acestea, se duse la braseria lui pentru a bea o halbă. Văzându-l intrând, domnişoara Zoé îl întrebă surprinsă: „V-aţi întors deja? Sunteţi obosit?"

Parent răspunse: „Da... da... foarte obosit... foarte obosit... Înţelegeţi... când nu eşti obişnuit să te plimbi! S-a terminat, nu mă voi mai întoarce la ţară. Aş fi făcut mai bine să rămân aici. De-acum înainte, nu mă voi mai mişca de-aici."

În pofida dorinţei pe care o avea, ea n-a putut să-l convingă să-i povestească despre plimbarea lui.

Pentru prima oară în viaţa lui, în seara aceea Parent s-a îmbătat criţă şi a trebuit să fie dus acasă.

Domnul Jocaste

Doamnă, vă mai amintiţi de cearta noastră, într-o seară, în salonaşul japonez, despre acel tată care a comis un incest? Vă mai amintiţi de indignarea dumneavoastră, de cuvintele violente pe care mi le-aţi spus, de toată exaltarea furiei dumneavoastră şi de tot ce am spus în apărarea acestui bărbat? M-aţi condamnat. Citez.

Nimeni pe lume, pretindeaţi dumneavoastră, nimeni nu ar putea să ierte infamia al cărui avocat eram. Astăzi, voi povesti publicului această dramă.

Poate se va găsi cineva care nu să scuze fapta josnică şi brutală, ci care să înţeleagă că nu poţi lupta împotriva anumitor fatalităţi care par nişte fantezii oribile ale naturii atotputernice.

*

O măritaseră la şaisprezece ani, cu un bărbat bătrân şi dur, un om de afaceri, avid de zestrea ei. Era o drăgălaşă creatură blondă, veselă şi visătoare în acelaşi timp, dornică de o fericire ideală. Decepţia o lovi în inimă şi o distruse. Înţelesese brusc viaţa, viitorul ratat, dezastrul speranţelor ei; o singură dorinţă îi mai rămăsese în suflet, aceea de a avea un copil căruia să-i dea toată dragostea ei.

Nu avu copii.

Trecuseră doi ani. Iubea. Era un tânăr de douăzeci şi trei de ani, care o adora atât de mult încât ar fi comis pentru

ea toate nebuniile. Cu toate acestea, ea rezistă cu hotărâre şi mult timp. Tânărul se numea Pierre Martel.

Dar, într-o seară de iarnă, s-au trezit singuri la ea acasă. Venise să bea o ceaşcă de ceai. Apoi, s-au aşezat pe un scăunel, chiar lângă foc. Tăceau, cuprinşi de dorinţă, cu buzele pline de acea sete sălbatică care le împinge spre alte buze, cu braţele fremătând de nevoia de a se deschide şi de a îmbrăţişa.

Lampa acoperită cu dantelă răspândea o lumină intimă în salonul tăcut.

Jenaţi amândoi, spuneau uneori câteva cuvinte, dar, simţeau o strângere de inimă, când privirile lor se întâlneau.

Ce pot face sentimentele învăţate contra violenţei instinctelor? Ce poate face prejudecata pudorii împotriva irezistibilei voinţe a naturii?

Degetele lor se atinseră din întâmplare. Nu trebuia mai mult. Forţa brutală a simţurilor îi aruncă unul în braţele celuilalt . Se îmbrăţişară şi ea cedă.

Rămase însărcinată. Cu amantul sau cu soţul? Putea să ştie? Dar, în mod sigur, cu amantul.

O spaimă începu să o hărţuiască: era sigură că va muri la naştere şi-l punea tot timpul pe cel care o posedase să jure că va veghea toată viaţa asupra copilului, că nu-i va refuza nimic, că va fi totul pentru el, şi că, dacă va fi nevoie, va comite o crimă pentru fericirea lui.

Această obsesie friza nebunia; apropiindu-se momentul naşterii, se exalta din ce în ce mai mult. Muri aducând pe lume o fetiţă.

Pentru tânăr, moartea ei a fost o disperare înspăimântătoare, o disperare atât de furioasă, încât nu a putut-o ascunde. Poate soţul a avut îndoieli; poate ştia că fetiţa nu putea fi a lui. Îi închise uşa celui care se credea adevăratul tată şi ascunse copilul, pe care-l crescu fără să ştie nimeni.

Au trecut mulţi ani.

Pierre Martel uitase, aşa cum se uită totul. Ajunsese bogat, dar nu mai iubise şi nici nu se căsătorise. Viaţa lui era la fel cu a celorlalţi, cea a unui bărbat fericit şi liniştit. Nu mai avea nicio veste de la soţul pe care-l înşelase, nici de la tânăra pe care o bănuia că-i este fiică.

Or, într-o dimineaţă, primi o scrisoare de la un necunoscut, care-i anunţa din întâmplare moartea fostului lui rival şi îl cuprinse un fel de tulburare vagă, un fel de remuşcare. Ce se întâmplase cu acea copilă, cu copila lui? Nu putea să facă nimic pentru ea? Se informă. Fata fusese luată de o mătuşă, şi era săracă, săracă de tot. A vrut să o vadă şi să o ajute. S-a prezentat la singura rudă a orfanei.

Numele lui nu evocă nicio amintire. Avea patruzeci de ani şi părea încă un bărbat tânăr. A fost primit fără ca el să îndrăznească să spună că a cunoscut-o pe mama fetei, de teamă să nu dea naştere mai târziu la vreo bănuială.

Or, imediat ce tânăra intră în salonaşul în care el îi aştepta foarte speriat sosirea, tresări din cauza unei surprize care friza spaima. Era ea! Cealaltă! Moarta! Avea aceeaşi vârstă, aceeaşi ochi, acelaşi păr, aceeaşi talie, acelaşi zâmbet, aceeaşi voce. Iluzia atât de completă îl înnebunea; nu mai ştia nimic, îşi pierdea minţile, toată dragostea lui tumultuoasă de altădată clocotea în adâncul inimii lui. Şi ea era veselă şi simplă, imediat prietenoasă şi cu mâna întinsă spre celălalt.

După ce s-a întors acasă, şi-a dat seama că vechea suferinţă se deschisese din nou şi plânse înnebunit, cu capul în mâini, îl plânse pe celălalt, bântuit de amintiri, urmărit de cuvintele familiare pe care le spunea ea, căzut brusc într-o disperare fără ieşire.

A mers frecvent în casa în care locuia fata. Nu se mai putea lipsi de ea, de sporovăiala ei veselă, de foşnetul rochiei ei, de intonaţiile vocii ei. În gândul şi în inima lui, le confunda acum, pe cea moartă şi pe cea vie, uitând distanţa, timpul trecut,

moartea, iubind-o mereu pe cealaltă în aceasta, iubind-o pe aceasta în amintirea celeilalte, fără a mai căuta să înţeleagă, să ştie chiar, fără să se mai întrebe dacă era fiica lui.

Dar, uneori, îl tortura îngrozitor sărăcia în care trăia cea pe care o adora cu o pasiune dublă, confuză şi de neînţeles chiar şi pentru el.

Ce putea să facă? Să-i ofere bani? În ce calitate? Cu ce drept? Să joace rolul tutorelui? Părea puţin mai bătrân decât ea; lumea ar fi crezut că-i amantul ei. Să o mărite? Acest gând, apărut brusc în sufletul lui, îl îngrozi. Apoi se calmă. Cine ar fi vrut-o? Nu avea nimic, chiar nimic. Mătuşa îl privea venind, ştiind sigur că o iubea pe fată. Şi el aştepta. Ce? Oare ştia?

Într-o seară, se treziră singuri. Vorbeau încet, unul lângă celălalt, pe canapeaua din salonaş. Brusc, el îi luă mâna cu un gest părintesc. O păstră, cu inima şi cu simţurile tulburate în pofida voinţei lui, fără să îndrăznească să lase această mână, pe care ea i-o lăsase de bunăvoie, şi simţind că va ceda dacă o păstra. Şi, brusc, ea se lăsă să cadă în braţele lui. Căci îl iubea cu ardoare, aşa cum îl iubise şi mama ei, de parcă ar fi moştenit această pasiune fatală.

Înnebunit, îşi puse buzele pe părul ei blond, şi, cum ea ridica capul pentru a fugi, buzele lor se întâlniră.

În anumite momente devii nebun. Au fost nebuni.

După ce a ajuns în stradă, a început să meargă fără să ştie ce face.

*

Îmi amintesc, doamnă, ţipătul dumneavoastră indignat: „Nu avea decât să se omoare!"

V-am răspuns: „Şi ea? Trebuia să o omoare şi pe ea?"

Această copilă îl iubea cu delir, la nebunie, cu acea pasiune fatală şi ereditară care o aruncase virgină, ignorantă

şi înnebunită în braţele acestui bărbat. Acţionase astfel în această irezistibilă beţie a întregii fiinţe care nu mai ştie, care se dăruieşte, pe care o stăpâneşte instinctul tumultuos, care o aruncă în braţele unui amant aşa cum se aruncă femela în braţele masculului.

Dacă se omora, ce s-ar fi ales de ea?... Ar fi murit!... Ar fi murit dezonorată, disperată, teribil de torturată. Ce să facă? Să o abandoneze, să-i dea zestre, să o mărite?... Tot ar fi murit, ar fi murit de supărare, fără să-i accepte banii, nici un alt soţ, pentru că i se dăruise lui. El îi sfâşiase viaţa, îi distrusese orice fericire posibilă pentru ea; o condamnase la o suferinţă veşnică, la o disperare eternă, la lacrimi eterne, la o singurătate eternă sau la moarte.

Şi apoi, şi el o iubea! O iubea cu oroare, acum, dar şi cu pasiune. Era fiica lui, fie! Întâmplarea fecundărilor, legea brutală a reproducerii, un contact sexual de o secundă făcuseră fiica lui din această fiinţă, pe care nicio legătură legală nu o ataşa de el, pe care el o iubea aşa cum o iubise pe mama ei, şi chiar mai mult, de parcă două pasiuni s-ar fi acumulat în el.

Şi apoi, chiar era fiica lui? De altfel, ce importanţă avea? Cine va şti acest lucru?

Şi îi revenea amintirea arzătoare a jurămintelor pe care i le făcuse muribundei. „Promisese că-şi va consacra toată viaţa acesei copile, că ar face chiar şi o crimă, dacă ar fi fost nevoie, pentru fericirea ei."

Şi o iubea, cuprins de gândul învoielii lui abominabile şi duioase, sfâşiat de durere şi răvăşit de dorinţe.

Deci cine va şti?... dat fiind că celălalt, tatăl, murise!

„Fie! îşi spuse el; acest secret infam va putea să-mi sfâşie inima. Cum ea nu va putea să-l bănuiască, voi purta singur povara."

Îi ceru mâna şi se căsători cu ea. Nu ştiu dacă a fost fericit; dar, şi eu aş fi făcut la fel, doamnă.

Pustnicul

Am fost împreună cu câţiva prieteni, să-l vedem pe bătrânul pustnic instalat pe un vechi gorgan acoperit cu copaci înalţi, situat în mijlocul câmpiei care duce de la Cannes la La Napoule. La întoarcere, vorbeam despre aceşti ciudaţi solitari laici, cândva numeroşi, şi a căror rasă nu mai există astăzi. Căutam cauzele morale, făceam eforturi pentru a determina natura necazurilor care-i împingea altădată pe bărbaţi la singurătate.

Unul din însoţitorii noştri spuse brusc:

„Am cunoscut doi singuratici: un bărbat şi o femeie. Femeia trebuie să fie încă în viaţă. Acum cinci ani locuia într-o ruină, în vârful unui munte complet pustiu, pe coasta Corsicii, la o distanţă de cincisprezece sau douăzeci de kilometri de orice casă. Trăia acolo cu o servitoare; mergeam să o văd. Cu siguranţă fusese o femeie din înalta societate. M-a primit cu politeţe şi chiar cu amabilitate, dar nu ştiu nimic despre ea; nu am ghicit nimic.

„În ceea ce-l priveşte pe bărbat, vă voi relata sinistra lui poveste.

Întoarceţi-vă! Veţi vedea acel munte ascuţit şi împădurit, care se detaşează în spatele localităţii La Napoule, singurul vârf care există în faţa muntelui Esterel; este numit în această regiune muntele Şerpilor. Acolo trăia pustnicul meu, între pereţii unui mic templu, în urmă cu vreo doisprezece ani.

Cum auzisem vorbindu-se despre el, m-am hotărât să-l cunosc şi, într-o dimineaţă din luna martie, am plecat călare de la Cannes. Lăsând animalul la hanul din La Napoule, am început să urc pe jos acest con ciudat, înalt de o sută cincizeci sau două sute de metri şi acoperit cu plante aromatice, şi mai ales cu un fel de ciuperci ale unui arbust mediteraneean cu flori albe şi roz, al căror parfum este atât de puternic şi de pătrunzător încât te tulbură şi ţi se face rău. Solul este pietros şi se văd adesea alunecând pe pietroaie năpârci lungi, care dispar în iarbă. De unde şi această poreclă bine meritată de muntele Şerpilor. În unele zile, când urci panta expusă la soare, reptilele par să se nască sub picioarele tale. Sunt atât de numeroase, încât nu mai îndrăzneşti să mergi şi simţi o jenă bizară, nu de frică, pentru că aceste animale sunt inofensive, ci un fel de spaimă mistică. De mai multe ori am avut ciudata senzaţie că urc un munte sfânt al Antichităţii, o colină bizară, parfumată şi misterioasă, acoperită de aceşti arbuşti mediteraneeni, populată de şerpi şi încoronată de un templu.

Acest templu mai există încă. Cel puţin mi s-a spus că a fost un templu. Căci nu am căutat să ştiu mai mult despre acest lucru pentru a nu-mi altera emoţiile.

Deci am urcat acolo, într-o dimineaţă de martie, sub pretext că admir ţinutul. Ajungând în vârf, am văzut într-adevăr zidurile şi un bărbat aşezat pe o piatră. Nu avea mai mult de patruzeci şi cinci de ani, deşi părul îi era complet alb; dar barba îi era încă aproape neagră. Mângâia o pisică ghemuită pe genunchii lui şi părea că nu-mi dă nici o atenţie. Am făcut turul ruinelor, dintre care o parte, care era acoperită şi închisă cu ajutorul crengilor, paielor, ierburilor şi pietrelor, era locuită de el şi m-am întors la locul unde îl văzusem.

De acolo, panorama este admirabilă. La dreapta se află Esterel, cu vârfurile lui ascuţite, decupate în mod ciudat, apoi

marea imensă, întinzându-se până la coastele îndepărtate ale Italiei, cu numeroasele ei promontorii şi, în faţa oraşului Cannes, insulele din Lérin, verzi şi plate, care par să plutească şi dintre care ultima are spre larg o înaltă şi veche fortăreaţă cu turnuri crenelate, construită chiar pe apă.

Apoi, dominând coasta verde, pe care o vezi de departe, asemenea unor nenumărate ouă depuse pe mal, lungul şir de vile şi de oraşe albe construite printre copaci, se înalţă Alpii, ale căror vârfuri sunt încă acoperite de zăpadă.

Am murmurat: „Dumnezeule, ce frumos este!"

Bărbatul a ridicat capul şi a spus: „Da, dar când vezi acest lucru toată ziua, este plictisitor."

Vorbea deci, vorbea şi se plictisea, singuraticul meu. Era al meu. Nu am rămas mult timp în ziua aceea şi n-am încercat decât să descopăr culoarea mizantropiei lui. Mi-a lăsat mai ales impresia unei om sătul de ceilalti, sătul de tot, iremediabil decepţionat şi dezgustat de el însuşi, ca şi de restul lumii.

L-am părăsit după o discuţie de o jumătate de oră. Dar m-am întors după opt zile şi încă o dată săptămâna următoare, apoi în fiecare săptămână; totul a mers atât de bine, încât după două luni am devenit prieteni. Or, într-o seară, am considerat că sosise momentul şi am luat cu mine provizii pentru a lua cina cu el, pe muntele Şerpilor.

Era una din acele seri din sud, atât de parfumate în acest ţinut în care se cultivă florile asemeni grâului în nord, în acest ţinut în care se fabrică aproape toate esenţele care vor parfuma trupul şi rochiile femeilor, una din acele seri în care adierea numeroşilor portocali, cu care sunt plantate toate grădinile şi văile, tulbură şi moleşeşte, făcându-i pe bătrâni să viseze la dragoste. Pustinicul mă întâmpină cu o bucurie vizibilă; consimţi cu plăcere să împărţim cina adusă de mine.

Guy de Maupassant

Bastarzii

Traducere şi lectură critică de
DORINA MIHAELA DONEA

O lectură atentă a nuvelelor lui Maupassant pune în evidență locul important pe care îl ocupă copilul natural și bastardul în ansamblul operei sale. Trebuie să precizăm că scriitorul vorbește alternativ despre bastard și copil natural în cadrul aceleiași nuvele, ceea ce ne conduce la ideea că, pentru scriitor, cele două denumiri desemnează mai mult statutul părinților decât pe cel al copilului. [...] Prezența acestei teme în opera lui Maupassant nu este întâmplătoare. Ea este strâns legată de viața scriitorului, de situația lui de tată biologic al mai multor copii, pe care nu i-a recunoscut oficial. În calitatea lui de fiu, circulau numeroase zvonuri legate de adevăratul lui tată biologic. Conform acestor zvonuri, tatăl lui biologic ar fi fost Gustave Flaubert.

În *Guy de Maupassant și Arta romanului*, André Vial precizează că acest zvon a fost rezultatul unei însemnări a lui Fouquier, care interpretase în sensul strict cuvântul „fiu" pe care Flaubert îl folosise pentru a defini mai bine afecțiunea pe care o resimțea pentru învățăcelul lui. Pe de altă parte, se pare că Fouquier nu s-ar fi putut înșela, deoarece, în calitate de cronicar la Gil Blas și la Figaro, cunoștea bine culisele lumii literare.

Dorina Mihaela Donea

I-am dat să bea puţin vin, obicei pe care-l pierduse; se însufleţi şi începu să vorbească despre viaţa lui trecută. Locuise mereu la Paris şi aveam impresia că trăise ca un burlac vesel.

L-am întrebat brusc: „Ce idee caraghioasă aţi avut să veniţi să vă cocoţaţi pe acest vârf?”

Îmi răspunse imediat: „Ah! Pentru că am primit cea mai dură lovitură pe care o poate primi un bărbat. Dar de ce v-aş ascunde această nenorocire? Poate vă va face să mă compătimiţi! Şi-apoi... nu am spus-o niciodată nimănui... niciodată... şi aş vrea să ştiu... o dată... ceea ce gândeşte altcineva ... şi cum o consideră.”

Născut la Paris, crescut la Paris, am devenit adult şi am trăit în acest oraş. Părinţii mei îmi lăsaseră o rentă de câteva mii de franci şi, prin relaţii, am obţinut un loc modest şi liniştit, care mă făcea bogat pentru un burlac.

Încă din adolescenţă, dusesem o viaţă de holtei. Ştiţi ce înseamnă. Liber şi fără familie, hotărât să nu mă însor niciodată, trăiam când trei luni cu una, când şase luni cu alta, apoi un an iar singur, alegându-mi prada din masa de fete de cumpărat sau de vândut.

Această viaţă mediocră şi banală, dacă vreţi, îmi convenea, satisfăcea gusturile mele naturale de schimbare şi de nerozie. Trăiam pe bulevard, în teatre şi în cafenele, mereu la exterior, aproape fără domiciliu, deşi aveam o locuinţă. Eram una din acele mii de fiinţe care se lasă să plutească în viaţă asemenea unor dopuri, pentru care pereţii Parisului sunt pereţii lumii şi care n-au grijă de nimic dat fiind că n-au pasiune pentru nimic. Eram ceea ce se numeşte un băiat bun, fără calităţi şi fără defecte. Asta-i. Şi mă judec în mod corect.

Deci, de la douăzeci la patruzeci de ani, viaţa mea s-a scurs monotonă şi repede, fără nici un eveniment important.

Ce repede trec anii monotoni la Paris, unde nu rămâne în minte niciuna din acele amintiri de neuitat, aceşti ani lungi şi grăbiţi, banali şi veseli, unde se bea, se mănâncă şi se râde fără să ştii de ce, cu buzele întinse spre tot ce se gustă şi tot ce se sărută, fără a avea poftă de nimic. Eram tânăr; acum sunt bătrân, fără să fi făcut nimic din ceea ce fac ceilalţi, fără nici un ataşament, fără nici o rădăcină, fără nici o legătură, aproape fără prieteni, fără părinţi, fără soţii, fără copii.

Deci, uşor şi vioi, am ajuns la patruzeci de ani; şi pentru a sărbători această aniversare, mi-am oferit o cină bună într-o cafenea mare. Eram un solitar în societate; consideram agreabil să celebrez această dată ca un singuratic.

După cină, nu ştiam sigur ce aş vrea să fac în continuare. Am dorit să intru într-un teatru; apoi mi-a venit ideea să merg în pelerinaj în Cartierul Latin, unde studiasem odinioară. Am traversat deci Parisul şi am intrat, fără premeditare, în una din acele braserii în care eşti servit de fete.

Cea care avea grijă de masa mea era foarte tânără, frumoasă şi zâmbitoare. I-am oferit ceva de băut şi a acceptat imediat. S-a aşezat în faţa mea şi m-a privit cu ochiul ei exersat, fără să ştie cu ce fel de mascul avea de-a face. Era o blondă, sau mai degrabă o blondină, o proaspătă, o foarte proaspătă creatură, pe care o bănuiai trandafirie şi bine făcută sub stofa umflată a corsetului. I-am spus lucruri galante şi prosteşti, pe care le spui întotdeauna acestor fiinţe; şi, pentru că era cu adevărat fermecătoare, mi-a venit brusc ideea să o iau la mine... pentru a sărbători cei patruzeci de ani. Nu a durat mult şi nu a fost dificil. Îmi spuse că era liberă... de cincisprezece zile şi acceptă mai întâi să vină să supeze la Halles, după terminarea programului. Pentru că mă temeam să nu mă mintă- nu se ştie niciodată ce se poate întâmpla, nici cine poate intra în aceste braserii, nici ce vânt suflă într-un cap de femeie-, am rămas acolo toată seara pentru a o aştepta.

Nici eu nu aveam pe nimeni de o lună sau două şi, privind-o pe această debutantă a Iubirii trecând de la o masă la alta, mă întrebam dacă n-ar fi mai bine să închei un contract cu ea pentru câtva timp. Vă povestesc deci una din acele vulgare aventuri cotidiene din viaţa bărbaţilor din Paris.

Iertaţi-mi aceste detalii grosolane; cei care nu au iubit poetic, iau şi aleg femeile aşa cum alegi un cotlet la măcelărie, fără a se ocupa de altceva decât de calitatea carnaţiei lor.

Deci, am dus-o la ea acasă, căci eu îmi respect cerşafurile. Era o locuinţă mică, de muncitoare, la etajul al cincilea, curată şi săracă; am petrecut acolo două ore fermecătoare. Această puştoaică avea o graţie şi o drăgălăşenie rare.

Cum tocmai mă pregăteam să plec, am înaintat spre şemineu pentru a pune acolo cadoul regulamentar, după ce rezervasem o zi pentru o a doua întâlnire cu tânăra, care rămăsese în pat; am văzut vag o pendulă sub glob, două vaze de flori şi două fotografii, dintre care una, foarte veche, una din acele încercări pe sticlă, numite daghereotip. Din întâmplare, m-am aplecat spre acel portret şi am rămas mut, prea surprins pentru a înţelege... Era portretul meu, primul din portretele mele... pe care mi le făcusem cândva, atunci când eram student în Cartierul Latin.

Am luat-o brusc pentru a o privi mai de aproape. Nu mă înşelasem deloc... şi mi-a venit să râd, atât de neaşteptat şi amuzant mi se păru acest lucru.

Am întrebat: „Cine-i acest domn?"

Ea răspunse: „Este tatăl meu, pe care nu l-am cunoscut. Mi l-a lăsat mama, spunându-mi să-l păstrez, pentru că poate îmi va fi de folos într-o zi..."

Ezită, începu să râdă şi continuă: „De fapt, nu ştiu la ce mi-ar putea servi. Nu cred că va veni să mă recunoască."

Inima îmi bătea năvalnic, asemeni galopului unui cal nebun. Am pus fotografia culcată pe şemineu, am pus

deasupra ei două bancnote de o sută de franci pe care le aveam în buzunar, fără măcar să-mi dau seama de ceea ce făceam şi am fugit strigând: „Pe curând... la revedere... draga mea... la revedere."

Am auzit-o răspunzând: „Pe marţi." Eram deja pe scara întunecată pe care am coborât-o bâjbâind. Când am ieşit în stradă, mi-am dat seama că ploua şi am luat-o cu paşi mari pe o stradă la întâmplare.

Înaintam înnebunit, pierdut, căutând să-mi amintesc. Era posibil?- Da.- Mi-am amintit brusc de o fată care, cam la o lună după ruperea relaţiei noastre, îmi scrisese că o lăsasem însărcinată. Rupsesem sau arsesem scrisoarea şi uitasem de ea. Ar fi trebuit să privesc fotografia femeii de pe şemineul puştoaicei. Dar aş fi recunoscut-o? Mi s-a părut că era fotografia unei femei bătrâne.

Am ajuns pe faleză. Am văzut o bancă şi m-am aşezat. Ploua. Din când în când treceau oameni sub umbrele. Viaţa îmi apăru odioasă şi revoltătoare, plină de nenorociri, de ruşini, de infamii vrute sau inconştiente. Fiica mea!... Poate tocmai mă culcasem cu fiica mea!... Şi Parisul, acest mare Paris întunecat, morn, mâlos, trist, negru, cu toate casele lui închise, era plin de asemenea lucruri: de adultere, de incesturi, de copii violaţi. Mi-am amintit ce se povestea despre podurile bântuite de vicioşi infami.

Fără să vreau, fără să ştiu, făcusem mai rău decât aceste fiinţe mârşave. Fusesem în patul fiicei mele! Puţin a lipsit să nu mă arunc în apă. Eram nebun. Am rătăcit până dimineaţă, apoi m-am întors acasă pentru a reflecta. Atunci, am făcut ceea ce mi se părea cel mai înţelept: Prezentându-mă ca însărcinat de un prieten să mă ocup de această problemă, l-am rugat pe un notar să o cheme pe tânără şi să o întrebe în ce condiţii mama ei îi dăduse fotografia celui pe care îl bănuia că i-ar fi tată.

Notarul execută ordinele mele. Pe patul de moarte şi în prezenţa unui preot, acea femeie îl desemnase pe tatăl fetei, al cărui nume mi-l spuse.

Atunci, tot în numele acestui prieten necunoscut, i-am trimis acelei copile jumătate din averea mea, circa o sută patruzeci de mii de franci, din care nu poate cheltui decât renta, apoi mi-am dat demisia de la serviciu şi iată-mă.

Rătăcind pe acest ţărm, am găsit acest munte şi am rămas... până când... nu ştiu!

„Ce credeţi despre mine... şi despre ceea ce am făcut?"

Întinzându-i mâna, am răspuns:

„Aţi făcut cee ce trebuia să faceţi. Mulţi alţii ar fi dat mai puţină importanţă acestei fatalităţi odioase."

El continuă: „Ştiu, dar eu am fost pe punctul de a înnebuni din această cauză. Se pare că am un suflet sensibil, fără să-mi fi dat seama vreodată de acest lucru. Şi acum mi-e frică de Paris, aşa cum credincioşilor trebuie să le fie frică de Infern. Am primit o lovitură în cap, iată totul, o lovitură comparabilă cu căderea unei cărămizi când treci pe stradă. De câtva timp, mă simt mai bine."

L-am părăsit pe pustnicul meu. Eram foarte tulburat din cauza povestirii lui.

L-am mai revăzut de două ori, apoi am plecat, căci eu nu rămân niciodată în sud după sfârşitul lunii mai.

Când m-am întors în anul următor, bărbatul nu mai era pe muntele Şerpilor şi nu am mai auzit niciodată vorbindu-se despre el.

Iată povestea pustnicului meu.

Un fiu

Cei doi prieteni se plimbau în grădina complet înflorită în care primăvara renăştea..

Unul era senator şi celălalt la Academia Franceză, serioşi amândoi, plini de raţionamente foarte logice dar solemne, oameni importanţi şi reputaţi. Vorbiră mai întâi despre politică, schimbând păreri nu despre Idei, ci despre oameni: personalităţi în acest domeniu, pentru ei prima mereu Raţiunea. Evocară câteva amintiri; apoi tăcură, continuând să meargă unul lângă celălalt, moleşiţi de aerul cald.

Un paner cu ridichi împăştia mirosuri dulcege şi delicate; o grămadă de flori de toate felurile şi de toate nuanţele îşi arunca parfumurile în briză, în timp ce un salcâm-galben, plin de ciorchini galbeni, împrăştia în vânt puful lui fin, un abur auriu care mirosea a miere şi care purta, asemeni miresmelor îmbietoare ale parfumurilor, sămânţa lui îmbălsămată prin aer.

Senatorul se opri, mirosi norul fecund care plutea, privi copacul îndrăgostit care strălucea ca un soare şi ai cărui germeni îşi luau zborul. Şi spuse:” Când te gândeşti că aceşti atomi imperceptibili cu miros frumos vor crea vieţi la sute de leghe de aici, vor face să tresară fibrele şi sevele copacilor femelă şi vor produce fiinţe cu rădăcini,care se vor naşte dintr-un germen, la fel ca noi şi muritoare tot ca noi şi care vor fi înlocuite de alte fiinţe de aceeaşi esenţă, tot ca noi!”

Apoi, ţintuit în faţa salcâmului radios, ale cărui parfumuri proaspete se împrăştiau la orice adiere, domnul senator adăugă: „Ah! petrecăreţule, dacă ar fi să faci socoteala copiilor tăi, ai fi teribil de încurcat. Iată unul care îi face cu uşurinţă, care îi părăseşte fără remuşcare şi care nu se neliniştește deloc.

Academicianul adăugă: „Şi noi facem la fel, prietene,"

Senatorul continuă: „Da, nu neg, şi noi îi abandonăm uneori, dar măcar noi ştiam şi acest lucru constituie superioritatea noastră."

Celălalt dădu însă din cap: „Nu, nu asta vreau să spun; vezi, dragul meu, nu există nici un bărbat care să nu aibă copii despre care nu ştie, acei copii numiţi *din tată necunoscut*, pe care i-a făcut în mod inconştient, aşa cum se reproduce şi acest copac.

„Dacă ar trebui să stabilim numărul femeilor pe care le-am avut, cred că am fi la fel de încurcaţi ca acest salcâm căruia i-ai cere să-şi numere descendenţii.

„De la vârsta de optsprezece ani până la patruzeci, ţinând cont şi de legăturile pasagere, de contactele de o oră, putem admite că am avut... legături intime cu două sau trei sute de femei.

„Ei bine, prietene, din acest număr eşti sigur că nu ai fecundat măcar una şi că nu ai în stradă sau la puşcărie vreun şnapan de fiu care fură sau care omoară oameni cinstiţi, adică aşa ca noi; sau poate, dacă fiica a avut şansa să fie abandonată de mama ei, să nu fie bucătăreasă în vreo familie?

„Gândeşte-te, între altele, că aproape toate femeile, pe care noi le numim *publice,* au unul sau doi copii, pe ai căror taţi nu-i cunosc, copii făcuţi la întâmplare în îmbrăţişările lor de zece sau douăzeci de franci. În fiecare meserie există profituri şi pierderi. Aceşti copii din flori constituie „pierderile" profesiunii lor. Cine sunt generatorii?- Tu,- eu,- noi

toţi, bărbaţii numiţi *cumsecade*! Acestea sunt rezultatele dineurilor noastre vesele între prieteni, ale serilor noastre de veselie, ale acelor ore în care carnea noastră mulţumită ne împinge la împerecheri aventuroase.

„Hoţii, derbedeii, toţi mizerabilii sunt în cele din urmă copiii noştri. Şi este mai bine aşa pentru noi decât dacă am fi fost noi copiii lor, căci şi ei se reproduc, aceste puşlamale!

„Vezi, în ceea ce mă priveşte, am pe conştiinţă o poveste foarte urâtă, pe care vreau să ţi-o spun. Este pentru mine o remuşcare permanentă, ba mai mult decât atât, o îndoială continuă, o incertitudine care nu poate fi satisfăcută şi care, uneori, mă chinuie îngrozitor.

*

La vârsta de douăzeci şi cinci de ani, am făcut cu unul din prietenii mei, în prezent consilier de stat, o călătorie pe jos, în Bretania.

După cincisprezece sau douăzeci de zile de mers înverşunat, după ce am vizitat Cotes-du-Nord şi o parte din Finistère, am ajuns la Douarnenez; de acolo, într-o singură etapă, am ajuns la Raz, o limbă de pământ sălbatică avansând în mare, prin golful Trépassés şi am dormit într-un sat oarecare al cărui nume se termina în *of*; dar, dimineaţă, o oboseală bizară îl reţinu în pat pe prietenul meu. Spun din obişnuinţă în pat, pentru că locul nostru de dormit era format doar din două maldăre de paie.

Imposibil să fii bolnav în acest loc. L-am obligat deci să se ridice şi am ajuns la Audierne cam pe la ora patru sau cinci după-amiază.

A doua zi s-a simţit mai binişor; am plecat din nou; dar, pe drum, a fost apucat de indispoziţii insuportabile şi, cu mare greutate, am putut ajunge la Pont-Labbé.

Cunoşti Pont-Labbé?- Nu.- Ei bine, este oraşul cel mai breton din toată Bretania, care se întinde de la istmul Raz la Morbihan, din această regiune care posedă esenţa moravurilor, a legendelor, a tradiţiilor bretone. Chiar şi astăzi, acest colţ de ţară a rămas neschimbat. Spun: *chiar şi astăzi,* căci aduc în prezent toţi anii trecuţi, din păcate!

Un castel îşi scălda baza turnurilor sale într-un mare iaz trist, trist, cu zboruri de păsări sălbatice. De acolo izvorăşte un râu pe care navele pot urca până în oraş. Şi pe străzile înguste, cu case antice, bărbaţii poartă o pălărie mare, o vestă brodată şi patru haine suprapuse: prima, mare cât o mână, aproape acoperă omoplaţii şi ultima se termină chiar deasupra turului pantalonilor.

Fetele, înalte, frumoase, proaspete, au sânii striviţi într-o vestă de pânză, care formează o platoşă care le strânge, fără a te lăsa să ghiceşti gâtul puternic şi martirizat; şi au capul acoperit într-un mod bizar: de la tâmple, două bentiţe brodate cu diverse culori încadrează chipul, strâng părul care cade pe spate şi care se ridică apoi pentru a se înghesui în vârful capului sub o bonetă neobişnuită, ţesută adesea cu fir de aur şi de argint.

Servitoarea de la han avea cel mult optsprezece ani, ochi albaştri, de un albastru pal pe care-l străpungeau cele două puncte negre ale pupilelor; şi dinţii ei scurţi, strânşi, pe care-i arăta necontenit când râdea, păreau făcuţi pentru a sfărâma granitul.

Nu ştia niciun cuvânt franţuzesc, vorbind doar bretona, asemenea majorităţii compatrioţilor ei.

Or, prietenul meu nu se simţea mai bine şi, deşi nu i se găsi nicio boală, medicul îi interzise să plece, ordonând un repaus complet. Îmi petreceam deci zilele lângă el şi micuţa bonă intra tot timpul pentru a aduce fie masa, fie ceaiul.

O tachinam puţin, ceea ce părea să o amuze, dar nu vorbeam pentru că nu ne înţelegeam deloc.

Or, într-o noapte, cum rămăsesem până foarte târziu lângă bolnav, ducându-mă în camera mea, am întâlnit-o pe tânără, care intra în camera ei. Era chiar în faţa uşii mele deschise; atunci, brusc, fără să mă gândesc la ceea ce făceam, mai mult în glumă, am prins-o de talie şi, până să-şi revină din stupoare, o dusesem şi o închisesem în camera mea. Mă privea speriată, înnebunită, îngrozită, fără să îndrăznească să ţipe de frica unui scandal, în urma căruia sigur ar fi fost alungată mai întâi de stăpânii ei, apoi poate şi de tatăl ei.

Făcusem în glumă acest lucru; dar, imediat ce fu în camera mea, mă cuprinse dorinţa de a o poseda. A fost o luptă lungă şi silenţioasă, o luptă corp la corp, în maniera atleţilor, cu braţele întinse, crispate, răsucite, cu respiraţia gâfâită, cu pielea udă de transpiraţie.Oh! s-a zbătut vitejeşte; uneori loveam o mobilă, un scaun; atunci, tot înlănţuiţi, rămâneam nemişcaţi mai multe secunde, de teamă ca zgomotul să nu trezească pe careva; apoi, reîncepeam lupta înverşunată, eu atacând-o, ea rezistând.

Epuizată, cedă în cele din urmă; am posedat-o cu brutalitate, jos, pe duşumea.

Imediat după ce s-a ridicat, a alergat la uşă, a tras zăvorul şi a fugit.

Abia am mai văzut-o în zilele următoare. Nu mă lăsa deloc să mă apropii de ea. Apoi, pentru că prietenul meu se vindecase şi trebuia să continuăm călătoria, am văzut-o în ajunul plecării, la miezul nopţii, cu picioarele goale, în cămaşă, intrând în camera în care abia mă retrăsesem.

Se aruncă în braţele mele, mă îmbrăţişă cu pasiune, apoi, până la ziuă, mă sărută, mă mângâie, plângând, hohotind, dându-mi toate asigurările de tandreţe şi de disperare, pe care o femeie poate să le dea atunci când nu ştie niciun cuvânt din limba noastră.

După opt zile uitasem deja această aventură comună şi frecventă atunci când călătoreşti, servitoarele de la han fiind în general destinate să-i distreze pe călători.

Şi au trecut treizeci de ani, fără ca eu să mă mai gândesc sau să mă mai întorc la Pont-Labbé.

Or, în 1876, m-am întors acolo din întâmplare, în timpul unei excursii în Bretania, cu scopul de a mă documenta pentru o carte şi pentru a-mi umpe sufletul de peisaje. Nu mi s-a părut nimic schimbat. La intrarea în orăşel, castelul îşi muia încă zidurile cenuşii în apa iazului; şi hanul era acelaşi, deşi fusese reparat, refăcut complet, cu un aspect mai modern. Când am intrat în han, am văzut două tinere bretone de optsprezece ani, proaspete şi amabile, strânse în vesta lor de pânză, cu cele două bentiţe brodate pe urechi. Era în jurul orei şase seara. M-am aşezat la o masă pentru a lua cina şi, cum patronul se grăbea să mă servească, fatalitatea mă făcu să spun: „I-aţi cunoscut pe foştii stăpâni ai acestui han? În urmă cu treizeci de ani am petrecut aici zece zile. Vă vorbesc despre un trecut îndepărtat."

Acesta răspunse: „Erau părinţii mei, domnule."

Atunci i-am povestit în ce împrejurare mă oprisem la han, cum fusesem reţinut de boala unui prieten. Nu m-a lăsat să termin.

„Oh! îmi amintesc perfect. Aveam pe atunci cincisprezece sau şaisprezece ani. Dumneavoastră dormeaţi în camera din fund şi prietenul dumneavoastră în cea dinspre stradă, care a devenit apoi camera mea."

Abia în acel moment îmi reveni amintirea foarte vie a servitoarei. L-am întrebat: „Vă amintiţi de o servitoare drăguţă, pe care o avea tatăl dumneavoastră şi care avea nişte frumoşi ochi albaştri şi dinţi sănătoşi, dacă memoria nu mă înşeală?"

Acesta răspunse: „Da, domnule; a murit la puţin timp după ce a născut."

Şi, întinzând mâna spre curte, unde un bărbat slab şi şchiop întorcea bălegarul, adăugă: „Iată-l pe fiul ei."

Am început să râd. „Nu-i frumos şi nu seamănă deloc cu mama lui. Seamănă în mod sigur cu tatăl lui."

Hangiul continuă: „Nu-i mare lucru de capul lui, a fost păstrat din milă în casă. Poate ar fi ajuns altfel dacă ar fi fost educat ca toată lumea. Dar ce vreţi, domnule? Nu tu tată, nu tu mamă, nu tu bani! Părinţilor mei le-a fost milă de copil, dar nu era al lor, înţelegeţi."

Am tăcut.

Şi m-am culcat în vechea mea cameră; şi m-am gândit toată noaptea la acest grăjdar, repetându-mi: „Şi dacă totuşi era fiul meu? Aş fi putut deci să o omor pe această fată şi să procreez această fiinţă? Ce mai, era posibil. M-am hotărât să-i vorbesc acestui bărbat şi să-i aflu data naşterii. O diferenţă de două luni trebuia să-mi înlăture îndoielile.

L-am chemat a doua zi. Dar nici el nu vorbea franţuzeşte. De altfel, părea că nu înţelege nimic, că nu-şi ştie vârsta, despre care o servitoare îl întrebă din partea mea. Stătea în faţa mea, cu un aer idiot, răsucindu-şi pălăria cu labele lui noduroase şi dezgustătoare, râzând stupid, păstrând ceva din râsul mamei în colţul buzelor şi la coada ochilor.

Dar patronul, binevoitor, merse să caute actul de naştere. Venise pe lume la opt luni şi douzeci şi şase de zile după trecerea mea la Pont-Labbé, căci îmi amintesc perfect că am ajuns la Lorient pe data de 15 august. Actul purta menţiunea: „Tată necunoscut." Mama se numea Jeanne Kerradec.

Atunci inima începu să-mi bată cu putere. Mă sufocasem atât de tare încât nu mai puteam vorbi; şi priveam această brută al cărei păr lung şi blond părea un bălegar mult mai sordid decât cel al animalelor; şi acest calic, jenat de privirea mea, nu mai râdea, întorcea capul, căuta să plece.

Am rătăcit toată ziua de-a lungul râuleţului, reflectând cu durere. Dar la ce bun să reflectezi? Nimic nu mă putea convinge. Ore şi ore am cântărit toate motivele bune sau rele pentru sau contra şanselor mele de paternitate, enervându-mă în explicaţii inextricabile, pentru a reveni mereu la aceeaşi oribilă incertitudine, apoi la convingerea şi mai atroce că acest bărbat era fiul meu.

Nu am putut mânca şi m-am retras în camera mea. M-am zvârcolit mult timp fără să pot adormi; apoi somnul veni, un somn bântuit de viziuni insuportabile. Îl vedeam pe acest ţopârlan care-mi râdea în nas, mă striga „tată", apoi se transforma în câine şi-mi muşca glezenele şi, deşi încercam să scap, el mă urmărea şi, în loc să latre, vorbea, mă insulta; apoi apărea în faţa colegilor mei de la Academie reuniţi pentru a decide dacă eram într-adevăr tatăl lui, şi unul dintre ei exclamă: „Este indubitabil! Uitaţi-vă cum îi seamănă." Îmi dădeam seama că, într-adevăr, acest monstru îmi semăna. Şi mă trezeam cu această idee fixată în minte şi cu dorinţa nebună de a-l revedea pe acest om pentru a decide dacă aveam sau nu trăsături comune.

L-am întâlnit când mergea la biserică; era duminică şi, privindu-i cu groază chipul, i-am dat o sută de gologani. El reîncepu să râdă ca un nerod, luă banii apoi, jenat din nou de privirea mea, fugi după ce bolborosi un cuvânt aproape nearticulat, care voia să însemne „merci", fără îndoială.

Ziua trecu pentru mine în aceleaşi angoase ca şi în ajun. Spre seară, l-am chemat pe hangiu şi, cu multe precauţii, abilităţi, fineţuri, i-am spus că mă interesa această biată fiinţă, atât de abandonată de toţi şi privată de toate şi că voiam să fac ceva pentru ea.

Dar bărbatul replică: „Oh! nici să nu vă gândiţi, domnule, nu merită nimic, nu veţi avea decât neplăceri. Eu îl folosesc la curăţat grajdul şi doar atât poate să facă. Pentru

această muncă, îl hrănesc şi îl culc cu caii. Nu-i trebuie mai mult. Dacă aveţi nişte pantaloni vechi, puteţi să-i daţi, vor fi zdrenţe în opt zile."

Nu am mai insistat, retrăgându-mă pentru a gândi.

Sărăntocul se întoarse seara, beat criţă, aproape dădu foc la casă, omorî un cal cu lovituri de târnăcop şi, în cele din urmă, adormi în noroi, în ploaie, datorită dărniciei mele.

A doua zi, am fost rugat să nu-i mai dau bani. Ţuica îl făcea furios şi, imediat ce avea doi bănuţi în buzunar, îi bea. Hangiul adăugă: „A-i da bani înseamnă a-i dori moartea." Acest bărbat nu avusese niciodată bani, absolut niciodată, în afară de câteva centime pe care i le aruncau călătorii şi nu cunoştea nici o altă destinaţie a acestui metal decât crâşma.

Atunci, am petrecut ore întregi în camera mea, cu o carte deschisă, pe care mă prefăceam că o citesc, dar nefăcând altceva decât să privesc această brută, fiul meu! fiul meu!, încercând să descopăr dacă îmi semăna.

Tot căutând, am crezut că recunosc câteva trăsături asemănătoare pe frunte şi sub nas şi am fost repede convins de o asemănare pe care o ascundeau îmbrăcămintea diferită şi părul hidos al bărbatului.

Dar nu puteam rămâne prea mult timp fără să devin suspect şi am plecat, cu inima zdrobită, după ce i-am lăsat hangiului nişte bani pentru a-i îndulci viaţa grăjdarului său.

Or, de zece ani, trăiesc cu acest gând, cu această oribilă incertitudine, cu această îndoială abominabilă. Şi, în fiecare an, o forţă de neînvins mă duce la Pont-Labbé. În fiecare an mă condamn la supliciul de a vedea această brută care se bălăceşte în bălegar, de a-mi imagina că-mi seamănă, de a căuta, mereu în zadar, să-i fiu de ajutor. Şi în fiecare an mă întorc aici mai nehotărât, mai torturat, mai înspăimântat.

Am încercat să-l dau la şcoală. Este complet idiot. Am încercat să-i îmbunătăţesc viaţa. Este iremediabil beţiv şi

dă pe băutură toţi banii care i se dau şi ştie foarte bine să-şi vândă hainele nou-nouţe pentru a-şi procura ţuică.

Am încercat să-l înduplec pe stăpânul lui să-l menajeze, oferindu-i tot timpul bani. Hangiul, mirat în cele din urmă, mi-a spus cu înţelepciune:” Tot ce veţi face pentru el, domnule, nu va face decât să-l ucidă. Trebuie să-l ţii ca pe un prizonier. Imediat ce are timp sau bani devine un răufăcător. Dacă vreţi să faceţi bine, şi acest lucru nu vă lipseşte, mergeţi la copiii abandonaţi, dar alegeţi unul care să răspundă efortului dumneavoastră.”

Ce puteam să mai spun?

Şi dacă lăsam să se strecoare vreo bănuială legată de îndoielile care mă torturau, acest cretin ar deveni cu siguranţă şmecher, pentru a mă exploata, a mă compromite, a mă distruge, m-ar striga „tată” ca în visul meu.

Şi-mi spun că am omorât mama şi am pierdut această fiinţă atrofiată, larvă de grajd, născută şi crescută în bălegar, acest bărbat care, crescut altfel, ar fi putut fi la fel cu ceilalţi.

Şi nu-ţi poţi imagina senzaţia bizară, confuză şi intolerabilă pe care o simt în faţa lui, gândindu-mă că a ieşit din mine prin acea legătură intimă ce-l leagă pe fiu de tată, că, datorită teribilelor legi ale eredităţii, el este eu prin mii de lucruri, prin sângele şi prin carnea lui şi că are până şi aceeaşi germeni de boli, aceeaşi fermenţi de pasiuni.

Şi simt o nevoie nepotolită şi dureroasă de a-l revedea; şi vederea lui mă face să sufăr oribil; şi de acolo, de la fereastra mea, îl privesc ore întregi cum strânge şi cară bălegarul animalelor, repetându-mi: „Este fiul meu.”

Şi, uneori, simt dorinţa intolerabilă de a-l săruta. Şi nici măcar nu i-am atins mâna sordidă.

*

Academicianul tăcu. Prietenul lui murmură: „Da, într-adevăr, ar trebui să ne ocupăm mai mult de copiii care nu au tată.”

Şi o adiere de vânt, care trecu prin salcâmul înalt, scuturându-i florile, îi învălui cu o mireasmă parfumată şi fină pe cei doi bătrâni, care-o inspirară adânc.

Şi senatorul adăugă: „E într-adevăr bine să ai douăzeci şi cinci de ani şi chiar să faci copii.”

Cerşetorul

În pofida nenorocirii şi a infirmităţii sale, cunoscuse şi zile mai bune.

La vârsta de cincisprezece ani, ambele picioare i-au fost zdrobite de o trăsură care trecea pe drumul ce ducea la Varville. De atunci, cerşea, târându-se de-a lungul drumurilor, prin curţile oamenilor, legănându-se pe cârjele sale care-i ridicaseră umerii până la înălţimea urechilor. Capul lui părea înfundat între doi munţi.

Copil găsit într-un şanţ de preotul din Billettes, în ajunul zilei morţilor şi botezat, din acest motiv Nicolas Toussaint, crescut din milă, complet needucat, schilodit după ce băuse câteva pahare cu ţuică oferite de brutarul satului, o poveste de râs, şi de atunci vagabond, nu ştia să facă altceva decât să cerşească.

Cândva baroana d'Avary îi dădea, pentru a dormi, un fel de saltea umplută cu paie, lângă coteţul găinilor, la ferma de lângă castel; şi, în zilele în care era foarte flămând, era întotdeauna sigur că va găsi la bucătărie o bucată de pâine şi un pahar cu cidru. Adesea mai primea acolo şi câţiva bănuţi, aruncaţi de bătrâna doamnă de la înălţimea terasei sau a ferestrelor camerei ei. Acum ea era moartă. În sate, nu i se dădea nimic; era prea cunoscut; de patruzeci de ani, lumea se săturase să-l tot vadă plimbându-şi din cocioabă în cocioabă trupul zdrenţăros şi diform pe cele două picioare de lemn. Totuşi nu voia să plece, pentru că

nu cunoştea altceva pe lume decât acel colţ de ţară, acele trei sau patru cătune unde îşi petrecuse viaţa lui mizerabilă. Stabilise frontiere cerşitului său şi n-ar fi trecut niciodată dincolo de limitele pe care se obişnuise să nu le depăşească.

Nu ştia dacă lumea se întindea mai departe, dincolo de copacii care-i limitaseră întotdeauna privirea. Nici nu se întreba acest lucru. Şi, când ţăranii, sătui să-l întâlnească mereu la marginea câmpurilor lor sau de-a lungul şanţurilor, îi strigau: „De ce nu mergi şi în alte sate în loc să tot mergi în cârje pe aici?" el nu răspundea şi se îndepărta, cuprins de o vagă frică de necunoscut, de o frică de om sărac care se teme confuz de mii de lucruri, de chipurile noi, de injurii, de privirile bănuitoare ale oamenilor care nu-l cunoşteau şi de jandarmii care merg câte doi pe drumuri şi care-l făceau să se arunce din instinct în tufişuri sau în spatele grămezilor de pietre.

Când îi zărea de departe, strălucind în soare, îşi regăsea brusc o agilitate neobişnuită, o agilitate de monstru pentru a ajunge în vreo ascunzătoare. Se rostogolea de pe cârje, se lăsa să cadă ca o cârpă şi se făcea ghem, devenind foarte mic, invizibil, pitit ca un iepure într-o vizuină, zdrenţele lui confundându-se cu pământul.

Totuşi, nu avusese niciodată probleme cu ei. Dar avea asta în sânge, ca şi cum ar fi moştenit această frică şi această viclenie de la părinţii lui, pe care nu-i cunoscuse niciodată.

Nu avea nici casă, nici acoperiş, nici cocioabă, nici adăpost. Vara dormea peste tot şi iarna se strecura, cu o abilitate remarcabilă, pe sub hambare sau în grajduri. O ştergea înainte ca cineva să-şi dă seama de prezenţa lui. Cunoştea găurile pentru a intra în clădiri; şi folosirea cârjelor îi dăduse o putere surprinzătoare în braţe, se căţăra doar prin forţa mâinilor până în podurile cu furaje, unde rămânea uneori nemişcat patru sau cinci ore, dacă în plimbarea lui adunase destule provizii.

Trăia ca animalele sălbatice, în mijlocul oamenilor, fără să cunoască pe nimeni, fără să iubească pe nimeni, trezind în ţărani doar un fel de dispreţ indiferent şi o ostilitate resemnată. Fusese poreclit „Clopotul”, pentru că se balansa între cele două cârje asemeni unui clopot între portanţii lui.

Nu mai mâncase de două zile. Nimeni nu-i mai dădea nimic. Se săturaseră de el. Văzându-l venind, din uşă, ţărancele îi strigau de departe:

„Vrei să pleci, bădăranule? Abia acum trei zile ţi-am dat o bucată de pâine!”

Se rotea pe picioarele de lemn şi mergea la casa vecină, unde era primit la fel.

De la o uşă la alta, femeile spuneau: „Nu mai putem să-l hrănim tot anul pe trântorul ăsta”.

Totuşi trântorul avea nevoie să mănânce în fiecare zi.

Străbătuse Saint-Hilaire, Varville şi Billettes fără să adune măcar o centimă sau o coajă de pâine veche. Nu-i mai rămânea decât speranţa de la Tournolles; dar trebuia să meargă două leghe pe drumul principal şi nu se mai simţea în stare să se târâie, cu burta goală aşa cum îi era şi buzunarul.

Cu toate acestea, porni la drum. Era luna decembrie, un vânt rece sufla peste câmp, şuierea în crengile dezgolite; şi norii galopau pe cerul jos şi sumbru, grăbindu-se nu se ştie unde. Schilodul mergea încet, deplasând cârjele una după alta cu un efort imens, sprijinindu-se pe gamba răsucită care-i mai rămăsese şi care se termina cu o labă la fel de schilodită şi învelită cu o zdreanţă.

Din când în când, se aşeza pe marginea şanţului şi se odihnea câteva minute. Foamea îi provoca o suferinţă cumplită în sufletul lui confuz şi greu. Nu avea decât o idee: „să mănânce” dar nu ştia prin ce mijloc să găsească de mâncare.

Timp de trei ore se chinui pe drumul lung; apoi, când zări copacii satului, își acceleră mișcările.

Primul țăran, pe care-l întâlni și căruia îi ceru de mâncare, îi răspunse:

„Iată-te din nou, veche practică! Nu vom scăpa niciodată de tine?"

Și Clopot se îndepărtă. La toate ușile fu bruftuluit, alungat fără a i se da ceva. Cu toate acestea, el își continuă rondul, răbdător și încăpățânat. Nu adună niciun bănuț.

Atunci, vizită fermele, mergând pe pământul muiat de ploaie, dar atât de epuizat, încât nu mai putea să ridice cârjele. Toată lumea l-a alungat. Era una din acele zile friguroase și triste în care inimile se strâng, spiritele se irită, sufletul este întunecat, în care mâna nu se deschide nici pentru a da, nici pentru a ajuta.

După ce a terminat de făcut turul tuturor caselor pe care le cunoștea, merse să se așeze la capătul unui șanț, de-a lungul curții meșterului Chiquet. El se decroșă, cum se spunea pentru a descrie cum se lăsa să cadă între cârjele lui înalte pe care le lăsa să-i alunece sub brațe. Și rămase mult timp nemișcat, torturat de foame, dar prea abrutizat pentru a înțelege bine insondabila lui nefericire.

Aștepta nu se știe ce, cu acea așteptare care rămâne mereu în noi. Sub un vânt înghețat, aștepta și el, la colțul acestei curți, ajutorul misterios pe care-l sperăm de la cer sau de la oameni, fără să ne întrebăm cum, nici de ce, nici prin cine ar putea veni. Trecu un cârd de găini negre care își căutau viața în pământul care hrănește toate ființele. Ciuguleau dintr-o dată o grăunță sau o insectă invizibilă, apoi își continuau căutarea lentă și sigură.

Clopot privea fără să se gândească la nimic; apoi avu, mai degrabă în burtă decât în cap, mai degrabă senzația decât ideea, că una din acele păsări ar fi bună de mâncat

prăjită la un foc de lemne uscate. Nu se gândi că urma să comită un furt. Luă o piatră care-i era la îndemână şi, cum era îndemnatic, aruncând-o, omorî pe loc găina care era mai aproape de el. Pasărea căzu pe o parte, bătând de aripi. Celelalte o luară la fugă, legănându-se pe picioarele lor subţiri şi Clopot, ridicându-şi din nou cârjele, începu să meargă cu mişcări asemănătoare celor ale găinilor, pentru a aduna prada.

Când ajunse lângă micul corp negru pătat cu roşu la cap, primi un şut teribil în spate, şut care-l făcu să scape cârjele şi să se rostogolească la zece paşi în faţa lui. Şi meşterul Chiquet, exasperat, se aruncă asupra hoţului, îl stâlci cu lovituri, lovind ca un turbat, ca un ţăran furat, cu pumnul şi cu genunchiul tot corpul infirmului, care nu putea să se apere.

La rândul lor, veniră şi oamenii de la fermă şi începură, împreună cu stăpânul, să-l lovească pe cerşetor. Apoi, după ce s-au săturat să-l bată, l-au ridicat de jos, l-au dus şi l-au închis în beci, în timp ce alţii s-au dus să-i caute pe jandarmi.

Clopot, pe jumătate mort, sângerând şi crăpând de foame, rămase culcat pe jos. Veni seara, apoi noaptea, apoi zorile. Nu mâncase încă.

Jandarmii au venit spre prânz şi au deschis cu precauţie uşa, aşteptându-se la o rezistenţă, căci Chiquet pretindea că fusese atacat de cerşetor şi că abia putuse să se apere.

Brigadierul strigă:

„Hai, ridică-te!”

Dar Clopot nu se mai putea mişca; încercă să se ridice pe cârje, dar nu reuşi. O luară drept o fentă, o viclenie, o rea voinţă de vagabond şi, bruftuluindu-l, cei doi bărbaţi înarmaţi îl apucară şi-l ridicară cu forţa . Îl apucase frica, acea frică nativă a stigmatizaţilor, acea frică a vânatului în

faţa vânătorului, a şoarecelui în faţa pisicii. Şi, cu eforturi supraomeneşti, reuşi să stea în picioare.

„La drum!” spuse brigadierul. Merse. Tot personalul de la fermă îl privi plecând. Femeile îl ameninţau cu pumnul; bărbaţii ricanau, îl injuriau; fusese prins, în sfârşit! Bine că scăpau de el.

Se îndepărtă între cei doi jandarmi. Găsi forţa disperată de care avea nevoie pentru a se târî încă până seara, îndobitocit, fără să ştie ce i se întâmpla, prea speriat pentru a înţelege ceva.

Oamenii, pe care-i întâlneau, se opreau să-l vadă trecând şi ţăranii murmurau:

„Ăsta-i hoţul!”

Spre miezul nopţii, ajunseră în capitala cantonului. Nu ajunsese niciodată până acolo. Într-adevăr, nu putea să-şi imagineze ce se întâmpla, nici ceea ce putea surveni. Toate acele lucruri teribile, neprevăzute, acele chipuri şi acele case noi îl consternau. Nu pronunţă nici un cuvânt, neavând nimic de spus, căci nu înţelegea nimic.

De fapt nu mai vorbise cu nimeni de atâţia ani, încât aproape uitase folosirea limbii lui şi gândirea îi era la fel de confuză pentru a putea fi formulată în cuvinte.

A fost închis în puşcăria târgului. Jandarmii nu s-au gândit că ar fi avut nevoie să mănânce şi l-au lăsat acolo până a doua zi.

În zori, când au venit să-l interogheze, l-au găsit mort, pe jos. Ce surpriză!

Domnişoara Perle

Ce idee ciudată am avut, într-adevăr, în acea seară, să o aleg regină pe domnişoara Perle.

În fiecare an merg la vechiul meu prieten Chantal pentru a sărbători Boboteaza. Tatăl meu, al cărui prieten intim era, mă ducea la el când eram copil. Am continuat şi sigur voi continua să fac acest lucru cât voi trăi şi cât timp un Chantal va exista în această lume.

De altfel, familia Chantal duce o viaţă deosebită: trăieşte la Paris de parcă ar locui la Grasse, Yvetot sau Pont-à- Mousson. Au o casă într-o grădină mică lângă Observatoire. Acolo sunt la ei acasă, ca în provincie. Ei nu cunosc nimic, nu bănuiesc nimic din Paris, din adevăratul Paris; sunt atât de departe! De departe! Cu toate acestea, uneori fac o călătorie, o lungă călătorie la Paris. Doamna Chantal face provizii importante, cum se spune în familie. Iată cum se fac aceste provizii.

Domnişoara Perle, care are cheile dulapurilor din bucătărie (căci şifonierele sunt administrate chiar de stăpâna casei), domnişoara Perle anunţă că zahărul este pe terminate, că s-au terminat conservele, că nu a mai rămas mare lucru pe fundul sacului cu cafea.

Pusă astfel în gardă contra foametei, doamna Chantal face inspecţia resturilor, luând notiţe într-un carneţel. Apoi, după ce a notat multe cifre, se dedă mai întâi la calcule lungi şi apoi la lungi discuţii cu domnişoara Perle. Reuşesc

totuşi să se pună de acord şi să fixeze cantităţile din fiecare articol, cantităţi necesare pentru trei luni: zahăr, orez, prune afumate, cafea, dulceţuri, cutii cu mazăre, păstăi, homar, peşte sărat sau afumat, etc., etc.

După aceea, stabilesc ziua de cumpărături şi merg cu fiacrul, cu un fiacru cu portbagaj, la un băcan important care locuieşte pe malul celălalt, în cartierele noi.

Doamna Chantal şi domnişoara Perle fac împreună această călătorie, cu multă discreţie şi se întorc la ora cinei, extenuate, deşi încă foarte emoţionate şi zgâlţâite de un cupeu al cărui acoperiş este plin de pachete şi de saci, ca o maşină destinată mutărilor.

Pentru familia Chantal, toată partea Parisului situată pe malul celălalt al Senei o constituie noile cartiere, cartiere locuite de o populaţie ciudată, zgomotoasă, nu prea onorabilă, care-şi petrece zilele în risipă, nopţile în petreceri şi care aruncă banii pe fereastră. Totuşi, din când în când, fetele sunt duse la teatru, la Opéra-Comique sau la Français, când piesa este recomandată de ziarul pe care-l citeşte domnul Chantal.

Fetele au acum 19 şi 18 ani; sunt două fete frumoase, înalte şi proaspete, foarte bine crescute, atât de bine crescute încât trec neobservate ca două păpuşi frumoase. Nu mi-ar veni niciodată ideea să mă uit sau să le fac curte domnişoarelor Chantal; abia dacă îndrăzneşte cineva să le vorbească, atât de imaculate sunt; îţi este aproape teamă să nu fii nepoliticos dacă le saluţi.

În ceea ce-l priveşte pe tatăl lor, este un bărbat fermecător, foarte instruit, foarte sociabil, foarte cordial, dar căruia îi plac cel mai mult calmul şi liniştea şi care a contribuit din plin la mumificarea familiei pentru a trăi după placul lui într-o imobilitate totală. Citeşte mult, vorbeşte cu plăcere şi se înduioşează uşor. Absenţa contactelor, a înghiontelilor şi

a izbiturilor i-au făcut foarte sensibilă şi delicată epiderma, epiderma lui morală. Cel mai neînsemnat lucru îl emoţionează, îl tulbură şi îl face să sufere.

Totuşi, familia Chantal are relaţii, dar relaţii strânse, alese cu grijă printre vecini. De asemenea, fac schimb de două sau trei vizite cu nişte rude care locuiesc departe.

În ceea ce mă priveşte, merg la ei să iau cina în ziua de 15 august şi la Bobotează. Acest lucru face parte din obligaţiile mele asemenea comuniunii de Paşti la catolici.

II

Deci, anul acesta, ca şi în ceilalţi ani, am fost să iau cina la familia Chantal, pentru a sărbători Boboteaza. Conform obiceiului, i-am îmbrăţişat pe domnul Chantal, pe doamna Chantal şi pe domnişoara Perle şi le-am salutat respectuos pe domnişoarele Louise şi Pauline. Mi-au pus întrebări despre mii de lucruri, despre evenimentele de bulevard, despre politică, despre ceea ce se credea în public despre afacerile lui Tonkin şi despre reprezentanţii noştri. Doamna Chantal, o doamnă grasă, ale cărei idei mi se par la fel de pătrate ca şi pietrele cioplite, avea obiceiul să spună, drept concluzie la orice discuţie politică, această frază: „Totul este sămânţă proastă pentru mai târziu.” De ce mi-am imaginat întotdeauna că ideile doamnei Chantal erau pătrate? Nu ştiu deloc; dar tot ce spune ea capătă această formă în mintea mea: un pătrat, un pătrat mare cu patru unghiuri simetrice. Există alte persoane ale căror idei mi se par rotunde şi care se rostogolesc ca nişte cercuri. Imediat ce încep o frază despre ceva, se rostogolesc, merg, ies zece, douăzeci, cincizeci de idei rotunde, mari şi mici pe care le văd rostogolindu-se una după alta până la capătul orizontului. Alte persoane au idei ascuţite... În fine, acest lucru are puţină importanţă. Ne-am

aşezat la masă ca de obicei şi până la sfârşitul cinei nu s-a spus nimic demn de reţinut.

La desert, a fost adusă plăcinta Regilor. Or, în fiecare an, domnul Chantal era rege. Era rezultatul întâmplării sau al unei convenţii familiale, nu ştiu, dar el găsea mereu figurina în porţia lui de plăcintă şi o proclama regină pe doamna Chantal. De aceea am fost foarte mirat cînd am simţit într-o bucată de brioşă ceva foarte dur care era cât pe ce să-mi rupă o măsea. Am scos uşor acest obiect din gură şi am văzut o păpuşică din porţelan, nu mai mare decât o boabă de fasole. Surpriza mă făcu să spun: „Oh!" M-au privit şi Chantal exclamă aplaudând: „E Gaston! E Gaston! Trăiască Regele! Trăiască Regele!"

Toată lumea continuă în cor: „Trăiască Regele!" Am roşit până la urechi, aşa cum roşeşti adesea, fără motiv, în situaţii puţin prosteşti. Am rămas cu privirile plecate, ţinând între degete acest bob de faianţă, făcând eforturi să râd şi neştiind nici ce să fac, nici ce să spun, când Chantal continuă: „Acum trebuie să alegi o regină."

Atunci am încremenit. Mii de gânduri, mii de presupuneri îmi trecură prin cap într-o secundă. Voiau să mă facă să o aleg pe una din domnişoarele Chantal? Era o modalitate de a mă face să spun pe care o preferam? Era o blândă, uşoară, insensibilă împingere a părinţilor spre o posibilă căsătorie? Ideea căsătoriei dă mereu târcoale în toate casele cu fete mari şi ia toate formele, toate deghizările, toate modalităţile. Mă cuprinse o teamă atroce de a nu mă compromite, cât şi o timiditate extremă în faţa atitudinii atât de obsesiv corectă şi de fermă a domnişoarelor Louise şi Pauline. Să o aleg pe una în detrimentul celeilalte mi s-a părut la fel de greu ca a alege între două picături de apă; şi apoi, mă tulbura oribil teama de-a mă aventura într-o poveste în care aş fi ajuns fără voie la căsătorie, uşurel, prin procedee la

fel de discrete, la fel de nebănuite şi la fel de calme ca şi această regalitate nesemnificativă.

Brusc, am avut însă o idee şi i-am întins domnişoarei Perle figurina simbolică. Mai întâi, toată lumea a fost surprinsă; apoi, în mod sigur, au fost apreciate delicateţea şi discreţia mea, căci m-au aplaudat cu frenezie. Strigau toţi: „Trăiască regina!trăiască regina!”

În ceea ce o priveşte pe ea, biata fată bătrână, îşi pierduse cumpătul: tremura speriată şi bolborosea: „Dar nu... dar nu...dar nu... nu eu... vă rog... nu eu... vă rog...”. Atunci, pentru prima dată în viaţa mea, am privit-o pe domnişoara Perle şi m-am întrebat cine era.

Mă obişnuisem să o văd în această casă, aşa cum vezi fotoliile vechi şi tapiţate pe care te aşezi din copilărie, fără să te uiţi niciodată cu atenţie la ele. Într-o zi, nu se ştie de ce, pentru că o rază de soare cade pe fotoliu, îţi spui deodată: „Uite, această mobilă este foarte curioasă”; şi descoperi că lemnul a fost atât de bine sculptat de un artist şi că stofa este remarcabilă. Nu am privit-o niciodată cu atenţie pe domnişoara Perle. Făcea parte din familia Chantal, iată totul; dar cum? în ce calitate? Era o persoană înaltă şi slabă, care făcea eforturi pentru a rămâne neobservată, dar care nu era nesemnificativă. Era tratată cu prietenie, mai bine decât o menajeră, mai puţin bine decât o rudă. Sesizam deodată, acum, o mulţime de nuanţe de care nu-mi păsase deloc. Doamna Chantal îi spunea „Perle”. Tinerele îi spuneau „domnişoara Perle” şi Chantal nu-i spunea decât domnişoară, poate cu un aer mai reverenţios.

Am început să o privesc. Ce vârstă avea? Patruzeci de ani? Da, patruzeci de ani. Această fată nu era bătrână, se îmbătrânea. Am fost brusc frapat de această observaţie. Se pieptăna, se îmbrăca, se împodobea în mod ridicol şi, în pofida acestui lucru, nu era deloc ridicolă, atât de multă

graţie avea în ea, o graţie simplă, naturală, ascunsă cu grijă. Într-adevăr, ce creatură amuzantă! Cum de nu o privisem niciodată mai bine? Se pieptăna într-un mod grotesc, cu mici cârlionţi bătrâneşti mai mult decât caraghioşi; şi sub această pieptănătură à la Fecioara conservată, se vedea o frunte lată şi calmă, brăzdată de două riduri adânci, două riduri de lungi tristeţi, apoi doi ochi albaştri, mari şi blânzi, atât de timizi, atât de temători, atât de umili, doi ochi frumoşi rămaşi atât de naivi, plini de o mirare de fetiţă, de senzaţiile tinere şi de suferinţele care trecuseră prin ei, înduioşându-i fără să-i tulbure.

Tot chipul era fin şi discret, unul din acele chipuri care s-au stins fără să se fi uzat sau ofilit din cauza oboselilor sau a puternicelor emoţii ale vieţii.

Ce gură frumoasă! Şi ce dinţi frumoşi! Părea însă că nu îndrăznea să zâmbească!

Şi, brusc, am comparat-o cu doamna Chantal. În mod sigur, domnişoara Perle arăta mai bine, de o sută de ori mai bine, mai fină, mai nobilă, mai demnă.

Eram uimit de observaţiile mele. Se turna şampanie. I-am întins paharul meu reginei, urându-i sănătate cu un compliment bine ticluit. Am văzut că ar fi vrut să-şi ascundă faţa în şerveţel; apoi, în timp ce-şi muia buzele în vinul limpede, toată lumea strigă: „Regina bea! Regina bea". Roşi toată şi se sufocă. Toată lumea râse; dar se vedea bine că era foarte iubită în această casă.

III

Imediat după terminarea cinei, Chantal mă luă de braţ. Era ora ţigării lui, oră sfântă. Când era singur, mergea să fumeze în stradă; când avea pe cineva la cină, urca în sala de biliard şi juca în timp ce fuma. În seara aceea, cu ocazia

Bobotezei, se făcuse focul şi în sala de biliard şi vechiul meu prieten luă tacul, un tac foarte fin, pe care-l acoperi, cu mare grijă, cu praf de cretă, apoi spuse:

„Tu eşti primul, băiatul meu!”

Căci mă tutuia, deşi aveam douzeci şi cinci de ani, dar mă ştia de când eram copil.

Am început partida; am făcut câteva carambolaje; am ratat altele; dar, cum gândul la domnişoara Perle îmi bântuia mintea, l-am întrebat brusc:

„Spuneţi-mi, domnule Chantal, domnişoara Perle este ruda dumneavoastră?”

Foarte mirat, se opri din joc şi mă privi.

„Cum, nu ştii? Nu cunoşti povestea domnişoarei Perle?

Nicidecum.

Tatăl tău nu ţi-a povestit-o niciodată?

Nu.

Ia te uită, ce caraghios! Ah! Asta-i, ce caraghios! Oh! Dar este o întreagă aventură!”

Tăcu, apoi continuă:

„Şi dacă ai şti cât de bizar este să mă întrebi acest lucru astăzi, de Bobotează!

— De ce?

*

Ah ! De ce ! Ascultă ! Au trecut de atunci patruzeci şi unu de ani, patruzeci şi unu de ani chiar astăzi, de Bobotează. Locuiam pe atunci la Rouy-le-Tors, pe colină; dar, ca să înţelegi bine, trebuie mai întâi să-ţi descriu casa. Rouy este construit pe un deal, sau mai degrabă pe o colină care domină un ţinut întins de câmpii. Aveam acolo o casă cu o frumoasă grădină suspendată, susţinută în aer de vechile ziduri de apărare. Deci casa era în oraş, în stradă, în timp ce grădina domina câmpia.

Exista şi o poartă de ieşire din grădină pe câmp, la capătul unei scări secrete care cobora în grosimea zidurilor, aşa cum găseşti în romane. Un drum trecea prin faţa acestei porţi, care era prevăzută cu un clopot, căci ţăranii, pentru a evita un ocol prea mare, îşi aduceau proviziile pe acolo.

Vezi locurile, nu-i aşa? Or, în acel an, de Bobotează, ningea de o săptămână. Ai fi spus că e sfârşitul lumii. Când mergeam la zidurile cetăţii pentru a privi câmpia, acest imens ţinut alb, complet alb, îngheţat şi care lucea asemeni lacului, simţeam fiori reci în inimă. Ai fi spus că bunul Dumnezeu împachetase pământul pentru a-l trimite în podul lumilor vechi. Te asigur că era foarte trist.

În acel moment rămâneam în familie şi eram numeroşi, foarte numeroşi: tata, mama, unchiul şi mătuşa, cei doi fraţi ai mei şi cele patru verişoare; erau fete frumoase; m-am căsătorit cu ultima. Din toată lumea aceea, nu mai suntem decât trei în viaţă: soţia mea, eu şi cumnata mea care locuieşte la Marsilia. Dumnezeule, cum dispare o familie! Tremur când mă gândesc! Eu aveam cincisprezece ani, dat fiind că acum am cincizeci şi şase.

Urma deci să sărbătorim Boboteaza şi eram foarte veseli, foarte veseli! Toată lumea aştepta cina în salon, când fratele meu mai mare, Jacques, începe să spună: „E un câine care urlă pe câmp de zece minute, trebuie să fie un biet animal pierdut."

Nici nu terminase de vorbit când se auzi clopotul de la poarta grădinii. Avea un sunet puternic, de clopot de biserică, făcându-te să te gândeşti la morţi. Toată lumea tremură. Tatăl meu chemă servitorul şi îi spuse să meargă să vadă ce e. Aşteptam într-o tăcere deplină; ne gândeam la zăpada care acoperea complet pământul. Când servitorul se întoarse, spuse că nu a văzut nimic. Câinele continua să urle şi urletul lui se auzea din acelaşi loc.

Ne-am aşezat la masă; dar eram puţin emoţionaţi, mai ales noi, tinerii. Totul a decurs normal până la friptură, când clopotul sună din nou, de trei ori consecutiv, trei sunete lungi care ne-au făcut să vibrăm până în vârful degetelor şi ne-au tăiat respiraţia. Privindu-ne, am rămas cu furculiţa în aer, ascultând şi cuprinşi de un fel de frică supranaturală.

În cele din urmă, mama spuse: „Este de mirare că a aşteptat atât de mult timp pentru a reîncepe; nu te duce singur, Baptiste, unul din aceşti domni te va însoţi."

Unchiul meu François se ridică în picioare. Era un fel de Hercule, foarte mândru de forţa lui şi care nu se temea de nimic în lume. Tatăl meu îi spuse: „Ia o puşcă. Nu se ştie ce poate fi."

Dar unchiul meu nu luă decât un baston şi ieşi imediat cu servitorul.

Noi ceilalţi am rămas tremurând de teroare şi de angoasă, fără să mâncăm, fără să vorbim. Tatăl meu încercă să ne liniştească: „Veţi vedea, spuse el, că este vreun cerşetor sau vreun trecător rătăcit în zăpadă. După ce a sunat prima dată, văzând că nu i se deschide imediat, a încercat să regăsească drumul, apoi, nereuşind, s-a întors la uşa noastră."

Ni s-a părut că absenţa unchiului meu a durat o oră. În cele din urmă, se întoarse furios şi înjurând: „Nimic, zău, este un farsor! Nimic în afară de acest câine care urlă la o sută de metri de ziduri. Dacă aş fi avut o puşcă, l-aş fi omorât pentru a-l face să tacă."

Am reînceput să mâncăm, dar toată lumea rămăsese speriată; se simţea clar că nu se terminase, că urma să se întâmple ceva, că imediat clopotul va suna din nou.

Şi sună chiar în momentul în care se tăia plăcinta regilor. Toţi bărbaţii se ridicară în picioare. Unchiul meu François, care băuse şampanie, spuse atât de furios că va merge să-l omoare, încât mama şi mătuşa mea se aruncară asupra lui

pentru a-l împiedica. Deşi foarte calm şi puţin neputincios (îşi târa un picior de când şi-l rupsese căzând de pe cal), tatăl meu declară la rândul lui că voia şi el să vadă ce se întâmpla şi că va merge şi el. Fraţii mei, în vârstă de optsprezece ani şi respectiv douăzeci de ani, alergară să-şi caute puştile; şi cum nimeni nu era atent la mine, am luat o carabină de grădină şi m-am oferit să însoţesc expediţia.

Ea începu imediat. Tata şi unchiul meu mergeau în faţă, cu Baptiste care ţinea un felinar. Urmau fraţii mei, Jacques şi Paul, şi eu eram ultimul, în pofida rugăminţilor mamei care rămăsese pe pragul casei cu sora ei şi cu verişoarele mele. De o oră, începuse din nou să ningă; copacii erau încărcaţi. Brazii se îndoiau sub această haină grea şi lividă, asemeni unor piramide albe, asemeni unor enorme căpăţâni de zahăr; şi, prin perdeaua gri de fulgi mărunţi şi grăbiţi, se vedeau cu greu arbuştii mai subţiri, aproape invizibili în întuneric. Zăpada cădea atât de deasă încât nu vedeai la mai mult de zece paşi. Dar felinarul lumina bine în faţa noastră. Când am început să coborâm scara spiralată săpată în zid, mi-a fost într-adevăr frică. Mi se părea că cineva mergea în spatele meu, că urma să mă apuce de umeri şi să mă răpească, şi am dorit să mă întorc; dar nu îndrăzneam pentru că trebuia să traversez din nou toată grădina.

Am auzit deschizându-se poarta dinspre câmpie; apoi, unchiul meu reîncepu să înjure: „Fir-ar să fie! Iar a plecat! Dacă-i zăresc doar umbra, nu-l ratez pe acest c...”.

Era sinistru să vezi câmpia sau mai degrabă să o ghiceşti în faţa ta, căci nu o vedeai; nu se vedea decât un voal infinit de zăpadă, sus, jos, în faţă, la dreapta, la stânga, peste tot. Unchiul meu continuă: „Uite, iată din nou câinele care urlă; îi voi arăta cum ştiu eu să trag. Voi câştiga mereu.”

Dar tatăl meu, care era bun, spuse: „Ar fi mai bine să mergem să căutăm acest biet animal care urlă de foame.

Acest nefericit latră pentru a cere ajutor; el strigă ca un om aflat în pericol. Să mergem!"

Şi am început să mergem prin acea perdea, prin acea ninsoare deasă, continuă, prin acea spumă care umplea noaptea şi aerul, care se mişca, plutea, cădea şi care, topindu-se, îţi îngheţa carnea, o îngheţa de parcă ar fi ars-o, printr-o durere puternică şi rapidă pe piele, la fiecare atingere a fulgişorilor albi.

Ne afundam până la genunchi în această pastă moale şi rece; pentru a merge, trebuia să ridici piciorul foarte sus. Pe măsură ce avansam, urletul câinelui devenea mai clar, mai puternic. Unchiul meu ţipă: „Iată-l!" Ne-am oprit pentru a-l observa, aşa cum trebuie să faci în faţa unui duşman pe care-l întâlneşti noaptea.

Eu nu vedeam nimic; atunci m-am apropiat de ceilalţi, l-am văzut; acest câine era înspăimântător şi fantastic pentru priviri, un dulău negru, un câine ciobănesc cu păr mare şi cap de lup, ridicat pe cele patru labe, la capătul fâşiei de lumină pe care o făcea felinarul pe zăpadă. Nu se mişca; tăcuse şi ne privea.

Unchiul meu spuse: „Este ciudat, nici nu înaintează, nici nu se dă înapoi. Am chef să-l împuşc."

Tatăl meu reluă cu o voce hotărâtă: „Nu, trebuie să-l luăm cu noi."

Atunci, fratele meu, Jacques, adăugă: „Dar nu e singur. E ceva alături de el."

Într-adevăr, era ceva în spatele lui, ceva gri, imposibil de distins. Am reînceput să mergem cu precauţie. Văzându-ne că ne apropiem, câinele se aşeză pe labele din spate. Nu avea un aer răutăcios. Părea mai degrabă mulţumit că a reuşit să atragă oameni.

Tatăl meu merse drept la el şi-l mângâie. Câinele îi linse mâinile; am constatat că era legat de roata unui cărucior, un

fel de maşinuţă de jucărie, acoperit în întregime cu trei sau patru pături de lână. Au dat cu grijă păturile la o parte şi, cum Baptiste apropia felinarul de uşa acestui cărucior, care semăna cu o nişă rulantă, au văzut în interior un copilaş care dormea.

Am fost atât de uimiţi, încât nu am mai putut scoate niciun cuvânt. Tatăl meu îşi reveni primul şi cum avea o inimă bună şi un suflet puţin exaltat, întinse mâna peste acoperişul căruciorului şi spuse: „Biet copil abandonat, vei fi de-al nostru!" Şi-i ordonă fratelui meu Jacques să împingă în faţa noastră această descoperire.

Gândind cu voce tare, tatăl meu continuă: „E vreun copil făcut din dragoste, un copil a cărui biată mamă a venit să sune la uşa noastră în această noapte de Bobotează, în amintirea Copilului-Dumnezeu".

Se opri din nou şi strigă cu toată puterea de patru ori în noapte, spre cele patru colţuri ale cerului: „L-am primit!" Apoi, punând mâna pe umărul fratelui lui, murmură: „Dacă trăgeai în câine, François?..."

Unchiul meu nu răspunse, dar, pe ascuns, îşi făcu cruce, căci era foarte credincios în pofida aerelor lui de fanfaron.

Câinele fusese dezlegat şi venea după noi.

Ah! Întoarcerea noastră acasă ar fi meritat să fie privită. Mai întâi a fost foarte greu de urcat landoul pe scara făcută în zid; am reuşit până la urmă şi l-am împins în vestibul.

Mama era atât de caraghioasă, mulţumită şi speriată! Şi cele patru verişoare (cea mai mică avea şase ani) semănau cu patru găini în jurul unui cuibar. În cele din urmă a fost scos din landou copilul care încă dormea. Era fată şi avea circa şase săptămâni. În scutece au fost găsiţi zece mii de franci de aur, da, zece mii! Pe care tata i-a plasat pentru a-i face zestre. Nu era deci copilul unor săraci... ci poate copilul vreunui nobil cu vreo mic-burgheză de la oraş... sau poate...

am făcut mii de presupuneri şi n-am aflat niciodată nimic... nimic niciodată... nimic niciodată... Nici măcar câinele nu a fost recunoscut de cineva. Nu era de prin partea locului. În orice caz, cel sau cea care venise să sune de trei ori la uşa noastră îi cunoştea bine pe părinţii mei dacă i-a ales pe ei.

Iată deci cum domnişoara Perle a intrat, la vârsta de şase săptămâni în casa familiei Chantal.

De altfel, a fost numită mai târziu domnişoara Perle. Mai întâi a fost botezată „Marie, Simone, Claire”, Claire trebuind să-i servească de nume de familie.

Te asigur că a fost amuzant să intri în sufragerie cu acest ţânc trezit, care privea în jurul lui acei oameni şi acele lumini, cu ochii lui neclari, albaştri şi tulburi. Ne-am aşezat din nou la masă şi am împărţit plăcinta. Am fost rege şi am ales-o regină pe domnişoara Perle, aşa cum ai făcut tu adineauri. În acea zi, ea nu a bănuit onoarea care i se făcea.

Deci copilul a fost adoptat şi crescut în familie. A crescut, anii au trecut. Era drăguţă, blândă, ascultătoare. Toată lumea o iubea şi ar fi fost exagerat de răsfăţată dacă mama mea nu ar fi împiedicat acest lucru.

Mama era o femeie care ţinea la ordine şi la ierarhie. Consimţea ca micuţa Claire să fie tratată ca proprii ei fii, dar ţinea totuşi ca distanţa care ne separa să fie bine marcată şi locul fiecăruia bine stabilit. Aşa încât, imediat ce copila putu să înţeleagă, ea îi spuse toată povestea ei şi făcu să pătrundă încetişor, chiar cu blândeţe, în mintea micuţei că era pentru familia Chantal o fiică adoptivă, acceptată, dar că era de fapt o străină.

Claire înţelese această situaţie cu o inteligenţă neobişnuită, cu un instinct surprinzător; şi a ştiut să ia şi să păstreze locul care-i era rezervat cu atâta tact, cu atâta graţie şi amabilitate încât îl impresiona până la lacrimi pe tatăl meu.

Chiar şi mama a fost atât de impresionată de recunoştinţa pasionată şi devotamentul puţin temător al acestei

drăguţe şi tandre creaturi încât a început să o numească „fiica mea”. Uneori, când micuţa făcea ceva bun, delicat, mama îşi ridica ochelarii pe frunte, ceea ce indica o emoţie, şi repeta: „Dar este o perlă, o adevărată perlă, această copiliţă!” Micuţei Claire îi rămase acest nume şi ea deveni şi rămase pentru noi domnişoara Perle.

IV

Domnul Chantal tăcu. Se aşezase pe masa de biliard, cu picioarele atârnate şi mânuia o bilă cu mâna stângă, în timp ce cu dreapta pipăia o cârpă care servea la ştersul punctelor de pe tabla de ardezie şi pe care o numeam „cârpă pentru cretă”. Un pic roşu, cu vocea surdă, vorbea acum pentru el, scufundat în amintirile lui, mergând uşor printre lucrurile şi evenimentele vechi care se trezeau în mintea lui aşa cum merge cineva, plimbându-se, prin vechile grădini de familie, în care a fost crescut şi în care fiecare copac, fiecare plantă, ilexul înalt, dafinii care miros frumos, tisele a căror boabă roşie şi grasă ţi se sparge între degete, fac să apară, la fiecare pas, un fapt mărunt din viaţa noastră trecută, unul din acele fapte nesemnificative şi delicioase care formează chiar fondul, chiar structura existenţei noastre.

Eu am rămas în faţa lui, lipit de perete, cu mâinile sprijinite pe tacul meu de biliard, inutil acum.

După un minut, continuă: „Sfinte... ce frumoasă era la optsprezece ani... şi graţioasă... şi perfectă... Ah! Frumoasă... frumoasă... frumoasă... şi bună... şi curajoasă... şi fermecătoare fată! Avea nişte ochi... nişte ochi albaştri... transparenţi... luminoşi... cum nu am mai văzut niciodată... niciodată!”

Tăcu iar. Am întrebat: „De ce nu s-a măritat?”

Răspunse, nu mie, ci acelui cuvânt care trecea, „măritată”.

„De ce? De ce? Nu a vrut... nu a vrut. Avea totuşi o zestre de treizeci de mii de franci şi a fost cerută în căsătorie de mai multe ori... nu a vrut! Părea tristă pe atunci. Era în perioada în care m-am căsătorit cu verişoara mea, micuţa Charlotte, soţia mea, cu care eram logodit de şase ani."

Îl priveam pe domnul Chantal şi mi se părea că-i pătrund în minte, că pătrund brusc în una din acele umile şi crude drame ale inimilor cinstite, ale inimilor drepte, ale inimilor fără reproşuri, în una din acele inimi nemărturisite, neexplorate, pe care nimeni nu le-a cunoscut, nici măcar cei care sunt victimele lor mute şi resemnate.

Împins brusc de o curiozitate îndrăzneaţă, am spus:

„Dumneavoastră sunteţi cel care ar fi trebuit să o ia de nevastă, domnule Chantal?"

Tresări, mă privi şi spuse:

„Eu? Pe cine să iau în căsătorie?

Pe domnişoara Perle.

De ce?

Pentru că o iubeaţi mai mult decât pe verişoara dumneavoastră."

Mă privi cu ochi ciudaţi, rotunzi, speriaţi, apoi bolborosi:

„Am iubit-o... eu?...cum?... cine ţi-a spus aşa ceva?...

Zău, se vede... şi din cauza ei aţi şi amânat atât de mult timp să vă căsătoriţi cu verişoara dumneavoastră care vă aştepta de şase ani."

Dădu drumul bilei pe care o ţinea în mâna stângă, luă cu amândouă mâinile cârpa de şters tabla şi, acoperindu-şi faţa, începu să hohotească în ea. Plângea într-un mod dezolant şi ridicol, cum plânge un burete pe care-l apeşi simultan cu ochii, cu nasul şi cu gura. Tuşea, scuipa, îşi sufla nasul în cârpă, îşi ştergea ochii, strănuta, reîncepea să hohotească prin toate cutele feţei, cu un zgomot gâlgâit care te făcea să te gândeşti la gargară.

Speriat, ruşinat, voiam să fug şi nu mai ştiam ce să spun, ce să încerc.

Deodată, vocea doamnei Chantal răsună pe scară: „Aţi terminat de fumat?”

Am deschis uşa şi am strigat: „Da, doamnă, coborâm.” Apoi, m-am repezit la soţul ei şi, apucându-l de braţe, i-am spus: „Domnule Chantal, prietene Chantal, ascultaţi-mă: vă cheamă soţia, reveniţi-vă, reveniţi-vă repede, trebuie să coborâm; reveniţi-vă!”

El bâigui: „Da... da... vin... biata fată!... vin... spune-i că vin.”

Şi începu să-şi şteargă conştiincios faţa cu cârpa care, de doi sau de trei ani, ştergea toate urmele de pe tablă, apoi apăru, pe jumătate alb, pe jumătate roşu, cu fruntea, nasul, obrajii şi bărbia plini de cretă şi cu ochii umflaţi, încă plini de lacrimi. L-am luat de mâini şi l-am tras în camera lui, murmurând: „Vă cer iertare, domnule Chantal, că v-am necăjit... dar... nu ştiam... dumneavoastră... înţelegeţi...”

Îmi strânse mâna: „Da... da... există momente dificile...”

Apoi îşi scufundă faţa în lighean. Când o scoase de acolo, nu mi se păru încă prezentabil; dar am avut ideea unei mici şiretenii. Cum se îngrijora privindu-se în oglindă, i-am spus: „Va fi suficient să spuneţi că v-a intrat un fir de praf în ochi şi veţi putea plânge cât veţi pofti în faţa tuturor.”

Coborî, frecându-şi ochii cu batista. S-au impacientat; fiecare voia să-i caute firul de praf pe care nu l-au găsit şi s-au povestit cazuri asemănătoare, în care s-a dovedit necesar să fie chemat un doctor.

Eu m-am dus alături de domnişoara Perle şi o priveam, răscolit de o curiozitate arzătoare, care devenea suferinţă. Într-adevăr, trebuie să fi fost frumoasă cu ochii ei blânzi, atât de mari, atât de calmi, atât de deschişi, încât dădea impresia că nu-i închisese niciodată, aşa cum fac ceilalţi oameni. Toaleta

ei era puţin ridicolă, o adevărată toaletă de fată bătrână şi o urâţea fără să o facă stângace. Mi se părea că văd în ea, aşa cum văzusem puţin mai devreme în sufletul domnului Chantal, că vedeam de la un capăt la altul această viaţă umilă, simplă şi devotată; dar îmi venea pe buze o nevoie, o nevoie imperioasă de a-i pune întrebări, de a şti dacă şi ea îl iubise, dacă şi ea suferise asemenea lui de această suferinţă îndelungată, secretă, vie, care nu se vede, dar care iese la suprafaţă noaptea, în singurătatea camerei întunecate. O priveam, vedeam cum îi bate inima sub corsetul acoperit cu un şal şi mă întrebam dacă acest chip dulce şi candid gemuse în fiecare seară, în grosimea jilavă a pernei, şi dacă plânsese în hohote, cu corpul scuturat de spasme, în febra patului fierbinte. Şi i-am spus foarte încet, aşa cum fac copiii când strică o bijuterie pentru a vedea ce-i înăuntru:"Dacă l-aţi fi văzut pe domnul Chantal plângând adineauri, v-ar fi fost milă."

Tresări: „Cum, a plâns?"

Oh! Da, a plâns!

Şi de ce?"

Părea foarte emoţionată. Am răspuns:

„Din cauza dumneavoastră.

— Din cauza mea?

— Da. Mi-a povestit cât de mult v-a iubit cândva şi cât l-a costat pentru că s-a căsătorit cu soţia lui şi nu cu dumneavoastră..."

Mi se păru că faţa ei palidă s-a lungit puţin; ochii mereu larg deschişi, ochii ei calmi se închiseră brusc, atât de repede încât păreau că s-au închis pentru totdeauna. Alunecă de pe scaun pe duşumea şi se prăbuşi uşor, lent, asemeni unei eşarfe căzute. Am strigat: „Ajutor! Ajutor! Domnişoarei Perle îi este rău."

Doamna Chantal şi fetele ei alergară şi, în timp ce căutau apă, un şervet şi oţet, mi-am luat pălăria şi am plecat.

Am mers cu paşi mari, cu inima zbuciumată, cu sufletul plin de remuşcări şi de regrete. Uneori eram mulţumit; mi se părea că făcusem un lucru lăudabil şi necesar.

Mă întrebam: „Nu am avut dreptate? Am avut dreptate?” Purtau acest lucru în suflet aşa cum păstrezi cartuşul într-o rană închisă. Nu vor fi mai fericiţi acum? Era prea târziu pentru ca tortura lor să reînceapă şi destul de devreme pentru a şi-o aminti cu înduioşare.

Şi poate că într-o seară a primăverii următoare, emoţionaţi de o rază de lună căzută pe iarbă, la picioarele lor, printre ramuri, se vor lua de mâini şi şi le vor strânge în amintirea acestei suferinţe înnăbuşite şi crude; şi poate că această scurtă îmbrăţişare va face să treacă prin venele lor puţin din acel fior pe care nu-l cunoscuseră deloc, şi le va da acestor morţi reînviaţi într-o secundă, rapida şi divina senzaţie a acelei beţii, a acelei nebunii care dă îndrăgostiţilor mai multă fericire într-o singură tresărire decât ar putea să adune alţii o viaţă întreagă.

Confesiunea

Toată localitatea Véziers-le-Réthel însoţise cortegiul şi asistase la înmormântarea domnului Badon-Lerемincé şi ultimele cuvinte ale discursului delegatului prefecturii au rămas în memoria tuturor: „A fost un om cinstit."

Fusese un om cinstit prin toate actele importante ale vieţii lui, prin cuvintele lui, prin exemplul lui, prin atitudinea lui, prin ţinuta lui, prin toate demersurile lui, prin felul cum îşi tăia barba şi prin forma pălăriilor lui. Nu spusese niciodată vreun cuvânt care să nu conţină un exemplu, nu făcuse niciodată nici o pomană care să nu fie însoţită de un sfat, nu întinsese niciodată mâna cuiva fără să lase impresia că dă un fel de binecuvântare.

Lăsa în urmă doi copii: un fiu şi o fiică; fiul lui era consilier general şi fiica lui, care se măritase cu un notar, domnul Poirel de La Voulte, făcea parte din elita din Véziers. Nu puteau să se consoleze cu moartea tatălui lor, căci îl iubeau sincer.

Imediat după terminarea ceremoniei se întoarseră în casa defunctului şi, încuindu-se toţi trei, fiul, fiica şi ginerele, deschiseră testamentul care trebuia să fie desigilat doar de ei şi numai după coborârea sicriului în groapă. O adnotare făcută pe plic indica această voinţă.

Cel care desfăcu plicul fu domnul Poirel de La Voulte, în calitatea lui de notar obişnuit cu aceste operaţii; punându-şi ochelarii, citi cu vocea lui ternă, făcută pentru a detalia contractele.

Copiii mei, dragii mei copii, nu voi putea dormi liniştit somnul de veci dacă nu v-aş face, de dincolo de mormânt, o mărturisire, mărturisirea unei crime a cărei remuşcare mi-a sfâşiat viaţa. Da, am comis o crimă, o crimă îngrozitoare, abominabilă.

Aveam pe atunci douzeci şi şase de ani şi debutam în barou, la Paris, ducând în acest oraş viaţa tinerilor de provincie, eşuaţi, fără cunoştinţe, fără prieteni, fără părinţi. Mi-am luat o amantă. Câţi oameni nu se indignează doar auzind cuvântul „amantă" şi totuşi există fiinţe care nu pot trăi singure. Eu fac parte din acestea. Singurătatea mă umple de o angoasă oribilă, singurătatea casei, seara, lângă foc. Mi se pare atunci că sunt singur pe pământ, îngrozitor de singur, dar înconjurat de pericole vagi, de lucruri necunoscute şi teribile, şi peretele care mă separă de vecinul meu, de vecinul meu pe care nu-l cunosc, mă îndepărtează de el tot atât de mult cât de stelele pe care le zăresc pe fereastră. Mă cuprinde un fel de febră, o febră de nerăbdare şi de teamă; şi tăcerea pereţilor mă înspăimântă. Este atât de profundă şi atât de tristă această tăcere a camerei în care locuieşti singur! Nu este numai o tăcere în jurul corpului, ci o tăcere în jurul sufletului şi îţi tresare inima cînd trosneşte o mobilă, căci nu se aude niciun zgomot în această locuinţă sumbră.

De câte ori, enervat, speriat de această imobilitate mută, nu am început să vorbesc, să pronunţ cuvinte fără noimă, fără motiv, doar pentru a face zgomot! Atunci vocea mea mi se părea atât de stranie încât mă speriam până şi de ea. Există ceva mai înspăimântător decât să vorbeşti singur într-o casă pustie? Pare a fi vocea altcuiva, o voce necunoscută, vorbind fără motiv, nimănui, într-un loc adânc,

fără nicio ureche care să o asculte, căci ştii deja care sunt cuvintele care vor ieşi din gură chiar înainte ca acestea să se audă în singurătatea apartamentului. Şi atunci când răsună lugubru în tăcere, ele nu mai par decât un ecou, ecoul neobişnuit al cuvintelor pronunţate doar în gând.

Mi-am făcut o amantă, o tânără ca toate tinerele care trăiesc la Paris dintr-o meserie care nu reuşeşte să le hrănească. Era blândă, bună, simplă; părinţii ei locuiau la Poissy. Din când în când, mergea la ei pentru câteva zile.

Am trăit destul de liniştit timp de un an, foarte hotărât să o părăsesc în momentul în care voi găsi o tânără care să-mi placă suficient de mult pentru a o lua de nevastă. Voiam să-i las celeilalte o mică rentă, pentru că este stabilit în societatea noastră că dragostea unei femei trebuie plătită, cu bani dacă este săracă, cu cadouri dacă este bogată. Dar iată că într-o zi mă anunţă că este însărcinată. Am simţit că mă prăbuşesc. Am văzut lanţul pe care-l voi târî până la moarte, peste tot, în viitoarea mea familie, în bătrâneţea mea: lanţul femeii legată de viaţa mea printr-un copil, lanţul copilului pe care va trebui să-l cresc, să-l supraveghez, să-l protejez, ascunzându-mă de el şi ascunzându-l de lume. Mintea mea a fost tulburată de această veste; şi o dorinţă profundă, pe care nu o formulam, dar pe care o simţeam în inima mea, gata să se manifeste, asemeni acelor oameni ascunşi în spatele uşilor şi care aşteaptă să li se spună să se arate, o dorinţă criminală dădea târcoale în adâncul minţii mele! Dacă s-ar întâmpla un accident? Printre aceste mici fiinţe există atâtea care mor înainte de a fi născute!

Oh! Nu-i doream moartea amantei mele: biata fată, o iubeam mult! Dar poate doream moartea celuilalt, chiar înainte să-l fi văzut.

Se născu. În mica mea locuinţă de burlac, am avut o familie, o falsă familie cu un copil, oribil lucru. Semăna cu

toţi copiii. Nu-l iubeam deloc. Ştiţi, taţii nu iubesc decât mai târziu. Ei nu au deloc tandreţea instinctivă şi plină de elan a mamelor; trebuie ca afecţiunea lor să se trezească treptat, ca sufletul lor să se ataşeze prin legături care se înnoadă în fiecare zi între fiinţele care trăiesc împreună.

Mai trecu un an: acum fugeam de locuinţa mea prea mică, în care zăceau haine, scutece, ciorapi mari cât nişte mănuşi, mii de lucruri de toate felurile lăsate pe o mobilă, pe braţul unui fotoliu, peste tot. Fugeam mai ales pentru a nu-l mai auzi ţipând; căci ţipa tot timpul, din orice: când îl schimba, când îl spăla, când îl atingea, când îl culca, când îl trezea.

Mi-am făcut câţiva prieteni şi o întâlneam într-un salon pe cea care trebuia să devină mama voastră. M-am îndrăgostit de ea şi s-a trezit în mine dorinţa de a mă căsători cu ea. I-am făcut curte; am cerut-o în căsătorie; a acceptat.

Iar eu eram prins în capcană. Să mă căsătoresc cu această tânără pe care o adoram, chiar dacă aveam un copil sau mai bine să-i spun adevărul şi să renunţ la ea, la fericire, la viitor, la tot? Căci părinţii ei, oameni rigizi şi scrupuloşi, nu mi-ar fi dat-o de soţie dacă ar fi ştiut.

Am petrecut o lună oribilă, plină de angoasă, de torturi morale; o lună în care m-au obsedat mii de gânduri îngrozitoare. Simţeam crescând în mine o ură contra fiului meu, împotriva acestei bucăţi de carne vie şi ţipătoare care îmi bara drumul, îmi întrerupea viaţa, mă condamna la o existenţă deşartă, fără toate acele speranţe vagi care fac să fie fermecătoare tinereţea.

Dar iată că mama amantei mele s-a îmbolnăvit şi am rămas singur cu copilul. Era luna decembrie. Era un frig teribil. Ce noapte! Amanta mea tocmai plecase. Am luat cina singur în mica sufragerie şi am intrat uşor în camera în care dormea micuţul. M-am aşezat într-un fotoliu, în faţa

focului. Vântul sufla, făcea să trosnească ferestrele, un vânt sec care anunţă îngheţul şi vedeam pe geam stelele strălucind cu acea lumină intensă pe care o au în nopţile geroase.

Atunci obsesia care mă bântuia de o lună îmi pătrunse din nou în minte. De îndată ce nu mă mai mişcam, cobora peste mine, intra în mine şi mă rodea. Mă rodea aşa cum rod ideile fixe, aşa cum cancerul trebuie să roadă carnea. Mi se părea că era acolo, în capul meu, în inima mea, în tot corpul meu; şi mă devora aşa cum ar fi făcut o fiară. Voiam să o alung, să o resping, să mă gândesc la alte lucruri, la speranţe noi, aşa cum deschizi o fereastră în vântul proaspăt al dimineţii pentru a alunga aerul viciat al nopţii; dar nu puteam să-mi scot această idee din minte nici măcar pentru o secundă. Nu ştiu cum să descriu în cuvinte această tortură. Ea îmi rodea sufletul; simţeam fiecare muşcătură cu o durere îngrozitoare, o adevărată durere fizică şi morală. Viaţa mea se sfârşise! Cum aş putea ieşi din această situaţie? Cum să dau înapoi şi cum să mărturisesc? Şi o iubeam cu o pasiune nebună pe cea care trebuia să devină mama voastră, pasiune pe care obstacolul de netrecut o ducea la exasperare.

O furie teribilă creştea în mine, o furie care mă sufoca, o furie care atingea nebunia... nebunia! În mod sigur am fost nebun în seara aceea. Copilul dormea. M-am ridicat şi l-am privit cum dormea. Doar acest avorton, această larvă, acest fleac mă condamna fără drept de apel la nefericire.

Dormea, cu gura deschisă, învelit cu pături, într-un leagăn, lângă patul meu, în care eu nu-mi mai găseam somnul!

Cum am îndeplinit ceea ce am făcut? Parcă ştiu? Ce forţă m-a împins, ce putere răufăcătoare m-a posedat? Oh! Tentaţia crimei mi-a venit în mod inconştient. Îmi amintesc doar că inima îmi bătea îngrozitor. Bătea atât de tare încât o auzeam aşa cum auzi loviturile de ciocan în spatele pereţilor. Doar atât îmi amintesc! Îmi bătea inima! În mintea

mea era o confuzie stranie, un tumult, o derută a oricărei raţiuni, a întregii stăpâniri de sine. Eram în una din acele ore de spaimă şi de halucinaţie, în care omul nu mai este conştient de actele sale, nici de direcţia voinţei lui. Am dat uşor la o parte păturile care acopereau corpul copilului; le-am aruncat la picioarele leagănului şi l-am văzut în pielea goală. Nu s-a trezit. Atunci am mers la fereastră, uşor de tot şi am deschis-o. Un suflu de aer rece intră asemenea unui asasin, un suflu atât de rece încât m-am ferit din calea lui; cele două lumânări pâlpâiră. Şi am rămas în picioare lângă fereastră, neîndrăznind să mă întorc, de parcă nu voiam să văd ce se petrece în spatele meu şi simţind încontinuu alunecându-mi pe frunte, pe obraji, pe mâini aerul mortal care intra în cameră. Deodată o tuse uşoară făcu să- mi treacă prin tot corpul un fior îngrozitor, un fior pe care-l mai simt şi acum până la rădăcina părului. Şi, cu o mişcare înnebunită, am închis brusc fereastra, apoi, întorcându-mă, am alergat la leagăn. Dormea, în continuare, cu gura deschisă, complet dezbrăcat. I-am atins picioarele; erau îngheţate şi le-am învelit.

Brusc, inima mea s-a înduioşat, s-a frânt, s-a umplut de milă, de tandreţe, de dragoste pentru această biată fiinţă nevinovată pe care voisem să o omor. I-am sărutat îndelung părul; apoi m-am întors să mă aşez în faţa focului.

Mă gândeam cu stupoare la ceea ce făcusem, întrebându-mă de unde veneau aceste furtuni ale sufletului în care omul pierde orice noţiune a lucrurilor, orice autoritate asupra lui însuşi şi acţionează într-un fel de beţie înnebunită, fără să ştie ce face, fără să ştie încotro se îndreaptă, ca un vapor prins de uragan.

Copilul tuşi din nou şi mi-am simţit inima sfâşiată până în adâncul ei. Dacă murea! Dumnezeule! Dumnezeule! Ce se va-ntâmpla cu mine?

M-am ridicat şi m-am dus să-l privesc; cu o lumânare în mână, m-am aplecat asupra lui. Văzându-l respirând liniştit, m-am calmat, dar el tuşi pentru a treia oară; am simţit o asemenea lovitură, încât m-am dat înapoi, ca atunci când eşti tulburat de vederea unui lucru îngrozitor şi am scăpat lumânarea.

După ce am luat-o de jos, în timp ce mă ridicam, mi-am dat seama că aveam tâmplele ude de sudoare, de acea sudoare caldă şi rece în acelaşi timp pe care o produc angoasele sufletului, de parcă ceva din suferinţa morală a aceste torturi fără nume, care este într-adevăr fierbinte ca focul şi rece ca gheaţa, transpira prin oase şi prin pielea capului.

Şi am rămas până dimineaţă aplecat asupra fiului meu, calmându-mă atâta timp cât el rămânea liniştit mai mult timp şi străbătut de suferinţe îngrozitoare atunci când o tuse uşoară ieşea din pieptul lui.

S-a trezit cu ochii roşii, cu gâtul umflat, cu un aer de suferinţă. Când a sosit femeia de menaj, am trimis-o imediat să cheme un medic. Acesta a venit după o oră şi, după ce a examinat copilul, a întrebat:

— I-a fost frig?

Am început să tremur aşa cum tremură oamenii foarte bătrâni şi am bolborosit:

— Nu, nu cred.

Apoi am întrebat:

— Ce are? Este grav?

Doctorul răspunse:

— Deocamdată nu ştiu nimic. Mă voi întoarce deseară.

S-a întors seara. Fiul meu îşi petrecuse aproape toată ziua într-o toropeală continuă, tuşind din când în când.

Noaptea se declanşă o congestie pulmonară.

Şi a durat zece zile. Nu pot exprima ce am suferit în acele ore interminabile care separă ziua de noapte şi noaptea de zi.

A murit.

....

Şi de-atunci... din acel moment, n-am mai petrecut niciun ceas, nicio oră, fără ca amintirea atroce, dureroasă, această amintire care macină, care pare să sfredelească sufletul sfâşiindu-l, să nu se mişte în mine ca o fiară care muşcă închisă în adâncul sufletului meu.

Oh! Dacă aş fi putut înnebuni!...

....

*

Domnul Poirel îşi scoase ochelarii cu o mişcare care îi era familiară după ce termina lectura unui contract ; şi cei trei moştenitori se priviră, fără să spună un cuvânt, palizi, nemişcaţi.

După un minut, notarul spuse:

— Trebuie să distrugem aceste pagini.

Ceilalţi doi dădură afirmativ din cap. Aprinse o lumânare, separă cu grijă paginile care conţineau periculoasa mărturisire de paginile care conţineau dispoziţiile testamentare, apoi le ţinu deasupra flăcării şi le aruncă în şemineu.

Priviră foile albe care ardeau. Destul de repede nu mai rămăsese din ele decât un fel de grămăjoare negre. Şi pentru că încă se mai zăreau câteva litere care se desenau pe hârtia albă, fata strivi cu vârful pantofului crusta subţire de hârtie arsă, amestecând-o cu cenuşa care exista deja.

Apoi, rămaseră toţi trei să o mai privească un timp, de parcă s-ar fi temut ca secretul ars să nu-şi ia zborul din şemineu.

Rosalie Prudent

Exista în mod sigur în acest proces un mister pe care nu reuşeau să-l înţeleagă nici juraţii, nici preşedintele, nici procurorul Republicii.

Tânăra Prudent, servitoare la soţii Varambot, din Mantes, rămăsese gravidă fără ştirea stăpânilor ei, născuse în timpul nopţii, în mansarda ei, apoi îşi omorâse şi îngropase copilul în grădină.

Era povestea obişnuită a tuturor pruncuciderilor săvârşite de servitoare. Dar un fapt rămânea inexplicabil: percheziţia efectuată în camera tinerei Prudent dusese la descoperirea unui trusou complet de copil, făcut chiar de Rosalie, care-şi petrecuse nopţile croindu-l şi cosându-l timp de trei luni. Venise să depună mărturie băcanul, de la care cumpărase lumânările necesare acestei munci îndelungate. În plus, era sigur că moaşa din ţinut, prevenită de Rosalie de starea ei, îi dăduse toate informaţiile şi toate sfaturile practice pentru cazul în care naşterea ar fi avut loc într-un moment în care i-ar fi fost imposibil să o ajute. Aceasta căutase chiar un loc la Poissy pentru tânăra Prudent, deoarece prevedea că va fi dată afară de soţii Varambot care nu glumeau pe seama moralei.

Erau şi ei acolo, asistând la proces, bărbatul şi femeia, mici rentieri provinciali, înfuriaţi la culme împotriva acestei stricate care le murdărise casa. Ar fi vrut să o vadă ghilotinată imediat, fără să mai fie judecată şi o copleşeau cu depoziţii duşmănoase devenite acuzaţii în gura lor.

Vinovata, o fată frumoasă şi înaltă din Normandia de Jos, destul de instruită pentru poziţia ei socială, plângea întruna şi nu răspundea la nicio întrebare. Îţi venea să crezi că înfăptuise acel act barbar într-un moment de disperare şi de nebunie, dat fiind că totul demonstra că ea sperase să-şi păstreze şi să-şi educe fiul.

Preşedintele încercă din nou să o facă să vorbească, să-i obţină mărturia şi, după ce-i ceru acest lucru cu multă blândeţe, o făcu în cele din urmă să înţeleagă că toţi acei oameni adunaţi pentru a o judeca nu-i doreau moartea şi chiar puteau să o deplângă.

Atunci ea se hotărî.

„Spune-ne mai întâi cine este tatăl acestui copil." spuse el.

Până atunci, ascunsese cu încăpăţânare numele acestuia. Răspunse brusc, privindu-i pe stăpânii ei care o calomniaseră cu înverşunare.

„Este domnul Joseph, nepotul domnului Varambot."

Cei doi soţi tresăriră şi ţipară în acelaşi timp: „Nu-i adevărat. Minte. Este o infamie."

Preşedintele îi făcu să tacă şi continuă:"Continuă, te rog, şi spune-ne cum s-a întâmplat."

Atunci ea începu brusc să vorbească mult, uşurându-şi acum inima închisă, biata ei inimă solitară şi sfărâmată, vărsându-şi necazul, tot necazul în faţa acestor oameni severi pe care-i considerase până atunci duşmani şi judecători inflexibili.

„Da, este domnul Joseph Varambot, când a venit în concediu anul trecut.

— Cu ce se ocupă domnul Joseph Varambot?

— Este subofiţer de artilerie, domnule. Deci a rămas acasă două luni. Două luni de vară. Eu nu mă gândeam la nimic atunci cînd el a început să mă privească, să-mi spună apoi lucruri frumoase şi să mă mângâie cât era ziua de mare.

M-am lăsat păcălită, domnule. Îmi repeta că eram o fată frumoasă... că eram plăcută... că eram pe gustul lui... Dar, chiar mă plăcea... Ce vreţi? ... asculţi aceste lucruri când eşti singură... foarte singură... aşa ca mine. Sunt singură pe lume, dom'le... nu am pe nimeni căruia să-i vorbesc... pe nimeni căruia să-i povestesc necazurile mele... Nu mai am nici tată, nici mamă, nici frate, nici soră, nu mai am pe nimeni! Când a început să-mi vorbească, a fost pentru mine ca un frate care s-ar fi întors. Şi-apoi, mi-a cerut să cobor într-o seară pe malul râului pentru a vorbi fără să facem gălăgie. Am mers acolo... Ştiu şi eu? Mai ştiu eu după aceea?... Mă ţinea de mijloc... În mod sigur nu voiam... nu... nu. N-am putut... voiam să plâng atâta timp cât aerul era cald... era clar de lună... N-am putut... Nu... vă jur... n-am putut... a făcut ce a vrut... Acest lucru a durat trei săptămâni, cât a stat acasă... L-aş fi urmat la capătul pământului... a plecat... Nu ştiam că sunt însărcinată... N-am ştiut decât după o lună...".

Începu să plângă atât de tare încât a trebuit să i se lase timp să se liniştească.

Apoi preşedintele continuă pe tonul unui preot în timpul spovedaniei: „Haide, continuă!"

Începu din nou să vorbească. „Când am văzut că sunt gravidă, am anunţat-o pe doamna Boudin, moaşa, care este aici pentru a confirma; am întrebat-o cum să procedez în cazul în care s-ar întâmpla să nasc în lipsa ei. Apoi am făcut trusoul, nopţi în şir, până la ora unu în fiecare noapte; apoi am căutat o altă slujbă, căci eram sigură că voi fi concediată; dar voiam să rămân aici până la soroc, pentru a economisi bani, dat fiind că nu am deloc şi că aş fi avut nevoie pentru copil...

— Înseamnă că nu voiai să-l omori?

— Oh, în mod sigur nu, dom'le.

— Atunci, de ce l-ai omorât?

— Iată cum s-a întâmplat. Am născut mai devreme decât aş fi crezut. Durerile au început în bucătărie, când terminasem de spălat vasele. Domnul şi doamna Varambot dormeau deja; am urcat în camera mea, nu fără greutate, ţinându-mă de balustradă; şi m-am întins pe jos, pe mozaic, pentru a nu murdări patul. A durat poate o oră, poate două, poate trei; atât de rău mă durea, încât nu mai ştiu; apoi am împins cu toată puterea, am simţit cum iese şi l-am luat de jos. Oh, da, eram în mod sigur mulţumită. Am făcut tot ce-mi spusese doamna Boudin, tot! Şi-apoi l-am pus pe patul meu. Şi-apoi, iată că mă apucă o durere, dar o durere insuportabilă. Dacă voi ceilalţi aţi cunoaşte aceste lucruri, nu aţi face atâtea, zău! Am căzut în genunchi, apoi pe spate, apoi pe jos; şi iată că durerile încep din nou, poate încă o oră, poate două... acolo singură-singurică ... şi-apoi iese altul... un alt copil.., doi..., da..., doi..., aşa! L-am luat ca şi pe primul, şi-apoi l-am pus pe pat, unul lângă celălalt- doi. Spuneţi, este posibil? Doi copii! Eu care câştig douăzeci de franci pe lună! Spuneţi... este posibil? Unul, da, poţi, privându-te... dar nu doi! Acest lucru mi-a luat minţile. Ştiu şi eu? Puteam să aleg, spuneţi? Ştiu şi eu? M-am văzut la sfârşitul zilelor mele! Am pus perna deasupra, fără să ştiu... Nu-i puteam păstra pe amândoi... şi m-am lungit şi eu deasupra. Apoi, m-am zvârcolit şi am plâns până la ziuă, a cărei lumină am văzut-o pe fereastră; cu siguranţă se sufocaseră sub pernă. Atunci i-am luat sub braţ, am coborât scara, am mers în grădina de zarzavaturi, am luat hârleţul grădinarului şi i-am îngropat cât de adânc am putut, unul aici, celălalt acolo, nu împreună, pentru ca să nu poată vorbi despre mama lor, dacă într-adevăr copiii morţi vorbesc. Ce ştiu eu?

Întorcându-mă în pat, mi-a fost atât de rău, încât nu m-am mai putut ridica. A fost chemat medicul care a înţeles totul. Acesta-i adevărul, dom'le judecător . Faceţi ce vreţi, eu sunt pregătită.

Jumătate din juraţi îşi sufla nasul tot timpul pentru a nu plânge. Nişte femei din asistenţă plângeau în hohote. Preşedintele întrebă:

— În ce loc l-ai îngropat pe celălalt?

Ea întrebă:

— Pe care-l aveţi?

— Păi, pe cel ... pe cel care era în anghinare.

— Ah! Bine! Celălalt este sub căpşuni, lângă marginea puţului."

Şi iar începu să plângă în hohote, gemând de-ţi frângea inima.

Tânăra Rosalie Prudent a fost achitată.

Copilul

După cină, s-a vorbit despre un avort, care abia avusese loc în comună. Baroana era indignată: era posibil aşa ceva? Tânăra, sedusă de un măcelar, aruncase copilul într-o carieră de marnă. Ce oroare! Se dovedise chiar că mica făptură nu murise pe loc.

Doctorul, care lua cina la castel, dădea detalii oribile, cu un aer liniştit; părea încântat de curajul acestei mame nefericite, care parcursese pe jos doi kilometri, care născuse singură, pentru ca apoi să-şi omoare copilul. El repeta:

— Este de fier, această femeie! Şi ce energie sălbatică i-a trebuit pentru a traversa pădurea în timpul nopţii, cu copilul care scâncea în braţe! Mă simt pierdut în faţa unor asemenea suferinţe morale. Gândiţi-vă la spaima acestui suflet, la sfâşierea acestei inimi! Ce odioasă şi mizerabilă este viaţa! Prejudecăţi infame, da, doamnă, prejudecăţi infame, o falsă onoare, mai abominabilă decât crima, o întreagă acumulare de sentimente factice, o onorabilitate odioasă, de cinste revoltătoare împing la asasinat, la prunc-ucidere pe bietele fete care s-au supus, fără împotrivire, legii imperioase a vieţii. Ce ruşine pentru omenire să stabilească o asemenea morală şi să facă o crimă din îmbrăţişarea liberă a două fiinţe!

Baroana se îngălbenise de indignare şi răspunse:

— Atunci, doctore, puneţi viciul mai presus decât virtutea şi prostituata mai presus decât fata cinstită? Cea

care se abandonează instinctelor ruşinoase vi se pare egala soţiei ireproşabile care-şi face datoria în integritatea conştiinţei ei?

Medicul, un bătrân care atinsese multe răni, se ridică şi spuse cu o voce puternică:

— Doamnă, vorbiţi despre lucruri pe care nu le ştiţi, dat fiind că nu aţi cunoscut nicio pasiune de neînvins. Daţi-mi voie să vă povestesc o aventură recentă, al cărei martor am fost.

*

— Oh, doamnă, fiţi întotdeauna indulgentă, bună şi iertătoare! Ce ştiţi dumneavoastră? Nenorocire celor cărora natura perfidă le-a dat simţuri ce nu pot fi potolite! Oamenii calmi, născuţi fără instincte violente, trăiesc cinstit din necesitate. Acest lucru este uşor pentru cei pe care nu-i tortureazǎ niciodată dorinţe turbate. Văd mici burgheze cu sânge rece, cu moravuri rigide, cu o inteligenţă medie şi cu o inimă moderată, ţipând de indignare când află greşelile femeilor decăzute. Ah! dumneavostră dormiţi liniştită, într-un pat liniştit, care nu este bântuit de vise nebune. Cei care vă înconjoară sunt ca dumneavoastră, se comportă ca dumneavoastră, apăraţi de cuminţenia instinctivă a simţurilor lor. Abia luptaţi contra aparenţelor de comportament. Numai sufletul dumneavoastră urmează uneori gânduri nesănătoase, fără ca trupul să nu se revolte doar la atingerea ideii tentante. Dar la cei pe care hazardul i-a făcut pasionaţi, doamnă, simţurile nu pot fi învinse. Puteţi opri vântul, puteţi opri marea dezlănţuită? Puteţi împiedica forţele naturii? Nu. Şi simţurile sunt forţe ale naturii, invincibile precum marea şi vântul. Ele îl ridică şi-l atrag pe om, şi-l aruncă în braţele voluptăţii, fără ca el să poată rezista vehemenţei dorinţei lui. Femeile ireproşabile sunt femei fără temperament. Sunt

multe. Nu ştiu dacă sunt mulţumite de virtutea lor, pentru că ele nu trebuie să lupte. Dar niciodată, înţelegeţi, niciodată o Mesalina, o Catherine, nu va fi cuminte. Nu poate. Nu este creată pentru mângâierea furioasă. Organele ei nu seamănă cu ale dumneavoastră, carnea ei este diferită, mai vibrantă, mai înnebunită la cel mai mic contact cu o altă carne; şi nervii ei lucrează, o răvăşesc şi o îmblânzesc, în timp ce nervii dumneavoastră nu au simţit nimic. Vreţi să încercaţi să hrăniţi un erete cu seminţele rotunde pe care le daţi papagalului? Sunt două păsări care au un cioc mare şi coroiat. Dar instinctele lor sunt diferite. Oh! simţurile! Dacă aţi şti ce putere au! Simţurile care vă fac să gâfâiţi nopţi întregi, cu pielea caldă, cu inima zvâcnind, cu spiritul hărţuit de viziuni înnebunitoare! Vedeţi, doamnă, oamenii cu principii inflexibile sunt pur şi simplu oameni reci, geloşi până la disperare pe ceilalţi, fără să ştie acest lucru. Ascultaţi-mă!

Cea pe care o voi numi doamna Hélène, avea simţuri. Le avea încă din fragedă copilărie. Acestea s-au trezit în ea o dată cu vorbitul. Îmi veţi spune că era bolnavă. De ce? Nu sunteţi mai degrabă nişte oameni slabi? Mi s-a cerut părerea când avea doisprezece ani. Am constatat că era deja femeie şi că era permanent hărţuită de dorinţe de dragoste. Simţeai acest lucru doar văzând-o. Avea buze groase, răsfrânte, deschise ca nişte flori, un gât puternic, o piele caldă, un nas lat, puţin deschis şi palpitant, ochi mari şi luminoşi, a căror privire aprindea bărbaţii. Cine ar fi putut deci calma sângele acestui animal înfierbântat? Îşi petrecea unele nopţi plângând fără motiv. Suferea crunt să nu rămână fără mascul. În cele din urmă, au măritat-o la cinsprezece ani. După doi ani, soţul ei a murit de ftizie. Îl epuizase. După optsprezece luni, un altul a avut aceeaşi soartă. Al treilea a rezistat patru ani, apoi a părăsit-o. Era şi timpul. Rămasă singură, a vrut să fie cuminte. Avea toate prejudecăţile dumneavoastră.

Până la urmă, m-a chemat într-o zi la ea, pentru că avea crize nervoase care o îngrijorau. Mi-am dat seama imediat că urma să moară din cauza văduviei.

I-am spus acest lucru. Era o femeie cinstită, doamnă; în pofida torturilor pe care le îndura, nu a vrut să-mi urmeze sfatul şi să-şi facă un amant. În ţinutul ei, era considerată nebună. Pentru a-şi învinge trupul revoltat, ieşea noaptea şi alerga la întâmplare. Apoi cădea în sincope urmate de spasme îngrozitoare.

Trăia singură în castelul ei, situat lângă castelul mamei ei şi lângă castelele rudelor ei. Din când în când, mergeam să o văd, fără să ştiu ce să mai fac împotriva acestei voinţe încrâncenate a naturii sau împotriva voinţei ei.

Or, într-o seară, în jurul orei opt, când îmi terminam cina, a venit la mine. Imediat ce am rămas singuri, mi-a spus:

— Sunt pierdută! Sunt gravidă!

Am sărit de pe scaun.

— Ce spuneţi?

— Sunt gravidă.

— Dumneavoastră?

— Da, eu.

Şi brusc, privindu-mă fix în ochi, îmi spuse cu o voce sacadată: “Gravidă cu grădinarul meu, doctore. Plimbându-mă prin parc, am avut un fel de leşin. Văzându-mă căzută, bărbatul a alergat şi m-a luat în braţe pentru a mă duce în casă. Ce-am făcut? Nu mai ştiu. L-am îmbrăţişat, l-am sărutat? Poate. Îmi cunoaşteţi nefericirea şi ruşinea. În cele din urmă, m-a posedat. Sunt vinovată pentru că m-am dăruit lui şi a doua zi şi în alte dăţi. Se terminase. Nu mai ştiam să rezist!...”

Avu un hohot de plâns în gât, apoi continuă cu o voce plină de mândrie: „Îl plăteam, îl preferam amantului pe care m-aţi sfătuit să mi-l fac. M-a lăsat gravidă. Oh! mă destăinui

dumneavoastră fără nicio rezervă şi fără nicio ezitare. Am încercat să avortez. Am făcut băi fierbinţi, am călărit cai dificili, am făcut gimnastică, am băut droguri, absint, şofran şi altele. Dar nu am reuşit. Îi cunoaşteţi pe tata şi pe fraţii mei! Sunt pierdută! Sora mea este măritată cu un bărbat cinstit. Ruşinea mea se va răsfrânge şi asupra lor. Şi gândiţi-vă la toţi prietenii noştri, la toţi vecinii noştri, la numele nostru..., la mama..." Şi începu să plângă în hohote.

I-am luat mâinile şi i-am pus câteva întrebări. Apoi am sfătuit-o să plece într-o călătorie lungă şi să nască undeva departe. Mi-a răspuns: Da...da...da...asta-i..., fără a avea aerul că mă asculta. Apoi a plecat.

Am mers de mai multe ori să o văd. Înnebunise. Ideea acestui copil care creştea în pântecul ei, a acestei ruşini vii îi intrase în suflet ca o săgeată ascuţită. Se gândea mereu la acest lucru, nu mai îndrăznea să iasă din casă în timpul zilei, nici să mai vadă pe cineva de teamă să nu-i fie descoperit oribilul secret. În fiecare seară se dezbrăca în faţa şifonierului cu oglindă şi-şi privea pântecul deformat; apoi, se tăvălea pe jos, cu un prosop în gură, pentru a-şi înnăbuşi ţipetele. Se trezea de douăzeci de ori pe noapte, aprindea lumânarea şi mergea în faţa oglinzii late care-i trimitea imaginea gheboasă a corpului ei gol. Atunci, înnebunită, îşi lovea pântecul cu pumnii pentru a omorî acest copil care o nenorocea. Era o luptă teribilă între ei. Dar copilul nu murea şi se mişca tot timpul, ca şi cum s-ar fi apărat. Se rostogolea pe jos pentru a-l zdrobi de pământ, încerca să doarmă cu o greutate pe corp pentru a-l sufoca. Îl ura aşa cum urăşti un duşman înverşunat care-ţi ameninţă viaţa.

După aceste lupte inutile, aceste eforturi neputincioase pentru a scăpa de el, fugea pe câmp, alerga înnebunită de nefericire şi de spaimă. Într-o dimineaţă, a fost găsită cu picioarele în râu, cu privirile rătăcite; s-a crezut că avea o

criză de delir, dar lumea nu şi-a dat seama de nimic. O obseda o idee fixă: să scoată din trupul ei acest copil blestemat.

Or, într-o seară, mama ei îi spuse râzând: “Ce te-ai îngrăşat, Hélène! Dacă ai fi căsătorită, aş crede că esti gravidă. “ Cred că aceste cuvinte au fost o lovitură mortală pentru ea. A plecat aproape imediat şi s-a întors la ea acasă.

Ce-a făcut? În mod sigur şi-a privit iar îndelung pântecul umflat, în mod sigur, l-a lovit, l-a rănit, l-a izbit de colţurile mobilelor, aşa cum făcea în fiecare seară. Apoi, desculţă, a coborât în bucătărie, a deschis dulapul şi a luat un cuţit mare, care este folosit pentru a tăia carnea. A urcat în camera ei, a aprins patru lumânări şi s-a aşezat pe un scaun de răchită împletită, în faţa oglinzii. Exasperată de ura împotriva acestui embrion necunoscut şi redutabil, vrând să-l smulgă şi să-l omoare în cele din urmă, vrând să-l ţină în mâinile ei, să-l sugrume şi să-l arunce departe, a apăsat locul în care se mişca această larvă şi şi-a deschis pântecul cu o singură lovitură de cuţit. Oh! în mod sigur a acţionat foarte repede şi foarte bine, căci a reuşit să-l prindă pe acest duşman pe care nu-l putuse distruge. Îl apucă de un picior, îl smulse din ea şi vru să-l arunce în cenuşa din şemineu. Dar el era încă agăţat de ea prin legături pe care nu a putut să le taie şi, înainte de a înţelege ce-i mai rămăsese de făcut pentru a se separa de el, căzu moartă peste copilul înecat într-un val de sânge.

A fost ea foarte vinovată, doamnă?

*

Doctorul tăcu şi aşteptă. Baroana nu răspunse.

Mama de monştri

Mi-am amintit această poveste oribilă şi de această femeie, ieri, când am văzut trecând pe una din plajele iubite de bogătaşi, o pariziancă tânără, cunoscută, elegantă, fermecătoare, adorată şi respectată de toţi.

Povestea mea este veche, dar asemenea lucruri nu se uită.

Fusesem invitat de un prieten să stau câtva timp la el, într-un orăşel de provincie. Pentru a-mi face onorurile ţinutului, acesta m-a plimbat în toate părţile, mi-a arătat peisajele lăudate, castelele, fabricile, ruinele, monumentele, bisericile, vechile uşi sculptate, copacii de dimensiuni enorme şi cu formă ciudată, stejarul Sfântului Andrei şi tisa din Roqueboise.

După ce am privit cu exclamaţii de entuziasm binevoitor toate curiozităţile regiunii, prietenul meu mi-a spus cu un aer necăjit că nu mai era nimic de vizitat. Am respirat uşurat. Urma deci să mă pot odihni puţin, la umbra copacilor. Dar, deodată, el exclamă: „Ah, ba da! Mai avem *mama de monştri*, trebuie să o cunoşti!”

L-am întrebat:

„Cine-i mama de monştri?

El continuă:

„Este o femeie abominabilă, un adevărat demon, o fiinţă care naşte, în fiecare an, de bunăvoie, copii diformi, hidoşi, înspăimântători, în fine monştri şi care-i vinde prezentatorilor

de curiozităţi. Din când în când, aceşti îngrozitori industriaşi vin să se informeze dacă ea a mai produs vreun avorton şi, dacă le place, îl iau, plătind mamei o rentă.

„Are unsprezece avortoni de acest fel. Este bogată.

„Crezi că glumesc, că inventez, că exagerez. Nu, prietene. Nu-ţi spun decât adevărul, purul adevăr.

Hai să vedem această femeie. Îţi voi spune după aceea cum a ajuns să fie o fabrică de monştri."

Mă duse la periferie.

Ea locuia într-o căsuţă frumoasă, situată la marginea drumului. Era o casă drăguţă şi bine îngrijită. Grădina, plină cu flori, mirosea frumos. Ai fi putut crede că era locuinţa unui notar retras din afaceri.

O servitoare ne invită într-un fel de salonaş ţărănesc şi mizerabila apăru. Avea în jur de patruzeci de ani. Era o persoană înaltă, cu trăsături dure, dar bine făcută, viguroasă şi sănătoasă, adevăratul tip de ţărancă robustă, jumătate brută, jumătate femeie.

Cunoştea dezaprobarea celor din jur şi părea că-i primeşte pe oameni cu o umilinţă plină de ură.

Întrebă:

„Ce doresc aceşti domni?"

Prietenul meu spuse:

„Mi s-a spus că ultimul dumneavoastră copil este normal şi că nu seamănă deloc cu fraţii lui. Am vrut să mă asigur de acest lucru. Este adevărat?

Ne aruncă o privire vicleană şi furioasă în acelaşi timp şi răspunse:

„O, nu! O, nu! Bietul meu domn. Poate este şi mai urât decât ceilalţi. Nu am noroc, nu am noroc. Toţi sunt la fel, bravul meu domn, toţi sunt la fel, este o dezolare. E posibil ca bunul Dumnezeu să fie atât de dur cu o biată femeie singură pe lume, e posibil?"

Vorbea repede, cu privirile plecate, cu un aer ipocrit, asemenea unui animal feroce căruia îi este frică. Îndulcea tonul aspru al vocii şi ne miram că aceste cuvinte plângăreţe şi cântate în falset ieşeau din acest corp mare şi osos, foarte puternic, cu ascuţişuri grosolane, care părea făcut pentru gesturi vehemente şi pentru a urla precum lupii.

Prietenul meu spuse:

„Am vrea să-l vedem pe micuţ."

Mi se păru că roşeşte. Poate m-am înşelat?

După câteva clipe de tăcere, ea spuse cu o voce ascuţită:

„La ce v-ar servi?"

Şi ridicase capul, măsurându-ne cu priviri bruşte, cu flăcări în ochi.

Prietenul meu continuă:

„De ce nu vrei să ni-l arăţi? Îl arăţi la multă lume. Ştii la ce mă refer!"

Ea avu o tresărire şi, coborând vocea, stăpânindu-şi mânia, strigă:

„De asta aţi venit? Pentru a mă insulta? Pentru că pruncii mei sunt ca nişte animale? Nu-i veţi vedea, nu, nu-i veţi vedea; plecaţi, plecaţi! Nu ştiu ce aveţi toţi de mă înnebuniţi aşa."

Se îndrepta spre noi, cu mâinile în şolduri. La sunetul brutal al vocii ei, se auzi din camera vecină un fel de geamăt sau mai degrabă de mieunat, un ţipăt lamentabil de idiot. M-am înfiorat până la măduvă. Dădeam înapoi din faţa ei. Prietenul meu spuse cu un ton sever:

„Fii atentă, Diavoliţo (în popor era numită Diavoliţa), fii atentă, într-o zi sau alta acest lucru îţi va aduce ghinion."

Ea începu să tremure de furie, agitându-şi pumnii, răvăşită, urlând:

„Plecaţi! Ce îmi va aduce ghinion? Plecaţi! Adunătură de necredincioşi!"

Urma să sară la noi. Am fugit cu inima crispată.

Când am ajuns în faţa porţii, prietenul meu mă întrebă: „Ei, bine! Ai văzut-o? Ce zici?"

Am răspuns:

„Spune-mi povestea acestei brute."

Şi iată ce îmi povesti în timp ce ne întorceam cu paşi lenţi pe drumul alb, mărginit de lanuri coapte deja, pe care un vânt uşor, bătând în rafale, le făcea să se onduleze ca o mare calmă.

*

Cândva, această fată era servitoare la o fermă, curajoasă, cuminte şi econoamă. Nu i se cunoştea niciun iubit, nu era deloc bănuită de vreo slăbiciune. Făcu o greşeală, aşa cum fac toate, într-o seară în timpul strângerii recoltei, în mijlocul grămezilor cosite, sub un cer care anunţă furtuna, când aerul nemişcat şi apăsător pare plin de o căldură de cuptor şi îmbibă cu sudoare corpurile cafenii ale băieţilor şi fetelor.

Curând îşi dădu seama că era însărcinată şi fu torturată de ruşine şi de frică. Voind cu orice preţ să-şi ascundă nenorocirea, îşi strângea tare pântecul cu un sistem pe care-l inventase, un corset de forţă, făcut din şipci şi din sfoară. Cu cât pântecul se umfla din cauza copilului care creştea, cu atât ea strângea mai tare instrumentul de tortură, suferind chinul, dar rezistentă la durere, mereu zâmbitoare şi suplă, fără a lăsa să se vadă sau să se bănuiască ceva. Mutila în pântecul ei micuţa fiinţă strânsă de îngrozitoarea maşină, o comprima, o deforma, făcea din ea un monstru. Capul presat se lungi, ieşi ascuţit, cu doi ochi mari, bulbucaţi, ieşiţi din orbite. Membrele apăsate pe corp crescură răsucite ca tulpina de viţă-de-vie, se lungiră fără măsură,

terminându-se cu degete asemănătoare picioarelor de păianjen. Corpul rămase foarte mic şi rotund ca o nucă.

Născu pe câmp într-o dimineaţă de primăvară.

Când plivitoarele, care alergaseră să o ajute, au văzut animalul care-i ieşea din corp, au luat-o la fugă ţipând. Şi zvonul că ea adusese pe lume un diavol s-a răspândit repede în ţinut. De atunci lumea o numeşte „Diavoliţa".

A fost alungată de la fermă. A trăit din milă şi poate, pe ascuns, şi din dragoste, căci era o fată frumoasă şi nu toţi bărbaţii se tem de iad.

Îşi crescu monstrul, pe care de altfel îl ura cu o ură sălbatică şi pe care poate că l-ar fi sugrumat dacă preotul, presimţind crima, n-ar fi speriat-o cu ameninţarea justiţiei.

Or, într-o zi, prezentatorii de curiozităţi, care treceau pe aici, au auzit vorbindu-se despre avortonul înspăimântător şi cerură să-l vadă, pentru a-l lua cu ei, dacă le plăcea. Le plăcu şi îi dădură mamei cinci sute de franci. Ruşinată la început, ea refuză să le arate această specie de animal; dar, când descoperi că valora bani, că întărâta dorinţa acelor oameni, începu să negocieze, să discute bănuţ cu bănuţ, incitându-i cu diformităţile copilului ei, ridicând preţurile cu o tenacitate de ţăran.

Pentru a nu fi înşelată, făcu un act cu ei. Şi ei se angajară să-i dea printre altele patru sute de franci pe an, de parcă ar fi luat acest animal în serviciul lor. Acest câştig neaşteptat o înnebuni pe mamă şi nu o mai părăsi dorinţa de a naşte un alt fenomen, pentru a-şi face rente ca o burgheză.

Cum era fecundă, reuşi după placul ei şi se pare că a devenit abilă în a varia formele monştrilor în funcţie de apăsările la care-i supunea în timpul sarcinii.

A născut lungi şi scurţi, unii asemănători unor crabi, alţii asemănători şopârlelor. Mulţi au murit, lucru care a supărat-o. Justiţia a încercat să intervină, dar nu s-a putut

dovedi nimic. A fost deci lăsată în pace pentru a-şi fabrica monştrii.

Are acum unsprezece care trăiesc, care îi aduc, fie anul bun sau rău, între cinci şi şase mii de franci. Numai unul nu este plasat, cel pe care nu a vrut să ni-l arate. Dar nu-l va păstra mult timp, căci este cunoscută acum de toţi scamatorii din lume, care vin din când în când, să vadă dacă mai are ceva nou.

Stabileşte chiar şi o licitaţie, când subiectul în cauză merită acest lucru.

*

Prietenul meu tăcu. Un dezgust profund îmi dădea senzaţia de greaţă, dar şi o furie tumultuoasă, un regret că nu am strangulat această brută când am avut ocazia.

Am întrebat:

„Cine-i tatăl?"

Răspunse:

„Nu se ştie. El sau ei au o anumită pudoare. El sau ei se ascund. Poate că împart beneficiile.

Nu mă mai gândeam la această poveste veche, când am văzut, pe o plajă la modă, o femeie elegantă, fermecătoare, cochetă, înconjurată de bărbaţi care o respectau.

Mergeam pe plajă, la braţul unui prieten, medicul staţiunii. După zece minute, am văzut o bonă care supraveghea trei copii care se tăvăleau în nisip.

O pereche de cârje zăcea pe jos şi mă impresionă. Mi-am dat seama atunci că aceşti trei copii erau diformi, gheboşi şi contorsionaţi, hidoşi.

Doctorul îmi spuse:

„Acestea sunt produsele fermecătoarei femei pe care tocmai ai întâlnit-o."

Mă străbătu o milă profundă pentru ea şi pentru ei. Am exclamat: „O, biata mamă! Cum de mai poate să râdă!”

Prietenul meu continuă:

„Nu o plânge, dragul meu. Trebuie să-i plângi pe bieţii copii. Iată rezultatul taliilor rămase subţiri până în ultimul moment. Aceşti monştri sunt fabricaţi în corset. Ea ştie bine că-şi riscă viaţa. Puţin îi pasă, numai să fie frumoasă şi iubită!”

Mi-am amintit-o pe cealaltă, ţăranca, Diavoliţa, care-şi vindea fenomenele.

Un milion

Era o familie modestă de funcţionari. Soţul, funcţionar la minister, corect şi meticulos, îşi îndeplinea cu stricteţe datoria. Se numea Léopold Bonnin. Era un tânăr scund care gândea tot ceea ce trebuia gândit. Educat în spirit religios, devenise mai puţin credincios de când Republica tindea la separarea Bisericii de Stat. Spunea foarte tare pe coridoarele ministerului: „Sunt credincios, chiar foarte credincios, dar credincios lui Dumnezeu; nu sunt clerical." Înainte de orice avea pretenţia că este un om cinstit şi spunea cu mândrie acest lucru. Într-adevăr, era un om cinstit în sensul cel mai obişnuit al cuvântului. Venea la timp, pleca la timp, nu se plimba şi se arăta întotdeauna foarte drept în „problema banilor". Se căsătorise cu fiica unui coleg sărac, dar a cărui soră era bogată având un milion, după ce se căsătorise din dragoste. Nu avusese copii, ceea ce a fost o mare decepţie pentru ea şi nu putea să-şi lase averea decât nepoatei ei.

Această moştenire era obsesia familiei. Plana asupra casei, asupra întregului minister; se ştia că familia Bonnin „va avea un milion".

Nici tinerii nu aveau copii, dar nici nu voiau, trăind liniştiţi în îngusta şi placida lor onestitate. Apartamentul lor era curat, ordonat, liniştit, căci erau calmi şi moderaţi în toate; credeau că un copil le-ar tulbura viaţa, casa, odihna. Nu ar fi făcut nimic pentru a rămâne fără urmaşi, dar pentru că Cerul nu le-a trimis, era cu atât mai bine. Mătuşa cu

un milion era necăjită din cauza sterilităţii lor şi le dădea sfaturi pentru a o face să dispară. Ea încercase cândva, fără rezultat, mii de practici recomandate de prieteni şi de ghicitoarele în palmă; de când nu mai avea vârsta de a procrea, i se indicaseră o mie de alte mijloace pe care le credea infailibile, regretând că nu le mai putea încerca, dar se încrâncena să le spună nepoţilor ei şi să le repete mereu: „Ei bine, aţi încercat ce v-am sfătuit ieri?"

A murit. În inimile celor doi tineri, acest lucru a fost una din acele bucurii secrete pe care o ascunzi sub doliu faţă de tine şi faţă de ceilalţi. Conştiinţa se îmbracă în negru, dar sufletul freamătă de bucurie.

Au fost anunţaţi că un testament fusese depus la un notar. Au alergat acolo după ce au ieşit de la biserică. Fidelă ideii ei fixe de o viaţă, mătuşa lăsa milionul primului născut, părinţii beneficiind de rentă până la moartea lor. Dacă tânărul cuplu nu avea un moştenitor în trei ani, această avere va fi dată săracilor.

Au rămas înlemniţi, doborâţi. Soţul s-a îmbolnăvit şi a rămas opt zile acasă fără să se întoarcă la birou. Apoi, după ce s-a vindecat, şi-a promis energic să fie tată.

Timp de şase luni s-a încrâncenat să facă acest lucru până a ajuns ca o umbră. Îşi amintea acum toate mijloacele propuse de mătuşă şi le punea conştiincios în practică, dar inutil. Voinţa lui disperată îi dădea o forţă factice, care era cât pe ce să-i fie fatală. Anemia îl măcina; s-au temut să nu fie ftizie. Un medic, pe care-l consultară, îl îngrozi şi îl convinse să-şi reia viaţa lui liniştită, mai liniştită decât cea de dinainte, cu un regim reconfortant.

La minister circulau zvonuri vesele; se cunoştea deziluzia testamentului şi se glumea în toate departamentele pe seama acestei faimoase „lovituri a milionului". Unii îi dădeau lui Bonnin sfaturi glumeţe; alţii se ofereau cu

impertinență să ducă la îndeplinire clauza care-l ducea la disperare. Mai ales un celibatar voinic, care trecea drept un petrecăreț teribil și ale cărui aventuri erau celebre prin birouri, îl hărțuia cu aluzii, cu cuvinte deocheate, considerându-se capabil, spunea el, să-l facă să aibă un moștenitor în douăzeci de minute. Într-o zi, Léopold Bonnin se supără și ridicându-se brusc, cu condeiul după ureche, îi aruncă această insultă: „Domnule, sunteți o canalie; dacă nu m-aș respecta, v-aș scuipa în ochi." Au fost trimiși martori, ceea ce emoționă tot ministerul timp de trei zile. Nu se mai vorbea decât despre ei pe culoare, comunicându-se procese-verbale și puncte de vedere despre ceea ce se întâmplase. În cele din urmă a fost adoptată în unanimitate o redactare de către cei patru delegați și acceptată de cei doi interesați, care, cu un aer grav, au schimbat un salut și o strângere de mână în fața șefului de birou, bolborosind câteva cuvinte de scuză.

În luna următoare, se salutară cu o ceremonie voită și cu o amabilitate foarte mare, ca niște adversari care s-au aflat față în față. Apoi, într-o zi, ciocnindu-se pe un culoar, domnul Bonnin întrebă cu o amabilitate demnă: „V-am lovit, domnule?"Celălalt răspunse: „Nu, domnule." Începând din acel moment, au considerat că este normal să schimbe câteva cuvinte când se întâlnesc. Apoi, puțin câte puțin, au devenit mai apropiați; s-au obișnuit unul cu celălalt, s-au înțeles, au considerat că nu se cunoscuseră bine și au devenit nedespărțiți.

Dar Léopold nu era fericit în căsnicie. Soția lui îl hărțuia cu aluzii jignitoare, îl martiriza cu subînțelesuri. Și timpul trecea; trecuse deja un an de la moartea mătușii. Moștenirea părea pierdută. Când se așeza la masă, doamna Bonnin spunea: „Nu avem mare lucru la cină; ar fi altfel dacă am fi bogați." Când Léopold pleca la birou, doamna Bonnin îi spunea în timp ce-i dădea bastonul: „Dacă am avea o rentă

de 50000 de livre, nu ai mai fi nevoit să mergi să munceşti din greu acolo, domnule conţopist." Când doamna Bonnin trebuia să iasă în zilele ploioase, murmura: „Dacă am fi avut o trăsură, n-aş fi fost obligată să mă umplu de noroi pe un asemenea timp."

Până la urmă, la orice oră, cu orice ocazie, ea părea să-i reproşeze soţului ceva ruşinos, considerându-l singurul resposabil, singurul responsabil de pierderea acestei moşteniri. Exasperat, a ajuns să o ducă la un medic cunoscut care, după o lungă consultaţie, nu se pronunţă; el declară că nu vedea nimic, că un astfel de caz era frecvent, că există corpuri aşa cum există spirite, că, după ce a văzut atâtea cupluri destrămate pe motiv de nepotrivire de caracter, nu este de mirare să vezi altele sterile pe motiv de incompatibilitate fizică. Consultaţia i-a costat 40 de franci.

Mai trecu un an. Între cei doi soţi fusese declarat război, un război continuu, înverşunat, un fel de ură înspăimântătoare. Şi doamna Bonnin repeta întruna: „E dureros să pierzi o avere pentru că te-ai căsătorit cu un imbecil." sau „Când te gândeşti că dacă m-aş fi măritat cu alt bărbat, aş fi avut o rentă de 50000 de livre!" sau „Sunt oameni care jenează mereu în viaţă. Ei strică totul." Orele de masă şi mai ales serile deveniseră imposibile. Pentru că nu mai ştia ce să facă şi temându-se de o scenă oribilă acasă, Léopold îl invită într-o seară pe prietenul lui Frédéric Morel, cel cu care fusese cât pe ce să se bată în duel. Morel deveni repede prietenul familiei, consilierul ascultat de cei doi soţi.

Nu mai erau decât şase luni până la expirarea ultimului termen care dădea milionul săracilor; puţin câte puţin, Léopold îşi schimba atitudinea faţă de soţia lui, devenea şi el agresiv, o înţepa adesea cu insinuări obscure, vorbea într-un mod misterios despre soţiile de funcţionari care ştiuseră să le facă o situaţie soţilor lor. Din când în când,

povestea câte o istorie despre avansările surprinzătoare ale unui funcţionar: „Micul Ravinot, care era în plus acum cinci ani, tocmai a fost numit sub-şef." Doamna Bonnin spunea: „Nu eşti tu acela care ai putea face la fel." Atunci Léopold ridica din umeri. „El nu este mai bun decât altul. Are o soţie inteligentă, ăsta-i adevărul. A ştiut să-i placă şefului de departament şi să obţină tot ce vrea. În viaţă trebuie să ştii să te aranjezi încât să nu fii înşelat de împrejurări."

De fapt, ce voia să spună? Ce a înţeles ea? Ce s-a întâmplat?

Fiecare avea un calendar în care marcau zilele care-i mai despărţeau de termenul fatal; şi în fiecare săptămână simţeau că-i cuprinde o nebunie, o turbare disperată, o exasperare înnebunitoare, cu o asemenea disperare încât ar fi putut fi capabili de o crimă, dacă ar fi trebuit să o comită.

Şi iată că-ntr-o dimineaţă, doamna Bonnin, ai cărei ochi străluceau şi al cărei chip părea radios, îşi puse mâinile pe umerii soţului ei şi, privindu-l până în suflet, cu o privire fixă şi veselă, spuse încet: „Cred că sunt însărcinată." A fost atât de şocat încât era cât pe ce să se prăbuşească; brusc, îşi luă soţia în braţe, o sărută înnebunit, o aşeză pe genunchii lui, o îmbrăţişă iar ca pe un copil adorat şi, cedând emoţiei, plânse, plânse în hohote.

După două luni nu mai avea îndoieli. O duse la un medic care să-i constate starea, duse certificatul obţinut notarului la care era depus testamentul. Omul legii declară că, din moment ce copilul exista, născut sau pe cale de a fi născut, el se înclina; mai spuse că va amâna executarea testamentului până la terminarea perioadei de sarcină.

Se născu un băieţel pe care-l numiră Dieudonné, în amintirea a ceea ce se practicase cândva în casele regale.

S-au îmbogaţit.

Or, într-o seară, cînd domnul Bonnin s-a întors acasă unde trebuia să ia cina şi prietenul lui Frédéric Morel, soţia îi spuse pe un ton simplu: „Tocmai l-am rugat pe prietenul nostru Frédéric să nu mai vină niciodată la noi; a fost nepoliticos cu mine.” O secundă, se uită la ea cu un zâmbet recunoscător în priviri, apoi desfăcu braţele; ea se aruncă în braţele lui şi se îmbrăţişară mult timp, mult timp ca doi buni soţiori, foarte tandri, foarte uniţi, foarte cinstiţi.

Şi ar trebui să o auziţi pe doamna Bonnin vorbind despre femeile care au greşit din dragoste, despre cele pe care un elan mare al inimii le-a aruncat în braţele adulterului.

Abandonatul

„Cred că eşti cu adevărat nebună, draga mea, să mergi să te plimbi la ţară pe o asemenea vreme. De două luni încoace ai nişte idei ciudate. De voie, de nevoie, mă duci pe malul mării, deşi de patruzeci şi cinci de ani de când suntem căsătoriţi, nu ai avut niciodată o asemenea fantezie. Alegi de capul tău Fécamp, un oraş trist, şi iată-te prinsă de o asemenea furie de a merge, tu care nu te mişti niciodată, încât vrei să te plimbi pe câmp în cea mai caldă zi a anului. Spune-i lui d'Apreval să te însoţească, pentru că el este dispus să-ţi îndeplinească toate capriciile. În ceea ce mă priveşte, merg să-mi fac siesta."

Doamna de Cadour se întoarse spre vechiul ei prieten:

„Vii cu mine, d'Apreval?"

El se înclină, zâmbind cu o galanterie din timpuri trecute: „Voi merge unde vei merge" spuse el.

„Ei bine, duceţi-vă să faceţi insolaţie", declară domnul de Cadour. Şi intră în hotelul din Bains pentru a se odihni o oră sau două.

Îndată ce rămaseră singuri, bătrâna şi vechiul ei însoţitor plecară. Strângându-l de mână, ea îi spuse în şoaptă: „În sfârşit! în sfârşit!"

El murmură: „Eşti nebună. Te asigur că eşti nebună. Gândeşte-te la ce rişti. Dacă acest om..."

Ea tresări: „Oh! Henri, nu spune *acest om* când vorbeşti despre el."

El continuă pe un ton repezit: „Ei bine, dacă fiul nostru se îndoieşte de ceva, dacă ne bănuieşte, te va urî, ne va urî. Te-ai abţinut să-l vezi timp de patruzeci de ani. Ce te-a apucat astăzi?”

Merseră pe strada lungă care duce de la mare în oraş. O luară la dreapta pentru a urca dealul de la Etretat. Drumul alb se întindea sub soarele arzător.

Mergeau încet, cu paşi mici, prin caniculă. Ea îşi trecuse braţul pe sub cel al prietenului ei şi privea drept în faţă, cu o privire fixă, obsedată.

Ea spuse: „Deci nici tu nu l-ai revăzut niciodată?

— Nu, niciodată.

— E posibil?

— Draga mea prietenă, să nu începem din nou această veşnică discuţie. Am soţie şi copii, aşa cum şi tu ai un soţ, deci avem amândoi motive să ne temem de părerea lumii.”

Ea nu răspunse nimic. Se gândea la tinereţea ei îndepărtată, la lucrurile trecute şi atât de triste.

O căsătoriseră, aşa cum erau căsătorite tinerele. Nu-şi cunoştea deloc logodnicul, un diplomat, şi, mai târziu, avusese cu el viaţa tuturor femeilor din lume.

Dar iată că un tânăr, domnul d'Apreval, căsătorit şi el, o iubi cu o pasiune profundă; şi ea îi cedase în timpul unei lungi absenţe a domnului de Cadour, plecat în misiune politică în Indii.

Ar fi putut rezista? Ar fi putut refuza? Ar fi avut forţa, curajul să nu-i cedeze când îl iubea şi ea? Nu, categoric nu! Ar fi fost prea dur! ar fi suferit prea mult! Ce răutăcioasă şi vicleană este viaţa! Poţi evita anumite lovituri ale sorţii, poţi fugi de destinul fatal? Când eşti femeie singură, abandonată, fără tandreţe, fără copii, poţi fugi oricând de o pasiune care se trezeşte în suflet, aşa cum ai fugi de lumina soarelui, pentru a trăi până la moarte în întuneric?

Cum îşi amintea acum toate detaliile, sărutările, zâmbetele lui, felul în care stătea în faţa uşii pentru a o privi cum

intra în casă! Ce zile fericite, singurele ei zile frumoase, care trecuseră atât de repede!

Apoi şi-a dat seama că este însărcinată! ce spaimă!

Oh! şi acea călătorie în sud, acea lungă călătorie, acele suferinţe, acele terori neîntrerupte, acea viaţă ascunsă într-o cabană pe malul Mediteranei, în fundul unei grădini din care nu îndrăznea să iasă!

Cum îşi amintea zilele lungi pe care le petrecea întinsă sub un portocal, cu ochii ridicaţi spre fructele roşii, foarte rotunde în frunzişul verde!

Cât ar fi vrut să iasă, să meargă la mare, a cărei mireasmă proaspătă ajungea la ea pe deasupra zidului, ale cărei valuri scurte le auzea pe plajă, a cărei mare întindere albastră o visa, strălucind în soare, cu bărci cu pânze albe şi cu un munte la orizont! Dar nu îndrăznea să treacă dincolo de poartă! Dacă ar fi fost recunoscută, deformată aşa, arătându-şi ruşinea sub centura apăsătoare!

Şi zilele de aşteptare, ultimele zile care torturează! alertele! suferinţele ameninţătoare! apoi îngrozitoarea noapte! Câte suferinţe îndurase!

Şi noaptea aceea, ce noapte! Cât a mai gemut şi cât a mai ţipat! Încă mai vedea faţa palidă a amantului ei, care-i săruta mâna în fiecare minut, chipul spân al medicului, boneta albă a moaşei.

Şi ce lovituri cumplite simţise în inimă auzind acel scâncet slab de copil, acel mieunat, acel prim efort al unei voci umane!

Şi a doua zi! a doua zi! singura zi din viaţa ei când şi-a văzut şi şi-a îmbrăţişat fiul, căci de atunci nici măcar nu-l mai zărise vreodată!

Şi de atunci, ce lungă existenţă searbădă, în care plutea tot timpul, tot timpul cu gândul la acest copil. Nu mai revăzuse niciodată, nici măcar o singură dată, această mică fiinţă

ieşită din ea, fiul ei! I-a fost luat, dus, ascuns. Ştia numai că acesta fusese crescut de nişte ţărani normanzi, că devenise şi el un ţăran şi că era căsătorit, bine căsătorit şi bine înzestrat de tatăl lui, al cărui nume nu-l ştia. De patruzeci de ani, de câte ori nu voise să meargă să-l vadă, să-l îmbrăţişeze! Nu-şi imagina că a cescut. Ea se gândea mereu la acea larvă umană, pe care o ţinuse într-o zi în braţe şi pe care o strânsese la pieptul ei îndurerat.

De câte ori nu-i spusese amantului ei: „Nu mai rezist, vreau să-l văd; voi merge să-l văd. M-am gândit la el tot timpul"

Dar el o împiedicase, o oprise întotdeauna. Ea nu va putea să se abţină, să se stăpânească, celălalt ar ghici şi ar exploata-o. Ar fi pierdută.

„Cum o fi?" se întreba ea.

— Nu ştiu. Nici eu nu l-am mai revăzut.

— E posibil să ai un fiu şi să nu-l cunoşti deloc? E posibil să-ţi fie frică de el, să-l fi aruncat ca pe o ruşine?"

Era oribil.

Mergeau pe drumul lung, copleşiţi de lumina soarelui, urcând mereu interminabila coastă.

Ea continuă: „Nu este un blestem? Nu am mai avut alt copil. Nu, nu mai puteam rezista dorinţei de a-l vedea, dorinţă care mă obsedează de patruzeci de ani. Voi, bărbaţii nu înţelegeţi acest lucru. Gândeşte-te că aş fi pe moarte. Şi nu l-aş fi revăzut!... revăzut, este posibil? Cum am putut aştepta atâta timp? M-am gândit la el toată viaţa. Ce viaţă îngrozitoare am avut din această cauză! Nu m-am trezit niciodată, nici măcar o singură dată, fără ca primul meu gând să nu fie la el, la copilul meu. Cum o fi? Oh! ce vinovată mă simt faţă de el! Trebuie să-ţi fie teamă de lume într-o asemenea situaţie? Ar fi trebuit să renunţ la tot şi să-l urmez,

să-l cresc, să-l iubesc. În mod sigur aş fi fost mai fericită. Nu am îndrăznit. Am fost laşă. Cât am suferit! Oh! Cât trebuie să-şi urască mamele aceste biete fiinţe abandonate!"

Se opri brusc, sufocată de hohote de plâns. Întreaga vale era pustie şi mută sub lumina copleşitoare a zilei. Numai lăcustele scoteau strigătul lor sec şi neîntrerupt în iarba galbenă şi rară de pe cele două părţi ale drumului.

„Aşează-te puţin", spuse el.

Se lăsă condusă până la marginea şanţului şi se prăbuşi, cu faţa în mâini. Părul alb, făcut zulufi de-o parte şi de alta a feţei, se desfăcuse şi plângea sfâşiată de o durere profundă.

El rămase în picioare în faţa ei, neliniştit, neştiind ce să-i spună. Murmură: „Haide... curaj!"

Ea se ridică: „Voi avea curaj." Şi, ştergându-şi ochii, reîncepu să meargă cu un pas sacadat de bătrână.

Puţin mai departe, drumul se termina sub un pâlc de copaci, care ascundea câteva case. Auzeau acum zgomotul vibrant şi regulat al unui ciocan de fierar pe o nicovală.

Şi în curând văzură, pe partea dreaptă, o şaretă oprită în faţa unui fel de casă joasă şi, sub un hangar, doi bărbaţi care potcoveau un cal.

Domnul d'Apreval se apropie.

„Este ferma lui Pierre Bénédict?" strigă el.

Unul dintre bărbaţi răspunse: „Luaţi-o pe drumul din stânga, chiar pe lângă cafenea, apoi mergeţi drept înainte; este a treia casă după cea a lui Poret. Există o pancartă chiar lângă barieră. Nu vă puteţi înşela."

O luară la stânga. Acum ea mergea încet, cu picioarele slăbite, cu inima bătându-i atât de violent încât se sufoca.

La fiecare pas, murmura, ca pentru o rugăciune: Doamne! Oh! Doamne!" Şi o emoţie teribilă îi strângea gâtul, o făcea să se clatine pe picioare, ca şi cum i-ar fi tăiat cineva gambele. Domnul d'Apreval, nervos, puţin palid, îi

spuse cu bruscheţe: „Dacă nu vei şti să te stăpâneşti mai bine, te vei trăda imediat. Încearcă deci să te stăpâneşti!”

Ea bâigui: „Dar pot? Copilul meu! Când mă gândesc că-mi voi vedea copilul!”

Mergeau pe unul din acele drumuri de ţară încastrat între curţile fermelor, ascuns sub un dublu şir de fagi aliniaţi pe marginea şanţurilor.

Se treziră deodată în faţa unei bariere de lemn care adăpostea un brăduţ.

„Aici este”, spuse el.

Ea se opri brusc şi privi.

Curtea, plantată cu meri, era mare, se întindea până la căsuţa acoperită cu paie. În faţă, grajdul de cai, hambarul, grajdul de vite, coteţul de păsări. Sub un acoperiş de ardezie, trăsurile, şaretele, tomberonul, cabrioleta. Sub copaci, patru viţei păşteau iarba foarte verde. Găini negre rătăceau prin toate colţurile curţii.

Niciun zgomot. Uşa casei era deschisă. Dar nu se vedea nimeni. Intrară. Un câine negru ieşi imediat dintr-un butoiaş răsturnat la poalele unui păr mare şi începu să latre cu furie.

Lângă peretele casei, cum veneai, patru stupi puşi pe scânduri îşi aliniau căpiţele de paie.

Ajuns în faţa casei, domnul d’Apreval strigă: „E cineva aici?” Apăru o copiliţă; era o fetiţă de aproximativ zece ani, îmbrăcată cu o bluză şi o fustă de lână, cu picioarele goale şi murdare, cu un aer timid şi prefăcut. Rămase în picioare în pragul uşii, ca pentru a interzice intrarea.

„Ce vreţi? spuse ea.

— Tatăl tău este acasă?

— Nu.

— Unde este?

— Nu ştiu.

— Şi mama ta?

— Este la vaci.

— Se întoarce repede?

— Nu ştiu.

Şi, brusc, bătrâna, de parcă s-ar fi temut că cineva ar putea-o lua de acolo, spuse cu o voce repezită:

„Nu plec fără să-l fi văzut.

— Îl vom aştepta, draga mea prietenă.

Şi cum tocmai se întorceau, văzură îndreptându-se spre casă o ţărancă, purtând două găleţi de tablă care păreau grele şi pe care soarele cădea uneori cu o lumină strălucitoare şi albă.

Şchiopăta de piciorul drept şi, cu bustul îmbrăcat într-un tricou maro, decolorat, spălat de ploi, ars de căldura verilor, avea aspectul unei biete servitoare, nenorocită şi murdară.

„Iat-o pe mama” spuse fetiţa.

Când ajunse aproape de casă, femeia îi privi pe străini cu un aer răutăcios şi bănuitor; apoi intră în casă ca şi cum nu i-ar fi văzut. Părea bătrână, cu un chip slab, galben, dur, acel chip de lemn al ţăranilor.

Domnul d'Apreval o chemă.

„Ştiţi, doamnă, am intrat pentru a vă cere să ne vindeţi două pahare cu lapte.”

Reapărând în uşă, după ce lăsase jos găleţile, ea mormăi:

„Nu vând lapte.

— Ne este foarte sete. Doamna este bătrână şi foarte obosită. Nu există nicio posibilitate să găsim ceva de băut?

Ţăranca îi privea cu un ochi neliniştit şi viclean.

În cele din urmă, se hotărî.

„Dacă tot sunteţi aici, vă voi da lapte”, spuse ea.

Şi dispăru în casă.

Apoi fetiţa ieşi, aducând două scaune, pe care le puse sub un măr; apăru şi mama cu două boluri de lapte spumos pe care le puse în mâinile celor doi vizitatori.

Apoi rămase în picioare în faţa lor ca pentru a-i supraveghea şi pentru a le ghici intenţiile.

„Sunteţi din Fécamp?" îi întrebă.

Domnul d'Apreval răspunse:

„Da, suntem la Fécamp în timpul verii." Apoi, după o scurtă pauză, el continuă:

„Aţi putea să ne vindeţi pui în fiecare săptămână?"

Ţăranca ezită, apoi răspunse:

„Desigur. Vreţi pui?

— Da, pui.

— Cât îi plătiţi la piaţă?"

Domnul d'Apreval, care nu ştia acest lucru, se întoarse spre prietena lui:

„Cât plăteşti păsările, draga mea, păsările tinere?"

Ea bâigui, cu ochii plini de lacrimi:

„Patru franci şi patru franci şi jumătate."

Fermiera o privi pieziş, mirată, apoi întrebă:

„Doamna este bolnavă? Văd că plânge."

El nu ştiu ce să răspundă şi se bâlbâi:

„Nu... nu... dar ea... şi-a pierdut ceasul pe drum, un ceas frumos, şi acest lucru a necăjit-o. Dacă-l găseşte cineva, ne veţi anunţa."

Mama Bénédict, căci aşa i se spunea, nu răspunse nimic, privind polonicul.

Şi deodată spuse:

„Iată-l pe omul meu!"

Numai ea îl văzuse venind, pentru că era cu faţa spre barieră.

Domnul d'Apreval tresări, doamna de Cadour fu cât pe ce să cadă răsucindu-se înnebunită pe scaunul ei.

Un bărbat se afla acolo, la zece paşi, trăgând o vacă la capătul unei funii, îndoit, suflând din greu. Fără să se ocupe de vizitatori, acesta spuse:

„Blestemat! Ce mârţoagă!"

Trecu, mergând spre grajdul în care dispăru. Lacrimile bătrânei secaseră brusc şi rămase speriată, fără grai, cu mintea goală: „Fiul ei, acesta era fiul ei!"

D'Apreval, care se gândise la acealşi lucru, articulă cu o voce tulburată:

„Este domnul Bénedict?"

Bănuitoare, femeia întrebă:

„Cine v-a spus numele lui?"

El continuă:

„Fierarul de la colţul drumului principal."

Apoi tăcură toţi, având ochii fixaţi pe uşa grajdului. Uşa era un fel de gaură neagră pe peretele casei. Nu se vedea nimic înăuntru, dar se auzeau zgomote vagi, mişcări vagi, paşi amortizaţi de paiele de pe jos.

El reapăru în prag, ştergându-şi fruntea şi se îndreptă spre casă cu un pas mare, care-l ridica de fiecare dată.

Trecu iar prin faţa acestor străini, fără să pară că i-a remarcat şi spuse soţiei:

„Du-te să-mi aduci o cană cu cidru, mi-e sete."

Apoi intră în casă. Fermiera o luă spre beci, lăsându-i singuri pe parizieni.

Şi doamna de Cadour, înnebunită, bâigui:

„Să plecăm, Henry, să plecăm."

D'Apreval o luă de braţ, o ridică şi susţinând-o cu toată puterea, deşi ea simţea că va cădea, o duse, după ce aruncase cinci franci pe unul din scaune.

Imediat ce trecură de barieră, ea începu să plângă în hohote, zguduită de durere şi bâlbâind:

„Oh! Oh! iată ce aţi făcut..."

El era foarte palid. Răspunse cu un ton sec:

„Am făcut ce am putut. Ferma lui valorează optzeci de mii de franci. Este o zestre pe care nu o au toţi copiii de burghezi."

Se întoarseră încet, fără să mai adauge vreun cuvânt. Ea încă plângea. Lacrimile îi curgeau şi i se rostogoleau fără încetare pe obraji.

În cele din urmă, se opri din plâns şi se întoarseră la Fécamp.

Domnul de Cadour îi aştepta pentru cină. Văzându-i, începu să râdă şi să strige:

„Foarte bine, soţia mea a făcut insolaţie. Sunt încântat. Într-adevăr, cred că de câtva timp încoace, îşi pierde minţile!”

Nu răspunseră nici unul, nici celălalt; şi când, frecându-şi mâinile, soţul întrebă: „Cel puţin aţi făcut o plimbare frumoasă?”, d'Apreval răspunse:

„Încântătoare, dragul meu, încântătoare.”

Şifonierul

După cină, se vorbea despre femei, căci despre ce să vorbeşti între bărbaţi?

Unul dintre noi spuse:

„Ştiţi, mie mi s-a întâmplat o poveste amuzantă în legătură cu acest subiect."

Şi povesti.

*

Iarna trecută, într-o seară, m-a apucat una din acele plictiseli dezolante, copleşitoare, care cuprind sufletul şi trupul din când în când. Eram acasă, singur singurel şi am simţit că, dacă voi mai sta aşa, voi avea o criză îngrozitoare de tristeţe, una din acele tristeţi care, când revin prea des, duc la sinucidere.

Mi-am pus pardesiul şi am ieşit, fără să ştiu deloc ce voi face. După ce am coborât până la bulevard, am început să rătăcesc de-a lungul cafenelelor aproape goale, căci ploua; cădea una din acele ploi mărunte care udă în aceeaşi măsură spiritul şi hainele, nu una din acele ploi torenţiale care cad în cascadă şi care alungă sub portaluri trecătorii sufocaţi, ci una din acele ploi atât de fine încât nici nu simţi picăturile, una din acele ploi umede care depune pe noi picături imperceptibile şi acoperă imediat hainele cu o spumă de apă foarte rece şi pătrunzătoare.

Ce să fac? Mergeam, mă întorceam, căutam unde să-mi petrec două ore şi descopeream pentru prima dată că, seara, nu există un loc de distracţie în Paris.

În cele din urmă, m-am hotărât să intru la Folies-Bergères, această distractivă hală cu fete.

Era lume puţină în sala cea mare. Pe culoarul lung, în formă de potcoavă, nu se aflau decât indivizi de proastă calitate, a căror trăsătură comună se vedea în mers, în haine, în tunsoare şi în barbă, în pălărie, în culoarea tenului. Abia dacă zăreai din când în când un bărbat pe care să-l consideri spălat în întregime, curat şi a cărui îmbrăcăminte să aibă un aspect unitar. În ceea ce priveşte fetele, mereu aceleaşi, îngrozitoarele fete pe care le cunoaşteţi, urâte, obosite, agăţătoare şi care merg cu pasul lor de vânătoare, cu acel aer de dispreţ imbecil pe care şi-l iau nu ştiu din ce motiv.

Îmi spuneam că niciuna din aceste creaturi uzate, mai mult unsuroase decât grase, buhăite în unele părţi şi slabe în altele, cu burţi de canonic şi cu picioarele în formă de x, nu merita ludovicul pe care-l obţinea cu greu după ce ceruse cinci.

Dar, deodată, am văzut o femeie care mi se păru drăguţă, nu foarte tânără, simpatică, provocatoare. Am oprit-o şi, ca un prost, i-am spus preţul meu pentru o noapte. Nu voiam să mă întorc acasă singur, foarte singur; preferam compania şi îmbrăţişarea acestei femei uşuratice.

Am urmat-o. Locuia într-o casă mare, pe strada Martirilor. Lumina de pe casa scării era deja stinsă. Urcam încet, lovind treptele cu piciorul, împiedicându-mă şi fără plăcere, în spatele fustei al cărei foşnet îl auzeam în faţa mea.

Ea se opri la etajul patru şi, după ce închise uşa de afară, mă întrebă:

„Rămâi deci toată noaptea?”

— Desigur. Ştii că aşa ne-am înţeles.

— Bine, pisoiul meu, voiam numai să ştiu. Aşteaptă-mă aici un minut, mă întorc imediat."

Şi mă lăsă în întuneric. Am auzit-o închizând două uşi, apoi mi se păru că o aud vorbind. Am fost surprins, neliniştit. Îmi trecu prin minte ideea existenţei unui proxenet. Dar am pumni şi picioare puternice. „Vom vedea" mă gândii. Ascultam cu toată atenţia urechilor şi spiritului meu. Se mişca, se mergea, uşor, cu mare grijă. Apoi, a fost deschisă o altă uşă şi mi se păru că aud iar vorbindu-se, dar în şoaptă.

Se întoarse, aducând o lumânare aprinsă. „Poţi intra." îmi spuse.

Această tutuire era o luare în posesiune. Am intrat şi, după ce am traversat sufrageria în care se vedea că nu se mânca niciodată, am intrat în camera caracteristică tuturor „fetelor", o cameră mobilată, cu perdele din rips şi cu plapumă de mătase, de culoare roşu aprins, plină de pete suspecte.

Ea continuă: „Fă-te comod, motănelul meu."

Am inspectat apartamentul cu o privire bănuitoare. Totuşi nimic nu mi se părea neliniştitor.

Ea se dezbrăcă atât de repede, încât era în pat înainte ca eu să-mi fi scos pardesiul. Începu să râdă: „Ei bine, ce ai? Te-ai transformat în statuie de sare? Haide, grăbeşte-te!" Am imitat-o şi am mers lângă ea.

După cinci minute, simţeam deja o dorinţă nebună să mă îmbrac şi să plec. Dar acea nepăsare copleşitoare, care mă apucase acasă, mă reţinea, îmi lua orice putere de a mă mişca şi am rămas în pofida dezgustului care mă cuprindea în acest pat public. Farmecul senzual, pe care crezusem că-l văd în această creatură, acolo, la lumina lustrelor de la teatru, dispăruse în braţele mele şi nu mai aveam lângă mine, trup lângă trup, decât fata vulgară, la fel ca toate celelalte, al cărei sărut indiferent şi complezent avea un iz de usturoi.

Am început să-i vorbesc.

„Locuieşti aici de mult timp?”

— De mai bine de şase luni, pe 15 ianuarie.

— Unde locuiai înainte?

— Pe strada Clauzel. Dar portăreasa mi-a făcut şicane şi am plecat.”

Şi a început să-mi povestească o interminabilă istorie despre portăreasa care-i făcuse tărăboi.

Deodată am auzit o mişcare chiar lângă noi. A fost mai întâi un suspin, pe urmă un zgomot uşor, dar distinct, de parcă cineva căzuse de pe scaun. M-am ridicat brusc în capul oaselor şi am întrebat: „Ce-i cu zgomotul ăsta?”

Răspunse cu siguranţă şi cu calm: „Nu te nelinişti, pisoiul meu, este vecina. Peretele este atât de subţire încât se aude totul, de parcă ar fi aici. Iată nişte încăperi mizerabile. Sunt din carton.”

Lenea mea era atât de mare încât m-am afundat iar în cerşafuri. Şi am început din nou să vorbim. Obsedat de curiozitatea prostească, acea curiozitate care-i împinge pe toţi bărbaţii să le întrebe pe aceste creaturi despre prima lor aventură, să le descopere prima greşeală, ca pentru a găsi în ele o vagă urmă de inocenţă, pentru a le iubi poate în amintirea rapidă, evocată de un cuvânt, a candorii şi pudorii lor de altădată, am bombardat-o cu întrebări despre primii ei amanţi. Ştiam că va minţi. Ce-mi păsa? Poate voi descoperi printre toate minciunile un lucru sincer şi emoţionant.

„Haide, spune-mi cine a fost.

— A fost un canotor.

— Ah! Povesteşte-mi! Unde eraţi?

— Eram la Argenteuil.

— Ce făceai acolo?

— Eram chelnăriţă într-un restaurant.

— Ce restaurant?

— Marinarul de apă dulce. Îl ştii?

— Drace, la Bonanfan.

— Da, chiar aşa.

— Şi cum ţi-a făcut curte, acest barcagiu?

— În timp ce-i făceam patul. M-a obligat."

Dar mi-am amintit brusc teoria unui medic al prietenilor mei, un medic observator şi filozof, pe care serviciul constant într-un mare spital îl pune în relaţii cotidiene cu fetele mame şi cu prostituatele, cu toate ruşinile şi toate nenorocirile femeilor, bietelor femei devenite oribila pradă a masculului care hoinăreşte cu buzunarele pline de bani.

„Întotdeauna, îmi spunea el, o tânără este coruptă de un bărbat din aceeaşi clasă şi de aceeaşi condiţie cu ea. Am volume de observaţii despre acest lucru. Cei bogaţi sunt acuzaţi că ar culege floarea inocenţei copilelor din popor. Nu-i adevărat. Bogaţii plătesc buchetul cules. Culeg şi ei, dar la a doua înflorire, ei nu culeg niciodată prima floare."

Atunci, întorcându-mă spre însoţitoarea mea, am început să râd.

„Ştii că-ţi cunosc povestea. Dar nu canotorul a fost primul pe care l-ai cunoscut.

— Oh! ba da, pisoiul meu, îţi jur.

— Minţi, pisicuţa mea.

— Oh! nu, îţi jur."

Mirată, părea să ezite.

Am continuat: „Sunt vrăjitor, copila mea, sunt hipnotizator. Dacă nu-mi spui adevărul, te voi adormi şi-l voi afla."

Fiind stupidă precum semenele ei, s-a speriat. Bâigui:

„Cum de-ai ghicit?

Am continuat:

„Hai, vorbeşte.

— Oh! prima dată n-a fost aproape nimic. Era sărbătoarea satului. Fusese adus un şef din afară, domnul Alexandre. Imediat ce a sosit, a făcut tot ce a vrut în casă.

Comanda tuturor, patronului, patroanei, de parcă ar fi fost un rege... Era un bărbat înalt şi frumos, care nu-şi găsea locul în faţa cuptorului. Ţipa întruna: „Haideţi, unt,-ouă,-vin de Madera.” Şi trebuia să-i aduci totul repede, alfel se supăra şi te ocăra de te făcea să roşeşti până sub fuste.

„La sfârşitul zilei, a început să fumeze în faţa uşii. Şi cum treceam pe lângă el cu un vraf de farfurii, îmi spuse aşa:”Haide, puştoaico, vii până la malul apei ca să-mi arăţi regiunea?” Am mers acolo ca o proastă; abia ajunşi la malul apei, m-a forţat atât de repede, încât nici măcar n-am ştiut ce-mi făcea. Apoi, a plecat cu trenul de ora nouă. Nu l-am mai revăzut de atunci.”

Am întrebat:

„Asta-i tot?”

Bâigui: „Oh! sunt sigură că Florentin este al lui.

— Cine-i Florentin?

— Copilul meu.

— Ah! foarte bine. Şi l-ai făcut pe barcagiu să creadă că el este tatăl, nu-i aşa?

— Pardon?

— Avea bani barcagiul?

— Da, mi-a lăsat o rentă de trei sute de franci pe numele lui Florentin.”

Începeam să mă distrez. Am continuat:

„Foarte bine, fata mea, foarte bine.Sunteţi toate mai puţin proaste decât s-ar crede. Şi ce vârstă are acum Florentin?

Ea răspunse:

„Iată că are doisprezece ani. La primăvară va avea prima comuniune.

— Este perfect; şi de atunci îţi faci meseria liniştită.”

Ea suspină resemnată:

„Fac ce pot...”

Dar un zgomot puternic, care venea chiar din cameră,

mă făcu să sar din pat; era zgomotul unui corp care cade şi care se ridică pipăind peretele cu mâinile.

Luasem lumânarea şi priveam în jurul meu, speriat şi furios. Se ridicase şi ea, încercând să mă reţină, să mă oprească, murmurând:

„Nu-i nimic, motănelul meu, te asigur că nu-i nimic."

Dar descoperisem din ce parte venise acel zgomot bizar. M-am îndreptat direct spre o uşă ascunsă la capătul patului nostru şi am deschis-o brusc... şi am văzut, tremurând, privindu-mă cu ochi speriaţi şi strălucitori,un biet băieţel, palid şi slab, aşezat lângă un scaun mare de pai, de pe care tocmai căzuse. De îndată ce mă zări, începu să plângă şi întinse braţele spre mama lui:

„Nu-i vina mea, mamă, nu-i vina mea. Am adormit şi am căzut. Nu trebuie să mă cerţi, nu-i vina mea."

M-am întors spre femeie şi am spus:

„Ce înseamnă asta?"

Părea confuză şi dezolată. Îmi spuse cu o voce întretăiată:

„Ce vrei? Nu câştig destul pentru a-l ţine la internat. Trebuie să-l ţin cu mine şi nu am cu ce plăti o cameră în plus. Când nu am pe nimeni, doarme cu mine. Când vine cineva pentru o oră sau două, poate să stea în şifonier, este cuminte şi este obişnuit. Dar când cineva rămâne toată noaptea, aşa ca tine, acestui copil îi oboseşte mijlocul să doarmă pe un scaun... Nu-i vina lui...Aş dori să te văd pe tine... dormind toată noaptea pe un scaun... Ai avea ce să-mi povesteşti..."

Se supăra, se însufleţea, ţipa.

Copilul continua să plângă. Un biet copil pipernicit şi timid, da, era copilul din şifonier, din şifonierul rece şi întunecos, copilul care venea din când în când să ia puţină căldură din patul rămas liber pentru o clipă.

Şi mie îmi venea să plâng.

M-am întors să dorm acasă la mine.

Copilul

După ce jurase multă vreme că nu se va căsători niciodată, Jacques Bourdillère îşi schimbă brusc părerea. Acest lucru se întâmplase pe neaşteptate, într-o vară, la plajă.

Într-o dimineaţă, pe când era întins pe nisip, foarte ocupat să privească femeile care ieşeau din apă, un picioruş îl uimise prin frumuseţea şi drăgălăşenia lui. Ridicând privirile mai sus, îl seduse toată persoana. Din această persoană, el nu vedea decât gleznele şi capul care ieşeau dintr-un halat de flanelă albă, încheiat cu grijă. Era considerat senzual şi vioi. A fost deci cucerit numai de graţia formei; apoi, a fost cucerit de farmecul spiritului unei tinere, simplu şi bun, proaspăt precum obrajii şi buzele ei.

Prezentat familiei, aceasta îl plăcu şi el ajunse nebun de dragoste. Când o vedea de departe pe Berthe Lannis, pe plaja lungă de nisip galben, fremăta până în vârful capului. Lângă ea devenea mut, incapabil să spună ceva şi chiar să gândească, cu un fel de fierbere în inimă, de bâzâit în urechi, de buimăceală în cap. Aşa era dragostea?

Nu ştia, nu înţelegea nimic, dar oricum era foarte hotărât să facă din această copilă soţia lui.

Părinţii ezitară mult timp, reţinuţi de proasta reputaţie a tânărului. Se spunea că avea o amantă, o amantă veche, o legătură veche şi puternică, unul din acele lanţuri pe care le crezi rupte şi care rezistă mereu.

În afară de aceasta, el iubea, pe perioade mai mult sau mai puţin lungi, toate femeile care treceau pe lângă buzele lui.

Atunci el se hotărî, fără măcar să consimtă să o mai revadă o singură dată pe cea cu care trăise mult timp. Un prieten se ocupă de pensia acestei femei, asigurându-i existenţa. Jacques plăti, dar nu mai vru să se audă vorbindu-se despre ea, pretinzând din acel moment că nu-i ştie numele. Ea îi trimisese scrisori pe care el nu le-a deschis. În fiecare săptămână recunoştea scrisul stângaci al abandonatei; şi, în fiecare săptămână, rupea brusc plicul, fără să citească niciun rând, niciun singur rând, cunoscând anticipat reproşurile şi acuzaţiile pe care le conţinea scrisoarea.

Cum nu se credea în perseverenţa lui, a fost supus toată iarna acestei încercări şi abia în primăvară a fost acceptată cererea lui în căsătorie.

Căsătoria a avut loc la Paris, în primele zile ale lunii mai.

Hotărâseră că nu vor face călătoria de nuntă clasică. După o mică petrecere, o serată dansantă cu verişoarele, care nu va depăşi ora unsprezece, pentru a nu prelungi oboselile acestei lungi zile de ceremonie, mirii trebuia să-şi petreacă prima noapte în casa familială, apoi să plece singuri, a doua zi, pe plaja dragă inimilor lor, acolo unde se cunoscuseră şi se îndrăgostiseră.

Se înnoptase, lumea dansa în salonul mare. Ei se retrăseseră amândoi într-un mic budoar japonez, tapisat cu mătase strălucitoare, abia luminat, în acea seară, de razele discrete ale unei lustre colorate, atârnată de plafon ca un ou enorm. Fereastra întredeschisă lăsa uneori să intre de afară adieri proaspete, mângâieri de aer, care treceau peste feţe, căci seara era călduţă şi calmă, plină de parfumurile primăverii. Nu spuneau nimic; se ţineau de mâini, strângându-şi-le uneori cu toată puterea. Ea rămânea cu privirile vagi, puţin pierdută din cauza acestei schimbări importante din viaţa ei,

dar zâmbitoare, emoţionată, gata să plângă, adesea gata să leşine de atâta bucurie, crezând că toată lumea s-a schimbat din cauza a ceea ce i se întâmpla, neliniştită fără să ştie de ce şi simţindu-şi tot trupul, tot sufletul invadate de o nedefinită şi delicioasă oboseală.

El o privea cu insistenţă, zâmbind cu un surâs imobil. Voia să vorbească, nu găsea nimic de spus şi stătea acolo, punând toată ardoarea lui în strângerea mâinilor ei. Din când în când, murmura:"Berthe!" şi de fiecare dată ea ridica ochii spre el, cu o privire blândă şi tandră; se contemplau o secundă, apoi privirea ei cobora, pătrunsă şi fascinată de privirea lui.

Nu găseau niciun gând de schimbat. Erau lăsaţi singuri; dar uneori, o pereche de dansatori arunca spre ei, în trecere, o privire fugitivă, de parcă ar fi fost martoră discretă şi confidentă a unui mister.

O uşă laterală se deschise şi intră un servitor, care avea pe o tavă o scrisoare urgentă, pe care tocmai o adusese un curier. Jacques luă tremurând această hârtie, cuprins de o frică vagă şi neaşteptată, frica misterioasă a nenorocirilor bruşte.

Privi îndelung plicul al cărui scris nu-l cunoştea deloc, fără să îndrăznească să-l deschidă, dorind nebuneşte să nu-l citească, să nu ştie, să-l pună în buzunar şi să-şi spună: „Mâine. Mâine voi fi departe, nu mai contează!" Dar, pe un colţ, două cuvinte scrise cu litere mari şi subliniate: FOARTE URGENT îi atrăgeau atenţia şi-l îngrozeau. Întrebă: „Îmi dai voie, draga mea?", desfăcu plicul şi citi. Citi scrisoarea, pălind înfiorător, o parcurse dintr-o dată şi, lent, păru să citească pe litere.

În momentul în care a ridicat capul, tot chipul îi era răvăşit. Bolborosi: „Draga mea... este cel mai bun prieten al meu căruia i s-a întâmplat o mare nenorocire. Are nevoie de mine imediat... imediat... pentru o problemă de viaţă sau

de moarte. Îmi permiţi să lipsesc douăzeci de minute? Mă întorc repede.”

Tremurând, bâigui speriată: „Du-te, dragul meu!” nefiind încă soţia lui pentru a îndrăzni să-l interogheze, pentru a cere să ştie. Şi el plecă. Rămase singură, ascultând cum se dansează în salonul alăturat.

El îşi luase o pălărie, prima găsită, un pardesiu oarecare şi coborî în fugă scările. Înainte de a ajunge în stradă, se opri încă o dată sub becul de gaz din vestibul şi reciti scrisoarea.

Iată ce era scris:

„Domnule,

„Tânăra Ravet, fosta dumneavoastră amantă, după câte se pare, tocmai a născut un copil despre care pretinde că ar fi al dumneavoastră. Mama va muri şi vă imploră să veniţi la ea. Îmi iau libertatea să vă scriu şi să vă întreb dacă puteţi să-i acordaţi această ultimă întâlnire acestei femei, care se pare că a fost foarte nefericită şi care este demnă de milă.

„Al dvs. Servitor,

Doctorul Bonnard

Când intră în camera muribundei, ea agoniza deja. La început nu o recunoscu. Doctorul şi două asistente o îngrijeau şi pe toată duşumeaua erau găleţi pline cu gheaţă şi cerşafuri pline de sânge.

Apa împrăştiată inunda parchetul; două lumânări ardeau pe o mobilă; în spatele patului, într-un mic leagăn de răchită, copilul ţipa şi la fiecare ţipăt al lui mama, chinuită, încerca o mişcare, tremurând sub compresele reci ca gheaţa.

Sângera; sângera, rănită mortal, omorâtă de această naştere. I se scurgea toată viaţa; şi, în pofida gheţii, a îngrijirilor, invincibila hemoragie continua, îi grăbea moartea.

Îl recunoscu pe Jacques și vru să ridice brațele; erau atât de slăbite încât nu putu, dar începură să-i curgă lacrimi pe obrajii palizi.

El căzu în genunchi lângă pat, îi luă o mână care atârna și o sărută cu frenezie; apoi, puțin câte puțin, se apropie foarte mult de chipul slab care tresărea la atingerea lui. Una dintre asistente, în picioare, cu o lumânare în mână, îi lumina și doctorul, retrăgându-se, privea totul din fundul camerei.

Apoi ea spuse cu o voce slăbită, gâfâită:

„Voi muri, dragul meu; promite-mi că vei rămâne până la sfârșit. Oh! nu mă părăsi acum, nu mă părăsi în ultima clipă!"

El o săruta pe frunte, pe păr, plângând în hohote. Murmură:" Fii liniștită, voi rămâne."

Vorbi din nou după câteva minute, atât de chinuită și de slăbită era. Continuă: Copilul este al tău. Îți jur în fața lui Dumnezeu, îți jur pe sufletul meu, îți jur în momentul morții mele. Nu am iubit un alt bărbat în afară de tine... Promite-mi că nu-l vei abandona." El încercă din nou să ia în brațe acest corp sfâșiat, golit de sânge. Înnebunit de remușcări și de supărare, bolborosi: „Îți jur, îl voi crește și îl voi iubi. Nu-l voi abandona." Atunci ea încercă să-l sărute pe Jacques. Neputând să-și ridice capul epuizat, îi întinse buzele livide într-o chemare de sărut. Se apropie de gura ei pentru a culege această lamentabilă și imploratoare mângâiere. Liniștită puțin, ea murmură: „Adu-l, vreau să văd dacă-l iubești."

Se duse să ia copilul.

Îl puse ușor pe pat, între ei, și copilul se opri din plâns. Ea murmură: „Nu te mișca!" Și el nu se mișcă. Rămase acolo, ținând în mâna lui fierbinte această mână scuturată de frisoanele agoniei, așa cum ținuse mai devreme o altă mână pe care o crispau frisoanele iubirii. Din când în când, se uita la ceas cu o privire fugitivă, pândind limba care trecuse de miezul nopții, apoi de ora unu, apoi de ora două.

Doctorul plecase; cele două asistente, după ce dăduseră târcoale câtva timp, cu un pas uşor prin cameră, somnolau acum pe scaune. Copilul dormea şi mama, cu ochii închişi, părea să se odihnească şi ea.

Deodată, când lumina ştearsă a zilei se strecura printre perdelele trase, ea întinse braţele cu o mişcare atât de bruscă şi de violentă încât fu cât pe ce să trântească pe jos copilul. Un fel de horcăit i se auzi din gât: apoi rămase pe spate, nemişcată, moartă.

Asistentele declarară: „S-a terminat."

El privi pentru ultima oară această femeie pe care o iubise, apoi ceasul care bătea ora patru şi, uitându-şi pardesiul, fugi în costumul lui negru, cu copilul în braţe.

După ce o lăsase singură, tânăra lui soţie îl aşteptase, destul de calmă la început, în micul budoar japonez. Apoi, văzând că nu mai apare, se întoarse în salon, cu un aer indiferent şi liniştit, dar îngrozitor de neliniştită. Văzând-o singură, mama ei o întrebase: „Unde-i soţul tău?" Ea răspunsese: „În camera lui, se va întoarce."

După o oră, cum toată lumea o întreba, ea spuse adevărul despre scrisoare şi despre chipul răvăşit al lui Jacques, cât şi despre temerile ei legate de o nenorocire.

Continuară să aştepte. Invitaţii plecaseră; rămăseseră doar rudele mai apropiate. La miezul nopţii au culcat-o pe mireasa care plângea în hohote. Mama ei şi cele două mătuşi, aşezate în jurul patului, o ascultau cum plânge, tăcute şi necăjite... Tatăl plecase la comisarul de poliţie pentru a căuta informaţii.

La ora cinci, se auzi un zgomot uşor pe coridor; o uşă se deschise şi se închise uşor; apoi, brusc, un ţipăt asemănător unui mieunat de pisică răsună în casa tăcută. Toate femeile săriră în picioare şi Berthe, în pofida voinţei mamei şi a mătuşilor, ieşi prima, îmbrăcată cu halatul de

noapte. În mijlocul camerei, Jacques, livid, gâfâind, ţinea un copil în braţe.

Cele patru femei îl priviră îngrozite; dar Berthe, devenită deodată foarte curajoasă, cu inima crispată de spaimă, alergă spre el: „Ce s-a întâmplat, spune, ce s-a întâmplat?"

El avea un aer de nebun; răspunse cu o voce sacadată: „Se întâmplă... se întâmplă... că am un copil şi că mama lui tocmai a murit..." Şi arăta în mâinile lui stângace acel boţ de om care urla.

Fără să spună un singur cuvânt, Berthe luă copilul, îl sărută, îl strânse la piept, apoi, ridicându-şi spre soţul ei ochii plini de lacrimi: „Spui că mama lui a murit?" El răspunse: „Da, cu puţin timp înainte... în braţele mele... O terminasem cu ea din vară... N-am ştiut nimic... doctorul m-a chemat..."

Atunci Berthe murmură: „Ei bine, vom creşte acest copil."

Tăticul lui Simon

Tocmai sunase ora douăsprezece. Uşa şcolii se deschise şi elevii se năpustiră, îmbrâncindu-se pentru a ieşi mai repede. Dar în loc să se împrăştie repede şi să meargă acasă să mănânce, aşa cum făceau în fiecare zi, se opriră după câţiva paşi, se adunară în grupuri şi începură să şuşotească. Făceau aşa pentru că în acea dimineaţă, Simon, fiul lui Blanchotte, venise la şcoală pentru prima oară.

Toţi auziseră vorbindu-se despre Blanchotte în familiile lor; şi, deşi i s-a făcut o primire bună în public, mamele o tratau între ele cu un fel de compasiune puţin dispreţuitoare, care-i cuprinsese şi pe copii, chiar dacă aceştia habar n-aveau de ce.

În ceea ce-l priveşte pe Simon, copiii nu-l cunoşteau, căci acesta nu ieşea niciodată şi nu alerga cu ei pe uliţele satului sau pe malurile râului. De aceea nu-l iubeau deloc; şi fu cu o anumită bucurie, amestecată cu o mirare considerabilă, că-l acceptară; îşi repetaseră însă unul celuilalt o frază spusă de un băiat de paisprezece sau cincisprezece ani care, după cum clipea din ochi, părea să ştie mai mult:

„Ştiţi... Simon... ei bine, el nu are tată."

Fiul lui Blanchotte apăru şi el în pragul şcolii.

Avea şapte sau opt ani. Era puţin palid, foarte curat, cu un aer timid, aproape stângaci. Se întorcea la mama lui când grupurile de colegi, şuşotind încă şi privindu-l cu ochii şireţi şi cruzi ai copiilor care se gândesc la o lovitură răutăcioasă,

îl înconjurară treptat şi, în cele din urmă, îl prinseră la mijloc. El rămase acolo, nemişcat în mijlocul lor, fără să înţeleagă ce voiau să-i facă. Dar puştiul care adusese vestea, îngâmfat de succesul obţinut deja, îl întrebă:

„Cum te cheamă?"

El răspunse: „Simon."

— Simon şi mai cum?" continuă celălalt.

Copilul repetă derutat: „Simon."

Puştiul îi strigă: „Se numeşte Simon ceva... acesta nu este un nume... Simon."

Şi el, gata să plângă, răspunse pentru a treia oară:

„Mă numesc Simon."

Ştrengarii începură să râdă. Puştiul triumfător ridică vocea: „Vedeţi clar că nu are tată."

Se făcu o tăcere profundă. Copiii erau stupefiaţi de acest lucru extraordinar, imposibil, monstruos – un băiat care nu are tată; îl priveau ca pe un fenomen, ca pe o fiinţă în afara naturii şi simţeau crescând în ei acel dispreţ, inexplicabil până atunci, pe care-l aveau şi mamele lor pentru Blanchotte.

În ceea ce-l priveşte pe Simon, el se sprijinise de un copac, pentru a nu cădea; şi rămase ca doborât de un dezastru ireparabil. Încercă să se explice. Dar nu putea găsi nimic pentru a le răspunde şi pentru a dezminţi acest lucru îngrozitor că el nu avea tată. În cele din urmă, livid, le strigă la întâmplare: „Ba da, am unul.

— Unde este?" întrebă puştiul.

Simon tăcu; nu ştia. Copiii râdeau, foarte excitaţi; şi aceşti copii ai câmpurilor, mai apropiaţi de animalele sălbatice, simţeau aceeaşi nevoie crudă care împinge găinile dintr-un coteţ să o omoare pe una dintre ele imediat ce aceasta este rănită. Deodată Simon văzu un vecin, fiul unei văduve, pe care-l văzuse mereu, asemeni lui, singur cu mama lui.

„Nici tu, spuse el, nici tu nu ai tată.

— Ba da, răspunse celălalt, eu am unul.

— Unde este? ripostă Simon.

— A murit, declară copilul cu o mândrie superbă, tatăl meu este în cimitir."

Un murmur de aprobare se auzi printre copii, de parcă faptul că-l avea pe tatăl lui în cimitir l-ar fi înălţat pe colegul lor pentru a-l zdrobi pe celălalt, care nu avea tată deloc. Şi aceste puşlamale, ai căror taţi erau în cea mai mare parte răi, beţivi, hoţi şi violenţi cu nevestele lor, se împingeau strângându-se din ce în ce mai mult, de parcă ei, cei legitimi, ar fi vrut să-l sufoce printr-o apăsare pe cel care era în afara legii. Deodată, unul care se afla lângă Simon, scoase limba cu un aer rătăcios şi îi strigă:

„Nu ai tată! nu ai tată!"

Simon îl înşfăcă de păr cu ambele mâini şi începu să-l lovească dur cu piciorul, în timp ce celălalt îi muşca obrazul cu cruzime. Se produse o busculadă enormă. Cei doi luptători fură despărţiţi şi Simon se trezi lovit, rupt, rănit, tăvălit pe jos, în mijlocul cercului de obrăznicături care aplaudau. În timp ce se ridica, scuturându-şi maşinal biata lui bluză plină de praf, cineva îi strigă:

„Du-te şi spune-i tatălui tău."

Atunci simţi în inimă o mare prăbuşire. Ei erau mai puternici decât el, îl bătuseră şi nu putea să le răspundă deloc, căci ştia bine că era adevărat: nu avea tată. Plin de orgoliu, încercă preţ de câteva secunde să lupte contra lacrimilor care-l gâtuiau. Se sufocă, apoi, fără ţipete, începu să plângă cu sughiţuri, care-l zguduiau puternic.

Atunci o bucurie feroce izbucni în tabăra duşmanilor lui şi, în mod firesc, asemeni sălbaticilor în bucuriile lor teribile, se prinseră de mâini şi începură să danseze în jurul lui, repetând ca pe un refren: „Nu ai tată! nu ai tată!"

Dar Simon încetă brusc să mai plângă. O furie turbată îl înnebuni. Sub picioarele lui erau pietre; le adună şi le aruncă în duşmanii lui cu toată puterea. Îi atinse pe doi sau trei care fugiră; şi avea un aer atât de cumplit că se stârni panica printre ceilalţi. Laşi, aşa cum este gloata în faţa unui om disperat, se împrăştiară şi o luară la fugă.

Rămas singur, copilaşul fără tată începu să alerge spre câmp; o amintire îl făcu să ia o hotărâre importantă: voia să se înece în râu.

Într-adevăr, îşi amintise că, în urmă cu opt zile, un biet diavol se aruncase în apă pentru că nu mai avea bani. Simon era acolo când l-au scos din apă; şi tristul omuleţ, care de obicei i se părea lamentabil, murdar şi urât, îl frapase atunci cu aerul lui liniştit, cu obrajii lui palizi, cu lunga lui barbă udă şi cu ochii lui închişi, foarte calmi. Cineva de pe margini spusese: „A murit". Altcineva adăugase: „Acum este fericit." Şi Simon voia să se înece, pentru că nu avea tată, asemeni acestui nenorocit care nu avea bani.

Ajunse chiar lângă apă şi o privi cum curgea. Câţiva peşti zburdau, rapizi, în curentul limpede şi, uneori, făceau o mică săritură şi înghiţeau muştele care zburau la suprafaţă. Încetă să mai plângă pentru a-i putea vedea, căci manejul lor îl interesa mult. Dar, din când în când, aşa cum în timpul acalmiilor unei furtuni izbucnesc deodată rafale puternice de vânt care fac să trosnească arborii şi se pierd la orizont, îi revenea acest gând dureros: „Mă voi îneca pentru că nu am tată."

Era foarte cald şi foarte frumos. Soarele blând încălzea iarba. Apa lucea ca o oglindă. Şi Simon trăia acele minute de beatitudine, de moleşeală care vin după lacrimi, când dorea cu ardoare să adoarmă acolo, pe iarbă, în căldură.

O broscuţă verde îi sări la picioare. Încercă să o prindă. Îi scăpă. O urmări şi o rată de trei ori la rând. În cele din

urmă o prinse de vârful picioruşelor din spate şi începu să râdă văzând eforturile pe care le făcea broscuţa pentru a scăpa. Îşi aduna picioarele mari, apoi, cu o detentă bruscă, le întindea la fel de brusc, tari ca două bare, în timp ce, cu ochiul rotund cu cercul lui auriu, bătea aerul cu picioarele din faţă care se agitau ca nişte mâini. Aceasta îi aminti de o jucărie făcută din şipci, bătute cu cuie în zigzag, unele peste altele şi care, printr-o mişcare asemănătoare, dirijau mişcările soldăţeilor fixaţi deasupra. Atunci se gândi la casa lui, apoi la mama lui şi, cuprins de o mare tristeţe, începu iar să plângă. Simţi frisoane în membre; îngenunchie şi spuse rugăciunea, aşa cum făcea înainte de a adormi. Dar nu putu să o termine căci hohotele de plâns reveniră atât de repede, atât de tumultuoase încât îl invadară cu totul. Nu mai gândea; nu mai vedea nimic în jurul lui şi nu mai făcea altceva decât să plângă.

Deodată, o mână grea se lăsă pe umărul lui şi o voce groasă îl întrebă: „Ce îţi provoacă atâta suferinţă, piciul meu?"

Simon se întoarse. Un muncitor solid, care avea barba şi părul negre şi cârlionţate, îl privea cu blândeţe. Răspunse cu ochii şi cu gâtul plini de lacrimi:

„M-au bătut... pentru că... eu... eu ... nu am... tată... nu am tată.

— Cum aşa? spuse bărbatul zâmbind, doar toată lumea are unul." Copilul continuă cu greu, printre spasmele nefericirii sale: „Eu... eu... eu nu am." Atunci muncitorul deveni serios; îl recunoscuse pe fiul lui Blanchotte şi, deşi nou venit în ţinut, îi ştia vag povestea.

„Haide, spuse el, consolează-te, băiatul meu, vino cu mine la mama ta. Îţi vom da... un tată."

Începură să meargă, cel mare ţinându-l de mână pe cel mic şi bărbatul zâmbi din nou, căci nu se supăra să o vadă pe această Blanchotte, care, după cum se povestea, era una

din cele mai frumoase fete din ţinut; şi poate că-şi spunea, în mintea lui, că o tinereţe care greşise mai putea încă să greşească.

Ajunseră în faţa unei căsuţe albe, foarte curată.

„Am ajuns”, spuse copilul şi strigă: „Mamă!” Apăru o femeie şi muncitorul încetă brusc să mai zâmbească, căci înţelesese imediat că nu se poate glumi cu această fată palidă, care rămăsese severă în uşă, ca pentru a interzice unui bărbat să treacă pragul casei în care ea fusese deja trădată de altul.

Intimidat şi cu şapca în mână, el bolborosi:

„Uitaţi, doamnă, vă aduc băieţelul care se rătăcise lângă râu.”

Dar Simon sări de gâtul mamei lui şi îi spuse plângând:

„Nu, mamă, am vrut să mă înec, pentru că ceilalţi m-au bătut... m-au bătut... pentru că eu nu am tată.”

O roşeaţă puternică acoperi obrajii tinerei femei şi, rănită până în străfundul fiinţei sale, îşi îmbrăţişă cu putere copilul, în timp ce lacrimi repezi îi curgeau pe faţă. Emoţionat, bărbatul rămăsese acolo, fără să ştie cum să plece. Dar, deodată Simon alergă spre el şi-i spuse:

„Vreţi să fiţi tatăl meu?”

Se făcu o linişte adâncă. Blanchotte, mută şi torturată de ruşine, se sprijinea de perete, cu amândouă mâinile pe inimă. Văzând că nu i se răspunde, copilul continuă:

„Dacă nu vreţi, mă voi întoarce să mă înec.”

Muncitorul luă în glumă acest lucru şi răspunse râzând:

„Desigur, doresc acest lucru.

— Cum te cheamă, întrebă atunci copilul, pentru a le răspunde celorlalţi când vor dori să-ţi ştie numele?

— Philippe, răspunse bărbatul.

Simon tăcu o secundă pentru a memora bine acest nume, apoi întinse braţele, complet consolat, spunând:

„Ei bine, Philippe, eşti tatăl meu."

Ridicându-l de la pământ, muncitorul îl sărută brusc pe obraji; apoi o luă la fugă foarte repede, cu paşi mari.

A doua zi, când copilul intră în şcoală, un râs răutăcios îl întâmpină; şi la ieşire, când băiatul vru să reînceapă, Simon îi aruncă în faţă aceste cuvinte, aşa cum ar fi făcut cu o piatră: „Tatăl meu se numeşte Philippe."

Urlete de bucurie izbucniră din toate părţile: „Philippe cine?... Philippe ce?... Ce-i asta, Philippe?... Unde l-ai găsit pe Philippe al tău?"

Simon nu răspunse nimic; şi, neclintit în credinţa lui, îi sfida cu privirea, gata să se lase mai degrabă martirizat decât să fugă din faţa lor. Învăţătorul îl salvă şi Simon se întoarse la mama lui.

Timp de trei luni, voinicul muncitor Philippe trecu adesea pe lângă casa lui Blanchotte şi uneori îndrăznea să-i vorbească atunci când o vedea cosând lângă fereastră. Ea îi răspundea politicos, întotdeauna serioasă, fără să râdă niciodată cu el şi fără să-l lase să intre în casă. Totuşi, puţin îngâmfat, ca toţi bărbaţii, el îşi imagină că ea era mai roşie decât de obicei când vorbea cu el.

Dar o reputaţie pătată este atât de greu de refăcut şi rămâne mereu atât de fragilă încât, în pofida rezervei întunecate a lui Blanchotte, se bârfea deja în sat.

În ceea ce-l priveşte pe Simon, el îşi iubea mult noul tată şi, la sfârşitul zilei, se plimba cu el aproape în fiecare seară. Mergea conştiincios la şcoală şi trecea foarte mândru prin mijlocul colegilor lui, fără să le răspundă niciodată.

Totuşi, într-o zi, băiatul care-l atacase primul îi spuse:

„Ai minţit, nu ai un tată care se numeşte Philippe.

— De ce spui asta?" întrebă Simon foarte emoţionat.

Băiatul îşi freca mâinile. El continuă:

„Pentru că dacă ai avea unul, ar fi soţul mamei tale."

Simon se tulbură în faţa justeţei acestui gânditor; totuşi răspunse: „Cu toate acestea, este tatăl meu.

— Acest lucru este posibil, spuse băiatul ricanând, dar nu este în întregime tatăl tău."

Micuţul lui Blanchotte lăsă capul în jos şi se duse să viseze pe lângă forja lui Loizon, unde lucra Philippe.

Această forjă era aproape acoperită de copaci.

Era foarte întuneric aici; doar strălucirea unui cuptor mare lumina cu reflexii puternice; cinci forjori cu braţele dezgolite loveau pe nicovalele lor cu un zgomot teribil. Stăteau în picioare, aprinşi, ca nişte demoni, cu ochii fixaţi pe fierul înroşit pe care-l torturau şi gândirea lor grea urca şi cădea o dată cu ciocanele.

Simon intră fără să fie văzut şi merse încet să-l tragă de mânecă pe prietenul lui. Acesta se întoarse. Deodată, lucrul se întrerupse şi toţi bărbaţii priviră, foarte atenţi. Atunci, în mijlocul acestei linişti atât de neobişnuite, se auzi vocea slabă a lui Simon.

„Spune-mi, Philippe, băiatul lui Michaude mi-a spus adineauri că tu nu eşti chiar tatăl meu.

— De ce?" întrebă muncitorul.

Copilul răspunse cu toată naivitatea lui: „Pentru că tu nu eşti soţul mamei mele." Nu râse nimeni. Philippe rămase în picioare, sprijinindu-şi fruntea pe dosul mâinilor lui puternice pe care le susţinea mânerul ciocanului lui pus vertical pe nicovală. Visa. Cei patru colegi îl priveau şi, foarte mic printre aceşti uriaşi, Simon aştepta cu teamă. Deodată, unul dintre fierari, răspunzând gândului celorlalţi, îi spuse lui Philippe:

„Cu toate acestea, Blanchotte este o fată bună şi cumsecade, curajoasă şi aşezată la casa ei, în pofida nefericirii sale; ar fi o soţie demnă de un bărbat cinstit.

— E-adevărat", spuseră ceilalţi trei.

Muncitorul continuă:

„Este vina ei, a acestei fete, dacă a greşit? I se promisese căsătoria şi cunosc mai mult decât una care este respectată astăzi şi care a făcut acelaşi lucru.

— E-adevărat”, răspunseră în cor cei trei bărbaţi.

El continuă: „Cât a suferit biata de ea pentru a-şi creşte singură băiatul şi cât a plâns de când nu mai iese din casă decât pentru a merge la biserică, numai Dumnezeu ştie.

— Şi acest lucru e-adevărat”, spuseră ceilalţi.

Apoi nu se mai auziră decât foalele care aţâţau focul din cuptor. Brusc, Philippe se aplecă spre Simon:

„Du-te şi spune-i mamei tale că voi veni să-i vorbesc diseară.”

Apoi, împinse copilul de umeri afară.

Se întoarse la munca lui şi cele cinci ciocane căzură din nou simultan pe nicovale. Bătură astfel fierul până seara, viguroase, puternice, vesele ca nişte ciocane satisfăcute.

Dar, aşa cum clopotul unei catedrale răsună în zilele de sărbătoare mai tare decât dangătul celorlalte clopote, tot aşa ciocanul lui Philippe domina zgomotul celorlalte ciocane: lovea din secundă în secundă cu un vacarm asurzitor. Şi el, cu privirea înflăcărată, forja cu pasiune, în picioare, printre scântei.

Cerul era plin de stele când el veni să bată la uşa lui Blanchotte. Avea cămaşa de duminică, o cămaşă curată şi barba frezată. Femeia apăru în prag şi-i spuse cu un aer jenat: „Nu e bine să veniţi aşa după căderea nopţii, domnule Philippe.”

El vru să răspundă, mormăi şi rămase încurcat în faţa ei.

Ea continuă: „Înţelegeţi foarte bine că nu mai trebuie ca lumea să vorbească despre mine.”

Atunci, el spuse deodată:

„Ce vă mai pasă dacă vreţi să fiţi soţia mea!”

Nu-i răspunse nicio voce, dar crezu că aude în umbra camerei zgomotul unui corp care se prăbuşea. Intră repede

şi Simon, care era culcat în patul lui, desluşi sunetul unui sărut şi cîteva cuvinte pe care mama lui le murmura. Apoi, deodată, se simţi ridicat în braţele prietenului lui şi acesta, ţinându-l în braţele lui de Hercule, îi strigă:

„Le vei spune colegilor tăi că tatăl tău este Philippe Remy, fierarul care va veni să-i tragă de urechi pe toţi cei care îţi vor mai face vreun rău."

A doua zi, cum clasa era plină şi ora urma să înceapă, micul Simon se ridică în picioare, foarte palid şi, cu buzele tremurându-i, spuse cu o voce limpede: „Tatăl meu este Philippe Remy, fierarul şi a promis că-i va trage de urechi pe toţi cei care-mi vor face vreun rău."

De data aceasta nu mai râse nimeni, pentru că toţi îl cunoşteau bine pe Philippe Remy, fierarul, şi pentru că era un tată de care oricine ar fi fost mândru.

Testamentul

Îl cunoşteam pe acest tânăr care se numea René de Bourneval. Era o persoană pe care-ţi plăcea să o frecventezi, deşi puţin cam tristă.Părea sătul de toate, foarte sceptic, de un scepticism precis şi muşcător, deosebit de priceput să desfiinţeze cu un singur cuvânt toate ipocriziile mondene. Repeta adesea: „Nu există oameni cinstiţi sau cel puţin nu sunt aşa în comparaţie cu secăturile." Avea doi fraţi, domnii de Courcils, cu care nu se vedea deloc. Credeam că este din altă căsătorie, date fiind numele lor diferite. Mi se spusese de mai multe ori că o poveste bizară se petrecuse în această familie, dar nu mi s-a dat niciun detaliu. Acest bărbat îmi plăcea, ne-am împrietenit repede. Într-o seară, cum luasem cina doar cu el, l-am întrebat din întâmplare: „V-aţi născut din prima sau din a doua căsătorie a doamnei, mama dumneavoastră?" L-am văzut pălind puţin, apoi roşind; tăcu preţ de câteva secunde, vizibil încurcat. Apoi zâmbi, într-un mod melancolic şi blând care îi era caracteristic şi spuse: „Dragul meu prieten, dacă nu te plictiseşti deloc, îţi voi da câteva detalii neobişnuite despre originea mea. Te ştiu un bărbat inteligent, nu cred deci că prietenia ta va suferi din această cauză şi, dacă ar trebui să sufere, nu aş mai vrea să fii prietenul meu.

*

Mama mea, doamna de Courcils, era o biată femeie timidă, cu care soţul ei se căsătorise pentru avere. Toată

viaţa ei a fost o martiră. Având o inimă iubitoare, temătoare, delicată, a fost mereu tratată cu asprime de cel care ar fi trebuit să fie tatăl meu, unul din acei bădărani pe care lumea îi numeşte gentelmeni de la ţară. După o lună de căsătorie, el trăia cu o servitoare. Printre altele, i-au fost amante nevestele şi fiicele fermierilor lui; ceea ce nu l-a împiedicat să aibă doi copii cu soţia lui; ar trebui să spunem trei, numărându-mă şi pe mine. Mama nu spunea nimic; trăia în această casă mereu zgomotoasă precum acei şoricei care alunecă pe sub mobilă. Ştearsă, temătoare, fremătândă, privea oamenii cu ochi neliniştiţi şi limpezi, mereu mobili, ochii unei fiinţe speriate, pe care frica nu o părăseşte niciodată. Era totuşi frumoasă, foarte frumoasă, cu părul de un blond cenuşiu, de un blond timid, de parcă părul ar fi fost puţin decolorat de temerile ei permanente.

Printre prietenii domnului de Courcils, care veneau în mod constant la castel, se afla un fost ofiţer de cavalerie, văduv, un bărbat temut, tandru şi violent, capabil de rezoluţiile cele mai energice, domnul de Bourneval, al cărui nume îl port. Era un bărbat înalt şi slab, cu mustăţi mari şi negre. Îi semăn mult. Era un bărbat citit şi gândea diferit de cei din clasa lui. Străbunica lui fusese o prietenă a lui J.-J. Rousseau şi s-ar fi spus că el moştenise ceva din această legătură a unui strămoş. Ştia pe de rost *Contractul social* şi *Noua Eloiză* şi toate acele cărţi filozofice care au pregătit cu mult timp în urmă viitoarea răsturnare a obiceiurilor străvechi, a prejudecăţilor noastre, a legilor noastre perimate, a moralei noastre imbecile.

A iubit-o pe mama mea şi se pare că şi ea l-a iubit. Această legătură a rămas atât de secretă încât nimeni nu a bănuit-o. Biata femeie, neglijată şi tristă, trebuie să se fi ataşat de el din disperare şi să-şi fi însuşit felul lui de-a gândi, teoriile sentimentului liber, curajul iubirii independente;

dar, pentru că era atât de fricoasă încât nu îndrăznea niciodată să vorbească, totul a fost refulat, condensat, presat în inima ei care nu s-a deschis niciodată.

Cei doi fraţi ai mei erau duri cu ea; ca şi tata, nu o mângâiau deloc şi, obişnuiţi ca ea să nu conteze în casă, o tratau aproape ca pe o servitoare.

Am fost singurul dintre copii care a iubit-o cu adevărat şi pe care ea l-a iubit.

Aveam atunci optsprezece ani. Pentru ca să înţelegi ce va urma, trebuie să adaug că soţul ei primise o hotărâre judecătorească, că fusese pronunţată o separare a bunurilor în favoarea mamei mele, care, datorită artificiilor legii şi devotamentului inteligent al unui notar, păstrase dreptul de a-şi face testamentul după cum voia.

Am fost deci anunţat că exista un testament la acest notar şi că eram invitaţi să asistăm la citirea lui.

Îmi amintesc, de parcă ar fi fost ieri, această revendicare din fundul mormântului a acestei martire zdrobită în timpul vieţii de moravurile noastre şi care arunca din sicriul ei închis un apel disperat la independenţă.

A fost o scenă grandioasă, dramatică, burlescă, surprinzătoare, creată de revolta postumă a acestei moarte, de acest strigăt de libertate.

Cel care se credea tatăl meu, un bărbat gras şi sanguin, care te făcea să te gândeşti la un măcelar, şi fraţii mei, doi băieţi viguroşi de douăzeci şi de douăzeci şi doi de ani, aşteptau liniştiţi pe scaunele lor. Domnul de Bourneval, invitat şi el, intră şi se aşeză în spatele meu. Era strâns în redingota lui, foarte palid şi îşi muşca des mustaţa, albă acum. Fără îndoială se aştepta la ceea ce urma să se întâmple. Notarul încuie uşa de două ori şi începu citirea testamentului, după ce rupsese în prezenţa noastră sigiliul de ceară roşie de pe plicul al cărui conţinut nu-l cunoştea.

Prietenul meu tăcu brusc, se ridică, apoi merse să ia din birou o hârtie veche, o desfăcu, o sărută îndelung, apoi continuă:

Iată testamentul iubitei mele mame:

„Eu, subsemnata, Anne-Catherine-Geneviève-Mathilde de Croixluce, soţie legitimă a lui Jean-Léopold-Joseph-Gontran de Courcils, în deplină sănătate corporală şi mintală, îmi exprim aici ultimele mele voinţe.

„Mai întâi, îi cer iertare lui Dumnezeu, apoi fiului meu René, pentru fapta pe care o voi comite. Îl cred pe fiul meu destul de generos pentru a mă înţelege şi ierta.

Am suferit toată viaţa mea. Am fost măritată din calcul, apoi dispreţuită, ignorată, oprimată, înşelată de soţul meu.

Îl iert, dar nu-i datorez nimic.

Fiii mei cei mari nu m-au iubit deloc, nu m-au răsfăţat, abia m-au tratat ca pe o mamă.

În timpul vieţii am fost pentru ei ceea ce trebuia să fiu: nu le mai datorez nimic după moarte. Legăturile de sânge nu există fără afecţiunea constantă, sacră de zi cu zi. Un fiu ingrat este mai puţin decât un străin; este un vinovat, căci el nu are dreptul să fie indiferent faţă de mama lui.

Am tremurat mereu în faţa bărbaţilor, în faţa legilor lor nedrepte, a obiceiurilor lor inumane, a prejudecăţilor lor infame. În faţa lui Dumnezeu, nu mă mai tem.

Moartă, pot alunga din mine ruşinoasa mea ipocrizie; îndrăznesc să-mi spun gândul, să mărturisesc şi să semnez secretul inimii mele.

Deci, las în păstrare toată partea mea de avere, de care legea îmi permite să dispun, amantului meu drag, Pierre-Germer-Simon de Bourneval, care-i va reveni apoi scumpului nostru fiu, René.

(Această dispoziţie este formulată, printre altele, într-un mod mult mai precis într-un act notarial.)

„Şi, în faţa Judecătorului suprem, care mă înţelege, declar că aş fi blestemat cerul şi viaţa dacă nu aş fi întâlnit afecţiunea profundă, devotată, tandră, statornică a amantului meu, dacă nu aş fi înţeles în braţele lui că Demiurgul a creat fiinţele pentru a se iubi, a se susţine, a se consola şi a plânge împreună în orele de amărăciune.

„Cei doi fii mai mari au ca tată pe domnul de Courcils. Numai René îşi datorează viaţa domnului de Bourneval. Îl rog pe Stăpânul oamenilor şi al destinelor lor să-i plaseze pe tată şi pe fiu deasupra prejudecăţilor sociale, să-i facă să se iubească până la moarte şi să continuie să mă iubească chiar şi moartă.

Acestea sunt ultimul meu gând şi ultima mea dorinţă."

Mathilde de Croixluce.

Domnul de Courcils se ridicase în picioare şi ţipa: „Este testamentul unei nebune!"

Atunci, domnul de Bourneval făcu un pas şi declară cu o voce puternică, tranşantă: „Eu, Simon de Bourneval, declar că acest testament nu conţine decât strictul adevăr. Sunt gata să-l susţin în faţa oricui şi chiar să-l dovedesc prin scrisorile pe care le am."

Atunci, domnul de Courcils se îndreptă spre el. Am crezut că se vor bate. Erau acolo, înalţi amândoi, unul gras, celălalt slab, tremurând. Soţul mamei mele spuse bâlbâidu-se: „Eşti un mizerabil." Celălalt spuse cu acelaşi ton viguros şi sec: „Ne vom întâlni în altă parte, domnule. V-aş fi pălmuit şi provocat de mult timp dacă n-aş fi ţinut, înainte de toate, cât a fost în viaţă, la liniştea bietei femei, pe care aţi făcut-o să sufere atât de mult."

Apoi, se întoarse spre mine: „Eşti fiul meu. Vrei să mă urmezi? N-am dreptul să te oblig să mergi cu mine, dar îmi iau acest drept, dacă vrei să mă însoţeşti."

I-am strâns mâna fără să răspund. Şi am ieşit împreună. Eram, desigur, pe trei sferturi nebun.

După două zile, domnul de Bourneval îl omora în duel pe domnul de Courcils. De teama unui scandal îngrozitor, fraţii mei au tăcut. Le-am cedat şi ei au acceptat jumătate din averea lăsată de mama mea.

Am luat numele adevăratului meu tată, renunţând la acela pe care mi-l dădea legea şi care nu era al meu.

Domnul de Bourneval a murit acum cinci ani. Nu m-am consolat încă.

*

Se ridică, făcu câţiva paşi, şi, oprindu-se în faţa mea, spuse: „Ei bine! Eu spun că testamentul mamei mele este unul din cele mai frumoase, mai loiale şi mai importante lucruri pe care o femeie le poate face. Nu-i şi părerea ta?"

I-am întins mâinile: „Da, în mod sigur, prietene."

Hautot tatăl şi fiul

În faţa uşii casei, jumătate fermă, jumătate conac, una din acele construcţii rurale mixte care erau aproape senioriale şi în care locuiesc în prezent marii cultivatori, câinii, legaţi de merii din curte, lătrau şi urlau la vederea carnasienilor duşi de paznic şi a puştilor. În sufrageria mare, Hautot tatăl, Hautot fiul, domnul Bermont şi domnul Mondaru, notarul, mâncau ceva şi beau un pahar înainte de a începe vânătoarea, căci era prima zi de deschidere.

Hautot tatăl, mândru de tot ce avea, lăuda anticipat vânatul pe care invitaţii urmau să-l descopere pe terenurile lui. Era un normand înalt, unul din acei bărbaţi puternici, sanguini, osoşi, care ridică doar cu umerii lor căruţe cu mere. Pe jumătate ţăran, pe jumătate domn, bogat, respectat, influent, autoritar, îl trimisese la şcoală, până în clasa a III-a, pe fiul lui, César, pentru ca acesta să fie instruit şi oprise studiile acestuia, temându-se că va deveni un domn indiferent faţă de pământ.

Hautot César, aproape la fel de înalt ca tatăl lui, dar mai slab, era un fiu bun, docil, mulţumit de toate, plin de admiraţie, de respect şi de deferenţă faţă de dorinţele şi părerile lui Hautot tatăl.

Domnul Bermont, perceptorul, un grăsunel care avea pe obrajii roşii reţele subţiri de vene violete, asemănătoare afluenţilor şi cursului plin de meandre al fluviilor de pe hărţile de geografie, întrebă:

„Şi iepuri, există iepuri?...”

Hautot tatăl răspunse:

„Câţi vreţi, mai ales în văile din Puysatier.

— De unde începem?” întrebă notarul, un notar vioi, gras şi palid, burtos şi închingat într-un costum de vânătoare nou-nouţ, cumpărat la Rouen în urmă cu o săptămână.

„Ei bine, de acolo, din vale. Vom împinge potârnichile pe câmp şi ne vom năpusti asupra lor.”

Şi Hautot tatăl se ridică în picioare. Toţi îl imitară, îşi luară puştile din colţuri, le examinară bateriile, bătură din picioare pentru a se înfige bine în încălţările lor puţin cam tari, care nu deveniseră moi datorită sângelui, apoi ieşiră; şi câinii, care săreau la capătul leselor, scoaseră nişte urlete ascuţite, bătând aerul cu labele. Începură să meargă spre văi. Era o vale mică, sau mai degrabă o ondulaţie mai mare a pământurilor de proastă calitate, rămase necultivate din acest motiv, brăzdate de râpe, acoperite de ferigă: excelentă rezervă de vânat.

Vânătorii se împrăştiară, Hautot tatăl luând-o la dreapta, Hautot fiul luând-o la stânga şi cei doi invitaţi mergând pe mijloc. Paznicul şi purtătorii de carnasiere îi urmau. Era momentul solemn în care se aude prima împuşcătură, în care inima parcă se opreşte, în timp ce degetul nervos pipăie trăgaciul în fiecare clipă.

Deodată, se auzi o împuşcătură. Trăsese Hautot tatăl. Se opriră toţi şi văzură o potârniche depărtându-se de alta, fugind ca vântul, şi căzând într-o râpă, sub o tufă deasă. Excitat, vânătorul începu să alerge, sărind, smulgând rugii care-l împiedicau şi dispăru şi el în hăţiş, în căutarea potârnichii.

Aproape imediat, se auzi o a doua împuşcătură. „Ah!ah! pramatia, strigă domnul Bermont, o fi descoperit vreun iepure acolo.”

Aşteptau toţi, cu ochii fixaţi pe această grămadă de crengi pe care privirea nu putea s-o străpungă.

Făcându-şi mâinile pâlnie, notarul urlă: „I-aţi prins?" Hautot tatăl nu răspunse; atunci César, întorcându-se spre paznic, îi spuse: „Du-te să-l ajuţi, Joseph. Trebuie să mergi în linie. Te vom aştepta."

Şi Joseph, cu un corp de om bătrân şi slab, ale cărui articulaţii erau toate umflate, merse cu un pas liniştit şi coborî în râpă, căutând cu precauţie găurile făcute de vulpe. Apoi, imediat, ţipă: „Oh! veniţi! Veniţi! S-a întâmplat o nenorocire."

Alergară toţi şi se afundară în hăţiş. Hautot tatăl, căzut pe o parte, leşinat, îşi ţinea cu mâinile burta din care curgeau în iarbă firişoare de sânge prin haina de mătase găurită de glonţ. Lăsând jos puşca pentru a putea lua potârnichea moartă chiar lângă el, dăduse drumul puştii şi, din cauza şocului, o a doua împuşcătură îi zdrobise măruntaiele. L-au scos din şanţ, l-au dezbrăcat şi au văzut o rană îngrozitoare, prin care ieşeau intestinele. Apoi, după ce l-au pansat cum au putut, l-au dus acasă şi au aşteptat medicul şi preotul, pe care plecase cineva să-i caute.

Când sosi medicul, acesta dădu din cap cu gravitate şi se întoarse spre Hautot fiul, care hohotea pe un scaun: „Bietul meu băiat, spuse el, nu arată bine."

Dar, după terminarea pansatului, rănitul mişcă degetele, deschise gura, apoi ochii, aruncă priviri tulburi, speriate, apoi păru să caute în memorie, să-şi amintească, să înţeleagă şi murmură:

„Doamne, s-a sfârşit!"

Medicul îi ţinea mâna:

„Ba nu, ba nu, doar câteva zile de repaus şi va fi bine."

Hautot continuă: „S-a terminat. Am burta zdrobită! Ştiu bine acest lucru."

Apoi, spuse brusc:

„Vreau să-i vorbesc fiului meu, dacă mai am timp."

Fără să vrea, Hautot fiul plângea şi repeta ca un băieţel:

„Tată, tată, bietul meu tată!"

Dar tatăl spuse cu un ton mai hotărât:

„Haide, nu plânge, nu-i momentul. Trebuie să-ţi vorbesc. Aşează-te aici, foarte aproape, voi termina repede şi voi fi mai liniştit. Vă rog pe ceilalţi să ne lăsaţi singuri un minut."

Ieşiră toţi, lăsându-l pe fiu în faţa tatălui. Imediat ce au rămas singuri, tatăl spuse:

„Ascultă fiule, ai douăzeci şi patru de ani, ţi se poate deci vorbi. Şi apoi nu există atâta mister în ceea ce facem. Ştii bine că mama ta a murit acum şapte ani, nu-i aşa, şi că eu nu am mai mult de patruzeci şi cinci de ani, dat fiind că m-am căsătorit la nouăsprezece ani. Nu-i aşa?"

Fiul bâigui:

„Da, aşa este."

— Deci mama ta a murit acum şapte ani şi eu am rămas văduv. Ei bine! Un bărbat ca mine nu poate să rămână văduv la treizeci şi şapte de ani, nu-i aşa?"

Fiul răspunse:

„Da, aşa-i."

Horcăind, foarte palid şi cu faţa crispată, tatăl continuă:

„Doamne, ce mă doare! Ei bine, înţelegi. Bărbatul nu este făcut pentru a trăi singur, dar eu nu voiam să aduc altă femeie în locul mamei tale, dat fiind că i-am promis acest lucru. Atunci... înţelegi?

— Da, tată.

— Deci, mi-am făcut o prietenă intimă la Rouen, pe strada Eperlan, 18, la etajul III, a doua uşă- îţi spun asta, nu uita, dar o prietenă care a fost foarte amabilă cu mine, iubitoare, devotată, o adevărată femeie, ce mai. Înţelegi, băiete?

— Da, tată.

— Îţi spun că este o fată cumsecade, foarte cumsecade şi pe care, fără amintirea mamei tale, fără casa în care am trăit toţi trei, aş fi adus-o aici şi apoi m-aş fi căsătorit cu ea, în mod sigur... ascultă... ascultă... flăcăul meu... i-aş fi putut face un testament... nu i-am făcut nimic! N-am vrut... căci nu trebuie să scrii anumite lucruri... acest gen de lucruri... dăunează prea mult celor legitimi... şi apoi acest lucru încurcă tot... ruinează pe toată lumea! Vezi, nu trebuie hârtie timbrată, nu foloseşte niciodată. Dacă sunt bogat, este pentru că eu nu m-am folosit niciodată de aşa ceva. Înţelegi, fiul meu!

— Da, tată.

— Ascultă... ascultă bine... Deci nu am făcut testament... nu am vrut... şi-apoi, te cunosc, eşti bun la inimă, nu eşti zgârcit, nu eşti calculat în cheltuieli. Mi-am spus că, spre sfârşitul vieţii mele, îţi voi povesti toate acestea şi că te voi ruga să nu o uiţi: Caroline Donet, strada Eperlan, numărul 18, la etajul III, a doua uşă, nu uita. Şi mai ascultă. Du-te acolo imediat după ce voi muri şi fă în aşa fel încât ea să nu se plângă de amintirea mea.- Ai de ce.- Poţi aceasta, - îţi las destul... Ascultă... Nu o găseşti în timpul săptămânii. Lucrează la doamna Moreau, strada Beauvoisine. Du-te joi. Este ziua în care mă aşteaptă. Este ziua mea, de acum şase ani. Biata copilă, va plânge!... Îţi spun toate acestea, pentru că te cunosc bine, fiule. Nu povesti aceste lucruri nici lumii, nici notarului, nici preotului. Aceste lucruri se întâmplă, toată lumea o ştie, dar nu se spun decât dacă este nevoie. Atunci, niciun străin nu cunoaşte secretul, nimeni în afară de familie, pentru că familia înseamnă toţi pentru unul. Înţelegi?

— Da, tată.

— Promiţi?

— Da, tată.

— Juri?

— Da, tată.

— Te rog, te implor, fiule, nu uita. Ţin la acest lucru.

— Nu, tată.

— Vei merge chiar tu. Vreau să te ocupi de tot.

— Da, tată.

— Şi-apoi vei vedea... vei vedea ce-ţi va spune ea. Eu nu-ţi pot spune mai multe. Juri?

— Da, tată.

— Bine, fiule. Îmbrăţişează-mă. Adio. Voi muri, sunt sigur. Spune-le să intre."

Gemând, Hautot fiul îşi îmbrăţişă tatăl, apoi, tot docil, deschise uşa şi apăru preotul, în stihar alb, aducând mirul.

Dar muribundul închisese ochii şi refuză să-i mai deschidă, refuză să răspundă, refuză să arate, chiar şi printr-un singur semn, că auzea.

Acest bărbat vorbise destul, nu mai putea. De altfel, acum îşi simţea sufletul împăcat, voia să moară în pace. Ce nevoie mai avea să se confeseze reprezentantului lui Dumnezeu când el tocmai se confesase fiului lui care făcea parte din familie?

A fost împărtăşit, purificat, iertat în mijlocul prietenilor şi servitorilor îngenuncheaţi, fără ca o singură mişcare a chipului să arate că mai trăia încă.

Muri spre miezul nopţii, după patru ore de convulsii care dovedeau suferinţe atroce.

II

L-au îngropat marţi, vânătoarea fiind deschisă duminică. Întors acasă, după ce-şi condusese tatăl la cimitir, César Hautot îşi petrecu restul zilei plângând. Noaptea

următoare abia dormi şi se simţi atât de trist când se trezi încât se întrebă cum va mai putea să trăiască.

Totuşi, până seara se gândi că, pentru a îndeplini ultima dorinţă a tatălui său, trebuia să meargă a doua zi la Rouen, să o vadaă pe această fată, Caroline Donet, care locuia pe strada Eperlan, numărul 18, la etajul III, a doua uşă. Repetase foarte încet, aşa cum murmuri o rugăciune, acest nume şi această adresă, de un număr incalculabil de ori pentru a nu le uita şi ajunsese să le mormăie la nesfârşit, fără să se poată opri sau gândi la altceva, atât de mult limba şi mintea îi erau stăpânite de această frază.

Deci a doua zi, în jurul orei opt, porunci să fie înhămat Graindorge la cabrioletă şi plecă în galopul masivului cal normand pe drumul care duce de la Ainville la Rouen. Îşi pusese redingotă neagră, pălăria de mătase pe cap, pantalonii cu curele pentru ghetre şi, dată fiind împrejurarea, voise să-şi pună pe deasupra frumosului lui costum bluzonul albastru care se umflă la vânt, apără de praf şi de pete şi care se scoate repede la sosire, imediat ce cobori din cabrioletă.

Ajunse deci la Rouen când orologiul bătea ora zece, se opri ca de obicei la hotelul Bons-Enfants din strada Trois-Mares, suportă îmbrăţişările patronului, patroanei şi ale celor cinci fii, căci aceştia aflaseră vestea cea tristă; a trebuit apoi să dea detalii despre accident, ceea ce-i făcu să plângă; a trebuit să respingă serviciile acestor oameni amabili pentru că ştiau că e bogat şi chiar să refuze dejunul lor, ceea ce-i deranjă. După ce şi-a scuturat de praf pălăria, periat redingota şi şters ghetrele, a început să caute strada Eperlan, fără să îndrăznească să ia informaţii de la vreo persoană, de teamă să nu fie recunoscut şi să nu trezească bănuieli. Până la urmă, negăsind-o, văzu un preot şi având încredere în discreţia profesională a oamenilor bisericii, îi ceru informaţii. Nu avea decât o sută de paşi de făcut până acolo, căci era chiar a doua stradă la dreapta.

Atunci ezită. Până în acel moment se supusese ca o brută dorinţei mortului. Acum se simţea răscolit, confuz, umilit de ideea de a se afla el, fiul lui, în faţa acestei femei care fusese amanta tatălui său. Toată morala care zace în noi, tasată în străfundul sentimentelor noastre de secole de învăţătură ereditară, tot ce învăţase la catehism despre creaturile cu o viaţă urâtă, dispreţul instinctiv pe care orice om îl simte în el contra acestora, chiar dacă se căsătoreşte cu una din ele, toată cinstea lui limitată de ţăran, toate acestea se agitau în el, îl reţineau, îl făceau să-i fie ruşine şi să roşească.

Dar se gândi: „I-am promis tatălui meu. Nu trebuie să nu-mi respect promisiunea.” Atunci, împinse uşa întredeschisă a casei marcată cu numărul 18, descoperi o scară întunecată, urcă trei etaje, văzu o uşă, apoi o a doua, găsi un şnur de sonerie şi trase de el.

Clinchetul care răsună în camera vecină îi dădu frisoane în tot corpul. Uşa se deschise şi se trezi în faţa unei doamne tinere, foarte elegant îmbrăcată, brunetă, cu ten colorat, care-l privea cu ochi miraţi. El nu ştia ce să-i spună şi ea, care nu bănuia nimic şi care-l aştepta pe celălalt, nu-l invita să intre. Se priviră astfel timp de jumătate de minut. În cele din urmă ea întrebă:

„Ce doriţi, domnule?”

El murmură:

„Sunt Hautot fiul.”

Ea tresări, deveni palidă şi bâigui de parcă-l cunoştea de mult timp:

„Domnul César?”

— Da.

— Şi ce vreţi...?...

— Trebuie să vă vorbesc din partea tatălui meu.”

Ea spuse: „Oh! Doamne!” şi se dădu înapoi, pentru ca el să poată intra. El închise uşa şi o urmă.

Atunci văzu un băiețel de vreo patru sau cinci ani, jucându-se cu o pisică, așezat pe jos în fața unui cuptor, din care ieșeau aburi de mâncare ținută la cald.

„Luați loc”, spuse ea.

El se așeză. Ea întrebă:

„Ei, bine?”

El nu mai îndrăznea să vorbească, cu ochii fixați pe masa pusă în mijlocul camerei și pe care se aflau trei tacâmuri, dintre care unul de copil. Privea scaunul cu spătarul întors spre foc, farfuria, șervețelul, paharele, sticla cu vin roșu începută și cea cu vin alb intactă. Era locul tatălui lui, cu spatele la foc! Era așteptat. Era pâinea tatălui său cea pe care o vedea, pe care o recunoștea lângă furculiță, căci îi fusese îndepărtată coaja din cauza dinților cariați ai lui Hautot. Apoi, ridicând privirile, îi văzu pe perete portretul, o fotografie mare făcută la Paris în anul Expoziției, aceeași care era agățată deasupra patului, în dormitorul de la Ainville.

Tânăra femeie continuă:

„Ei bine, domnule César?”

El o privi. Devenise lividă din cauza spaimei și mâinile îi tremurau de frică.

Atunci el îndrăzni.

„Ei bine, domnișoară, tata a murit duminică, la deschiderea vânătorii.”

Ea fu atât de șocată, încât încremeni. După câteva clipe de tăcere, murmură cu o voce aproape imperceptibilă:

„Oh! imposibil!”

Apoi, îi apărură brusc lacrimi în ochi și ridicând mâinile își acoperi fața și începu să hohotească.

Atunci, copilul întoarse capul și, văzând-o pe mama lui plângând, începu să țipe. Apoi, înțelegând că durerea îi venea de la acel necunoscut, se repezi la César, îl apucă de pantaloni cu o mână și cu cealaltă îl lovi cu toată puterea

peste picior. Şi César rămase înnebunit, înduioşat, între această femeie care îi plângea tatăl şi acest copil care-şi apăra mama. Se simţea şi el emoţionat, cu ochii umflaţi de durere; şi, pentru a-şi reveni, începu să vorbească:

„Oh! nenorocirea se întâmplase duminică dimineaţa, în jurul orei opt...” Şi el povestea ca şi cum ea l-ar fi ascultat, fără să uite niciun detaliu, spunând lucrurile mărunte cu o minuţiozitate de ţăran. Şi copilul încă îl mai lovea, dându-i acum lovituri de picior peste glezne. Când ajunse la momentul în care Hautot tatăl îi vorbise despre ea, auzindu-şi numele, ea îşi descoperi faţa şi întrebă:

„Pardon... nu vă ascultam, aş dori să ştiu... Dacă nu vă deranjează să repetaţi .”

El reîncepu, cu aceleaşi cuvinte: „Nenorocirea s-a întâmplat duminică dimineaţă în jurul orei opt...”

Povesti îndelung totul, cu pauze, cu punctări, cu reflecţii venite de la el din când în când. Ea îl asculta avid, simţind cu sensibilitatea ei nervoasă de femeie toate întâmplările pe care el le povestea şi tresărind de oroare, spunea uneori:”Oh, Doamne!” Crezând că s-a calmat, copilul încetase să-l mai lovească pe César, pentru a lua mâna mamei, şi asculta şi el ca şi cum ar fi înţeles.

După ce-a terminat de povestit, Hautot fiul continuă:

„Acum ne vom înţelege amândoi, conform dorinţei lui. Ascultaţi, sunt bogat, mi-a lăsat avere. Nu vreau să vă plângeţi...”

Dar ea-l întrerupse cu putere:

„Oh! domnule César, domnule César, nu astăzi. Am inima frântă... Altă dată, într-o altă zi... Nu, nu astăzi... Dacă accept, ascultaţi, nu este pentru mine... nu, nu, nu, vă jur. Este pentru copil. De altfel, vom pune averea pe numele lui.”

Atunci César, speriat, ghici şi bâigui:

„Deci...este al lui... copilul?

— Desigur” spuse ea.

Şi Hautot fiul îşi privi fratele cu o emoţie confuză, puternică şi penibilă.

După o tăcere îndelungată, căci ea plângea din nou, César, complet jenat, continuă:

„Ei bine, atunci, domnişoară Donet, eu plec. Când vreţi să vorbim despre aceasta?”

Ea strigă:

„Oh! nu, nu plecaţi, nu plecaţi, nu mă lăsaţi singură cu Emile! Aş muri de supărare. Nu mai am pe nimeni, pe nimeni, doar copilul. Oh, ce nenorocire, ce nenorocire, domnule César! Uitaţi, aşezaţi-vă. Mai povestiţi-mi! Spuneţi-mi ce făcea acolo, toată săptămâna.”

Şi César se aşeză, obişnuit să fie ascultător. Ea îşi apropie un alt scaun de al lui, în faţa cuptorului în care mâncarea încă mai fierbea înăbuşit, îl luă pe Emile pe genunchi şi îl întrebă pe César mii de lucruri despre tatăl lui, despre lucrurile intime din care se vedea, se simţea, fără a mai gândi, că îl iubise pe Hautot din toată biata ei inimă de femeie.

Şi, prin înlănţuirea firească a ideilor, nu prea numeroase, el ajunse la accident şi reîncepu să-l povestească aproape cu aceleaşi detalii.

Când el spuse: „Avea o gaură în burtă de ai fi putut băga doi pumni în ea”, ea scoase un fel de ţipăt şi lacrimile îi ţâşniră iar din ochi. Atunci, molipsit, César începu şi el să plângă şi, cum lacrimile înduioşează întotdeauna fibrele inimii, se aplecă spre Emile a cărui frunte se afla chiar lângă el şi-l sărută. Reluându-şi suflul, mama murmura:

„Bietul copil, iată-l orfan.”

— Şi eu”, spuse César.

Tăcură amândoi.

Dar deodată, instinctul practic de femeie, obişnuită să se gândească la toate, se trezi în ea.

„Poate n-aţi mâncat nimic de dimineaţă, domnule César.

— Nu, domnişoară.

— Oh! trebuie să vă fie foame.Veţi mânca puţin.

— Mulţumesc, spuse el, nu mi-e foame, sunt prea tulburat.

Ea răspunse:

„În pofida durerii, trebuie să trăiţi, deci nu mă veţi refuza! Şi-apoi veţi rămâne puţin mai mult. După ce veţi pleca, nu ştiu ce se va-ntâmpla cu mine!"

După câteva refuzuri, el cedă şi, aşezându-se cu spatele la foc, în faţa ei, mâncă o farfurie de rasol de burtă care sfârâia în cuptor şi bău un pahar cu vin roşu. Nu-i permise însă să înceapă sticla cu vin alb.

Îi şterse de mai multe ori gura copilului care-şi murdărise bărbia cu sos.

În timp ce se ridica pentru a pleca, el întrebă:

„Când vreţi să revin pentru a discuta afaceri, domnişoară Donet?

— Dacă nu vă deranjează, joia viitoare, domnule César. Aşa nu aş pierde timp. Am în continuare liberă ziua de joi.

— Îmi convine joia viitoare.

— Veţi veni la masă, nu-i aşa?

Oh! în ceea ce priveşte acest lucru, nu pot să promit.

— Oricum se discută mai bine mâncând. Avem şi mai mult timp.

— Ei bine, fie. Atunci, la ora douăsprezece.

Şi plecă după ce-l mai sărută încă o dată pe micuţul Emile şi după ce-i strânse mâna domnişoarei Donet.

III

Săptămâna i se păru lungă lui César Hautot. Nu fusese niciodată singur şi izolarea i se părea insuportabilă. Până atunci trăise ca o umbră alături de tatăl său, îl urma la câmp,

supraveghea executarea ordinelor lui şi când îl părăsea pentru câtva timp, îl regăsea la cină. Îşi petreceau serile fumându-şi pipa unul în faţa celuilalt, vorbind despre cai, vaci sau oi; şi strângerea de mână pe care şi-o dădeau dimineaţa părea schimbul unei afecţiuni familiale şi profunde.

Acum César era singur. Rătăcea printre lucrările de toamnă, aşteptându-se mereu să vadă apărând la capătul vreunei câmpii silueta care gesticula a tatălui său. Pentru a-şi omorî timpul, mergea la vecini, povestea accidentul celor care nu-l auziseră, îl repeta uneori şi celorlalţi. Apoi, la capătul ocupaţiilor şi gândurilor, se aşeza pe marginea unui drum, întrebându-se dacă această viaţă va dura mult timp.

Se gândea adesea la domnişoara Donet. Îi plăcuse. Găsea că era cumsecade, o fată blândă şi curajoasă, aşa cum îi spusese tatăl său. Se hotărâse să facă totul cu dărnicie şi să-i dea o rentă de două mii de franci, asigurând astfel un capital copilului. Simţea chiar o anumită plăcere când se gândea că-l va revedea joia viitoare şi că va aranja totul cu ea. Şi-apoi ideea acestui frate, a acestui omuleţ de cinci ani, care era fiul tatălui său, îl tracasa, îl plictisea puţin, dar îl şi încălzea în acelaşi timp. Avea un fel de familie în acest ţânc nelegitim, care nu se va numi niciodată Hautot, o familie pe care o putea accepta sau refuza după bunul lui plac, dar care-i amintea de tatăl lui.

De aceea, când se văzu pe drumul spre Rouen, joi dimineaţă, dus de galopul sonor al lui Graindorge, îşi simţi inima mai uşoară, mai liniştită, cum nu o mai avusese de la nenorocirea lui.

Intrând în apartamentul domnişoarei Donet, văzu masa pusă la fel ca în joia precedentă, cu singura diferenţă că nu mai fusese curăţată coaja de la pâine.

Strânse mâna tinerei femei, îl sărută pe Emile pe obraji şi se aşeză, aproape ca la el acasă, cu inima grea totuşi. Domnişoara

Donet părea puţin mai slabă, puţin mai palidă. Sigur plânsese mult. Acum avea un aer puţin jenat în prezenţa lui de parcă ar fi înţeles ceea ce nu simţise cu o săptămână înainte, din cauza primului şoc al nenorocirii ei, şi îl trata cu menajamente excesive, cu o umilinţă dureroasă şi cu gesturi emoţionante, ca pentru a-i plăti prin grijă şi devotament bunătatea pe care o avea faţă de ea. Mâncară mult timp, vorbind despre afacerea care-l aducea la ea. Ea nu voia atâţia bani. Erau prea mulţi, mult prea mulţi. Câştiga destul pentru a trăi, dar dorea numai ca Emile să aibă nişte bani când va fi mare. César insistă şi chiar adăugă un cadou de o mie de franci pentru ea, pentru doliul ei.

Cum el băuse cafeaua, ea îl întrebă:

„Fumaţi?

— Da... Am pipa."

Îşi pipăi buzunarul. Fir-ar să fie, o uitase! Tocmai era pe cale să se întristeze când ea-i oferi o pipă de-a tatălui său, pusă într-un dulap. El acceptă, o luă, o recunoscu, o mirosi, îi recunoscu calitatea cu o voce emoţionată, o umplu cu tutun şi o aprinse. Apoi îl aşeză pe Emile călare pe piciorul lui şi îl făcu să se joace de-a cavalerul, în timp ce ea strângea de pe masă şi punea, în partea de jos a bufetului, vesela murdară pentru a o spăla după plecarea lui.

În jurul orei trei, el se ridică în picioare cu regret, foarte necăjit la ideea că va pleca.

„Ei bine, domnişoară Donet, vă urez o seară bună şi sunt încântat că v-am cunoscut."

Ea rămase în faţa lui, roşie, foarte emoţionată şi, privindu-l, se gândea la celălalt.

„Nu ne vom mai revedea? spuse ea.

El răspunse cu simplitate:

„Ba da, domnişoară, dacă vă face plăcere.

— În mod sigur, domnule César. Atunci, vă convine joia viitoare?

— Da, domnişoară Donet.

— Veniţi la masă, nu-i aşa?

— Dacă doriţi, nu refuz.

— Rămâne stabilit, domnule César, joia viitoare, la prânz, ca astăzi.

— Joi la prânz, domnişoară Donet!”

Povestea unei servitoare

Pentru că timpul era foarte frumos, oamenii de la fermă mâncaseră mai devreme decât de obicei şi plecaseră la câmp.

Rose, servitoarea, rămase singură în mijlocul vastei bucătării unde focul se stingea în şemineu sub o oală plină cu apă caldă. Din când în când, lua din această apă şi spăla încet vesela, întrerupându-se doar pentru a privi două pătrate luminoase pe care soarele le proiecta pe masa lungă şi în care apăreau defectele geamurilor.

Trei găini foarte îndrăzneţe căutau firmituri pe sub scaune. Prin uşa întredeschisă pătrundeau mirosuri dulcege de coteţ şi de grajd; şi, în liniştea arzătoare a amiezii, se auzea cântatul cocoşilor.

După ce şi-a termnat treaba, după ce a şters masa, a curăţat şemineul şi a aranjat farfuriile pe dulapul din fund care se afla lângă ceasul din lemn cu ticăit puternic, ea se opri, puţin ameţită, moleşită fără să ştie de ce. Privi pereţii de lut înnegriţi, grinzile afumate ale tavanului de care atârnau pânze de păianjen, scrumbie sărată şi afumată şi funii de ceapă; apoi se aşeză, deranjată de mirosurile vechi pe care căldura din acea zi le făcea să iasă din pământul bătătorit al solului pe care se uscaseră atâtea lucruri împrăştiate de-a lungul timpului. La toate acestea se amesteca şi mirosul acru de lapte pus la prins în camera răcoroasă de alături. Ar fi vrut totuşi să înceapă să coase aşa cum obişnuia, dar se simţea fără vlagă şi ieşi din casă pentru a respira.

Atunci, mângâiată de lumina fierbinte, simţi o plăcere care-i mergea la inimă, o stare plăcută în membre.

În faţa uşii, bălegarul degaja încontinuu aburi strălucitori. Găinile se lăfăiau deasupra, culcate pe o parte, şi scormoneau puţin doar cu un picior pentru a găsi viermi. În mijlocul lor se afla un superb cocoş. În fiecare clipă, el alegea o găină şi se învârtea în jurul ei cu un cotcodăcit de chemare. Găina se ridica nonşalantă şi îl primea cu un aer liniştit, îndoindu-şi picioarele şi suportându-l pe aripile ei; apoi, îşi scutura penele din care ieşea praf şi se întindea din nou pe bălegar, în timp ce el cânta, numărându-şi victoriile; şi, din toate curţile, toţi cocoşii îi răspundeau ca şi cum, de la o fermă la alta, şi-ar fi trimis provocări amoroase.

Servitoarea îi privea fără să gândească; apoi, ridică privirile şi fu orbită de strălucirea merilor înfloriţi, albi ca nişte capete pudrate.

Brusc, înnebunit de bucurie, un mânz trecu în galop prin faţa ei. Înconjură de două ori şanţurile plantate cu copaci, apoi se opri brusc şi întoarse capul, parcă mirat că este singur.

Şi ea simţea nevoia să alerge, o nevoie de a se mişca şi, în acelaşi timp, o dorinţă de a se lungi, de a-şi întinde membrele, de a se odihni în aerul nemişcat şi cald. Nehotărâtă, făcu câţiva paşi, închizând ochii, cuprinsă de o plăcere bestială; apoi, foarte încet, merse să adune ouăle din coteţ. Erau treisprezece. Le luă şi le duse în casă. După ce le puse în dulap, mirosurile din bucătărie îi făcură iarăşi rău şi ieşi afară pentru a sta puţin pe iarbă.

Curtea fermei, înconjurată de copaci, părea adormită. Iarba înaltă, în care păpădii galbene străluceau ca nişte lumini, era de un verde aprins, de un verde crud de primăvară. Umbra merilor forma cercuri la poalele lor; şi din acoperişurile de paie ale clădirilor, pe vârful cărora creşteau

irişi cu frunze ca nişte săbii, ieşeau aburi ca şi cum umezeala grajdurilor şi hambarelor ar fi ieşit prin paie.

Servitoarea ajunse în hangarul în care erau adăpostite căruţele şi autovehiculele. Se afla acolo, în scobitura şanţului, o groapă mare şi verde plină cu violete al căror parfum se răspândea şi, pe deasupra malului se zărea câmpul, o câmpie vastă unde creşteau recoltele, cu buchete de copaci pe alocuri, şi, din loc în loc, în depărtare, grupuri de muncitori, mici ca nişte păpuşi, cai albi ca nişte jucării, trăgând un cărucior împins de un om înalt cât un deget.

Merse să ia o legătură de paie dintr-un hambar şi o puse în groapă, pentru a se aşeza deasupra; apoi, nesimţindu-se la largul ei, o dezlegă şi o împrăştie pentru a se lungi pe spate, cu braţele sub cap şi cu picioarele întinse.

Închise încetişor ochii, aţipind într-o moleşeală foarte plăcută. Era chiar să adoarmă de-a binelea când simţi două mâini apucând-o de piept şi se ridică brusc. Era Jacques, servitorul, originar din Picardia, înalt şi bine făcut, care-i făcea curte de ceva timp. În ziua aceea lucra la stână şi văzând-o întinsă la umbră, venise în vârful picioarelor, ţinându-şi respiraţia, cu ochii strălucitori şi cu fire de paie în păr.

Încercă să o sărute, dar ea îl pălmui, fiind şi ea puternică; şi, viclean, el îi ceru iertare. Se aşezară unul lângă celălalt şi vorbiră prieteneşte. Vorbiră despre vremea care era favorabilă recoltărilor, despre anul care se anunţa a fi bun, despre stăpânul lor, un om de treabă, apoi despre vecini, despre toată ţara, despre ei, despre satul lor, despre tinereţea lor, despre amintirile lor, despre părinţii pe care-i părăsiseră pentru mult timp, poate chiar pentru totdeauna. Ea se înduioşă gândindu-se la toate acestea, şi el, cu o idee fixă, se apropia, se freca de ea, tremura, cuprins de dorinţă. Ea spunea.

— Nu am mai văzut-o de mult timp pe mama; este greu să fii despărţit atâta vreme.

Şi, cu privirea pierdută, se uita departe, prin spaţiu, până la satul părăsit acolo, acolo spre nord.

Brusc, el o apucă de gât şi o sărută din nou; dar ea-l lovi cu pumnul atât de violent încât începu să-i curgă sânge din nas; se ridică şi merse să-şi sprijine capul de trunchiul unui copac. Atunci, înduioşată, ea se apropie şi întrebă:

— Te doare?

Dar el începu să râdă. Nu, nu era grav, doar că-l lovise chiar în mijloc. El murmură: „Eşti fantastică, bineînţeles!" şi o privi cu admiraţie, cuprins de un respect, de un alt fel de afecţiune, de un început de iubire adevărată pentru această tânără hotărâtă atât de puternică.

După ce se opri sângerarea, el îi propuse să facă o plimbare, temându-se de pumnul puternic al vecinei dacă rămâneau aşa acolo. Din proprie iniţiativă ea îl luă de braţ, aşa cum fac logodnicii seara, pe bulevard, şi-i spuse.

— Nu este bine Jacques să mă dispreţuieşti aşa.

El protestă. Nu, nu o dispreţuia, o iubea, asta era tot.

— Atunci vrei să mă iei de nevastă? spuse ea.

El ezită, apoi începu să o privească pieziş în timp ce ea îşi aţintise privirile în depărtare. Avea obrajii roşii şi dolofani, sânii mari sub pânza bluzei ţărăneşti, buze proaspete şi groase şi gâtul, aproape dezgolit, plin de picături de transpiraţie. Se simţi din nou cuprins de dorinţă şi, cu gura pe urechea ei, îi şopti:

— Da, vreau.

Atunci ea îşi puse braţele în jurul gâtului lui şi îl sărută până când nu mai putură să respire. Din acel moment începu eterna poveste de dragoste. Se zbenguiau prin locuri retrase; îşi dădeau întâlnire sub clar de lună, ascunşi după o

şiră de fân şi, pe sub masă, îşi făceau vânătăi pe picioare cu încălţămintea lor rigidă.

Apoi, încetul cu încetul, Jacques păru să se fi săturat de ea; o evita, nu-i mai vorbea deloc, nu mai încerca să o întâlnească singură. Atunci ea fu cuprinsă de îndoieli şi de o tristeţe profundă. După câtva timp îşi dădu seama că este însărcinată.

La început a fost consternată, apoi tot mai furioasă pentru că nu reuşea să-l găsească, atât de mult avea grijă să o evite.

În sfârşit, într-o noapte, când toată lumea dormea la fermă, ieşi fără zgomot, în jupon, desculţă, traversă curtea şi deshise uşa grajdului unde Jacques era culcat într-o cutie cu paie, deasupra cailor. Auzind-o venind, se prefăcu că sforăie. Dar ea se strecură lângă el şi, în genunchi, începu să-l zgâlţâie până ce se trezi.

După ce s-a aşezat, întrebând: „Ce vrei?", cu dinţii strânşi şi tremurând de furie, ea spuse.: „Vreau să te căsătoreşti cu mine pentru că mi-ai promis acest lucru." El începu să râdă şi răspunse: „Ei bine, dacă ar fi să ne căsătorim cu toate fetele cu care ne-am culcat, n-am face decât asta."

Dar ea îl apucă de gât, îl trânti fără ca el să poată scăpa din strânsoarea ei crâncenă şi, sugrumându-l, îi strigă: „Sunt gravidă, auzi, sunt gravidă."

El horcăia, se sufoca; şi rămaseră amândoi nemişcaţi, muţi în liniştea nopţii tulburată doar de zgomotul maxilarului unui cal care trăgea paie din iesle, pe care le rumega lent.

— Ei bine, te voi lua de nevastă, n-am ce face.

Dar ea nu mai credea în promsiunile lui.

— Imediat, spuse, ea, vei face public anunţul de nuntă.

El răspunse:

— Imediat.

— Jură pe bunul Dumnezeu.

El ezită câteva secunde, apoi spuse:

— Jur pe bunul Dumnezeu.

Atunci îşi luă degetele de pe gâtul lui, nu mai spuse nimic şi plecă.

Trecură câteva zile în care nu putu să-i vorbească şi, pentru că grajdul era încuiat în fiecare noapte, nu îndrăznea să facă zgomot de teama unui scandal.

Apoi, într-o zi, văzu venind la masă un alt servitor: Întrebă:

— Jacques a plecat?

— Da, spuse celalat, sunt în locul lui.

Începu să tremure atât de tare încât nu mai putu să ridice oala. După ce toată lumea a aplecat la muncă, a urcat în camera ei şi a plâns, cu faţa în pernă ca să nu fie auzită.

În timpul zilei, încercă să se informeze fără să trezească bănuieli; era însă atât de obsedată de gândul la necazul ei, încât i se părea că-i vede pe toţi cei întrebaţi râzând răutăcios. Nu a putut să afle decât că el a părăsit ţinutul.

II

Începu pentru ea o viaţă de tortură continuă. Muncea ca o maşină, fără să o intereseze ce făcea, doar cu o idee fixă în minte: Dacă s-ar afla!

Această obsesie constantă o făcea atât de incapabilă să gândească încât nici nu căuta măcar mijloacele de a evita acest scandal ireparabil şi sigur ca moartea pe care-l simţea venind, apropiindu-se în fiecare zi.

Se scula dimineaţa cu mult timp înaintea celorlalţi şi, cu o perseverenţă încrâncenată, încerca să-şi privească talia într-un ciob de oglindă pe care-l folosea când se pieptăna, îngrozită să afle dacă nu aceea este ziua când se va vedea că este însărcinată.

Şi, în timpul zilei, se oprea din lucru, în orice clipă pentru a privi de sus în jos dacă mărimea pântecului nu-i ridica prea mult şorţul.

Lunile treceau. Aproape că nu mai vorbea şi, când era întrebată ceva, nu înţelegea, speriată, cu privirea buimacă, cu mâinile tremurânde, lucru care-l făcea pe patron să spună: „Biata mea copilă, ce zăpăcită eşti în ultimul timp!"

La biserică, se ascundea după un stâlp şi nu îndrăznea să meargă să se confeseze, temându-se mult de întâlnirea cu preotul căruia îi atribuia o putere supraomenească, putere care-i permitea să citească în conştiinţele oamenilor.

La masă, privirile colegilor ei o făceau să leşine de teamă şi îşi imagina mereu că va fi descoperită de văcar, un băiat precoce şi viclean care o privea tot timpul.

Într-o dimineaţă poştaşul îi aduse o scrisoare. Nu mai primise niciuna până acum şi fu atât de tulburată încât fu obligată să se aşeze. Era oare de la el? Pentru că nu ştia să citească, rămase speriată, tremurând în faţa acestei hârtii acoperită cu cerneală. O puse în buzunar, neîndrăznind să spună nimănui secretul ei. Întrerupea des lucrul pentru a privi îndelung aceste linii distanţate în mod egal şi care se terminau cu o semnătură, îşi imagina în zadar că-i va descoperi sensul. În cele din urmă, pentru că înnebunea de nerăbdare şi de nelinişte, merse la învăţător care îi spuse să se aşeze şi care citi:

„Draga mea fiică, prin prezenta îţi spun că sunt foarte bolnavă; vecinul nostru, domnul Dentu, a scris pentru a-ţi cere să vii dacă poţi.

Din partea mamei tale iubitoare,
Cesaire Dentu, adjunct."

Nu spuse nimic şi plecă. Imediat ce fu singură însă, se prăbuşi pe marginea drumului, nemaiputând să meargă şi rămase acolo până la căderea nopţii.

Întorcându-se, îi povesti fermierului necazul ei. Acesta o lăsă să plece pentru cât timp avea nevoie, promiţându-i că munca ei va fi făcută de o fată angajată cu ziua şi că o va reangaja la întoarcere.

Mama ei era în agonie; muri chiar în ziua în care ajunse acasă. A doua zi, Rose năştea un copil de şapte luni, un mic schelet foarte urât, slab de te înfiorai şi care părea că suferă tot timpul atât de mult îşi crispa dureros bietele lui mânuţe slabe ca nişte picioare de crab.

Trăi totuşi.

Povesti că era măritată, dar că nu putea avea grijă de copil şi îl lăsă la nişte vecini care-i promiseră că vor avea grijă de el.

Se întoarse.

Atunci, în inima ei îndelung rănită, apăru ca o auroră o dragoste necunoscută pentru această micuţă fiinţă plăpândă pe care o lăsase acolo. Şi această dragoste era chiar o nouă suferinţă, o suferinţă simţită oră de oră, minut de minut, pentru că era despărţită de ea.

Ceea ce o chinuia era mai ales o nevoie nebună de a-l săruta, de a-l strânge în braţe, de a simţi lângă ea căldura corpului lui. Nu mai dormea noaptea; se gândea la el toată ziua. Seara, după terminarea lucrului, se aşeza în faţa focului pe care-l privea fix asemenea oamenilor care gândesc departe.

Lumea începuse chiar să o bârfească, să facă glume pe seama amorezului pe care sigur îl avea, întrebând-o dacă era frumos, dacă era înalt, dacă era bogat, când se vor căsători, când îşi vor boteza copilul. Fugea adesea pentru a plânge singură, căci aceste întrebări îi intrau în piele ca nişte bolduri.

Pentru a nu mai da atenţie acestor tracasări, începu să lucreze cu furie şi, gândindu-se la copilul ei, căută mijloacele de a strânge cât mai mulţi bani pentru el.

Se hotărî să muncească atât de mult încât stăpânul să se simtă să-i dea mai mulţi bani.

Atunci, încetul cu încetul, acapară totul în jurul ei, făcu să fie dată afară o servitoare care nu mai era utilă dat fiind că ea muncea cât pentru două, făcu economii la pâine, la ulei şi la lumânări, la grâul dat cu prea multă largheţe găinilor, la furajul dat animalelor şi care era cam risipit. Se dovedi a fi zgârcită cu banii stăpânului ca şi cum ar fi fost ai ei şi, pentru că făcuse negocieri avantajoase, vânduse scump ceea ce ieşea din casă, dejucase vicleniile ţăranilor care-şi ofereau produsele, începu să se ocupe doar ea de cumpărări şi de vânzări, de dirijarea muncii servitorilor, de contul proviziilor. În scurt timp deveni indispensabilă.

Atât de bine supraveghea totul în jurul ei încât, sub conducerea ei, ferma prosperă prodigios. Se vorbea la două leghe despre „servitoarea stăpânului Vallin" şi fermierul repeta peste tot: „Această fată e mai valoroasă decât aurul."

Cu toate acestea, timpul trecea şi câştigurile ei erau aceleaşi. Munca ei intensă era acceptată ca un lucru pe care-l datora orice servitoare devotată, ca un semn de bunăvoinţă. Începu să se gândească, puţin amărâtă că, dacă fermierul încasa datorită ei cincizeci sau o sută de scuzi în plus în fiecare lună, ea continua să câştige 240 de franci pe an, nici mai mult nici mai puţin.

Se hotărî să ceară o mărire. De trei ori merse să-l caute pe stăpân şi, o dată ajunsă în faţa lui, vorbea despre altceva. Simţea un fel de ruşine să-i ceară bani, ca şi cum ar fi fost un lucru ruşinos.Până la urmă, într-o zi când fermierul mânca singur în bucătărie, îi spuse cu un aer stânjenit că voia neapărat să-i vorbească. Fermierul ridică privirea, cu

mâinile pe masă, ţinând cu una cuţitul, cu vârful în aer, şi cu cealaltă o bucăţică de pâine, şi o privi fix. Ea se tulbură sub această privire şi ceru opt zile pentru a merge în satul ei pentru că era puţin bolnavă.

I le acordă imediat; apoi, puţin stânjenit şi el, îi spuse: „Şi eu aş vrea să-ţi vorbesc atunci când te vei întoarce."

III

Copilul urma să împlinească opt luni. Nu-l mai recunoscu. Era roz, bucălat, durduliu peste tot asemeni unui pachet de grăsime vie. Degetele, despărţite de colăcei de carne, se mişcau uşor cu o satisfacţie vizibilă. Se năpusti deasupra lui ca asupra unei prăzi, cu o pornire de fiară sălbatică şi-l sărută atât de violent că micuţul începu să plângă de frică. Atunci începu şi ea să plângă pentru că micuţul nu o recunoştea şi întindea braţele spre doică imediat ce o vedea.

Totuşi, de-a doua zi începu să se obişnuiască treptat cu chipul ei şi chiar râdea când o vedea. Îl ducea pe câmp, alerga înnebunită ţinându-l de vârful degetelor, se aşeza la umbra copacilor. Apoi, pentru prima oară în viaţa ei, deşi el nu înţelegea nimic, îşi deschise inima în faţa cuiva. Îi povesti despre necazurile, munca, grijile, speranţele ei şi îl obosea cu violenţa şi încrâncenarea mângâierilor ei.

Simţea o bucurie nemărginită să-l frământe în mâinile ei, să-l spele, să-l îmbrace. Şi era chiar fericită să cureţe murdăriile de copil, ca şi cum aceste îngrijiri intime ar fi fost o confirmare a maternităţii ei. Îl privea, mirându-se mereu că este al ei, şi-şi repeta, nu prea tare, făcându-l să danseze în braţele ei: „Este micuţul meu, este micuţul meu."

Plânse tot drumul până la fermă şi abia ajunsese, când stăpânul o chemă în camera lui. Merse acolo foarte mirată şi foarte emoţionată, fără să ştie de ce.

— Aşează-te acolo, spuse el.

Se aşeză şi rămaseră câteva clipe unul lângă celălalt, stingheri amândoi, cu braţele inerte şi stânjenitoare şi fără să se privească în ochi, aşa cum fac ţăranii.

Fermierul, un bărbat solid de patruzeci şi cinci de ani, de două ori văduv, jovial şi încăpăţânat, simţea o jenă evidentă, pe care nu o simţea de obicei. În cele din urmă se hotărî şi începu să vorbească vag, bâlbâindu-se puţin şi privind departe peste câmp.

— Rose, spuse el, nu te-ai gândit niciodată să te măriţi?

Se făcu palidă asemenea unei moarte. Văzând că nu-i răspunde, el continuă:

— Eşti o fată cumsecade, ordonată, activă şi econoamă. O femeie ca tine ar fi o avere pentru un bărbat.

Ea stătea tot nemişcată, cu privirea speriată, fără a căuta să înţeleagă, atât de mult i se învârteau ideile ca la apropierea unui pericol. El aşteptă o secundă, apoi continuă:

— Ştii, o fermă fără stăpână nu poate să meargă, chiar şi cu o servitoare ca tine.

Tăcu, neştiind ce să mai spună. Şi Rose îl privea cu aerul speriat al unei persoane care crede că este în faţa unui asasin şi care se pregăteşte să fugă la cel mai mic gest al acestuia.

După vreo cinci minute, el întrebă:

— Ei bine, îţi convine?

Ea răspunse cu un aer idiot:

— Ce, stăpâne?

Atunci el îi spuse brusc:

— Să te căsătoreşti cu mine, desigur.

Ea se ridică brusc, apoi căzu înapoi pe scaun, unde rămase nemişcată, asemenea cuiva care a fost lovit de o mare nenorocire. Fermierul se nelinişti:

— Haide, spune-mi, ce-ţi trebuie de fapt?

Îl privea înnebunită; apoi, brusc, ochii i se umplură de lacrimi şi, sufocându-se, repetă de două ori:

— Nu pot, nu pot.

— De ce? întrebă bărbatul. Nu te mai preface; te las să te gândeşti până mâine.

Şi plecă grăbit, uşurat că a terminat acest demers care-l stânjenea mult şi fiind sigur că a doua zi servitoarea va accepta această propunere la care nu sperase deloc şi care, pentru el, era o afacere excelentă pentru că se căsătorea pentru totdeauna cu o femeie care-i va aduce cu siguranţă mai mult decât cea mai mare dotă din ţinut.

Nu puteau exista între ei scrupule de mezalianţă căci, la ţară, toţi sunt aproape egali: fermierul lucrează ca şi servitorul său, care, cel mai adesea, devine stăpân la rândul lui, într-o zi sau alta, şi servitoarele ajung stăpâne fără ca acest lucru să aducă vreo schimbare în viaţa sau obiceiurile lor.

Rose nu dormi toată noaptea. Rămase aşezată pe pat, nemaigăsind puterea să plângă, atât de consternată era. Rămase inertă, fără să-şi mai simtă corpul, şi cu mintea împrăştiată ca şi cum cineva ar fi tăiat-o în bucăţi cu unul din acele instrumente folosite de dărăcitori pentru a scămoşa lâna saltelelor. Doar din când în când reuşea să adune frânturi de gânduri şi se îngrozea la ideea de ce-ar putea să se întâmple.

Temerile ei deveniră mai mari şi, de fiecare dată când în liniştea casei adormite orologiul din bucătărie bătea orele, transpira de spaimă. Îşi pierdea capul, coşmarurile se succedau, lumânarea se stinse. Atunci începu delirul, acel delir fulgerător al oamenilor de la ţară care se cred loviţi de soartă, de o nevoie nebună de a pleca, de-a se salva, de a fugi de nefericire ca un vas de furtună.

O cucuvea cântă; Rose tresări, se ridică, îşi trecu mâinile peste faţă şi prin păr, îşi pipăi corpul ca o nebună; apoi coborî, cu un mers de somnambulă. Cand ajunse în curte, se

târî pentru a nu fi văzută de vreun vagabond bădăran, căci luna, gata să dispară, arunca o lumină strălucitoare peste câmp. În loc să deschidă bariera, sări gardul. Când ajunse pe câmp, plecă. Mergea drept înainte, cu un pas suplu şi grăbit şi, din când în când, în mod inconştient, scotea un ţipăt pătrunzător. Umbra ei exagerată, culcată alături de ea pe pământ, o însoţea şi, uneori, o pasăre de noapte venea să se aşeze pe capul ei. Auzind-o trecând, câinii din curţile fermelor lătrau; unul din ei sări gardul şi o urmări ca să o muşte. Dar ea se întoarse spre el urlând în aşa fel încât, speriat, animalul fugi, se ascunse în cuşca lui şi tăcu.

Uneori o tânără familie de iepuri zburda pe câmp; dar, când se apropia alergătoarea turbată, asemenea unei Diane în delir, animalele fricoase se împrăştiau: puii şi mama dispăreau cuibăriţi într-o brazdă, în timp ce tatăl o rupea la fugă şi, uneori, lăsa să-i treacă umbra săltăreaţă, cu urechile ciulite, sub apusul de lună care plonja acum la capătul lumii şi lumina oblic câmpul, ca o enormă lanternă pusă pe pământ la orizont.

Stelele dispăruseră în adâncurile cerului, câteva păsări piuiau, zorii apăruseră. Extenuată, tânăra gâfâia; se opri când soarele străpunse aurora purpurie.

Picioarele umflate nu mai voiau să meargă. Zări o mlaştină, o mlaştină mare a cărei apă stătătoare semăna cu sângele sub reflexiile roşii ale dimineţii şi cu paşi mărunţi, şchiopătând, cu mâna la inimă merse să-şi moaie picioarele.

Se aşeză pe un smoc de iarbă, îşi scoase pantofii plini de praf, îşi scoase ciorapii şi-şi afundă picioarele învineţite în unda nemişcată în care se spărgeau uneori bule de aer.

O răcoare delicioasă îi urcă de la călcâie până la gât. Brusc, în timp ce privea această apă profundă, o apucă o ameţeală, o dorinţă furioasă de-a intra cu totul în ea. S-ar fi terminat cu suferinţa ei interioară, s-ar fi terminat pentru

totdeauna. Nu se mai gândea la copilul ei; voia linişte, odihnă totală, somn fără sfârşit. Se sculă în picioare şi, cu braţele ridicate, înaintă doi paşi. Era deja în apă până la coapse şi se grăbea când înţepături usturătoare la glezne o făcură să sară înapoi. Ţipă cu disperare căci de la genunchi până la vârful picioarelor lipitori negre îi sugeau viaţa, se umflau, lipite pe pielea ei. Nu îndrăznea să le atingă şi urla îngrozită. Ţipetele ei disperate îl atraseră pe un ţăran care trecea cu carul lui. Acesta smulse lipitorile una câte una, apăsă rănile cu iarbă şi o duse cu căruţa lui până la ferma stăpânului ei.

Rămase cincisprezece zile, la pat, apoi, în dimineaţa în care s-a ridicat din pat, în timp ce stătea în faţa uşii, fermierul apăru pe neaşteptate în faţa ei.

— Ei bine, spuse el, este o afacere înţeleasă, nu-i aşa?

La început, ea nu răspunse; apoi, cum el rămase în picioare străpungând-o cu o privire insistentă, ea spuse cu greu:

— Nu, stăpâne, nu pot.

Brusc, el se înfurie.

— Nu poţi, fată? nu poţi? dar de ce?

Ea începu să plângă şi repetă:

— Nu pot.

O privi şi îi strigă în faţă:

— Pentru că ai un iubit?

Ea îngăimă, tremurând de ruşine:

— Poate că-i aşa.

Roşu ca un mac, bărbatul bolborosi:

— Ah! recunoşti deci netrebnico! Şi cine este această mierlă? Un sărăntoc, un coate-goale, un vagabond, un nevoiaş? Cine e, spune-mi!

Şi, pentru că ea nu răspundea nimic:

— Ah!nu vrei... Să-ţi spun eu atunci: este Jean Baudu?

Ea strigă:

— Nu, nu este el.

— Atunci este Pierre Martin?

— Ah, nu! Nu, stăpâne.

Şi-i numi înnebunit pe toţi flăcăii din sat, în timp ce ea nega, copleşită şi ştergându-şi în fiecare clipă ochii cu colţul şorţului albastru. Dar el căuta în continuare cu încăpăţânarea lui de brută, scormonind în această inimă pentru a-i afla secretul precum un câine de vânătoare care scormoneşte o vizuină, o zi întreagă, pentru a prinde animalul pe care-l simte înăuntru. Deodată bărbatul ţipă:

— Ei, bineînţeles, este Jacques, servitorul de anul trecut; se spunea că el vorbea cu tine şi că îţi promisese căsătoria.

Rose simţi că se sufocă; un val de sânge îi înroşi faţa; brusc, nici lacrimi nu mai avea; i se uscaseră pe obraji asemeni picăturilor de apă pe fierul înroşit. Ea exclamă:

— Nu, nu este el, nu este el.

— Eşti sigură? întrebă ţăranul şiret care adulmeca o bucăţică de adevăr.

Ea răspunse repede:

— Vă jur, vă jur...

Căuta pe ce să jure, neîndrăznind să invoce lucrurile sfinte. El o întrerupse:

— Te urma totuşi prin unghere şi te mânca din ochi în timpul meselor. I-ai promis credinţă, nu-i aşa?

De data aceasta, ea îl privi direct în ochi:

— Nu, niciodată, niciodată, v-o jur pe bunul Dumnezeu că dacă ar veni astăzi să mă ceară de nevastă, nu aş accepta.

Părea atât de sinceră încât fermierul ezită. Continuă, ca şi cum ar fi vorbit cu el însuşi:

— Atunci, ce-i? Am şti totuşi dacă ţi s-a întâmplat o nenorocire. Şi pentru că nu au fost consecinţe, o tânără nu

şi-ar refuza stăpânul din acest motiv. Trebuie totuşi să se fi întâmplat ceva.

Ea nu spuse nimic, sugrumată de spaimă.

O întrebă din nou:

— Chiar nu vrei?

Ea suspină:

— Nu pot, stăpâne.

Atunci el plecă.

Ea crezu că a scăpat şi petrecu destul de liniştită restul zilei, dar şi dărâmată şi extenuată ca şi cum ar fi învârtit din zori maşina de bătut grăunţele în locul bătrânului cal alb.

Se culcă cât de devreme putu şi adormi imediat.

Pe la miezul nopţii o treziră două mâini care pipăiau patul. Tresări înspăimântată, dar recunoscu imediat vocea fermierului care-i spunea:

— Nu te speria Rose, sunt eu, am venit să-ţi vorbesc.

Mai întâi se miră; apoi, cum el încerca să se strecoare sub cerşafuri, înşelese ce voia şi începu să tremure puternic, simţindu-se singură în întuneric, încă năucă de somn, şi complet goală într-un pat, lângă un om care o voia. Sigur ea nu voia, dar rezista cu nonşalanţă, luptându-se cu instinctul întotdeauna mai puternic la oamenii simpli şi neprotejată de voinţa indecisă a acestor rase inerte şi moi. Întorcea capul când spre perete, când spre cameră pentru a evita mîngâierile cu care gura fermierului căuta gura ei, corpul se răsucea sub cuvertură iritat de oboseala luptei. El deveni brutal, ameţit de dorinţă. O dezveli cu o mişcare bruscă. Atunci simţi că nu mai poate rezista. Cuprinsă de o ruşine de struţ, îşi ascunse faţa în mâini şi încetă să se mai apere.

Fermierul rămase toată noaptea lângă ea. Se întoarse şi în seara următoare, apoi în fiecare zi.

Trăiră împreună.

Într-o dimineaţă îi spuse:

— Am anunţat nunta, ne vom căsători luna viitoare.

Ea nu răspunse. Ce putea să spună? Nu se opuse deloc. Ce putea să facă?

IV

Se căsători cu el. Se simţea cufundată într-o gaură cu margini inaccesibile din care nu va putea ieşi niciodată şi tot felul de nenorociri rămâneau suspendate deasupra capului ei precum nişte stânci mari care ar cădea cu prima ocazie. Soţul ei îi lăsa impresia unui bărbat pe care l-a furat şi care-şi va da seama de acest lucru într-o zi sau alta. Se gîndea la copilul ei de la care-i venea toată nefericirea, dar şi toată fericirea de pe pământ.

Mergea să-l vadă de două ori pe an şi, de fiecare dată, se întorcea tot mai tristă.

Totuşi temerile ei se calmară, inima i se linişti, şi trăia mai încrezătoare, cu o vagă teamă care-i mai plutea în suflet.

Anii trecură. Copilul avea şase ani. Era acum aproape fericită când, brusc, fermierul se posomorî.

De doi sau trei ani părea neliniştit, având în el o îngrijorare, un rău psihic care creşteau încetul cu încetul. După ce mânca, rămânea mult timp la masă, cu capul în mâini, trist, ros de suferinţă. Vorbea mai tare, chiar brutal uneori. Părea chiar că are un gând ascuns contra soţiei lui, căci, uneori, îi răspundea cu brutalitate, cu mânie.

Într-o zi, când băieţelul vecinei veni după ouă, cum ea îl repezi puţin fiind ocupată, soţul ei apăru brusc şi îi spuse cu o voce răutăcioasă:

— Dacă ar fi al tău, nu te-ai purta aşa.

Rămase mută, nu putu răspunde, apoi intră în casă cu toate temerile reînviate.

La masă, fermierul nu-i vorbi, nu o privi şi părea că o detestă, o dispreţuieşte, că ştie ceva.

Pierzând-şi capul, ea nu mai îndrăzni să rămână singură cu el după terminarea mesei. Ieşi şi alergă până la biserică.

Se înnopta. Nava bisericii era întunecată, dar se auzeau paşi lângă strană, căci paracliserul pregătea pentru noapte lampa tabernaclului.

Această luminiţă tremurândă, înecată în tenebrele bolţii, i se păru lui Rose ca fiind o ultimă speranţă şi, privind-o fix, căzu în genunchi.

Candela se ridică în aer însoţită de zgomotul lanţului. Curând se auzi pe pavaj un salt regulat de saboţi urmat de un fâşâit de funie trasă şi micuţul clopot trimise rugăciunea de seară a îngerului prin ceaţa care se îndesea. Cum bărbatul se pregătea să iasă, ea îl opri.

— Domnul preot este acasă? spuse ea.

El răspunse:

— Cred că da, ia întotdeauna cina în timpul rugăciunii îngerului.

Tremurând, ea împinse bariera prezbiteriului.

Preotul tocmai se aşeza la masă. O invită imediat să ia loc.

— Da, da, ştiu, soţul tău mi-a vorbit deja despre problema care te aduce la mine.

Biata femeie îşi pierdu puterile. Preotul continuă:

— Ce vrei, copila mea?

Şi înghiţea cu viteză linguri de supă din care cădeau picături pe sutana lui umflată şi murdară pe pântec.

Rose nu mai îndrăznea să vorbească, nici să roage, nici să implore. Se ridică. Preotul îi spuse:

— Curaj!

Se întoarse la fermă fără să ştie ce face. Stăpânul o aştepta, servitorii fiind plecaţi în absenţa ei. Atunci, ea căzu la picioarele lui şi gemu vărsând valuri de lacrimi.

— Ce ai împotriva mea?

El începu să ţipe, blestemând:

— Am că nu am copii, pentru numele lui Dumnezeu! Când iei o femeie, nu o iei pentru a rămâne singuri până la sfârşit. Iată ce am. Când o vacă nu are viţei, nu valorează nimic. Când o femeie nu are copii, nici ea nu valorează nimic.

Ea plângea, boloborisind şi repetând:

— Nu-i din vina mea! nu-i din vina mea!

El se mai îmblânzi puţin şi adăugă:

— Nu zic că-i aşa, dar este totuşi supărător.

V

Din ziua aceea, nu mai avu decât un singur gând: să aibă un copil, încă unul. Şi-şi mărturisi dorinţa tuturor.

O vecină îi recomandă o modalitate: să-i dea de băut soţului în fiecare seară un pahar cu apă cu puţină cenuşă. Fermierul acceptă, dar degeaba.

Îşi spuseră amândoi: „Poate există secrete." Şi merseră să se informeze. Le-a fost recomnadat un cioban care locuia la o distanţă de zece leghe; şi stăpânul Vallin, după ce pregăti cabrioleta, merse într-o zi să-l consulte. Ciobanul îi dădu o pâine pe care făcuse nişte semne, o pâine frământată cu ierburi şi din care trebuia să mănânce amândoi câte o bucăţică înainte şi după mângâieri.

Au consumat toată pâinea fără să obţină niciun rezultat.

Un învăţător le dezvălui mistere, procedee de a se iubi necunoscute oamenilor de la ţară şi infaibile, spunea el. Eşuară.

Preotul le recomandă un pelerinaj la Sângele Preţios de la Fécamp. Rose merse cu mulţimea pentru a se prosterna în abaţie, şi, amestecîndu-şi rugăciunea cu dorinţele grosolane care ieşeau din aceste inimi de ţărani, îl imploră pe Cel pe care toţi îl implorau să o mai facă o dată fertilă. A fost în zadar. Atunci ea crezu că este pedepsită pentru prima ei greşeală şi o cuprinse o durere imensă.

Slăbi de atâta suferinţă; şi soţul ei îmbătrâni, era extrem de neliniştit, se consuma în speranţe inutile.

Atunci, un adevărat război izbuncni între ei. El o insultă, o bătu. O certa toată ziua şi, seara în pat, gâfâind, duşmănos, îi arunca în faţă insulte şi vorbe obscene.

Într-o noapte, nemaiştiind ce să inventeze pentru a o face să sufere şi mai mult, îi comandă să se scoale şi să meargă să aştepte zorii în ploaie, în faţa uşii. Cum ea nu se supuse, o apucă de gât şi începu să o lovească cu pumnul în faţă. En nu spuse nimic, rămase nemişcată. Exasperat, sări cu genunchii pe pântecul ei; şi, cu dinţii încleştaţi, nebun de furie, o lovi. În acel moment, ea avu o clipă de revoltă disperată, şi împingându-l la perete cu un gest furios, aşezându-se în capul oaselor, îi spuse cu o voce schimbată, şuierătoare:

— Eu am un copil, am unul. L-am avut cu Jacques; îl cunoşti pe Jacques. Trebuia să mă ia de nevastă. A plecat.

Stupefiat, bărbatul rămase acolo, la fel de tulburaț ca şi ea; bolborosi:

— Ce spui? ce spui?

Atunci ea începu să plângă în hohote, şi bâigui printre lacrimi:

— De aceea nu am vrut să mă mărit cu tine, de aceea. Nu puteam să-ţi spun de ce, m-ai fi dat afară cu tot cu copil. Tu nu faci copii; nu ştii, nu ştii!

El repeta mecanic, surprins din ce în ce mai mult:

— Ai un copil? ai un copil?

Printre sughiţuri, ea spuse:

— M-ai luat cu forţa, ştii bine acest lucru. Eu nu voiam să mă mărit cu tine.

Atunci, el se ridică, aprinse lumânarea şi începu să meargă prin cameră, cu mâinile la spate. Ea continua să plângă, trântită pe pat. Brusc, el se opri în faţa ei:

— Atunci eu sunt vinovat că nu ţi-am făcut un copil? întrebă el.

Începu din nou să meargă; oprindu-se din nou, întrebă:

— Ce vârstă are micuţul?

Ea şopti:

— Va împlini şase ani.

El mai întrebă:

— De ce nu mi-ai spus?

Ea gemu:

— Nu puteam.

Rămase nemişcat, în picioare.

— Hai, ridică-te, spuse el.

Se ridică greu; când fu în picioare, sprijinită de perete, el începu să râdă brusc cu acel râs sănătos din zilele bune. Şi cum ea era foarte tulburată, el adăugă:

— Ei bine, vom merge să-l căutăm pe acest copil, pentru că noi doi nu avem niciunul.

Se sperie atât de tare încât dacă ar fi avut putere, ar fi fugit. Dar fermierul îşi frecă mâinile şi spuse:

— Voiam să adopt unul, iată, l-am găsit. Îi cerusem preotului un copil orfan,

Apoi, continuând să râdă, îşi sărută pe obraji soţia disperată şi prostită, şi strigă ca şi cum ea nu-l auzea:

— Hai mamă, hai să vedem dacă mai este supă, aş mânca o oală.

Ea îşi puse fusta. Coborâră. Şi, în timp ce în genunchi aprindea focul sub oală, el, radios, continua să meargă cu paşi mari prin bucătărie, repetând:

— Ei bine, îmi place cu adevărat; nu o spun doar aşa, dar chiar sunt mulţumit, sunt foarte mulţumit.

Duchoux

Coborând scara mare a clubului, încălzită ca o seră de un calorifer, baronul de Mordiane își lăsase desfăcută haina de blană; de aceea, când ușa dinspre stradă se închise în urma lui, simți un frison de frig profund, unul din acele frisoane care te întristează asemeni unei suferințe. De altfel, pierduse ceva bani și de câtva timp stomacul îl făcea să sufere, nu-i mai permitea să mănânce după placul lui.

Urma să se întoarcă acasă și gândul la vastul lui apartament gol, la valetul care dormea în antecameră, la sala de baie în care apa călduță pentru toaleta de seară cânta ușor pe reșoul cu gaz, la patul lat, antic și solemn ca un catafalc, făcu să fie cuprins până în adâncul inimii, până în adâncul cărnii de un alt frison, mult mai dureros decât cel al aerului înghețat.

De câțiva ani simțea apăsarea singurătății care-i copleșește pe celibatarii bătrâni. În trecut, era puternic, vioi și vesel, consacrând zilele sportului și nopțile petrecerilor. Acum, era tot mai greoi și nu se mai bucura de nimic. Sportul îl obosea, supeurile și chiar dineurile îi făceau rău, femeile îl plictiseau în aceeași măsură în care-l amuzaseră altădată.

Monotonia serilor identice, a acelorași prieteni întâlniți în același loc, la club, a aceleiași partide cu șanse și ghinioane cântărite, a aceleiași glume spuse de aceleași guri, a acelorași glume pe marginea acelorași subiecte, a acelorași bârfe despre aceleași femei îl supăra atât de mult încât uneori îl făcea să dorească să se sinucidă. Nu mai putea

duce această viaţă regulată şi goală, atât de banală, atât de uşoară şi de grea în acelaşi timp şi dorea ceva liniştitor, odihnitor, confortabil, fără să ştie ce anume.

Nu se gândea să se căsătorească, căci nu avea curajul să se condamne la melancolie, la servitude conjugală, la această viaţă odioasă a două fiinţe care, împreună tot timpul, se cunosc într-atât încât nu mai pot spune un cuvânt pe care celălalt să nu-l prevadă, nu mai pot face un gest care să nu fie aşteptat, nu mai pot avea un gând, o dorinţă, o părere pe care celălalt să nu le ghicească.

Considera că este plăcut să revezi o persoană doar când o cunoşti puţin, când mai are în ea misterul şi inexplicabilul, când mai este neliniştitoare şi voalată. I-ar fi trebuit deci o familie care să nu fie o familie, în care să-şi petreacă doar o parte din viaţă şi, din nou, amintirea fiului lui începu să-l bântuie. De un an, se gândea mereu la el, simţind crescând în el dorinţa enervantă de a-l vedea, de a-l cunoaşte. Îl avusese în tinereţe, în împrejurări dramatice şi tandre. Copilul, trimis în sud, fusese crescut în apropiere de Marsilia, fără să ştie vreodată numele tatălui său. Acesta plătise mai intâi lunile de alăptare, apoi, pe rând, lunile de colegiu, lunile de sărbătoare, zestrea pentru o căsătorie rezonabilă. Un notar discret servise de intermediar fără să spună nimic niciodată.

Baronul de Mordiane ştia deci doar că un copil din sângele lui trăia undeva în împrejurimile Marsiliei, că trecea drept inteligent şi bine educat, că se căsătorise cu fiica unui arhitect antreprenor, căruia îi succedase. Era considerat ca un om care câştigă mulţi bani.

De ce nu ar merge să-l vadă pe acest fiu necunoscut, fără să-şi spună numele, pentru a-l studia mai întâi şi pentru a se asigura că, la nevoie, ar putea găsi un refugiu agreabil în această familie?

Fusese generos, îi dăduse o zestre frumoasă, acceptată cu recunoştinţă. Era deci sigur că nu se va izbi de un orgoliu exagerat; şi acest gând, această dorinţă, prezente zi de zi, de a pleca în sud, deveneau iritante ca o mâncărime. Îl îndemna şi o înduioşare bizară, egoistă la ideea acestei case vesele şi calde, pe malul mării, unde i-ar găsi pe nora lui, tânără şi frumoasă, pe nepoţeii lui cu braţele deschise, pe fiul lui care-i va aminti aventura fermecătoare şi scurtă din vremuri îndepărtate. Regreta doar că i-a dat atâţia bani şi că aceşti bani s-au înmulţit în mâinile tânărului, ceea ce nu-i mai permitea să se prezinte ca un binefăcător.

Gândindu-se la toate acestea, mergea cu capul înfundat în gulerul de blană; şi se hotărî brusc. Cum trecea o trăsură, o luă şi se duse acasă. Şi, după ce valetul, trezit din somn, îi deschisa uşa, spuse: „Louis, plecăm mâine seară la Marsilia. Poate vom rămâne acolo cincisprezece zile. Vei face toate pregătirile necesare."

Trenul mergea de-a lungul Ronului nisipos, apoi traversă câmpii galbene, sate luminoase, şi, în depărtare, munţi pleşuvi.

Trezit după o noapte petrecută în vagonul de dormit, baronul de Mordiane se privea cu melancolie în oglinjoara din trusa lui de toaletă. Lumina crudă a Sudului îi arătă riduri pe care nu le văzuse până atunci; o stare de decrepitudine pe care nu o remarcase în semi-umbra apartamentelor pariziene.

Examinându-şi coada ochilor, se gândea la pleoapele încreţite, la tâmple, la fruntea dezgolită: „Drace, nu mi-am pierdut numai prospeţimea. Sunt bătrân." Şi dorinţa lui de-a se odihni apăru brusc, însoţită de o vagă dorinţă, apărută pentru prima dată, de a-şi ţine nepoţii pe genunchi.

Cu o trăsură închiriată la Marsilia, ajunse în jurul orei unu după-amiază în faţa unei case. Era una din acele case

ţărăneşti meridionale atât de albe la capătul aleilor de platani încât te orbeau şi te obligau să închizi ochii.

Mergând pe alee, zâmbea şi se gândea:

„Drace, este frumos!"

Un puşti de vrei cinci-şase ani apăru brusc din spatele unui arbust şi rămase în picioare pe marginea aleii, privindu-l cu ochii lui rotunzi pe acest domn.

Mordiane se apropie.

— Bună ziua, băieţel.

Puştiul nu răspunse.

Atunci, aplecându-se, baronul îl luă în braţe pentru a-l săruta, dar, sufocat de un miros de usturoi de care copilul părea impregnat din cap până-n picioare, îl puse brusc jos, murmurând:

— Oh! este copilul grădinarului.

Şi merse spre casă.

În faţa uşii, pe o funie, se uscau rufe, cămăşi, prosoape, cârpe de bucătărie, şorţuri şi cerşafuri, în timp ce o garnitură de şosete, aliniate pe sforicele suprapuse, umplea o fereastră, asemeni rândurilor de cârnaţi din faţa magazinelor mezelarilor.

Baronul strigă.

Apăru o servitoare, o adevărată servitoare din Sud, murdară şi nepieptănată, cu părul căzându-i în şuviţe pe faţă, cu o fustă care, sub grămada de pete care-o înnegriseră, mai păstra din vechea culoare ceva ţipător; era un fel de fustă de serbare câmpenească şi de rochie de saltimbanc.

Baronul întrebă:

— Domnul Duchoux este acasă?

Dintr-o glumă de petrecăreţ sceptic, dăduse cândva acest nume copilului pierdut, deşi nu ştia sigur dacă fusese găsit sub o varză.

Servitoarea repetă:

— Îl căutaţi pe domnul Duchouxe?

— Da.

— Este în cameră şi face planşe.

— Spune-i că domnul Merlin vrea să-i vorbească.

Mirată, ea spuse:

— Dacă vreţi să-l vedeţi, intraţi!

Şi strigă:

— Domnu Duchouxe, aveţi o vizită!

Baronul intră şi, într-o încăpere mare, întunecată din cauza obloanelor închise pe jumătate, zări cu greu oameni şi lucruri care i se părură murdare. În picioare, în faţa unei mese plină de obiecte de toate felurile, un omuleţ chel trasa linii pe o coală de hârtie mare. Se opri din lucru şi făcu doi paşi.

Vesta descheiată, pantalonul debutonat, manşetele suflecate ale cămăşii, indicau că-i era foarte cald; era încălţat cu pantofi plini de noroi, ceea ce arăta că plouase cu câteva zile înainte. Cu un puternic accent meridional, întrebă:

— Cu cine am onoarea?

— Domnul Merlin... Am venit să vă consult în vederea cumpărării unui teren pentru construcţii.

— Ah! ah! foarte bine.

Întorcându-se spre soţia sa care tricota în umbră, domnul Duchoux spuse:

— Debarasează un scaun, Joséphine!

Atunci Mordiane văzu o femeie tânără, care părea deja bătrână, aşa cum eşti bătrân la 25 de ani în provincie, din lipsă de îngrijire, de băi repetate, de micile îngrijiri, de micile curăţenii, de micile atenţii date toaletei feminine care imobilizează prospeţimea şi păstrează farmecul şi frumuseţea până pe la 50 de ani. Cu un şal pe umeri, cu părul legat într-o coadă, un păr des şi negru, dar nu prea pieptănat, întinse nişte mâini de servitoare spre un scaun şi luă o rochiţă de copil, un cuţit, un capăt de sfoară, un ghiveci de

flori gol şi o farfurie murdară rămase pe scaunul pe care-l oferi apoi vizitatorului.

Acesta se aşeză şi văzu că pe masa de lucru a lui Duchoux, în afară de cărţi şi hârtii, se mai aflau două salate proaspăt culese, un lighean, o perie de păr, un prosop, un revolver şi mai multe ceşti murdare.

Arhitectul îi văzu privirea şi spuse zâmbind:

— Scuzaţi! Este puţină dezordine în salon din cauza copiilor.

Şi îşi apropie scaunul pentru a vorbi cu clientul.

— Căutaţi deci un teren în împrejurimile Marsiliei?

Respiraţia lui, chiar şi de la distanţă, îi aduse baronului acel miros de usturoi pe care-l au oamenii din Sud, asemeni florilor care-şi împrăştie parfumul.

Mordiane întrebă:

— Cel pe care l-am întâlnit sub platani este fiul dumneavostră?

— Da, da, al doilea.

— Aveţi doi?

— Trei, domnule, unul în fiecare an.

Şi Duchoux părea foarte mândru.

Baronul se gândea: „Dacă au toţi acelaşi miros, camera lor trebuie să fie o adevărată seră."

Continuă:

— Da, aş vrea un teren frumos, lângă mare, pe o plajă mică şi pustie...

Atunci Duchoux îi explică. Erau zece, douăzeci, cincizeci, o sută şi chiar mai multe asemenea terenuri, la toate preţurile şi pentru toate gusturile. Vorbea aşa cum curge o fântână, zâmbitor, mulţumit de el, mişcându-şi capul rotund şi chel.

Şi Mordiane îşi amintea o blondă mică de statură, suplă, puţin melancolică şi care-i spunea cu multă tandreţe: „Iubitul meu scump." Doar amintirea ei îi infierbânta sângele în vene.

Îl iubise cu pasiune, la nebunie, timp de trei luni; apoi, rămânând însărcinată în lipsa soţului care era guvernatorul unei colonii, fugise, se ascunsese, înnebunită de disperare şi de frică, până la naşterea copilului pe care Mordiane îl dusese într-o seară de vară şi pe care nu-l mai revăzuse niciodată.

După trei ani, ea a murit de ftizie în colonia soţului ei, la care se dusese. Îl avea în faţa lui pe fiul lor, care, făcând să sune finalele ca nişte note de metal, spunea:

— Acel teren, domnule, este o ocazie unică...

Şi Mordiane îşi amintea cealaltă voce, uşoară ca o adiere de vânt, care murmura: « Scumpul meu iubit, nu ne vom despărţi niciodată...”

Privind ochii rotunzi, tot albaştri, dar goi, ai acestui omuleţ ridicol, care semăna totuşi cu mama lui, îşi amintea acea privire albastră, blândă, profundă, devotată. Da, din secundă în secundă, îi semăna tot mai mult, îi semăna prin intonaţia vocii, prin gesturi, prin înfăţişare; îi semăna aşa cum o maimuţă seamănă cu omul; dar era al ei, păstra de la ea o mie de trăsături de netăgăduit, enervante, revoltătoare. Baronul suferea, obsedat brusc de această asemănare oribilă, care tot creştea exasperantă, înnebunitoare, chinuitoare ca un coşmar, ca o remuşcare.

Bolborosi:

— Când vom putea vedea împreună acest teren?

— Chiar mâine, dacă vreţi.

— Da, mâine. La ce oră?

— La ora unu.

— De acord.

Copilul întâlnit pe alee apăru în uşă şi strigă:

— Tată!

Nu i-a răspuns.

Mordiane era în picioare cu o dorinţă de a scăpa, de a fugi care-i făcea să-i freamăte picioarele. Acest „Tată!” Îl

lovise ca un glonţ. Lui îi era adresat, pentru el era acest tată cu usturoi, acest tată din Sud. Oh!ce frumos mirosea prietena lui de altădată!

Duchoux îl conduse.

— Este casa dumneavoastră? întrebă baronul.

— Da, domnule. Am cumpărat-o de curând. Şi sunt mândru de ea. Sunt un copil al hazardului, domnule, şi nu ascund acest lucru, sunt mândru de ea. Nu datorez nimic nimănui, sunt fiul operelor mele; totul mi se datorează doar mie.

Rămas pe pragul uşii, copilul strigă din nou, dar de la distanţă:

— Tată!

Scuturat de frisoane, cuprins de panică, Mordiane fugea aşa cum nu fugise vreodată din faţa unui pericol.

— Va ghici, mă va recunoaşte, se gândea el. Mă va lua în braţe şi-mi va striga şi el „tată", dându-mi pe faţă un sărut cu miros de usturoi.

— Pe mâine, domnule.

— Pe mâine, la ora unu.

Trăsura mergea pe drumul alb.

— Vizitiu, la gară!

Şi auzi două voci: una îndepărtată şi dulce, vocea slabă şi tristă a morţilor, care spunea „Sumpul meu iubit"; cealaltă, sonoră, melodioasă, înspăimântătoare, care striga „Tată" aşa cum strigi „Opriţi-l" când un hoţ aleargă pe străzi.

A doua zi, seara, intrând în club, contele de Etreillis îi spuse:

— Nu v-am mai văzut de trei zile. Aţi fost bolnav?

— Da, puţin suferind. Din când în când am migrene.

Frumuseţe inutilă

Trăsura foarte elegantă, la care erau înhămaţi doi superbi cai negri, aştepta în faţa peronului casei. Era la sfârşitul lui iunie, pe la ora cinci şi jumătate şi, printre acoperişurile pe care le închidea curtea interioară, cerul apărea plin de claritate, de căldură, de veselie.

Contesa Mascaret apăru pe peron, chiar în momentul în care soţul ei, care se întorcea, ajunse în dreptul uşii cu două canaturi. Se opri câteva secunde pentru a-şi admira soţia şi păli puţin. Era foarte frumoasă, suplă, distinsă cu chipul ei lung şi oval, cu tenul de fildeş aurit, cu ochii mari şi cenuşii şi cu părul negru; urcă în trăsură fără să-l privească, fără să lase măcar impresia că l-a văzut, cu o alură atât de rasată încât infama gelozie care-l devora de mult timp îi muşcă din nou inima.

Se apropie şi o salută:

— Mergi să te plimbi?

Ea lăsă doar patru cuvinte să se strecoare printre buzele dispreţuitoare:

— Da, după cum vezi!

— În pădure?

— Probabil.

— Îmi permiţi să te însoţesc?

— Trăsura îţi aparţine.

Fără să se mire de tonul cu care-i răspundea, urcă şi se aşeză lângă soţia lui, apoi ordonă:

— În pădure!

Valetul sări pe scaunul de lângă vizitiu; şi caii, conform obicieiului lor, pufăiră salutând cu capul până ajunseră în stradă.

Cei doi soţi stăteau unul lângă celălalt fără să-şi vorbească. El căuta o modalitate de a începe discuţia, dar nu îndrăznea din cauza chipului ei atât de încăpăţânat, atât de dur. În cele din urmă, îşi întinse pe ascuns mâna spre mâna înmănuşată a contesei şi o atinse ca din întâmplare, dar gestul pe care aceasta îl făcu retrăgându-şi braţul a fost atât de violent şi plin de dezgust încât, în pofida obiceiurilor lui de autoritate şi de despotism, se sperie.

Murmură:

— Gabrielle!

Fără a întoarce capul, îl întrebă:

— Ce vrei?

— Eşti adorabilă.

Nu răspunse nimic şi, cu un aer de regină iritată, rămase întinsă în trăsură.

Urcau acum pe Champs-Elysées, spre Arcul de Triumf. La capătul lungului bulevard, imensul monument îşi deschidea arcul enorm pe un cer roşu. Soarele părea să coboare pe el semănând la orizont un praf de foc.

Şi şuvoiul de trăsuri, stropite cu reflexii pe plăcile de cupru, pe părţile argintii şi pe cristalurile harnaşamentelor şi felinarelor, lăsa să curgă un şir dublu spre pădure şi spre oraş.

Contele Mascaret continuă:

— Draga mea Gabrielle.

Atunci, enervându-se, ea spuse cu o voce exasperată:

— Oh! Lasă-mă în pace, te rog. Acum nu mai am nici libertatea de a fi singură în trăsura mea.

Prefăcându-se că nu a auzit nimic, contele continuă:

— N-ai fost niciodată aşa de frumoasă cum eşti astăzi.

În mod sigur ea era la capătul răbdării, căci răspunse cu o furie pe care nu o mai stăpânea deloc:

— Degeaba, cred că-ţi dai seama de acest lucru, îţi jur că nu voi mai fi a ta niciodată.

Stupefiat şi tulburat desigur, stăpânit de obiceiurile de violenţă care îi reveniseră, aruncă un „ce-i de zis?" care revela mai mult stăpânul brutal decât bărbatul îndrăgostit.

Deşi slujitorii nu puteau auzi nimic datorită zgomotului asurzitor al roţilor, ea repetă cu o voce joasă:

— Ah!ce-ai spus? ce-ai spus? Te regăsesc, deci! Vrei să-ţi spun?

— Da.

— Să-ţi spun tot?

— Da.

— Tot ce am pe inimă de când sunt victima egoismului tău feroce?

El se înroşise de uimire şi de enervare. Grohăi, cu dinţii încleştaţi:

— Da, spune.

Era un bărbat înalt, cu umerii laţi, cu o barbă mare şi roşcovană, un bărbat frumos, un domn, un bărbat de lume şi care era considerat un soţ perfect şi un tată excelent.

Pentru prima dată de când ieşiseră din castel, ea se întoarse spre el şi îl privi drept în faţă:

— Ah! Vei auzi lucruri neplăcute, dar să ştii că-s pregătită pentru orice, că voi brava totul, că nu mă tem de nimic şi de tine cel mai puţin.

Şi el o privea în ochi şi era deja cuprins de furie. Murmură:

— Esti nebună!

— Nu, dar nu mai vreau să fiu victima odiosului supliciu de maternitate pe care mi-l impui de unsprezece ani! Vreau să trăiesc în sfârşit ca o femeie de lume, aşa cum am dreptul, aşa cum toate femeile au acest drept.

Devenind brusc palid, el bolborosi:

— Nu înţeleg.

— Ba da, înţelegi. Au trecut trei luni de când am născut ultimul copil şi pentru că sunt încă foarte frumoasă şi, în ciuda eforturilor tale, nedeformată, aşa cum tocmai ai declarat când m-ai văzut pe peron, te gândeşti că a venit timpul să fiu din nou însărcinată.

— Dar o iei razna.

— Nu. Am treizeci de ani şi şapte copii, ne-am căsătorit acum unsprezece ani şi speri că acest lucru va mai continua încă zece ani, după care vei înceta să mai fii gelos.

O apucă de braţ şi i-l strânse:

— Nu-ţi voi permite să mai vorbeşti aşa mult timp.

— Şi eu, eu îţi voi vorbi până la capăt, până termin tot ce am de spus şi, dacă vei încerca să mă opreşti, voi ridica vocea încât să mă audă cele două slugi care stau pe capra trăsurii. Doar din acest motiv te-am lăsat să urci în trăsură, căci am aceşti doi martori care te vor obliga să mă asculţi şi să te stăpâneşti. Ascultă-mă. Te-am urât mereu şi te-am lăsat să vezi acest lucru, căci eu nu am minţit niciodată, domnule. Te-ai căsătorit cu mine contra voinţei mele, i-ai forţat pe părinţii mei, care aveau probleme financiare, să mă dea, pentru că tu erai foarte bogat. Ei m-au obligat, făcându-mă să plâng. Deci m-ai cumpărat şi imediat ce am fost în puterea ta, imediat ce am fost pentru tine o soţie gata să se ataşeze de tine, să uite procedeele tale de intimidare şi de coerciţie prin care-mi aminteai că trebuia să-ţi fiu o soţie devotată şi să te iubesc atât cât puteam, ai devenit gelos, aşa cum niciun bărbat nu fusese vreodată, de o gelozie de spion, josnică, degradantă pentru tine, jignitoare pentru mine. Abia ne căsătoriserăm de opt luni şi m-ai şi bănuit de toate perfidiile. M-ai lăsat chiar să înţeleg acest lucru. Ce ruşine! Şi pentru că nu mă puteai împiedica să fiu frumoasă

şi să plac, să fiu numită în saloane şi în ziare una din cele mai frumoase femei din Paris, ai căutat ce ai putea scorni pentru a îndepărta de mine orice galanterie. Atunci, ai avut această idee abominabilă de a mă face să-mi petrec viaţa fiind mereu însărcinată, până în momentul în care îi voi dezgusta pe toti bărbaţii. Oh! Nu nega! Mult timp nu am înţeles acest lucru, apoi am aflat adevărul. Te-ai lăudat chiar sorei tale, care mi-a spus tot, pentru că mă iubeşte şi a fost revoltată de grosolănia ta de bădăran.

Ah! Aminteşte-ţi luptele noastre, uşile sparte, încuietorile forţate! La ce viaţă m-ai condamnat timp de unsprezece ani, o viaţă de iapă de prăsilă, închisă într-o herghelie. Apoi, imediat ce eram însărcinată, îţi era şi ţie scârbă de mine şi nu te mai vedeam cu lunile. Eram trimisă la ţară, în castelul familiei, la iarbă verde, pe câmpie, pentru a paşte. Şi când reapăream, proaspătă şi frumoasă, indestructibilă, tot seducătoare şi înconjurată mereu de bărbaţi, sperând că voi trăi puţin ca o tânără femeie bogată, care aparţinea acestei lumi, te apuca din nou gelozia şi începeai iar să mă urmăreşti cu dorinţa infamă şi duşmănoasă de care suferi chiar şi în acest moment, când esti lângă mine. Şi nu-i dorinţa de a mă poseda, nu te-aş refuza niciodată, ci dorinţa de a mă deforma. Ah! Această bucurie, de câte ori am simţit-o în tine, ţi-am văzut-o în ochi, am ghicit-o. Îţi iubeşti copiii ca pe nişte victorii şi nu ca pe cineva care-i sângele tău. Ei sunt victoriile tale asupra mea, asupra tinereţii şi frumusetii mele, asupra farmecului meu, asupra complimentelor care-mi erau adresate, asupra celor care le şopteau în jurul meu fără să mi le spună. Şi eşti mândru de ei: defilezi cu ei, îi plimbi cu trăsura în pădurea Boulogne sau pe măgari, la Montmorency. Îi duci la matinee teatrale pentru a fi văzut cu ei şi pentru ca să se spună ce tată bun şi să se repete acest lucru...

El îi apucase cu o brutalitate sălbatică încheietura mâinii şi i-o strânse atât de violent încât ea tăcu, cu un geamăt care-i sfâşia gâtul.

El îi spuse aproape în şoaptă:

— Îmi iubesc copiii, auzi! Ceea ce tocmai mi-ai mărturisit este ruşinos din partea unei mame. Dar tu îmi aparţii. Eu sunt stăpânul...stăpânul tău...pot cere ce vreau, când vreau...şi am legea...de partea mea.

Încerca să-i zdrobească degetele prin apăsarea tăioasă a mâinii lui musculoase. Lividă de durere, ea încerca zadarnic să-şi scoată mâna din această menghină care i-o zdrobea; şi durerea o făcea să gâfâie iar ochii i se umplură de lacrimi.

— Vezi bine că eu sunt stăpânul, spuse el, şi cel mai puternic.

Slăbise puţin strânsoarea. Ea continuă:

— Mă crezi pioasă?

Surprins, el bolborosi:

— Bineînţeles.

— Consideri că eu cred în Dumnezeu?

— Desigur.

— Că aş putea minţi jurându-mă în faţa altarului în care se află corpul lui Hristos?

— Nu.

— Vrei să mergi cu mine într-o biserică?

— De ce?

— Vei vedea. Vrei?

— Dacă insişti, da.

Ea ridică vocea, strigând:

— Philippe.

Aplecându-şi puţin capul, fără să-şi scape caii din ochi, vizitiul păru că-şi întoarce doar urechea spre stăpâna lui, care continuă:

— La biserica Saint-Philippe-du-Roule!

Şi trăsura, care ajunsese la intrarea în Bois de Boulogne, se întoarse la Paris.

Femeia şi bărbatul nu mai schimbară niciun cuvânt în timpul acestui nou traseu. Apoi, când trăsura se opri în faţa intrării în biserică, doamna de Mascaret, sărind jos, intră, urmată la câţiva paşi de conte.

Fără să se oprească, ea merse până la grilajul naosului şi, căzând în genunchi lângă un scaun, îşi ascunse faţa în mâini şi se rugă. Se rugă mult timp şi el, în picioare, în spatele ei, îşi dădu seama în cele din urmă că ea plângea. Plângea fără zgomot, aşa cum plâng femeile când au necazuri sfâşietoare. Exista în tot corpul ei un fel de ondulaţie care se termina cu un mic hohot, ascuns, înnăbuşit sub degetele ei.

Insă contele de Mascaret consideră că această situaţie se prelungea prea mult şi îi atinse umărul. Această atingere o trezi ca o arsură. Ridicându-se, îl privi drept în ochi:

— Iată ce am să-ţi spun. Nu mă tem de nimic, vei face ce vei voi. Mă vei omorî dacă vrei. Unul dintre copii nu este al tău, doar unul. A fost singura mea răzbunare împotriva ta, contra abominabilei tale tiranii de mascul, contra acelor condamnări la maternitate la care m-ai supus. Cine a fost amantul meu? Nu vei şti niciodată! Vei bănui pe toată lumea. Nu-l vei descoperi. M-am dăruit fără dragoste şi fără plăcere, doar pentru a te înşela. Şi el m-a făcut mamă. Care-i copilul lui? Nu vei şti niciodată. Am şapte, descoperă-l! M-am gândit să-ţi spun acest lucru mai târziu, mult mai târziu, căci nu te răzbuni pe un bărbat înşelându-l decât când el ştie acest lucru. M-ai forţat să mă destăinui astăzi, am făcut-o.

Şi o luă la fugă prin biserică, spre uşa deschisă spre stradă, aşteptându-se să audă în spatele ei pasul rapid al soţului înfruntat şi să se prăbuşească pe pavaj sub lovitura

de bâtă a pumnului lui. Dar nu auzi nimic şi merse spre trăsură. Urcă dintr-o săritură, crispată de angoasă, gâfâind de frică şi strigă vizitiului: La castel!

Caii porniră în galop.

II

Închisă în camera ei, contesa Mascaret aştepta ora cinei aşa cum un condamnat la moarte aşteaptă ora supliciului. Ce va face el? Se întorsese? Despot, enervat, dispus la orice violenţă, ce gândise, ce pregătise, ce hotărâse? Nu se auzea niciun zgomot în castel şi ea privea neîncetat limbile pendulei. Camerista venise pentru toaleta de seară, apoi plecase. Bătu ora opt şi aproape imediat se auziră două bătăi în uşă.

— Intră.

Majordomul apăru şi spuse:

— Doamna contesă este servită.

— Contele s-a întors?

— Da, doamnă contesă, domnul conte este în sufragerie.

Pentru câteva secunde se gândi să se înarmeze cu un mic revolver, pe care-l cumpărase cu ceva timp în urmă, ca măsură de precauţie pentru drama care se petrecea în inima ei. Dar se gândi că toţi copiii vor fi acolo şi nu luă decât o sticluţă cu săruri.

Când intră în sufragerie, soţul ei o aştepta în picioare, lângă scaunul lui. Schimbară un salut scurt şi se aşezară. Atunci, şi copiii se aşezară la rândul lor. Cei trei fii, cu preceptorul lor, abatele Martin, erau la dreapta mamei; cele trei fiice, cu guvernanta engleză, domnişoara Smith, erau la stânga ei. Doar ultimul copil, în vârstă de trei luni, rămăsese cu doica în camera lui. Cele trei fete, toate blonde, dintre care cea mai mare avea zece ani, îmbrăcate cu rochii

albastre ornate cu dantele albe, semănau cu nişte păpuşi drăgălaşe. Cea mai mică nu împlinise încă trei ani. Deja frumoase, toate promiteau să devină frumoase ca mama lor.

Cei trei fii, doi şateni şi cel mai mare, în vârstă de nouă ani, brunet deja, păreau să anunţe bărbaţi viguroşi, înalţi, cu umeri laţi. Întreaga familie părea să fie de acelaşi sânge, puternic şi vioi.

Abatele spuse binecuvântarea conform uzanţei, când nu era niciun invitat, pentru că, în prezenţa străinilor, copiii nu veneau la masă. Apoi, începură să mănânce.

Contesa, cuprinsă de o emoţie pe care nu o prevăzuse, stătea cu ochii plecaţi, în timp ce contele îi examina cu priviri nesigure, tulburate de spaimă, care treceau de la un chip la altul, când pe cei trei băieţi, când pe cele trei fete. Deodată, punând în faţa lui paharul cu picior, îl sparse şi lichidul roşu se împrăştie pe faţa de masă. La zgomotul uşor pe care-l făcu acest accident, contesa avu o tresărire care o ridică de pe scaun. Se priviră pentru prima oară. Din când în când, fără voia lor, în pofida crispării corpului şi inimilor lor, tulburate de fiecare întâlnire a privirilor, continuau să le încrucişeze asemeni unor ţevi de pistol. Simţind că există o jenă a cărei cauză nu o cunoştea, abatele încercă să încropească o conversaţie. Înşira diverse subiecte, fără ca încercările lui inutile să ducă la înflorirea vreunei idei sau la pronunţarea vreunui cuvânt.

Din tact feminin, ascultând de instinctele ei de femeie de lume, contesa încercă să-i răspundă de vreo două-trei ori; dar, în zadar. În deruta gândurilor ei, nu-şi mai găsea cuvintele şi propria-i voce o speria în tăcerea profundă care domnea în vasta încăpere, în care se auzea doar clinchetul argintăriei şi al farfuriilor. Aplecându-se brusc înainte, soţul ei îi spuse:

— În acest loc, în mijlocul copiilor tăi, juri de sinceritatea celor afirmate mai devreme?

Ura care-i mocnea în sânge o trezi brusc şi, răspunzând la această întrebare cu aceeaşi putere cu care răspundea privirii lui, îşi ridică mâinile, dreapta spre frunţile băieţilor, stânga spre frunţile fetelor, spunând cu un ton ferm, fără nicio urmă de slăbiciune:

— Jur pe capul copiilor mei că este adevărat ce ţi-am spus.

El se ridică şi, cu un gest exasperat, după ce aruncă şerveţelul pe masă, se întoarse, izbind scaunul de perete, apoi ieşi fără să spună niciun cuvânt.

Atunci ea, suspinând profund, ca după o primă victorie, continuă cu o voce calmă:

— Nu daţi nicio importanţă, scumpii mei, tatăl vostru a suferit de curând o mare durere. Şi încă mai este necăjit. Îi va trece peste câteva zile.

Vorbi cu abatele, cu domnişoara Smith, avu pentru toţi copiii doar cuvinte tandre, drăgălăşenii, acele răsfăţări de mamă care fac să crească inimioarele.

După cină, merse în salon cu toată lumea. Îi făcu pe cei mai mari să vorbească, povesti istorioare celor mici şi, când veni ora de culcare, îi sărută îndelung apoi, îi trimise să se culce şi intră singură în camera ei.

Aşteptă, fiind sigură că el va veni. Copiii fiind departe de camera ei, se hotărî să-şi apere pielea de fiinţă umană tot aşa cum îşi apărase şi viaţa de femeie de lume; ascunse în buzunarul rochiei revolverul pe care-l cumpărase în urmă cu câteva zile.

Orele treceau. Nu se mai auzea niciun zgomot în castel. Doar trăsurile îşi mai continuau pe străzi mersul lor vag, calm şi difuz ce se auzea prin pereţi.

Aştepta energică şi nervoasă, fără frică, gata de orice şi aproape triumfătoare, căci găsise pentru el un supliciu pentru fiecare clipă şi pentru toată viaţa. Dar primele licăriri

ale zilei se strecurară printre franjurii perdelelor fără ca el să fi intrat în camera ei. Uimită, înţelese atunci că el nu va mai veni. După ce încuie uşa şi puse lanţul de siguranţă, pe care-l instalase, se urcă în pat şi rămase cu ochii deschişi, meditând, fără să înţeleagă sau să ghicească ce va face el.

Când îi aduse ceaiul, camerista îi dădu o scrisoare din partea soţului ei. O anunţa că va face o călătorie destul de lungă şi o prevenea, în post-scriptum, că notarul îi va pune la dispoziţie toate sumele de bani necesare pentru cheltuieli.

III

Era la Operă, în timpul unei pauze a spectacolului *Robert diavolul*. La parter, bărbaţii în picioare, cu pălăria pe cap, cu vesta larg deschisă pe cămaşa albă pe care străluceau aurul şi pietrele nasturilor, priveau lojele pline cu femei decoltate, împodobite cu diamante şi perle, vesele în această seră luminată, în care frumuseţea chipurilor şi strălucirea umerilor par să înflorească pentru priviri în mijlocul muzicii şi vocilor. Cu spatele la orchestră, doi prieteni vorbeau, privind cu lornionul toate această galerie de eleganţă, toată această etalare de graţie adevărată sau falsă, de bijuterii, de lux şi de pretenţie care se expunea în cerc în jurul marelui teatru. Unul dintre ei, Roger de Salins, îi spuse prietenului său, Bernard Grandin:

— Uite ce frumoasă este contesa de Mascaret.

La rândul lui, acesta privi cu lornionul, o femeie înaltă, care se afla într-o lojă din faţă, care părea încă foarte tânără şi a cărei frumuseţe strălucitoare părea să atragă toate privirile din toate colţurile sălii. Tenul pal, cu reflexii de fildeş, îi dădea un aer de statuie, în timp ce în părul negru ca noaptea strălucea, ca o cale lactee, o mică diademă în formă de curcubeu, bătută cu diamante.

După ce o privi un timp, Bernard Grandin răspunse pe un ton glumeţ, dar sincer convins:

— Te cred că este frumoasă!

— Ce vârstă poate avea acum?

— Aşteaptă. Ţi-o voi spune precis. O cunosc din copilărie. Am văzut-o făcându-şi intrarea în lume când era domnişoară. Are...are...treizeci...treizeci...treizeci şi şase de ani.

— Imposibil.

— Sunt sigur.

— Pare de douzeci şi cinci.

— Are şapte copii.

— Incredibil.

— Trăiesc toţi şapte şi este o mamă foarte bună. Merg uneori în casa lor, care este foarte plăcută, foarte calmă, foarte sănătoasă. Ea întruchipează fenomenul familiei în lume.

— E bizar. Şi nu s-a spus niciodată nimic despre ea?

— Niciodată.

— Dar soţul ei? Este un om deosebit, nu-i aşa?

— Da şi nu. O fi existat şi între ei o mică dramă, una din acele drame de menaj, pe care lumea o bănuie, pe care n-o ştie niciodată bine, dar pe care aproape o ghiceşte.

— Ce?

— Nu ştiu nimic. Mascaret este acum un mare petrecăreţ, după ce a fost un soţ perfect. Cât a fost un soţ bun, a avut un caracter îngrozitor, bănuitor şi ursuz. De când este un petrecăreţ, a devenit foarte indiferent; s-ar putea spune însă că are o grijă, un necaz, un oarecare vierme care-l roade; îmbătrâneşte repede.

Cei doi prieteni filozofară câteva minute despre suferinţele secrete, necunoscute care fac să apară într-o familie nepotrivirile de caracter sau poate antipatiile fizice nevăzute la început.

Roger de Salins, care continua să o privească cu lornionul pe doamna de Mascaret, continuă:

— Este de necrezut că această femeie are şapte copii.

— Da, în unsprezece ani. După care, la treizeci de ani, a oprit perioada de reproducere pentru a intra în strălucitoarea perioadă de reprezentaţie, care nu pare să se apropie de sfârşit.

— Bietele femei!

— De ce le plângi?

— De ce? Ah! Dragul meu, gîndeşte-te! Unsprezece ani de sarcină pentru o femeie ca ea! Ce infern! Toată tinereţea, toată frumuseţea, toată speranţa de succes, tot idealul poetic al vieţii strălucitoare sunt sacrificate acestei abominabile legi a reproducerii, care face din femeia normală o simplă maşină de ouat fiinţe.

— Ce vrei? Asta-i natura!

— Da, dar eu spun că natura este duşmanul nostru, că trebuie să lupţi mereu împotriva naturii pentru că ea ne readuce mereu la stadiul de animal. Ceea ce este curat, frumos, elegant, ideal pe pământ, nu Dumnezeu ni le-a dat, ci omul, creierul uman. Noi suntem cei care am introdus în creaţie, puţină graţie, puţină frumuseţe, puţin farmec necunoscut şi puţin mister, cântând-o, interpretând-o, admirând-o ca poeţii, idealizând-o ca artiştii, explicând-o ca savanţii care se înşeală, dar care găsesc explicaţii ingenioase fenomenelor. Dumnezeu n-a creat decât fiinţe grosolane, pline de germeni de boli, care, după câţiva ani de înflorire bestială, îmbătrânesc în infirmităţi, cu toate urâţeniile şi suferinţele decrepitudinii umane. Se pare că nu le-a făcut decât pentru a se reproduce în mod josnic şi pentru a muri apoi asemenea insectelor efemere din serile de vară. Am spus insistent « pentru a se reproduce în mod josnic ». Într-adevăr, ce poate fi mai josnic, mai respingător decât

acest act murdar şi ridicol al reproducerii fiinţelor, contra căruia se revoltă toate sufletele delicate? Dat fiind că toate organele inventate de acest creator zgârcit şi răuvoitor servesc la două scopuri, de ce nu a ales altele, care să nu fie atât de murdare, pentru a le încredinţa această misiune sfântă, cea mai nobilă şi mai exaltantă dintre funcţiile umane? Gura care hrăneşte corpul cu mâncare, răspândeşte şi cuvântul şi gândul. Carnea se reface prin ea şi tot prin ea se comunică totodată şi ideea. Nasul, care dă plămânilor aerul vital, dă creierului toate parfumurile din lume: parfumul florilor, pădurilor, copacilor, mării. Urechea, care ne ajută să comunicăm cu semenii noştri, ne-a permis totodadă să inventăm muzica, să creăm visul, fericirea, infinitul şi chiar plăcerea fizică a sunetelor. S-ar spune însă că acest Creator viclean şi cinic a vrut să interzică omului să înnobileze, să înfrumuseţeze şi să idealizeze vreodată întâlnirea lui cu femeia. Totuşi, ca replică Dumnezeului răutăcios, omul a găsit dragostea, ceea ce nu este un lucru rău, şi a împodobit-o atât de bine cu poezie încât, adesea, uită la ce contacte este obligată. Aceia dintre noi care nu pot să se înşele exaltându-se, au inventat viciul şi au rafinat dezmăţurile, ceea ce reprezintă încă o modalitate de a-L lua în derâdere pe Dumnezeu şi de a aduce omagiu, un omagiu impudic, frumuseţii.

Dar fiinţa normală face copii ca un animal împerecheat de lege. Priveşte această femeie! Nu este abominabil să te gândeşti că această bijuterie, această perlă născută pentru a fi frumoasă, admirată, celebrată şi adorată, şi-a petrecut unsprezece ani din viaţă pentru a-i da moştenitori contelui de Mascaret?

Râzând, Bernard Grandin spuse:

— E mult adevăr în ceea ce spui, dar puţini oameni te-ar înţelege.

Salins se însufleţea.

— Ştii cum îl concep pe Dumnezeu?, spuse el. Ca pe un monstruos organ creator, pe care nu-l cunoaştem, care seamănă în spaţiu miliarde de lumi, aşa cum un peşte şi-ar depune icrele în mare. Creează pentru că aceasta este sarcina lui de Dumnezeu; dar el nu ştie ce face, stupid de prolific, inconştient de combinaţiile de toate felurile produse de germenii pe care i-a împrăştiat. Gândirea umană este un fericit mic accident al hazardurilor fecundărilor Lui, un accident local, trecător, neprevăzut, condamnat să dispară o dată cu pământul şi să reînceapă poate aici, poate în altă parte, la fel sau diferit, cu noile combinaţii ale eternelor reînceputuri. Din cauza acestui mic accident al inteligenţei, ne simţim foarte rău în această lume care nu este făcută pentru noi, care nu fusese pregătită să primească, să găzduiască, să hrănească şi să satisfacă fiinţe raţionale; şi tot din cauza Lui, dacă suntem într-adevăr rafinaţi şi civilizaţi, trebuie să luptăm mereu împotriva a ceea ce numim încă planurile Providenţei.

Grandin, care-l asculta atent, cunoscând de mult timp surprizele strălucitoare ale fanteziei lui, îl întrebă:

— Crezi deci că gândirea umană este un produs spontan al oarbei naşteri divine?

— Nicidecum! Este o funcţie întâmplătoare a centrilor nervoşi ai creierului nostru, asemănătoare acţiunilor chimice neprevăzute datorate unor noi amestecuri, asemănătoare unei produceri de electricitate, creată de frecări sau de apropieri neaşteptate, asemănătoare tuturor fenomenelor produse de fermentaţiile infinite şi fecunde ale materiei vii.

— Dar, dragul meu, dovada o vede oricine priveşte în jurul lui. Dacă gândirea umană, vrută de un creator conştient, ar fi trebuit să fie ceea ce a devenit, atât de deosebită de gândirea şi resemnarea animală, exigentă, scormonitoare,

agitată, tulburată, este pentru că lumea creată pentru a primi ființa care suntem noi astăzi a fost acel inconfortabil părculeț cu animale, acel câmp cu salată, acea grădină silvestră, stâncoasă şi sferică în care Providența ta neprevăzătoare ne sortise să trăim goi, în grote sau sub copaci, hrăniți cu carnea animalelor masacrate, cu frații noştri, sau cu legume crude crescute sub soare şi ploi.

Este suficient să reflectezi o secundă pentru a înțelege că această lume nu este făcută pentru creaturi ca noi. Gândirea apărută şi dezvoltată printr-un miracol nervos al celulelor din capul nostru, oricât de neputincioasă, ignorantă şi confuză ar fi sau ar rămâne mereu, face din noi toți nişte intelectuali, veşnici şi nenorociți, exilați pe acest pământ.

Contemplă acest pământ aşa cum Dumnezeu l-a dat celor care-l locuiesc. Nu este el aranjat, plantat şi împădurit în mod vizibil doar pentru animale? Ce există pentru noi? Nimic. Şi pentru ele, totul: grotele, copacii, frunzişurile, izvoarele, vizuinele, hrana şi băutura. De aceea, oamenii dificili ca mine, nu reuşesc să se simtă bine aici. Sunt mulțumiți şi satisfăcuți doar aceia care se apropie mult de animal. Dar ceilalți, poeții, delicații, visătorii, cercetătorii, neliniştiții? Ah! bieții oameni!

Ei, drăcie, mâncăm varză şi morcovi, ceapă, napi şi ridichi, pentru că am fost obligați să ne obişnuim cu acest lucru, ba chiar pentru că nu creşte altceva, să ne şi placă, dar aceasta este o hrană pentru iepuri şi capre, aşa cum iarba şi trifoiul sunt o hrană pentru cai şi vite. Când privesc spicele unui lan de grâu copt, sunt sigur că acesta a germinat în pământ pentru ciocurile vrăbiilor sau ciocârliilor şi nu pentru gura mea. Mestecând pâine, fur deci de la păsări, tot aşa cum fur de la nevăstuică şi de la vulpe atunci când mănânc găini. Prepelița, porumbelul şi potârnichea nu sunt prada naturală a eretelui, oaia, veverița şi boul nu sunt

mai degrabă prada carnivorilor mari decât carnea îngrăşată pentru a ne fi servită friptă cu trufe care au fost scoase din pământ de porci în mod special pentru noi?

Dar, dragul meu, animalele nu au nimic de făcut pentru a trăi pe pământ. Sunt la ele acasă, găzduite şi hrănite, nu trebuie decât să pască sau să vâneze şi să se mănânce între ele în funcţie de instinctele lor, căci Dumnezeu nu a prevăzut niciodată blândeţea şi moravurile pacifiste, el nu a prevăzut decât moartea fiinţelor hotărâte să se distrugă şi să se devoreze.

În ceea ce ne priveşte, ah!ah!, am avut nevoie de muncă, efort, răbdare, inventivitate, imaginaţie, industrie, talent şi geniu pentru a face aproape locuibil acest pământ plin de rădăcini şi de pietre. Gândeşte-te la ce-am făcut noi fără voia naturii, contra naturii pentru a ne instala într-un mod mediocru, aproape curat, aproape confortabil, aproape elegant şi care nu este demn de noi. Şi, cu cât suntem mai civilizaţi, mai inteligenţi, mai rafinaţi, cu atât mai mult trebuie să învingem şi să îmblânzim instinctul animalic care reprezintă în noi voinţa lui Dumnezeu. Gândeşte-te că a trebuit să inventăm civilizaţia, toată civilizaţia, care cuprinde atâtea lucruri de toate felurile, începând de la şosete până la telefon. Gândeşte-te la tot ce vezi în fiecare zi, la toate de care ne folosim în toate modurile.

Pentru a îndulci soarta noastră de brute, am descoperit şi fabricat de toate, începând cu casele, continuând cu hrana aleasă, sosurile, bomboanele, prăjiturile, băuturile, stofele, hainele, gătelile, paturile, somierele, autoturismele, calea ferată, numeroasele maşini; în plus, am descoperit ştiinţele şi artele, scrisul şi versurile. Da, am creat poezia, muzica, pictura. Noi am creat orice ideal, dar şi cochetăria vieţii, toaletele femeilor şi talentul bărbaţilor, care au dus, în ochii noştri, la a împodobi puţin, a face mai puţin goală, mai

puţin monotonă şi mai puţin dură existenţa simplilor reproducători, existenţă pentru care Providenţa divină n-a făcut altceva decât să ne însufleţească.

Priveşte acest teatru. Nu se află în el o lume creată de noi, doar pe înţelesul spiritelor noastre şi neprevăzută de Destinele eterne, o distracţie cochetă, senzuală, inteligentă, inventată doar pentru şi de micul animal nemulţumit şi agitat care suntem noi?

Priveşte această femeie, doamna de Mascaret. Dumnezeu a făcut-o pentru a trăi într-o grotă, goală sau îmbrăcată cu piei de animale. Nu se simte mai bine aşa? Dar, pentru că veni vorba, se ştie de ce şi cum această brută de soţ, având lângă el o asemenea soţie şi mai ales după ce a fost atât de bădăran încât să o facă mamă de şapte ori, a abandonat-o pentru a alerga după toate fustele?

Grandin răspunse:

— Eh!dragul meu, poate asta este singura explicaţie. Şi-a dat seama că îl costa prea mult să doarmă numai acasă. Din spirit de economie domestică, a ajuns la aceleaşi principii pe care le expui în filosofia ta.

Gongul bătu de trei sau patru ori pentru începerea ultimului act. Cei doi prieteni se întoarseră la locurile loe, îşi scoaseră pălăriile şi se aşezară.

IV

În cupeul care-i ducea acasă după spectacolul de la Operă, contele şi contesa de Mascaret, aşezaţi unul lângă celălalt, tăceau. Pe neaşteptate, soţul îi spuse soţiei:

— Gabrielle!

— Ce vrei?

— Nu crezi că a durat destul?

— Ce?

— Îngrozitorul supliciu la care m-ai supus timp de şase ani.

— Ce vrei, nu pot face nimic.

— Spune-mi măcar care!

— Niciodată.

— Gândeşte-te că nu-mi mai pot vedea copiii, nu-i mai pot simţi în jurul meu fără a avea inima măcinată de această îndoială. Spune-mi care este şi îţi jur că te voi ierta, că îl voi trata ca pe ceilalţi.

— Nu am acest drept.

— Deci nu vezi că nu mai pot suporta această viaţă, acest gând care mă roade şi nici această întrebare care mă tortureaza de câte ori îi privesc. Simt că înnebunesc.

Atunci ea îl întrebă.

— Deci ai suferit mult?

— Îngrozitor. Aş mai fi acceptat altfel oroarea de a trăi alături de tine şi oroarea şi mai mare de a şti că există printre ei unul pe care nu-l cunosc şi care mă împiedică să-i iubesc pe ceilalţi?

Ea repetă:

— Atunci, ai suferit mult cu adevărat?

Contele răspunse cu o voce înnăbuşită şi îndurerată:

— Desigur, de aceea îţi repet în fiecare zi că este un supliciu insuportabil pentru mine. Altfel m-aş fi întors? Aş fi rămas în această casă, lângă tine şi lângă ei dacă nu i-aş fi iubit? Ah! te-ai purtat îngrozitor cu mine. Ştii bine că, în suflet, simt doar tandreţe pentru copiii mei. Sunt pentru ei un tată de modă veche, aşa cum am fost pentru tine un soţ din familiile de modă veche, căci eu rămân un bărbat la care primează instinctul, un bărbat adept al naturii, un bărbat cum erau pe vremuri. Da, recunosc, m-ai făcut îngrozitor de gelos, pentru că tu esti o femeie de altă rasă, cu un alt fel de suflet, cu alte nevoi. Ah! nu voi uita niciodată lucrurile pe care mi le-ai spus. De altfel, începând din acea

zi, nu mi-a mai păsat de tine. Nu te-am omorât pentru că nu aş fi găsit o altă modalitate de a descoperi vreodată care dintre copiii noştri...copiii tăi nu este al meu. Am aşteptat, dar am suferit mai mult decât îţi închipui, pentru că nu mai îndrăznesc să-i iubesc, excepţie făcând cei doi mai mari, poate; nu mai îndrăznesc să-i privesc, să-i chem, să-i sărut, nu-l mai pot lua pe niciunul pe genunchii mei fără să nu mă întreb: N-o fi ăsta? De şase ani încoace am fost corect şi chiar blând şi îngăduitor. Spune-mi adevărul şi jur că nu voi face nimic rău.

În umbra trăsurii, avu impresia că ea este emoţionată şi, simţind că urma să vorbească, spuse:

— Te rog, te implor...

Contesa murmură:

— Am fost poate mai vinovată decât crezi. Dar nu puteam, nu mai puteam continua această viaţă de femeie veşnic gravidă. Nu aveam o altă cale de a te alunga din patul meu. Am minţit în faţa lui Dumnezeu şi am minţit pe capul copiilor mei, dar nu te-am înşelat niciodată.

Contele îi apucă braţul şi i-l strânse aşa cum făcuse în teribila zi a plimbării lor în parc. Boloborosi:

— E adevărat?

— E adevărat.

Gemu, cuprins de angoasă:

— Ah! mă vor cuprinde alte îndoieli care nu se vor sfârşi niciodată! Când ai minţit, atunci sau acum? Cum să te cred acum? Cum să crezi o femeie care a minţit? Nu voi mai şti niciodată ce trebuie să cred. Aş fi preferat să-mi spui: Este Jacques sau este Jeanne.

Trăsura intră în curtea castelului. După ce se opri în faţa peronului, contele coborî primul şi, ca de obicei, îi oferi braţul soţiei sale pentru a urca treptele.

Imediat ce ajunseră la primul etaj, el spuse:

— Pot să-ţi mai vorbesc doar câteva clipe?

— Vreau, răspunse ea.

Intrară într-un mic salon în care, un valet puţin surprins, aprinse lumânările.

După ce au rămas singuri, el continuă:

— Cum să ştiu adevărul? Te-am implorat de mii de ori să vorbeşti, dar ai rămas mută, impenetrabilă, inflexibilă, inexorabilă; şi, iată că acum, vii să-mi spui că ai minţit. Ai putut să mă laşi să cred un asemenea lucru timp de şase ani! Nu, acum minţi, nu ştiu de ce, poate din milă?

Cu un aer sincer şi convins, contesa răspunse:

— Alfel aş mai fi avut încă patru copii în ultimii şase ani.

Contele strigă:

— Aşa vorbeşte o mamă?

— Ah!, spuse ea, nu mă simt deloc mama copiilor care nu s-au născut, mi-ajunge să fiu mama celor pe care-i am şi să-i iubesc din toată inima. Sunt, suntem femei din lumea civilizată, domnule. Nu mai suntem şi refuzăm să fim simple femele care repopulează pământul.

Ea se ridică, dar el o apucă de mâini:

— Un cuvânt, doar un cuvânt, Gabrielle. Spune-mi adevărul!

— Tocmai ţi l-am spus. Nu te-am înşelat niciodată.

O privea fix în faţă, atât de frumoasă, cu ochii ei cenuşii precum cerul înnorat. În pieptănătura ei sumbră, în această noapte întunecată a părului ei negru strălucea diadema ornată cu diamante, asemănătoare căii lactee. Atunci simţi brusc, simţi printr-un fel de intuiţie că fiinţa aceasta nu mai era doar femeia destinată să-i perpetueze rasa, ci produsul bizar şi misterios al tuturor dorinţelor noastre complicate, adunate în noi de secole, deturnate de la scopul lor primitiv şi divin, rătăcind spre o frumuseţe mistică, întrevăzută şi insesizabilă. Astfel, există unele femei care înfloresc doar

pentru visele noastre, împodobite cu tot ceea ce civilizaţia a pus mai poetic, acest lux ideal, mai plin de cochetărie şi de farmec estetic, în jurul femeii, această statuie din carne care aţâţă tot, nu numai fibrele senzuale şi poftele imateriale.

Soţul rămăsese în picioare, în faţa ei, stupefiat de această descoperire tardivă şi obscură, care atingea confuz cauza vechii gelozii neînţelegând bine acest lucru. În cele din urmă, spuse:

— Te cred. Simt că în acest moment nu minţi; într-adevăr, atunci mi s-a părut că minţeai.

Ea îi întinse mâna:

— Atunci, suntem prieteni?

El luă această mână, o sărută şi răspunse:

— Suntem prieteni. Mulţumesc, Gabrielle.

Apoi ieşi, privind-o în continuare, încântat că era încă atât de frumoasă şi simţind născându-se în el o emoţie bizară, şi mai redutabilă poate decât dragostea veche şi simplă.

Lectură critică

În nuvelele lui Guy de Maupassant suntem departe de copilul cântat de Alphonse Daudet sau Victor Hugo. Daudet dedică un adevărat imn tuturor copiilor atunci când scrie: „Copii de o zi, o! nou-născuţi, / Dragi îngeri." În ceea ce-l priveşte pe Hugo, el vede în copil simbolul zorilor de zi: « Copii, sunteţi zorii de zi, şi sufletul meu este câmpia. (Victor Hugo," Lorsque l'enfant paraît" Greu de explicat coborârea de la cer în infern pe care o descoperim în nuvelele lui Maupassant. Greu, dar nu imposibil. În perioada în care acesta trăieşte şi scrie, bastardul nu era considerat un copil, ci o *larvă umană*, *o dezonoare*, *o ruşine*, *un avorton* şi lista denumirilor primite de această fiinţă nevinovată ar putea continua. Se ştie că în secolul al XIX-lea starea de bastard, paricidul, pruncuciderea, abandonarea copilului nu erau fenomene ieşite din comun. Statutul de copil din flori şi de bastard exista deja în secolele precedente. Acest fenomen cunoaşte însă o înflorire alarmantă în secolul al XIX-lea. Abordând soarta tragică a copilului din flori şi a bastardului, Maupassant depăşeşte epoca lui, anticipând amploarea pe care o va cunoaşte acelaşi fenomen în secolul al XXI-lea. În zilele noastre, este un fenomen social din ce în ce mai răspândit, figurând pe prima pagină a ziarelor.

O lectură atentă a nuvelelor lui Maupassant pune în evidenţă locul important pe care îl ocupă copilul natural şi bastardul în ansamblul operei sale. Trebuie să precizăm că

scriitorul vorbeşte alternativ despre bastard şi copil natural în cadrul aceleaşi nuvele, ceea ce ne conduce la ideea că, pentru scriitor, cele două denumiri desemnează mai mult statutul părinţilor decât pe cel al copilului. De fapt, el respectă definiţia dată de *Dictionnaire Littré:* « bastard, bastardă – care este născut în afara căsătoriei. [...] Se spune mai frecvent copil natural. Simplu bastard, cel care este născut din persoane libere, în opoziţie cu bastard născut din adulter. [...] Altădată, bastarzii regilor erau prinţi, gentilomi, oameni simpli. Degenerat din specia căreia îi aparţine. (Dictionnaire Littré: 918)

Prezenţa acestei teme în opera lui Maupassant nu este întâmplătoare. Ea este strâns legată de viaţa scriitorului, de situaţia lui de tată biologic a mai multor copii, pe care nu i-a recunoscut oficial. În calitatea lui de fiu, circulau numeroase zvonuri legate de adevăratul lui tată biologic. Conform acestor zvonuri, tatăl lui biologic ar fi fost Gustave Flaubert. În *Guy de Maupassant şi Arta romanului*, André Vial precizează că acest zvon era rezultatul unei însemnări a lui Fouquier care interpretase în sensul lui strict cuvântul „fiu" pe care Flaubert îl folosise pentru a defini mai bine afecţiunea pe care o resimţea pentru învăţăcelul lui. Pe de altă parte, se pare că Fouquier nu s-ar fi putut înşela, deoarece, în calitate de cronicar la *Gil Blas* şi la *Figaro*, cunoştea bine culisele lumii literare.

Legat de acest lucru, trebuie să amintim unele documente care au stat la baza a numeroase interpretări mai mult sau mai puţin tendenţioase. Unul din acestea ar fi dedicaţia pe care i-a făcut-o Flaubert pe exemplarul cunoscutului său roman *La Tentation de Saint-Antoine*:" Lui Guy de Maupassant, pe care-l iubesc ca pe propriul meu fiu." Au fost biografi care au considerat ca o recunoaştere oficială a paternităţii lui Guy afirmaţia făcută de mama scriitorului în

timpul unei discuţii cu poetul Paul Alexis, discuţie prezentată de fraţii Goncourt. După înmormântarea lui Guy, ea ar fi spus că fiul ei, care se ocupase de înmormântarea lui Gustave Flaubert şi-ar fi dorit să fie înmormântat şi el la fel ca” tatăl lui.” Ea nu corectează imediat această afirmaţie; totuşi, după un moment, face precizarea „ca bunul său prieten.” Nu se ştie cu certitudine dacă a fost vorba despre un lapsus sau de o mărturisire. Ceea ce se ştie în mod sigur este că între Laure de Pottevin şi Gustave Flaubert exista o profundă prietenie. Se mai ştie de asemenea că ea este cea care l-a rugat pe Flaubert să se ocupe de educaţia literară şi artistică a lui Guy. Puţin câte puţin, Flaubert va deveni „părintele spiritual al tânărului scriitor”.

Este adevărat că între Flaubert şi Maupassant există numeroase asemănări fizice, morale şi psihice care au cântărit greu în această dezbatere. Acest argument a întărit ideea că Maupassant era fiul natural al lui Flaubert. Iată ce scrie Armand Lanoux: „Găsim la cei doi scriitori aceeaşi forţă normandă, aceeaşi ereditate, aceeaşi atracţie pentru femeile de moravuri uşoare, aceeaşi dragoste pentru artă, acelaşi nihilism, acelaşi anticlericalism, acelaşi antimilitarism, aceeaşi repulsie faţă de prostie, acelaşi dispreţ faţă de burghezie, aceeaşi detestare a moralei, aceeaşi îndepărtare faţă de popor, într-un cuvânt, aceeaşi concepţie despre lume.” (Armand Lanoux 1975: 156) După părerea lui există prea multe asemănări pentru a nu exista o legătură mai profundă între Flaubert şi Maupassant. O parte a corespondenţei lor, nu prea pudică dată fiind diferenţa de vârstă, ar fi o altă dovadă a intimităţii care exista între cei doi scriitori.

Alţi biografi şi-au argumentat această părere chiar prin opera lui Maupaasant şi mai ales prin nuvelele sale despre bastard. Ei sunt convinşi că zvonurile despre adevăratul său tată biologic l-au influenţat mult. Astfel, după părerea lor,

unele din aceste nuvele ar avea un pronunţat caracter autobiografic. Ei consideră că nu-ţi poate fi atât de milă de soarta bastardului fără să-i fi cunoscut şi trăit suferinţele, decepţiile şi umilirile. S-ar putea stabili astfel o similitudine între nefericirea copilului din nuvela *Chelner, o halbă cu bere*! şi cea a lui Maupassant copil. Şi el a suferit enorm din cauza certurilor şi mai ales a despărţirii părinţilor săi. În nuvela *Tatăl lui Simon* el ajunge să se identifice cu micul Simon; asemeni presonajului său, copilul Maupassant şi-a dorit să aibă un tată care să-l iubească, care să se ocupe de el şi care să-i fie ghid în viaţă. Chiar şi titlurile nuvelelor sale ar fi o expresie indirectă a suferinţelor şi îndoielilor sale legate de adevărata lui paternitate: *Un fiu, Fiul, Copilul, Tatăl lui Simon, Domnul Parent, Tatăl, Abandonatul,* etc.

Aceste argumente care tind să-l prezinte pe Maupassant drept fiul lui Flaubert nu sunt acceptate în unanimitate. De exemplu, René Dusménil, face câteva obiecţii în cartea lui *Guy de Maupassant*. (Dusménil, René: 1947) El calculează timpul scurs între data de naştere a lui Maupassant şi data plecării lui Flaubert în Egipt. Ţinându-se cont de acest calcul, Maupassant nu putea fi fiul lui Flaubert. O altă obiecţie este de natură materială şi psihologică. Din corespondenţa lor, aflăm că Flaubert l-a cunoscut destul de târziu pe Maupassant, în 1867. Or, la acea vreme, Guy avea 27 de ani. Dacă Maupassant ar fi fost fiul lui Flaubert, Laure i l-ar fi prezentat mult mai devreme, fără să-i spună că-i fiul lui. După părerea lui René Dusménil, vasta lor corespondenţă nu este cea dintre un tată şi fiul lui; ea este plină de respect şi de pudoare. Numeroşi biografi nu sunt de acord cu afirmaţia lui Dusménil care, poate fără să vrea, ar fi neglijat acea parte mai puţin pudică din corespondenţa lor.

Orice ar fi, Flaubert rămâne tatăl simbolic al lui Maupassant, notează Pierre Marc de Biasi. (Pierre-Marc de

Biasi 1993: 41) Relaţia maestru-discipol care-i unea este rezultatul unei adevărate strategii pusă la cale de Laure al cărei vis este ca fiul ei să fie elevul lui Flaubert. Ea precizează într-o scrisoare că Flaubert îl numea pe Guy fiul lui adoptiv ; în aceeaşi scrisoare, ea îi cere lui Flaubert să-i găsească lui Guy un post la minister: „pentru că-l numeşti pe Guy fiul tău adoptiv, mă vei ierta, dragul meu Gustave, dacă îţi vorbesc despre acest băiat. Declaraţia de tandreţe pe care i-ai făcut-o în prezenţa mea, care mi-a plăcut atât de mult şi pe care am luat-o ca atare, îmi imaginez că-ţi impune acum îndatoriri semi-părinteşti." (Pierre-Marc de Biasi 1993: 41)

Luând în consideraţie toate aceste teorii legate de paternitatea scriitorului, este evident faptul că Maupassant n-a avut tată sau că l-a avut prea puţin. Datorită biografilor cunoaştem însă principalele etape ale vieţii sale: părinţi divorţaţi, o copilărie provincială, plecarea la Paris şi regăsirea unui om „nesemnificativ şi nestatornic, care se ocupă de el atât cât i-o cere datoria, nimic în plus, şi căruia fiul îi reproşează zgârcenia. Dar nu se ceartă pentru că de fapt seamănă prea mult" precizează Pierre Danger.(Pierre Danger 1993: 54) Motiv pentru care, de-a lungul întregii sale opere, figura tatălui apare sub semnul absenţei sau al negării.

Dar nu controversele legate de tatăl biologic al lui Maupassant constituie obiectul acestui studiu. Ele ajută însă la o mai bună înţelegere a atitudinii scriitorului faţă de soarta copilului, a analizei psihologice la care autorul apelează destul de des, a diversităţii sentimentelor care-l invadează de câte ori este vorba de un copil condamnat practic la moarte de cei care ar trebui să-l iubească şi să-l protejeze. Este neîndoielnic faptul că, în calitate de tată a mai multor copii, pe care nu i-a recunoscut oficial, scriitorul a pus mult din el însuşi în toate nuvelele al căror subiect îl constituie soarta bastardului.

Ceea ce ne atrage atenţia încă de la prima vedere, este diversitatea raporturilor care se stabilesc între copil şi părinţi, între părinţi şi copil. Este o lume în care domină ura, dispreţul, setea de răzbunare, căutarea disperată a adevăratei identităţi, în care paricidul şi infanticidul par a fi singura soluţie de ieşire dintr-o situaţie-limită. Nimic nu scapă spiritului vigilent al scriitorului.

Relaţia tată-fiu ocupă deci un loc privilegiat în ansamblul operei sale. Doar cu câteva excepţii, această relaţie se caracterizează prin violenţă verbală sau fizică, prin renegarea reciprocă, prin dispreţul fată de celălalt, prin dorinţa de răzbunare.

Tema bastardului răzbunător stă în centrul nuvelei *Câmpul de măslini*. Logic, ne-am aştepta să-l cunoaştem imediat pe acest bastard răzbunător. În realitate, nuvela începe cu o descriere detaliată a abatelui Vilbois şi se termină cu o imagine a acestuia. Existenţa copilului este inserată în acest context. Povestea abatelui este cea a multor tineri de condiţie bună, decepţionaţi de trădarea femeii iubite. Originar dintr-o familie din Picardia, regalistă şi religioasă, el respectă tradiţia familiei şi studiază dreptul. În casa unui prieten, întâlneşte o tânără actriţă de care se îndrăgosteşte la nebunie. Fără să se mai gândească la onoarea familiei, vrea să o ia de nevastă. Totul se prăbuşeşete în ziua în care află că ea îl înşeală de mult timp cu prietenul lui. Aflând că este însărcinată, o întrebare se naşte în inima lui: el este tatăl copilului? Îndoiala îl împinge la un gând criminal: să-i zdrobeacă pe amândoi, mama şi copilul: *Devenind palid, el se opri, se gândi că descendentul lui era acolo, în acea carne murdară, în acel corp urât, în acea creatură josnică, copilul lui! Atunci se năpusti asupra ei pentru a-i zdrobi pe amândoi, pentru a distruge această dublă ruşine.* Este ziua în care începe drama copilului. Pentru a-l salva, mama

declară că este copilul amantului. În urma acestei mărturisiri, femeia este alungată şi Vilbois devine preot. Soarta copilului nu-l mai preocupă deloc până-n ziua în care un vagbond fără pereche, necioplit şi mirosind a alcool, îi face o vizită, pretinzând că este fiul lui. Drept dovadă, îi arată o fotografie:

Scoase un plic din buzunar, unul din acele neverosimile plicuri acoperite de toate petele posibile, unul din acele plicuri care păstrează, în buzunarele ticăloşilor rătăcitori, hârtii oarecare, adevărate sau false, furate sau legitime, preţioşi apărători ai libertăţii împotriva jandarmului întîlnit. Scoase din el o fotografie, una din acele cărţi poştale mari cât o scrisoare, din care se făceau odinioară, îngălbenită, veche, târâtă prea mult timp, încălzită de carnea acestui bărbat şi decolorată de transpiraţia lui.

Atunci, ridicând-o alături de chipul lui, întrebă:

— Şi pe acesta, îl cunoaşteţi?

Abatele făcu doi paşi pentru a vedea mai bine şi rămase palid, răvăşit căci era portretul lui, făcut pentru Ea în perioada îndepărtată a iubirii lor.

Neînţelegând, nu răspunse nimic.

Vagabondul repetă:

— Pe acela îl recunoaşteţi?

Şi preotul bâlbâi:

„Bineînţeles.

— Cine-i?

— Eu.

— Sunteţi chiar dumneavoastră?

— Desigur.

— Ei bine! priviţi-ne pe amândoi, acum, adică portretul dumneavoastră, şi pe mine!

Văzuse deja, bietul bărbat, văzuse că acele două fiinţe,

cea din fotografie şi cea care zâmbea alături, semănau ca doi fraţi (...)

Această fotografie nu ar putea minţi, dar este dureroasă: vagabondul seamănă leit cu preotul atunci când era tânăr. Este proba incontestabilă a unei paternităţi negată atâta timp. Copilul abondonat de tatăl său înainte de a se naşte, respins de tatăl adoptiv, neglijat de propria lui mamă, ar vrea să înţeleagă. Nu vrea să se răzbune, vrea doar să înţeleagă. Nu acuză pe nimeni, a venit doar să aibă o discuţie cu tatăl său natural. La început, Philippe-Auguste a avut o copilărie fericită căci Pravallon, amantul mamei sale, a crezut că este copilul lui. Această fericire a fost doar preludiul nefericirii pe care o va cunosşte în ziua în care asemănarea cu adevăratul său tată avea să-i distrugă viaţa. *Când ai abandonat-o, mama a vrut să-l facă pe rivalul tău să creadă că eram copilul lui şi aproape că a crezut acest lucru până am împlinit vârsta de cincisprezece ani. Dar, din acel moment, am început să-ţi semăn prea mult. Şi m-a renegat, canalia.* Acest moment de adevăr, revelaţia că era fiul celuilalt marchează profund sufletul copilului. Scena descoperirii adevărului că era un bastard revine de două ori în povestea pe care vagabondul i-o spune tatălui său biologic; această descoperire este punctul crucial al devenirii sale. În viaţa copilului va fi o ruptură dureroasă între înainte şi după acest moment al adevărului: înainte era bine tratat, rău tratat după. Din copilul răsfăţat care era va deveni copilul rău. El îi consideră vinovaţi de acest lucru pe mama lui şi mai ales pe amantul acesteia care l-a renegat şi care, pentru câteva pozne făcute pe la 16 ani, l-a trimis la o şcoală de corecţie pentru a se debarasa de el. Îl consideră însă responsabil şi pe tatăl lui care l-a părăsit înainte de a se naşte, pe care nu l-a interesat deloc şi niciodată ce s-a întâmplat cu

el. Victima acestei nedreptăţi familiale devine acuzator: - *Când vrei ca un băiat să nu o ia pe căi greşite, nu ar trebui niciodată să fie trimis într-o şcoală de corecţie, orice ar fi făcut, din cauza lucrurilor pe care le învaţă acolo.* În câteva cuvinte, el vorbeşte despre influenţa fatală pe care au avut-o anii de detenţie în această şcoală de corecţie asupra vieţii lui. După ce a ieşit din acel loc, care i-a otrăvit sufletul, viaţa lui nu a mai fost decât o înşiruire de fapte rele, unul mai rău decât celălalt. În mintea şi în sufletul lui el dă vina pe amantul mamei sale care nu mai vrea să-l vadă şi nici să se ocupe de el de la moartea mamei sale, care-l zdrobeşte cu dispreţul lui numindu-l „puşlama", „canalie" şi „recidivist". De unde şi ideea fixă care-l roade fără încetare: să se răzbune. Victima se transformă deci în călău. Un călău care nu simte nici cea mai mică milă faţă de cel condamnat. În acest scop, el inventează şi pune în practică suferinţe fizice atroce, demne de Inchiziţie:

(...) sar peste el, îl trântesc jos şi îl strâng de gât până dă ochii peste cap; apoi, când văd că-i aproape mort, îi pun un căluş, îl leg, îl dezbrac, îl întorc cu faţa în jos şi apoi...; După aceea... Ah! ah! ah!... Era un foc mare în şemineu... era în luna decembrie... pe o vreme friguroasă... a murit... mama... foc mare de cărbune... Iau cleştele... îl înroşesc... şi iată... că îi fac cruci pe spate, opt, zece, nu mai ştiu câte, apoi îl întorc şi-i fac tot atâtea pe burtă. E amuzant, nu-i aşa, tată?. Aşa erau însemnaţi cândva ocnaşii. Se zvârcolea ca un ţipar... dar îi pusesem un căluş serios, nu putea să ţipe.

El vrea să justifice actul său sălbatic prin dorinţa de a-şi răzbuna adevăratul tată. Ba chiar se aşteaptă ca abatele să-i fie recunoscător: -*Acum ... tată... tată preot! E caraghios să ai tată un preot...! Ah! ah! trebuie să fii drăguţ cu bibi, pentru că*

bibi nu este ordinar... şi că i-a făcut ce merita... nu-i adevărat... ce merita... bătrânului. Paradoxal, el nu o acuză niciodată pe adevărata vinovată: mama lui. El nu poate să înţeleagă că situaţia umilitoare de bastard este rezultatul trădării şi minciunilor mamei sale. Pulsiunile lui destructive sunt îndreptate doar spre cei doi bărbaţi: cel care l-a crescut până la cincisprezece ani şi cel care l-a abandonat înainte de a veni pe lume.

În ceea ce-l priveste pe « tata preot », atitudinea lui se schimbă pe măsură ce ascultă povestea fiului său. La început, îl respinge pentru că acest copil îi aminteşte de femeia care l-a trădat şi l-a făcut să sufere. Pentru a doua oară, copilul se dovedeşte a fi victima urii care zăcea în inima lui Vilbois. A urii, dar şi a dispreţului, a geloziei pe care le resimţea. Îl respinge şi din cauza aspectului, limbajului şi caracterului mizerabil. Cu excepţia asemănării fizice, nu se poate recunoaşte în acest vagabond ; gândurile şi sentimentele care-l cuprind privindu-l şi ascultându-l pe fiul lui ies la iveală:

Ceva mult mai penibil şi mai chinuitor decât tot ce simţise şi suferise de o jumătate de oră îl apăsa pe preot. Exista în el un fel de sufocare care începea, care urma să crească şi să sfârşească prin a-l omorî şi această stare îi venea nu din atâtea lucruri pe care le auzea, ci din felul în care erau spuse şi din chipul de puşlama al vagabondului care le accentua.Între acest bărbat şi el, între fiul lui şi el, preotul începea să simtă acum cloaca de murdării morale care, pentru anumite suflete, sunt otrăvuri mortale. Acesta era fiul lui? Nu putea încă să creadă.

De fapt preotul nu mai vede în faţa lui o fiinţă umană, ci imaginea terifiantă a unei degradări totale. Dar trece peste acest lucru şi vrea să se ocupe de viitorul fiului său:

Vei pleca mâine dimineaţă. Vei locui într-un loc pe care ţi-l voi indica şi pe care nu-l vei părăsi niciodată fără ordinul meu. Îţi voi plăti o pensie care-ţi va ajunge pentru a trăi, o pensie mică pentru că eu nu am bani. Dacă nu vei asculta doar o singură dată, totul se va sfârşi şi vei avea de-a face cu mine...

Refuzul fiului şi mai ales ameninţările acestuia îl înfurie pe preot. De la furie trece la indignare, apoi la revoltă totală faţă de această fiinţă abjectă care-şi face un titlu de glorie din toate actele criminale comise: *Toată ardoarea inimii lui pasionate şi a sângelui lui violent, ardoare stinsă de episcopat, se trezea într-o revoltă irezistibilă contra acestui mizerabil care era fiul lui, contra acestei asemănări cu el, dar şi cu mama, mama nedemnă care-l concepuse asemănător ei şi contra fatalităţii care îl lega pe acest vagabond de piciorul patern precum ghiuleaua prinsă de piciorul ocnaşilor*. Asemeni mamei sale, fiul nu putea fi decât un infam, un monstru pentru care nu vor exista niciodată nici regrete, nici mântuire. În consecinţă, baronul de Vilbois îşi dă seama că nu va avea niciodată o relaţie normală tată-fiu cu acest vagabond. Deznodământul tragic al întâlnirii lor este o dovadă elocventă: *Tatăl şi fiul dormeau: primul, cu gâtul tăiat, somnul veşnic, celălalt, somnul beţivilor*. Aparent, imaginea înspăimântătoare a acestei scene duce cu gândul la un patricid. Dar scriitorul nu exclude ideea unei sinucideri, singura ieşire posibilă dintr-o situaţie abominabilă, dintr-un coşmar, dintr-o fatalitate inexorabilă. Adevărata victimă este de fapt copilul. Mai întâi el este victima unui tată biologic pornit să se răzbune pe amanta infidelă. Toată ura lui Vilbois se vede în indiferenţa totală faţă de copilul pe care aceasta îl purta în pântece şi pe care el l-ar omorî fără nicio reţinere. Apoi, tot ceea ce face pentru el amantul

mamei sale (Pravallon) este resimţit de Philipp-Auguste ca o pedeapsă. Consecinţă indubitabilă a statutului de bastard, acest sentiment este întărit de ideea fixă că acesta l-ar fi tratat diferit dacă ar fi fost fiul lui. Dominat de această idee, asemeni tatălui biologic, copilul va fi obsedat de ideea răzbunării. Dorinţa de a se răzbuna are ca punct de plecare ura profundă faţă de cei doi bărbaţi: faţă de cel care l-a crescut crezându-l copilul lui şi faţă de cel care l-a abondonat, deşi era copilul lui. El este convins că niciunul nu l-a iubit, că pe niciunul nu l-a preocupat viitorul lui.

În această nuvelă „negocierea ordonează (...) un proces încrucişat prin care mama negociază non paternitatea cu tatăl copilului şi paternitatea cu cel care nu este tatăl copilului. În ambele cazuri este vorba despre un şantaj legat de sentimentul onoarei. Rosette îşi salvează viaţa în schimbul unei minciuni. Dar Pravallon nu va fi la nesfârşit partenerul orb al acestui contract înşelător. Deşi legitim din punct de vedere moral şi strict juridic, acest refuz de a continua înşelătoria constituie o nesupunere la legea mercantilă, nesupunere care va duce la represalii. Un blestem se abate asupra bastardului, îndată ce amantul nu mai respectă contractul acceptat. Soarta bastardului este pecetluită: va ajunge un vagabond, va comite un omor involuntar, va ajunge la şcoala de corecţie." (Charles Castella 2000: 35-39)

Charles Castella vede în întâlnirea tată-fiu o negociere eşuată. Episodul final, scrie Castella, este structurat pe un dublu refuz de negociere. Mai întâi, şantajul criminal pe care fiul vrea să-l aplice tatălui său: *Ah!ah! trebuie să fii drăguţ cu bibi, pentru că bibi nu este oricine...* Apoi, compromisul pe care tatăl i-l propune fiului. Amândoi refuză orice negociere şi se îndreaptă veriginos spre dezastru. Cei patru parteneri – mama, amantul, tatăl biologic şi fiul plătesc cu viaţa, cu închisoarea sau cu integritatea fizică acelaşi păcat capital:

nesupunerea la legea pieţii. (Charles Castella 2000: 40-41)

Emanuèle Grandadam (2007) vede în Philippe-Auguste adevărata figură de refulat, de copil nelegitim reprezentând umbra de care tatăl vrea să scape. Descoperirea acestui dublu negativ provoacă groaza sau consternarea şi va fi urmată de fugă sau de negare. Apariţia bruscă a umbrei are loc deci pe fundalul spaimei faţă de ceea ce trebuie ascuns. Acest lucru se întâmplă cu preotul. Cel care tinde spre virtute şi spre dragostea aproapelui află că este tatăl unui copil pervers şi sadic, autor al unor farse criminale de o cruzime inimaginabilă. Autoarea nu-şi pune însă întrebarea cum ar fi fost Philippe-Auguste dacă ar fi fost un copil legitim, crescut în atmosfera caldă a unei familii iubitoare.

Bastardul răzbunător apare şi în nuvela *Un paricid*. Această nuvelă a fost scrisă după câteva luni de la naşterea primului copil nelegitim al scriitorului. Tema bastardului va ocupa de-acum înainte un loc prefernţial în opera lui Maupassant. Georges Louis, eroul acestei nuvele, *era sigur un copil din flori, dat cândva la o doică din ţinut, apoi abandonat.* Acest bărbat inteligent, priceput în meseria de tâmplar „cu gusturi şi cu o fineţe native" se dovedeşte a fi autorul unei crime atroce comisă în acel ţinut: un bărbat şi o femeie, după ce fuseseră loviţi cu o rangă de fier cu vârful ascuţit, au fost aruncaţi în râu. Pentru că nu vrea să-şi petreacă toată viaţa într-un ospiciu, Georges Louis îşi mărturiseşte fapta şi o şi justifică: *I-am ucis pe acest bărbat şi pe această femeie pentru că erau părinţii mei.* Pledoaria lui se transformă însă într-un adevărat rechizitoriu. Cu voce tare şi hotărâtă, Georges Louis prezintă toate suferinţele şi umilinţele îndurate de un copil abandonat. Este un adult care se întoarce în trecut pentru a detalia viaţa lui de bastard. Prima etapă a rechizitoriului este o acuzaţie directă adresată oricărei mame care-şi abandonează copilul, făcând din el

o victimă sigură a egoismului ei, a indiferenţei sale şi mai ales a lipsei de iubire pentru fiinţa pe care a adus-o pe lume. Această parte a rechizitoriului are un caracter generalizant:

O femeie, născând un băiat, îl trimite undeva la o doică. Ea ştie doar în ce ţinut complicele ei a dus mica făptură inocentă, dar condamnată la nefericire veşnică, la ruşinea unei naşteri nelegitime, ba mai mult, la moarte pentru că l-a abandonat, pentru că doica, fără a mai primi pensia lunară, ar fi putut să-l lase să moară, să sufere de foame, să moară din lipsă de îngrijire, aşa cum fac adesea doicile.

A doua etapă a copilăriei sale a fost marcată de cuvântul „bastard" ale cărui sens şi implicaţii le-a înţeles mult mai târziu: *Am crescut cu vaga impresie că purtam o dezonoare. Ceilalţi copii mi-au spus într-o zi "bastard". Nu ştiau ce înseamnă acest cuvânt, auzit de unul din ei de la părinţii lui. Nici eu nu ştiam, dar îl simţeam*. După părerea lui, abandonându-l şi făcând din el un bastard, părinţii lui comiseseră o crimă. După nişte ani, în momentul în care ar fi putut să-l recunoască oficial şi să-i ofere statutul de copil legitim, ei i-au refuzat acest drept civil şi această dorinţă naturală. Dacă a putut să suporte ruşinea de a fi un bastard, refuzul tatălui său de a-l recunoaşte este pentru el echivalentul unui al doilea abandon. Îi imploră deci pe tatăl şi pe mama lui să nu mai repete aceeaşi crimă: *Atunci, am alergat în faţa lor, implorându-i. Bâiguiam: „Ştiţi bine că sunteţi părinţii mei. M-aţi aruncat o dată, mă veţi arunca din nou?"* Refuzul lor îi arată încă o dată că soarta îi fusese pecetluită pentru totdeauna: va rămâne un bastard până la sfârşitul vieţii. Şi aceasta pentru ca tatăl său să nu-şi periclitezepoziţia în societate. Lipsa lor de afecţiune, de responsabilitate şi de înţelegere îl înfurie peste măsură; dorinţa lui

de răzbunare se manifestă cu violenţă: îi loveşte cu sălbăticie, îi ucide. Parafrazând dictonul « ochi pentru ochi, dinte pentru dinte » ; eroul îşi justifică fapta în trei cuvinte: crimă pentru crimă. O idee se degajă din rechizitoriul său: acceptă cuvântul crimă, dar nu paricid. Cei care l-au abandonat de două ori fără nicio remuşcare, cei care şi-au imaginat că puteau cumpăra totul cu bani, chiar şi suferinţa unui bastard, cei care i-au refuzat o stare civilă demnă care l-ar fi situat printre copiii normali, cei care au pus mai presus egoismul şi poziţia socială, nu puteau fi părinţii lui. Iată cum îşi argumentează aceste afirmaţii:

Erau ei părinţii mei, aceşti oameni pentru care am fost o povară abominabilă, o teroare, o pată de infamie; pentru care naşterea mea a fost o calamitate şi viaţa mea o ameninţare cu ruşinea? Au căutat o plăcere egoistă, au avut un copil neprevăzut. Au suprimat copilul. A venit şi rândul meu să fac acelaşi lucru pentru ei (...) ; *Eu m-am răzbunat, am ucis. Era dreptul meu legitim. Le-am luat viaţa fericită în schimbul vieţii oribile pe care mi-au impus-o.*

Nuvela nu are un deznodământ precis şi nu vom şti niciodată care a fost decizia juraţilor. Dar scriitorul ne invită să judecăm noi înşine: *Dacă noi am fi juraţii, ce-am face cu acest caz de paricid?*

Din punct de vedere socio-genetic, Charles Castella consideră că părinţii aristocraţi merg la fiul lor nelegitim cu intenţia fermă de a avea cu el doar relaţii de afaceri, limitându-se la a-i comanda mobilă. Doar intruziunea sentimentelor materne în sfera comercială va declanşa începutul unei catastrofe. Mama vrea astfel să-i ofere o sursă de venit importantă pe care fiul o refuză. El vrea doar adevărul şi dragostea lor. La rândul lor, părinţii îi refuză propunerea.

Bastardul nu acceptă compensaţia în schimbul tăcerii lui şi a acceptării în continuare a statutului de bastard. « Dorind ca părinţii adulterini să-l recunoască oficial, el le cere de fapt să recunoască public partea ruşinoasă a vieţii lor pe care fac tot posibilul să o ascundă. » scrie Emmanuele Grandadam (2007) Deznodământul-catastrofă este rezultatul profundei ranchiune pe care tânărul o simte împotriva tatălui şi a mamei.

Micuţul reia tema bastardului sub două aspecte: rolul fatal jucat de descoperirea bastardului şi reacţia tatălui înşelat. Domnul Lemonnier, *„un bărbat bun, un bărbat cumsecade, simplu, foarte simplu, credul şi naiv"* se îndrăgosteşte de o vecină săracă şi se căsătoreşte cu ea. A avut o viaţă fericită cu această femeie pe care o adora. Prezenţa unui prieten de familie intim, domnul Duretour, scoate în evidenţă preferinţa lui Maupassant pentru trio-ul soţ-soţie-prieten intim. De fiecare dată, nefericirea bărbatului şi implicit a copilului se datorează existenţei acestui prieten intim. Soţia îi va dărui domnului Lemonnier un copil, cu preţul vieţii sale, căci ea va muri la naştere. Fără soţia sa, domnul Lemonnier se simte pierdut, dar prezenţa copilului îl va ajuta să treacă peste această suferinţă. Îl inconjoară cu toată dragostea pe micuţul Jean, continuă de fapt să o iubească pe mamă prin intermediul fiului:

Îl iubi cu o dragoste pasionată şi dureroasă, cu o dragoste bolnăvicioasă, în care mai trăia încă amintirea moartei, dar în care mai supravieţuia ceva din adoraţia pentru femeia moartă. Copilul era din carnea femeii, continuarea fiinţei sale, ca o chintesenţă a ei. Acest copil era chiar viaţa ei trecută în alt corp: ea murise pentru ca el să existe.

Avem de-a face în realitate cu un transfer de iubire de la mamă la fiu. Dar domnul Lemonnier nu este singurul care-l iubeşte pe micuţul Jean. Şi domnul Duretour îl iubeşte şi-l îmbrăţişează cu tandreţe, aşa cum fac toţi părinţii. În schimb, bona, Céleste, nu-l iubeşte pe micuţ, un copil răsfăţat, a cărui soartă se va schimba brusc: din copilul adorat, răsfăţat, el va deveni victima celor doi bărbaţi şi mai ales a bonei care ştie adevărul pe care nu ezită să-l spună stăpânului:

„Ah! credeţi... credeţi că mă veţi trata aşa, pe mine?... Ah! nu... Şi pentru cine, pentru cine... pentru acest mucos care nici măcar nu este al dumneavoastră... Nu... nicidecum al dumneavoastră! Nu... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... nicidecum al dumneavoastră!... Zău, toată lumea o ştie, în afară de dumneavoastră. Întrebaţi-i pe băcan, pe măcelar, pe brutar... pe toţi, pe toţi..."

Dându-şi seama de diferenţele fizice dintre tată şi fiu, ea nu ezită nicio clipă să i le semnaleze: *„Priviţi-l, priviţi-l deci, prost ce sunteţi, dacă nu este portretul domnului Duretour; dar priviţi-i nasul şi ochii, aveţi dumneavoastră ochii aşa? şi nasul? Şi părul? Le avea ea aşa? Vă spun că toată lumea o ştie, toată lumea, în afară de dumneavoastră! Râde tot oraşul! Priviţi-l..."*

Universul fericit şi calm clădit de domnul Lemonnier se prăbuşeşte brusc. Acest moment al adevărului devine punctul de plecare al negării totale a tuturor valorilor universului pe care-l clădise şi în care credea: negarea iubirii şi a fidelităţii pentru soţia sa, negarea prieteniei sincere şi profunde, negarea sincerităţii celorlalţi. Dar ceea ce-l copleşeşte este negarea paternităţii. De aceea domnul Lemonnier se va sinucide ; este singura soluţie pe care o

găseşte pentru a ieşi dintr-o situaţie penibilă şi ruşinoasă. Dar chiar şi înainte de acest gest tragic, sentimentul patern învinge ; el se consideră responsabil de soarta copilului. Prin gestul său, el vrea să lase locul liber pentru tatăl biologic. Biletul scris nu lasă loc nici celui mai mic dubiu: „*Îţi las şi îţi încredinţez copilul.*"

Scriitorul nu ne spune nimic despre soarta copilului după moartea domnului Lemonnier, lăsând libertate totală cititorului.

Aceeaşi temă va fi reluată şi amplu dezvoltată în nuvela *Domnul Parent*. Maupassant surprinde în această nuvelă un alt aspect al relaţiei tată-fiu: grija maternă a unui tată, de care mama pare să ducă lipsă. Chiar de la început, scriitorul pune accentul pe atenţia concentrată şi iubitoare pe care tatăl o are pentru fiul său. Această dragoste exagerată pentru micuţul Georges este dublată de deplasarea iubirii conjugale de care el este complet privat. Atitudinea acestui tată la feminin se schimbă în momentul în care apare îndoiala paternităţii. Toate actele sale vor fi marcate de dorinţa bărbatului de a se răzbuna pe femeia care l-a trădat. Asemeni abatelui Vilbois din *Câmpul de măslini*, şi domnul Parent se îndoieşte de paternitatea copilului. De aceea, o întrebare fixă îl bântuie zi şi noapte: el este tatăl lui Georges sau bunul său prieten Limousin? De data aceasta problema bastardului este văzută prin prisma tatălui sfâşiat de dorinţa de a fi tatăl lui Georges şi de disperarea că micuţul ar putea fi copilul celuilalt. Povestea domnului Parent este simplă şi comună multor bărbaţi. În vârstă de patruzeci de ani, se căsătorise cu câţiva ani în urmă cu o tânără săracă, dar pe care o iubea. Puţin câte puţin, ea devine autoritară, transformându-se într-un adevărat despot. Dacă el acceptă această situaţie umilitoare de sclav, o face doar de dragul copilului, micuţul Georges, « *acum în vârstă de trei ani, devenit cea mai mare*

bucurie şi cea mai importantă preocupare a inimii lui ». Iubirea lui pentru copil devine cu timpul expresia iubirii paterne dar şi expresia unei iubiri conjugale frustrate:

Îl iubea din toată inima lui de om slab, resemnat, rănit. Îl iubea cu elanuri nebune, cu mângâieri exagerate, cu toată tandreţea pudică ascunsă în el, tandreţe care nu putuse niciodată să se manifeste, să se reverse nici măcar în primele ore ale căsătoriei, soţia lui fiind rece şi distantă.

În ochii lui, Georges este singura lui raţiune de a trăi, condiţia *sine qua non* a fericirii lui. Or, tot acest univers de iubire paternă se va prăbuşi brusc în ziua în care Julie, doica micuţului Georges, îi va spulbera certitudinea legată de paternitate:: *„Este suficient să priveşti copilul pentru a-i recunoaşte tatăl, zău! Este tot portretul domnului Limousin. Este de-ajuns să-i priveşti ochii şi fruntea. Nici măcar un orb nu s-ar înşela..."* Julie, domnul Parent şi Georges vor fi victimele acestei revelaţii tragice. Julie va fi alungată, domnul Parent văzând în doică o viperă care i-a înveninat viaţa liniştită şi fericită. Îndoiala paternităţii îl duce pe domnul Parent în pragul nebuniei. Câmpul lexical o dovedeşte: „se prăbuşi", „zăpăcit", „prostit", „nebun". Îndoiala duce în mod inevitabil la schimbarea relaţiei tată-fiu. Când Georges este copilul adorat, când este doar un bastard, fructul trădării lui Henriette şi al pretenului său, Limousin. Întrebarea obsedantă dacă Georges este sau nu copilul lui va învinge dragostea nemăsurată pe care o simte pentru el. Şi totuşi, în pofida dorinţei arzătoare de a afla adevărul, domnul Parent se teme de răspunsul pe care-l va descoperi. Acest lucru nu-l împiedică să-l ia pe Georges în braţe şi să meargă în faţa oglinzii pentru a confrunta cele două chipuri:

Şi, din doi paşi, traversă salonul pentru a merge să

examineze în oglindă chipul copilului alături de al lui.

Îl ţinea pe Georges pe braţul lui, pentru ca feţele lor să fie foarte apropiate şi vorbea cu voce tare, atât de mare era rătăcirea lui: „Da... avem acelaşi nas... acelaşi nas... poate... nu-i sigur... şi aceeaşi privire... Dar nu, el are ochi albaştri... Atunci... oh! Doamne!... Doamne!... înnebunesc!...Nu mai vreau să văd... înnebunesc!..."

Plecă departe de oglindă, la celălalt capăt al salonului, căzu pe un fotoliu, aşeză copilul pe celălalt şi începu să plângă.

În loc să-l liniştească, această confruntare îi întăreşte bănuielile; dar el refuză să accepte că nu este tatăl lui Georges chiar şi în momentul în care Henriette îi aruncă în faţă adevărul: *„Vreau copilul meu... şi nu ai dreptul să-l păstrezi pentru că nu este al tău... înţelegi, înţelegi bine... Nu este al tău... este al lui Limousin."*

Separat brutal de copilul pe care-l adora şi de soţia pe care o ura, domnul Parent este marcat de o aşteptare fără speranţă a întoarcerii micuţului Georges:

(...) se gândea la micuţ. Se gândea la el ore întregi, zile întregi. Nu era numai o obsesie morală, ci mai mult, o obsesie fizică, senzuală, nervoasă să-l sărute, să-l ţină în braţe, să-l aibă, să-l legene, să-l aşeze pe genunchii lui, să-l arunce în sus şi să-l prindă în braţe. Era exasperat la amintirea fierbinte a mângâierilor de altădată. Simţea braţele mici strângându-l de gât, guriţa care-l săruta lung pe barbă, părul scurt care-i gâdila obrajii. Dorinţa acestor dulci mângâieri dispărute, a pielii fine, caldă şi tandră oferită buzelor, îl înnebunea asemeni dorinţei de femeia iubită care fugise.

Se simte deposedat de dreptul lui de a fi tată, de a se ocupa de creşterea celui pe care continua să-l numească « fiul meu ». După 20 de ani îşi va revedea fiul pe care abia îl va recunoaşte. În pofida îndoielii care nu dispăruse, dragostea lui pentru Georges era aceeaşi. Dar o altă idee începe să prindă contur în mintea lui: Henriette îl despărţise de copilul lui din răzbunare, pentru a-l pedepsi că-i descopersie aventura amoroasă cu Limousin. Era timpul să se răzbune şi el pe toţi trei, pe aceşti infami care-i distruseseră viaţa:

Deci aceste trei fiinţe păreau fericite şi mulţumite: veneau să mănânce la ţară, în restaurante cunoscute. Avuseseră o viaţă liniştită şi blândă, o viaţă de familie, într-o locuinţă bună, caldă şi animată, plină de toatė nimicurile care fac viaţa agreabilă prin toate duioşiile afecţiunii, prin toate cuvintele tandre pe care oamenii le schimbă atunci când se iubesc. Trăiseră astfel datorită lui, Parent, cu banii lui, după ce-l înşelaseră, furaseră şi nenorociseră! Îl condamnaseră pe el, inocentul, naivul, blajinul la toate tristeţile singurătăţii, la abominabila viaţă pe care o dusese între un trotuar şi o tejghea, la toate torturile morale şi la toate suferinţele fizice! Făcuseră din el o fiinţă inutilă, pierdută, rătăcită în lume, un biet bătrân fără bucurii, fără speranţe, care nu mai aştepta nimic de la nimeni.(…) *Nu, nu. În definitiv, era prea mult! Se va răzbuna; se va răzbuna imediat pentru că-i avea pe toţi la îndemână. Dar cum?*

Răzbunarea lui pe cei care i-au distrus viaţa va fi sângeroasă şi principala victimă va fi Georges. Revelându-i adevărul despre naşterea sa, domnul Parent nu face decât să transfere îndoiala lui în sufletul copilului. Răzbunarea lui este sălbatică şi cuvintele lui lovesc dur, atunci când îi cere lui Henriette să-i spună adevărul:

„Haide! Spune-i cine sunt! Spune-i că mă numesc Henri Parent şi că sunt tatăl lui, pentru că îl cheamă Georges Parent, pentru că eşti soţia mea, pentru că trăiţi toţi trei din banii mei, din pensia de zece mii de franci pe care ţi-o dau de când te-am alungat de acasă. Spune-i şi de ce te-am alungat. Pentru că te-am surprins cu acest vagabond, acest infam, cu amantul tău! –Spune-i cum eram: un bărbat cumsecade, cu care te-ai căsătorit pentru avere şi pe care l-ai înşelat din prima zi. Spune-i cine eşti tu şi cine sunt eu..."

Şi pentru a o doborî complet pe Henriette, duşmanul lui abject şi iresponsabil, el îi pune o întrebare terifiantă, aceeaşi pe care şi-a pus-o şi el neîncetat:: *„Ei bine! Te oblig astăzi să-mi spui care dintre noi este tatăl acestui tânăr: el sau eu, soţul sau amantul. Hai, hai, spune!"* Şi interogatoriul lui continuă nemilos: *„Dacă nu vrei să mi-o spui mie, spune-o cel puţin fiului tău. Acum este bărbat. Are tot dreptul să ştie cine este tatăl lui. Eu nu ştiu, n-am ştiut niciodată, niciodată, niciodată! Eu nu pot să-ţi spun, băiatul meu.!"* Procedând astfel, Domnul Parent seamănă îndoiala în sufletul fiului său care, la rândul lui, va cunoaşte aceleaşi suferinţe morale ; soarta lui Georges a fost astfel pecetluită: se va întreba mereu dacă este sau nu un bastard. Comentariile domnului Parent nu fac decât să accentueze îndoiala care planează asupra statutului său: copil legitim sau bastard?:

„Iată... iată... Răspunde deci... Nu ştie... Pariez că nu ştie... Nu... nu ştie... zău!... se culca cu amândoi!... Ah! ah! ah!... nimeni nu ştie... nimeni. Poţi şti aceste lucruri?... Nici tu nu vei şti, băiatul meu, nici tu nu vei şti mai mult decât

mine... niciodată... Uite... întreab-o... întreab-o... vei vedea că nu ştie. Nici eu... nici el... nici tu... nimeni nu ştie... Poţi alege... da... poţi alege... el sau eu... Alege... Salut... s-a terminat... Dacă ea se hotărăşte să-ţi spună, vei veni să-mi dai de veste la hotelul Continents, nu-i aşa?... Mi-ar plăcea să ştiu... Bună seara... Vă urez distracţie plăcută..."

Deşi s-a răzbunat, domnul Parent nu se simte eliberat de obsesia lui. Dimpotrivă, o va împărţi cu Georges, care va suferi şi el. La fel ca tatăl lui, va petrece şi el ore, zile şi nopţi întrebându-se cine era tatăl lui biologic. În mod evident, lui Maupassant îi este milă de soarta acestui tânăr. Dar îl înţelege şi pe domnul Parent născut pentru a fi un tată exemplar, aşa cum o sugerează numele său. Nici soarta lui Georges nu-i este indiferentă şi interesul pe care-l manifestă faţă de el nu este poate decât ecoul propriilor sale îndoieli legate de propria lui identitate. Este cunoscută prietenia lui Laure Le Poittevin (mama sciitorului) şi Gustave Flaubert ; cunoscute sunt şi zvonurile (preluate de unii biografi) conform cărora Flaubert nu era doar tatăl spiritual al lui Maupassant. Putem presupune că aceste rumori l-au marcat. Pe de altă parte, scriitorul nu s-a jenat să facă din copiii lui nişte bastarzi, eufemistic desemnaţi copiii din tată necunoscut.

În *Domnul Jocaste*, relaţia tată-copil este asociată temei fatalităţii şi a incestului. Regăsim în această nuvelă aceeaşi îndoială chinuitoare a paternităţii. Nu mai este vorba despre un băiat, ci despre o fată. Era fiica soţului sau a amantului? Această întrebare este cu atât mai stânjenitoare cu cât soţul, mult mai în vârstă decât tânăra lui soţie, nu a putut avea copii până în ziua în care ea l-a întâlnit pe Pierre Martel: *Rămase însărcinată. Cu amantul sau cu soţul? Putea să ştie? Dar, în mod sigur, cu amantul*. Când soţia lui moare la naştere, deşi măcinat de îndoiala paternităţii, soţul se hotărăşte să

crească singur bastardul. Pierre Martel nu se mai interesează de copil până în ziua în care fatalitatea nu-şi pune în funcţiune mecanismul nemilos. Scrisoarea unui « indiferent » îl informează despre moartea rivalului său. Atunci, vrea să-şi vadă fiica şi să o ajute, ea fiind foarte săracă. Când ajunge la mătuşa care se ocupa de tânara orfană, el îi ascunde adevărul despre trecutul lui. Nu îndrăzneşte să-i spună tinerei că a cunoscut-o pe mama ei, că a iubit-o, că a avut o aventură cu ea şi că avea îndoieli legate de adevăratul ei tată. Aparent, singura lui justificare este teama de a nu da naştere mai târziu la vreo bănuială. În această nuvelă Maupassant reia una din temele lui preferate: cea a dublului decalat în timp. Căci tânara, care ar putea fi copilul lui, este imaginea fidelă a mamei:

Or, imediat ce tânăra intră în salonaşul în care el îi aştepta foarte speriat sosirea, tresări din cauza unei surprize care friza spaima. Era ea! Cealaltă! Moarta! Avea aceeaşi vârstă, aceeaşi ochi, acelaşi păr, aceeaşi talie, acelaşi zâmbet, aceeaşi voce. Iluzia atât de completă îl înnebunea; nu mai ştia nimic, îşi pierdea minţile, toată dragostea lui tumultuoasă de altădată clocotea în adâncul inimii lui.

Apariţia tinerei redeschide un capitol dureros, dar şi fericit din trecutul lui. Şi, bineînţeles, trecutul se repetă: se îndrăgosteşte nebuneşte de această tânără; de fapt, el continuă să o iubească pe mamă prin intermediul fiicei:

În gândul şi în inima lui, le confunda acum, pe cea moartă şi pe cea vie, uitând distanţa, timpul trecut, moartea, iubind-o mereu pe cealaltă în aceasta, iubind-o pe aceasta în amintirea celeilalte, fără a mai căuta să înţeleagă, să ştie chiar, fără să se mai întrebe dacă era fiica lui.

Este greu pentru el să scape de trecut când tânăra îl iubeşte aşa cum l-a iubit cândva şi mama ei: « *Această copilă îl iubea cu delir, la nebunie, cu acea pasiune fatală şi ereditară care o aruncase virgină, ignorantă şi înnebunită în braţele acestui bărbat.*" În numele iubirii pentru mama ei, Martel duce dragostea pentru tânără până la incest, un incest conştient, vrut şi permanent pentru că se va căsători cu ea. El este singurul care ştie acest lucru, singurul care va duce pe umeri povara acestui secret infam. Gestul lui demonstrează că dragostea este mai puternică decât moartea, mai puternică decât natura. Pierre Martel îşi justifică gestul prin ambiguitatea care planează asupra tatălui biologic al tinerei şi prin faptul că nimeni nu va afla adevărul: „*Şi apoi, chiar era fiica lui? De altfel, ce importanţă avea? Cine va şti acest lucru?*"

Gestul lui mai are însă şi o altă explicaţie: teama de a îmbătrâni. Prin intermediul tinerei, el reînvie trecutul, adică tinereţea sa. Căsătorindu-se cu tânăra care s-ar putea să-i fie fiică, el vrea de fapt să oprească timpul a cărui scurgere ineluctabilă duce la bătrâneţe şi la moarte. Ea este şi un refugiu, un remediu ideal pentru un bărbat singuratic. După moartea amantei sale, nu s-a mai căsătorit, nici nu a mai iubit vreodată.

Tema incestului o regăsim şi în nuvela *Pustnicul*. De data aceasta nu mai este vorba despre un incest conştient, ci de un incest involuntar, datorat fatalităţii şi exacerbării simţurilor. Într-o braserie, eroului-narator îi atrage atenţia tânăra care servea la masa lui, căreia îi propune să-şi petreacă noaptea cu el. Petrece două ore încântătoare cu ea. Lovitura de graţie o va primi cu câteva minute înainte de a părăsi locuinţa tinerei şi când ceva îl îndeamnă să privească fotografiile de pe şemineu:

Cum tocmai mă pregăteam să plec, am înaintat spre şemineu pentru a pune acolo cadoul regulamentar, după ce rezervasem o zi pentru o a doua întâlnire cu tânăra, care rămăsese în pat; am văzut vag o pendulă sub glob, două vaze de flori şi două fotografii, dinte care una, foarte veche, una din acele încercări pe sticlă, numite dagherotipuri. Din întâmplare, m-am aplecat spre acel portret şi am rămas mut, prea surprins pentru a înţelege... Era portretul meu, primul din portretele mele... pe care mi le făcusem cândva, atunci când eram student în Cartierul Latin.

Aflând de unde are tânăra această fotografie, îşi dă seama că petrecuse acele două ore încântătoare cu propria lui fiică:

Am întrebat: „Cine-i acest domn?"

Ea răspunse: „Este tatăl meu, pe care nu l-am cunoscut. Mi l-a lăsat mama, spunându-mi să-l păstrez, pentru că poate îmi va fi de folos într-o zi..."

Ezită, începu să râdă şi continuă: „De fapt, nu ştiu la ce mi-ar putea servi. Nu cred că va veni să mă recunoască."

Scormonind în trecutul lui, bărbatul îşi aminti de relaţia pe care o avusese cu acea tânără, pe care o uitase complet după despărţirea lor:"*Mi-am amintit brusc de o fată care, cam la o lună după ruperea relaţiei noastre, îmi scrisese că o lăsasem însărcinată. Rupsesem sau arsesem scrisoarea şi uitasem de ea.*" Contrar lui Martel, care nu are nicio remuşcare după incest, pustnicul este de-a dreptul înnebunit. Pentru el, incestul este un act odios, abominabil, de neiertat chiar dacă l-a comis fără să vrea:"*Viaţa îmi apăru odioasă şi revoltătoare, plină de nenorociri, de ruşini, de*

infamii vrute sau inconştiente. Fiica mea!... Poate tocmai mă culcasem cu fiica mea!..." El acuză bărbaţii care abandonează femeile însărcinate, care nu se mai interesează de copiii născuţi în urma acestor relaţii trecătoare şi fără viitor, copii ai căror taţi biologici sunt. Rechizitoriul său depăşeşte cadrul anecdotic, devenind generalizator:

Şi Parisul, acest mare Paris întunecat, morn, mâlos, trist, negru, cu toate casele lui închise, era plin de asemenea lucruri: de adultere, de incesturi, de copii violaţi. Mi-am amintit ce se povestea despre podurile bântuite de vicioşi infami.

Fără să vreau, fără să ştiu, făcusem mai rău decât aceste fiinţe mârşave. Fusesem în patul fiicei mele!

Ştie că numai remuşcarea nu este suficientă pentru a şterge dubla lui crimă: părăsirea femeii însărcinate şi abandonarea copilului. Ştie că nu există răscumpărare pentru păcatul săvârşit. Totuşi, prin intermediul unui notar, el îi trimite tinerei jumătate din averea lui. În ceea ce-l priveşte, auto-dafe-ul i se pare cea mai bună soluţie:"*Atunci (...), i-am trimis acelei copile jumătate din averea mea, circa o sută patruzeci de mii de franci, din care nu poate cheltui decât renta, apoi mi-am dat demisia de la serviciu şi iată-mă.*

Rătăcind pe acest ţărm, am găsit acest munte şi am rămas... până când... nu ştiu!"

Dar simte şi nevoia unei judecăţi exterioare, neutre: „*Ce credeţi despre mine... şi despre ceea ce am făcut?*" El nu face apel la judecata unei conştiinţe individuale pentru a scăpa de responsabilitatea faptei sale, ci pentru a-şi face o idee despre opinia altora, opinie cu siguranţă obiectivă. Această părere obiectivă este pentru el un suport moral care l-ar putea ajuta într-o zi să atenueze lovitura odioasă pe care

i-a rezervat-o fatalitatea. Totul ar fi putut fi evitat dacă s-ar fi interesat de copilul care urma să se nască şi al cărui tată era. Şi el ştie foarte bine acest lucru. Fiica sa este şi ea o victimă a relaţiilor pasagere, tratate cu indiferenţă de bărbaţi.

Tema copilului abandonat voit sau involuntar înainte de a se naşte este reluată într-o manieră mult mai detaliată în *Un fiu*. Doi bărbaţi „de treabă”, un savant şi un academician îşi împărtăşesc părerile despre femeile posedate, părăsite fără remuşcare imediat după aceea, dar şi despre copiii numiţi „din tată necunoscut” de care nu le pasă deloc. Convingerea lor, care reflectă o realitate dureroasă, este că „ *nu există nici un bărbat care să nu aibă copii despre care nu ştie, acei copii numiţi din tată necunoscut*” Este povestea unui astfel de copil pe care eroul, academician, savant şi mândru de acest lucru, vrea s-o prezinte prietenului său. El descoperă că este tatăl unui fiu complet idiot. A nu şti că s-a născut un copil al căruit tată biologic eşti echivalează cu a lua acestui copil, încă de la naştere, dreptul la dragostea părintească. Povestea academicianului se întâmplase cu mulţi ani în urmă, mai precis când avea 25 de ani. În timpul unei călătorii în Bretania, la Pont-Labbé, eroul nostru „a posedat-o cu brutalitate, jos pe duşumea” pe servitoarea de la hanul unde dormise noaptea. Opt zile mai târziu, o uitase complet, lucru care se întâmplă după o „*aventură comună şi frecventă atunci când călătoreşti, servitoarele de la han fiind în general destinate să-i distreze pe călători.*” Abia după 30 de ani va afla care a fost consecinţa aventurii sale. Întorcându-se la hanul din Pont-Labbé, află că servitoarea murise la naştere şi că băiatul adus pe lume era bărbătul „slăbănog şi şchiop” care curăţa bălegarul. Era un copil ce purta stigmatul *tată necunoscut* . Acest mister îl determină să-l privească mai atent pe acest bastard care schiopăta. Fiind bastard, soarta i-a fost pecetluită încă de când venise

pe lume: din milă, va fi crescut de familia hangiului, dar ţinut într-o situaţie umilitoare, degradantă. Membrii familiei nu l-au lăsat să moară, dar nici nu l-au lăsat să trăiască. Prin intermediul cuvintelor hangiului, Maupassant ne împărtăşeşte opinia sa despre soarta tragică a bastardului, a cărui soartă ar fi putut fi cu totul alta dacă ar fi avut părinţi: „*Nu-i mare lucru de capul lui, a fost păstrat din milă în casă. Poate ar fi ajuns altfel dacă ar fi fost educat ca toată lumea. Dar ce vreţi, domnule? Nu tu tată, nu tu mamă, nu tu bani! Părinţilor mei le-a fost milă de copil, dar nu era al lor, înţelegeţi.*" Un detaliu legat de data la care acest nefericit venise pe lume seamănă îndoiala în sufletul eroului-narator. Concluzia la care ajunge este că putea fi tatăl tânărului. Această idee îl determină să-l privească mult mai atent pe grăjdar. Izolat de familia hangiului, obligat să se ocupe de animale şi să doarmă cu caii, bietul bastard ajunsese să se confunde cu animalele şi să fie tratat ca atare. Viaţa lui reducându-se doar la curăţirea grajdurilor, la a fi hrănit şi la a dormi cu animalele, devenise o brută, un sălbatic care nu ştia să comunice. Fusese menţinut la stadiul de om primitiv, rupt de lumea civilizată: (...) *Dar nici el nu vorbea franţuzeşte. De altfel, părea că nu înţelege nimic, că nu-şi ştie vârsta,*(...); *Stătea în faţa mea, cu un aer idiot, răsucindu-şi pălăria cu labele lui noduroase şi dezgustătoare, râzând stupid, păstrând ceva din râsul mamei în colţul buzelor şi la coada ochilor.* Cuvântul „labe" pune în evidenţă locul care i-a fost rezervat pe scara biologică. Este asociat mai mult unui animal decât unei fiinţe umane. Într-un cuvânt, este descris ca un monstru care nu are nimic uman nici în înfăţişare, nici în comportare. Şi angoasanta şi înspăimântătoarea căutare a unei asemănări între presupusul tată şi presupusul fiu devine obsesivă pentru academician:

Ore şi ore am cântărit toate motivele bune sau rele pentru sau contra şanselor mele de paternitate, enervându-mă în explicaţii inextricabile, pentru a reveni mereu la aceeaşi oribilă incertitudine, apoi la convingerea şi mai atroce că acest bărbat era fiul meu.

Atunci, am petrecut ore întregi în camera mea, cu o carte deschisă, pe care mă prefăceam că o citesc, dar nefăcând altceva decât să privesc această brută, fiul meu! fiul meu!, încercând să descopăr dacă îmi semăna.

Tot căutând, am crezut că recunosc câteva trăsături asemănătoare pe frunte şi sub nas şi am fost repede convins de o asemănare pe care o ascundeau îmbrăcămintea diferită şi părul hidos al bărbatului.

Cuprins de remuşcări, el se consideră singurul vinovat de soarta nefericită a acestei brute, care, în alte condiţii, ar fi putut fi un copil ca toţi ceilalţi. Dar responsabilitatea lui nu merge mai departe pentru că nu-l va recunoaşte oficial. Crede că este un tată responsabil doar lăsându-i hangiul nişte bani care să îndulcească viaţa grăjdarului.”Nu-l recunoaşte însă gândindu-se că acest cretin ar putea să-l exploateze, să-l compromită, să-l distrugă, să-i spună tată. Este deci incapabil să aibă o relaţie clară cu fiul său. Singura modalitate: să-i dea bani. El ezită între infernul ipotetic al şantajului şi infernul real al remuşcării.” precizează Charles Castella în studiul său. (p. 41) Pe scurt, îl abandonează pentru a doua oară. De fapt, asemeni hangiului, ceea ce simte pentru fiul lui este doar milă. A-l recunoaşte ar însemna pentru el să-şi distrugă viaţa şi cariera:

Şi dacă lăsam să se strecoare vreo bănuială legată de îndoielile care mă torturau, acest cretin ar deveni cu

siguranţă şmecher, pentru a mă exploata, a mă compromite, a mă distruge, m-ar striga „tată" ca în visul meu.

Mai puternic decât remuşcarea este dezgustul pe care-l simte faţă de această fiinţă neterminată, „*de această fiinţă atrofiată, larvă de grajd, născută şi crescută în bălegar.*" Mult mai înspăimântător i se pare gândul că „ *a ieşit din mine prin acea legătură intimă ce-l leagă pe fiu de tată, că, datorită teribilelor legi ale eredităţii, el este eu prin mii de lucruri, prin sângele şi prin carnea lui (...)"* Maupassant analizează minuţios lupta interioară ce se dă în sufletul naratorului sfâşiat de sentimente contrare: acceptare şi refuz, atracţie şi respingere. Dar totul se limitează până la urmă la „*o nevoie nepotolită şi dureroasă de a-l revedea*"; (...) *şi vederea lui mă face să sufăr oribil; şi de acolo, de la fereastra mea, îl privesc ore întregi cum strânge şi cară bălegarul animalelor, repetându-mi: „Este fiul meu."* conchide eroul-narator. Epilogul relevă faptul că remuşcarea nu apare din sentimentul unei greşeli morale. Ultima frază arată că, în adâncul sufletului, el nu are niciun sentiment de culpabilitate: *E bine într-adevăr să ai 25 de ani şi chiar să faci copii ca acesta.*

Ca simplu spectator, tatăl nu a schimbat cu nimic viaţa fiului său. Compasiunea nu poate înlocui anii de absenţă totală a unui tată. Copilul devenit adult va rămâne pentru totdeauna „o fiară umană", un bastard redus la starea de obiect, de animal, un cerşetor trăind din mila altora. Dar el nu va fi niciodată un om ca toţi ceilalţi.

Bastardul din nuvela *Cerşetorul* pare să fie replica fidelă a acestui „grăjdar". Doar o singură diferenţă: nimeni nu-i cunoaşte părinţii. Cu această nuvelă, Maupassant abordează tema copilului abandonat şi crescut de altcineva:

Copil găsit într-un şanţ de preotul din Billettes, în ajunul zilei morţilor, şi botezat din acest motiv Nicolas Toussaint, crescut din milă, complet needucat, schilodit după ce băuse câteva pahare de ţuică oferite de brutarul satului, o poveste de râs, şi de atunci cerşetor, nu ştia să facă altceva decât să cerşească.

Contrar nuvelei precedente, în care Maupassant se opreşte mai mult asupra comportamentului tatălui, în această nuvelă el urmăreşte în mod deosebit, etapă cu etapă, drumul spre moarte al acestui nenorocit. Până la vârsta de patruzeci de ani, Nicolas nu a cunoscut decât viaţa de animal sălbatic:

Nu avea nici casă, nici acoperiş, nici cocioabă, nici adăpost. Vara dormea peste tot şi iarna se strecura, cu o abilitate remarcabilă, pe sub hambare sau în grajduri. (...) Trăia ca animalele sălbatice, în mijlocul oamenilor, fără să cunoască pe nimeni, fără să iubească pe nimeni, trezind în ţărani doar un fel de dispreţ indiferent şi o ostilitate resemnată.

Respins, marginalizat, dispreţuit, alungat de toţi, el este victima indiferenţei şi ostilităţii oamenilor. Devenit inutil din caza infirmităţii (la vârsat de 15 ani o căruţă îi zdrobise ambele picioare), nimeni nu are nevoie de el, nimeni nu-i dă de mâncare, toată lumea îl alungă pentru că « *de patruzeci de ani, lumea se săturase să-l tot vadă plimbându-şi din cocioabă în cocioabă trupul zdrenţăros şi diform pe cele două picioare de lemn."* Ceea ce arată că şi mila are limite. Ţinut departe de societate, el nu-i cunoaşte legile. Tot ce ştie este că trebuie să mănânce pentru că-i este foame. Cuvintele hoţ, hoţie nu-i spun nimic; pentru el cuvântul hoţie nu are decât un sens: să-şi procure ceva de mâncare. Dar colectivitatea dispreţuitoare şi ostilă îl condamnă. Ura ei se traduce printr-un comportament violent şi animalic. Şi

totul pentru o găină furată:”*Şi meşterul Chiquet, exasperat, se aruncă asupra hoţului, îl stâlci cu lovituri, lovind ca un turbat, ca un ţăran furat, cu pumnul şi cu genunchiul tot corpul infirmului, care nu putea să se apere*. Şi isteria individuală se transformă în isterie colectivă: „*La rândul lor, veniră şi oamenii de la fermă şi începură, împreună cu stăpânul, să-l lovească pe cerşetor. Apoi, după ce s-au săturat să-l bată, l-au ridicat de jos, l-au dus şi l-au închis în beci, în timp ce alţii s-au dus să-i caute pe jandarmi.*” Nimeni nu face niciun efort pentru a înţelege gestul cerşetorului. Mânia, instinctul animalic înving raţiunea, iubirea creştinească pentru aproapele său, pe care de altfel toţi o propăvăduiesc cu ipocrizie. Victimă a părinţilor care l-au abandonat chiar de la naştere, el este şi victima urii şi a lipsei de înţelegere. Maupassant descrie în cuvinte emoţionante ceea ce se întâmplă în sufletul infirmului; a nu avea părinţi nu înseamnă a fi lipsit de suflet. Deşi vânat de oameni, în acest corp diform şi mutilat există o bogăţie de sentimente native:”*Îl apucase frica, acea frică nativă a stigmatizaţilor, acea frică a vânatului în faţa vânătorului, a şoarecelui în faţa pisicii. Şi, cu eforturi supraomeneşti, reuşi să stea în picioare.*” Aruncat în închisoare, jandarmii uită de el, tot aşa cum uiţi de un obiect fără valoare, de care vrei să scapi. Bietul cerşetor moare acolo aşa cum trăise: înfometat, însetat şi singur. Cu acest cerşetor cu soartă tragică şi inumană, Maupassant reia tema copilului fără viitor, victimă sigură a părinţilor care l-au abandonat şi a societăţii care-l respinge, care-l consideră un paria. Îl înduioşează această fiinţă nevinovată care nu a fost niciodată considerată ca făcând parte din rasa umană şi care, complet izolată „*aproape uitase folosirea limbii lui şi gândirea îi era la fel de confuză pentru a putea fi formulată în cuvinte.*”

Motivul copilului abandonat şi adoptat de cel care

l-a găsit apare în nuvela *Domnişoara Perle*. Găsită de un bărbat în noaptea de Bobotează, ea este crescută de familia acestuia. Hotărârea este ca acest biet copil abandonat să facă parte din familie: *„Biet copil abandonat, vei fi de-al nostru!"* Familiei îi este milă chiar şi de mama care a fost obligată să-şi abandoneze copilul:" *E vreun copil făcut din dragoste, un copil a cărui biată mamă a venit să sune la uşa noastră în această noapte de Bobotează, în amintirea Copilului-Dumnezeu".*

Contrar copiilor din *Un fiu* şi *Cerşetorul*, domnişoara Perle este primită într-o familie înstărită, familia Chantal. Deşi abandonată, nici ea nu este săracă:

Era fată şi avea circa şase săptămâni. În scutece au fost găsiţi zece mii de franci de aur, da, zece mii! Pe care tata i-a plasat pentru a-i face zestre. Nu era deci copilul unor săraci... ci poate copilul vreunui nobil cu vreo mic-burgheză de la oraş... sau poate... am făcut mii de presupuneri şi n-am aflat niciodată nimic... nimic niciodată... nimic niciodată... Nici măcar câinele nu a fost recunoscut de cineva. Nu era de prin partea locului. În orice caz, cel sau cea care venise să sune de trei ori la uşa noastră îi cunoştea bine pe părinţii mei dacă i-a ales pe ei.

Domnişoara Perle va cunoaşte fericirea de a avea o familie şi de a primi o educaţie aleasă. Dar norocul şi banii nu aduc fericirea deplină, pentru că familia Chantal nu va putea înlocui adevărata ei familie. Simone Marie Claire, numită mai târziu domnişoara Perle, va rămâne pentru membrii familiei o străină, o acceptată, o tolerată. Acest lucru îi este precizat fără menajamente de mama ei adoptivă care era"*o femeie care ţinea la ordine şi la ierarhie"* şi care:

Consimţea ca micuţa Claire să fie tratată ca proprii ei fii, dar ţinea totuşi ca distanţa care ne separa să fie bine marcată şi poziţia fiecăruia bine stabilită. Aşa încât, imediat ce copila putu să înţeleagă, ea îi spuse toată povestea ei şi făcu să pătrundă încetişor, chiar cu blândeţe, în mintea micuţei că era pentru familia Chantal o fiică adoptivă, acceptată, dar că era de fapt o străină.

Atitudinea doamnei Chantal nu este surprinzătoare. Ea traduce modul ei de a gândi, mod care corespunde unei anumite poziţii sociale. După părerea ei, Claire poartă stigmatul unui act imoral şi necreştinesc: păcatul cărnii şi abandonarea copilului. Această mentalitate, care era de fapt cea a epocii respective, va distruge iluzia de fericire familială la care spera Claire. Ea îşi va da seama destul de repede de locul care i-a fost rezervat în această familie, cel de *fiică adoptivă, acceptată, dar că era de fapt o străină.* Altfel spus, ea nu era şi nici nu avea să fie una de-a lor. Statutul său de copil abandonat îi va distruge însă şi dreptul de-a iubi şi de a fi iubită. Cel care o iubeşte şi pe care şi ea îl iubeşte este un Chantal cu care nu se va putea căsători niciodată. Într-un cuvânt, spiritul de castă, prejudecăţile vor fi mai puternice decât setimentele celor doi tineri. Distrugând fericirea domnişoarei Perle, doamna Chantal distruge implicit şi fericirea fiului ei. Această mamă autoritară, care conduce viaţa fiului ei, o anunţă pe mama-cloşcă din romanul *Génitrix* de François Mauriac.

Într-un articol despre Maupassant, Louis Forestier scrie: *„În universul lui, copilul nu este viitorul omului (...) Chiar din prima zi, nou-născutul nu este destinat să trăiască* (...) *Viitorul copilului este implicit supus la tot felul de riscuri."* (Forestier, Louis 2001: 6)

Regăsim această idee în mărturisirea postumă a domnului Badon-Leremincé din nuvela *Confesiunea.*

Infanticidul, pe care-l săvârşise în tinereţea lui, contrazice ultimele cuvinte din necrologul delegatului prefecturii: „*A fost un om cinstit*.” Deşi nimeni nu a ştiut, deşi viaţa lui a fost reuşită pe plan profesional şi familial, domnul Badon-Leremincé a fost mereu obsedat de crima pe care o comisese cu mulţi ani în urmă. Debutant în barou şi fugind de singurătate, şi-a luat o amantă, „*o tânără blândă, bună, simplă*” pe care intenţiona să o părăsească imediat ce găsea o soţie”*cum trebuie*.” Planul său este sortit eşecului în momentul în care află că amanta lui este însărcinată. Pentru tânărul avocat, copilul din pântecele ei devine o povară, un obstacol în calea carierei sale şi a închegării unei familii la care aspiră şi care trebuia să corespundă rangului său. Existenţa acestui bastard este un adevărat dezastru pentru el: „*Am simţit că mă prăbuşesc. Am văzut lanţul pe care-l voi târî până la moarte, peste tot, în viitoarea mea familie, în bătrâneţea mea: lanţul femeii legată de viaţa mea printr-un copil, lanţul copilului pe care va trebui să-l cresc, să-l supraveghez, să-l protejez, ascunzându-mă de el şi ascunzându-l de lume*”. În tulburarea lui, primul gând care-i vine în minte este că acest copil trebuie să moară:

Spiritul meu a fost tulburat de această veste; şi o dorinţă profundă, pe care nu o formulam deloc, dar pe care o simţeam în inima mea, gata să se manifeste, asemeni acelor oameni ascunşi în spatele uşilor şi care aşteaptă să li se spună să se arate, o dorinţă criminală dădea târcoale în adâncul minţii mele! Dacă s-ar întâmpla un accident? Printre aceste mici fiinţe există atâtea care mor înainte de a fi născute!

Oh! Nu-i doream moartea amantei mele: biata fată, o iubeam mult! Dar poate doream moartea celuilalt, chiar

înainte să-l fi văzut.

În mod paradoxal, tânărul avocat care, prin natura profesiei sale, ar fi trebuit să apere acest copil şi dreptul lui la viaţă, îl condamnă la moarte chiar înainte de a se naşte. Ipoteza crimei începe să prindă rădăcini şi să se contureze, pentru că el nu vede în acest bastrad un posibil urmaş, ci un dublu ameninţător. Naşterea copilului în condiţii bune echivalează pentru el cu un lucru anormal, ca şi cum viitorul normal al acestui copil ar fi fost ca el să se nască mort. După cum mărturiseşte domnul Badon-Leremincé, el nu l-a iubit deloc. Lipsa de dragoste pentru copil se transformă în ură în ziua în care o întâlneşte pe femeia vieţii lui, cea cu care doreşte să-şi întemeieze o familie: „*simţeam crescând în mine o ură contra fiului meu, împotriva acestei bucăţi de carne vie şi ţipătoare care îmi bara drumul, îmi întrerupea viaţa, mă condamna la o existenţă deşartă, fără toate acele speranţe vagi care fac fermecătoare tinereţea.*" Da, acest bastard face imposibilă realizarea fericirii lui viitoare. Se simte prins în capcană. Cum să iasă din această situaţie? Nu avea nicio posibilitate să aleagă: „(...) *eram prins în capcană. Să mă căsătoresc cu această tânără pe care o adoram, chiar dacă aveam un copil sau mai bine să-i spun adevărul şi să renunţ la ea, la fericire, la viitor, la tot? Căci părinţii ei, oameni rigizi şi scrupuloşi, nu mi-ar fi dat-o de soţie dacă ar fi ştiut.*"

Ideea de a se descotorosi de acest duşman care i-ar fi distrus viaţa i se strecoară treptat în minte şi devine o obsesie care-l bântuie zi şi noapte. Fiind fin analist al sufletului uman, Maupassant descrie lupta interioară la care este supus domnul Badon-Leremincé, jalonând etapele care-l duc de la ură la nebunie şi de la crima virtuală la crima reală:

Atunci obsesia care mă bântuia de o lună îmi pătrunse din nou în minte. De îndată ce nu mă mai mişcam, cobora peste mine, intra în mine şi mă rodea. Mă rodea aşa cum rod ideile fixe, aşa cum cancerul trebuie să roadă carnea. Mi se părea că era acolo, în capul meu, în inima mea, în tot corpul meu; şi mă devora aşa cum ar fi făcut o fiară. Voiam să o alung, să o resping, să mă gândesc la alte lucruri, la speranţe noi, aşa cum deschizi o fereastră în vântul proaspăt al dimineţii pentru a alunga aerul viciat al nopţii; dar nu puteam să-mi scot această idee din minte nici măcar pentru o secundă. Nu ştiu cum să descriu în cuvinte această tortură. Ea îmi rodea sufletul; simţeam fiecare muşcătură cu o durere îngrozitoare, o adevărată durere fizică şi morală (...) O furie teribilă creştea în mine, o furie care mă sufoca, o furie care atingea nebunia... nebunia! În mod sigur am fost nebun în seara aceea!

Înaintea lui Freud, Maupassant sondează gândul inconştient al distrugerii viitoare reprezentată de „acest avorton", „această larvă", „acest nimic". Această conştientizare este în mod cert negativă şi disperată. Îl omoară pe bietul bastard într-un acces de furie care frizează delirul, demenţa:

Oh! Tentaţia crimei mi-a venit în mod inconştient. Îmi amintesc doar că inima îmi bătea îngrozitor. Bătea atât de tare încât o auzeam aşa cum auzi loviturile de ciocan în spatele pereţilor. Doar atât îmi amintesc! Îmi bătea inima! În mintea mea era o confuzie stranie, un tumult, o derută a oricărei raţiuni, a întregii stăpâniri de sine. Eram în una din acele ore de spaimă şi de halucinaţie, în care omul nu mai este conştient de actele sale, nici de direcţia voinţei lui.

Împrejurările care l-au determinat pe domnul Badon-Leremincé să condamne la moarte o fiinţă nevinovată

fac obiectul unei analize minuţioase, obiective, eliberate de orice emoţie, analiză pe care o face chiar autorul crimei care vrea să-şi justifice acest act abominabil. Pledând pentru nebunie temporară, el pledează de fapt în favoarea lipsei lui de responsabilitate. Reconstituind trecutul, el explică de ce a vrut să omoare copilul, dar nu-şi poate explica faptul că a făcut acest lucru. Amintirea obsesivă a crimei îl împiedică să uite gesturile mecanice pe care le-a făcut, succesiunea lor:

Am dat uşor la o parte păturile care acopereau corpul copilului; le-am aruncat la picioarele leagănului şi l-am văzut în pielea goală. Nu s-a trezit. Atunci am mers la fereastră, uşor de tot, am deschis-o. Un suflu de aer rece intră asemeni unui asasin, un suflu atât de rece încât m-am ferit din calea lui; (...)Şi am rămas în picioare lângă fereastră, neîndrăznind să mă întorc, de parcă nu voiam să văd ce se petrece în spatele meu şi simţind încontinuu alunecându-mi pe frunte, pe obraji, pe mâini aerul mortal care intra în cameră. Deodată o tuse uşoară făcu să- mi treacă prin tot corpul un fior îngrozitor, un fior pe care-l mai simt şi acum până la rădăcina părului. Şi, cu o mişcare înnebunită, am închis brusc fereastra, apoi, întorcându-mă, am alergat la leagăn. Dormea, în continuare, cu gura deschisă, complet dezbrăcat. I-am atins picioarele; erau îngheţate şi le-am învelit.

Remuşcarea şi mustratrea de conştiinţă sunt tardive şi nu-l vor putea salva pe micuţul care va muri după câteva zile de congestie pulmonară. După patru ani, vom reîntâlni acelaşi mod de a ucide un bastard în romanul *Inocentul* de Gabriele D'Anunzio. Dacă în nuvela lui Maupassant bastardul este fructul legăturii amoroase a eroului cu o femeie de condiţie modestă, cu care nu se va căsători

niciodată, în romanul lui D'Anunzio, bastardul este fructul adulterului săvârşit de soţia eroului, soţie care a fost mereu neglijată, înşelată şi umilită de soţul ei. În timp ce personajul lui Maupassant va trăi cu amintirea atroce a actului său criminal, personajul scriitorului italian se va sinucide. Dar, în ambele cazuri, bărbaţii urăsc copilul din cauza femeii.

Orice ar fi, trebuie să precizăm că nu doar bărbaţii doresc să suprime copiii nedoriti. În perioada în care trăieşte şi scrie Maupassant, femeile care îşi ucid copilul sau copiii sunt tot mai numeroase. Motivele invocate diferă de la un caz la altul. Astfel, în cazul lui Rosalie Prudent din nuvela eponimă, pruncuciderea se dovedeşte a fi o necesitate. Pentru Rosalie, liberul arbitru nu există. La început, ea nu are nicio intenţie criminală, ideea pruncuciderii fiind totalmente exclusă. Dovada o constituie trusoul de copil, lucrat chiar de Rosalie, găsit în camera ei în timpul percheziţiei. Mai mult decât atât: pe ascuns, Rosalie o contactase pe moaşa din partea locului. Iată ce declară Rosalie la tribunal:

— *„Când am văzut că sunt gravidă, am anunţat-o pe doamna Boudin, moaşa, care este aici pentru a confirma; am întrebat-o cum să procedez în cazul în care s-ar întâmpla să nasc în lipsa ei. Apoi am făcut trusoul, nopţi în şir, până la ora unu în fiecare noapte; apoi am căutat o altă slujbă, căci eram sigură că voi fi concediată; dar voiam să rămân aici până la soroc, pentru a economisi bani, dat fiind că nu am deloc şi că aş fi avut nevoie pentru copil...*

— *Înseamnă că nu voiai să-l omori?*

— *Oh, în mod sigur nu, dom'le.*

De aceea actul ei criminal nu poate fi explicat. La început suntem tentaţi să credem că povestea ei face parte

din seria de pruncucideri săvârşite de servitoarele seduse şi abandonate de obicei de cineva din familia stăpânului sau chiar de stăpân. În realitate, pregătirile riguroase pe care le face Rosalie pentru ziua când va naşte contrazic această impresie. Şi totuşi ea va ucide, căci, în timpul naşterii, soarta implacabilă îşi bate joc de bunele sale intenţii:

— Iată cum s-a întâmplat. Am născut mai devreme decât aş fi crezut. Durerile au început în bucătărie, când terminasem de spălat vasele.(...) am urcat în camera mea, nu fără greutate, ţinându-mă de balustradă; şi m-am întins pe jos, pe mozaic, pentru a nu murdări patul. A durat poate o oră, poate două, poate trei; atât de rău mă durea, încât nu mai ştiu; apoi am împins cu toată puterea, am simţit cum iese şi l-am luat de jos. Oh, da, eram în mod cert mulţumită.(...) Şi-apoi l-am pus pe patul meu. Şi-apoi, iată că mă apucă o durere, dar o durere insuportabilă. (...)Am căzut în genunchi, apoi pe spate, apoi pe jos; şi iată că durerile încep din nou, poate încă o oră, poate două... acolo singură-singurică ... şi-apoi iese altul... un alt copil.., doi..., da..., doi..., aşa! L-am luat ca şi pe primul, şi-apoi l-am pus pe pat, unul lângă celălalt- doi.

Ideea de a creşte singură doi copii o face să intre în panică. Simte şi ea disperarea tinerelor sărace, părăsite şi respinse de bărbaţii care s-au servit de ele doar pentru câteva ore de plăcere. În pofida dragostei pe care o simte pentru cei doi nou-născuţi, lui Rosalie îi este imposibil să-i păstreze pe amândoi. Singura soluţie la care se gândeşte este de a păstra un singur copil. Dar pe care? Alegerea i se pare dificilă, dacă nu chiar imposibilă. În această situaţie, nu-i rămâne decât să-i omoare pe amândoi. Mărturia ei sfâşietoare pune încă o dată în evidenţă soarta tragică a femeii sărace, singure şi abandonate:

Doi copii! Eu care câştig douăzeci de franci pe lună! Spuneţi... este posibil? Unul, da, poţi, privându-te... dar nu doi! Acest lucru mi-a luat minţile. Ştiu şi eu? Puteam să aleg, spuneţi? Ştiu şi eu? M-am văzut la sfârşitul zilelor mele! Am pus perna deasupra, fără să ştiu... Nu-i puteam păstra pe amândoi... şi m-am lungit şi eu deasupra. Apoi, m-am zvârcolit şi am plâns până la ziuă, a cărei lumină am văzut-o pe fereastră; cu siguranţă se sufocaseră sub pernă. Atunci i-am luat sub braţ, am coborât scara, am mers în grădina de zarzavaturi, am luat hârleţul grădinarului şi i-am îngropat cât de adânc am putut, unul aici, celălalt acolo, nu împreună, pentru ca să nu poată vorbi despre mama lor, dacă într-adevăr copiii morţi vorbesc. Ce ştiu eu?

De fapt, dacă există o pruncucidere în această nuvelă, este din întâmplare, este pentru că natura a contribuit la acest lucru. Rosalie nu este o criminală din naştere, ea ajunge să fie doar prin forţa lucrurilor. Achitarea lui Rosalie este până la urmă o condamnare a fatalităţii, dar şi a bărbatului care o abandonase fără să se gândească la consecinţele plăcerilor lui. Louis Forestier consideră că „pruncuciderea poate să apară ca o consecinţă nefericită a unei necesităţi oarbe care privează fiinţa umană de liberul arbitru." (Forestier; Louis 1979:1540)

Achitarea lui Rosalie este un paradox. O dublă pruncucidere nepedpsită pare neverosimilă în zilele noastre. La vremea aceea, achitarea lui Rosalie era un lucru normal. Conform legislaţiei în vigoare la acea vreme, erau achitate tinerele care puteau demonstra că, din motive financiare, nu-şi puteau întreţine copilul. Este şi cazul lui Rosalie care ucide de nevoie şi nu de voie.

Bastardul din nuvela *Copilul* (vol. I) va avea o moarte înspăimântătoare. El va fi omorât înainte de a veni pe

lume. Aşa cum am precizat deja, pruncuciderile nu erau rare pe vremea lui Maupassant. Nuvela se inspiră dintr-un fapt divers. *Gil Blas* din 3 septembrie 1883 semnala o faptă sordidă: o femeie tânără închiriase o cameră la un hotel, apoi dispăruse. În timpul percheziţiei, în şemineu a fost descoperit un pachet care conţinea corpul unui copil asasinat. Nuvela are ca punct de plecare acest fapt divers, dar imaginaţia lui Maupassant merge mult mai departe. Eroina, doamna Hélène, a rămas gravidă cu grădinarul ei. Dat fiind statutul social al familiei ei, nu ştie ce să facă:"*Îi cunoaşteţi pe tata şi pe fraţii mei! Sunt pierdută! Sora mea este măritată cu un bărbat cinstit. Ruşinea mea se va răsfrânge şi asupra lor. Şi gândiţi-vă la toţi prietenii noştri, la toţi vecinii noştri, la numele nostru..., la mama...*" spune ea doctorului. Pentru a evita un scandal care ar fi putut distruge viaţa ei, dar şi a familiei sale, ea face apel la toate mijloacele cunoscute atunci pentru a avorta: *Am încercat să avortez. Am făcut băi fierbinţi, am călărit cai dificili, am făcut gimnastică, am băut droguri, absint, şofran şi altele. Dar nu am reuşit.* Această enumerare arată cât era de hotărâtă să scape de copil. Vrea să curme viaţa unei fiinţe nevinovate doar din motive sociale şi etice. Este un pretext. În realitate, ea vede în acest copil propria ei slăbiciune, dorinţele carnale pe care nu le poate stăpâni, ruşinea şi umilinţa la care o va supune opinia publică. Va suprima copilul cu o cruzime de neimaginat, cu o sălbăticie ieşită din comun:

O obseda o idee fixă: să scoată din trupul ei acest copil blestemat (...)Ce-a făcut? În mod sigur şi-a privit iar îndelung pântecul umflat, în mod sigur, l-a lovit, l-a rănit, l-a izbit de colţurile mobilelor, aşa cum făcea în fiecare seară. Apoi, desculţă, a coborât în bucătărie, a deschis dulapul şi a luat un cuţit mare, care este folosit pentru a tăia carnea. A urcat în

camera ei, a aprins patru lumânări şi s-a aşezat pe un scaun de răchită împletită, în faţa oglinzii. Exasperată de ura împotriva acestui embrion necunoscut şi redutabil, vrând să-l smulgă şi să-l omoare în cele din urmă, vrând să-l ţină în mâinile ei, să-l sugrume şi să-l arunce departe, a apăsat locul în care se mişcs această larvă şi şi-a deschis pântecul cu o singură lovitură de cuţit. Oh! în mod sigur a acţionat foarte repede şi foarte bine, căci a reuşit să-l prindă pe acest duşman pe care nu-l putuse atinge. Îl apucă de un picior, îl smulse din ea şi vru să-l arunce în cenuşa din şemineu. Dar el era încă agăţat de ea prin legături pe care nu a putut să le taie şi, înainte de a înţelege ce-i mai rămăsese de făcut pentru a se separa de el, căzu neîsufleţită peste copilul înecat într-un val de sânge.

Dacă în cazul lui Rosalie Prudent instinctul matern există fără doar şi poate, nu putem spune acelaşi lucru despre doamna Hélène. Ea duce o adevărată bătălie împotriva acestui copil pe care nu-l vrea şi pe care-l consideră „o larvă”, „un embrion necunoscut”, „un duşman”. În analiza lui, Maupassant scoate în evidenţă dualitatea sufletului uman. În Hélène există de fapt două fiinţe diferite: pe de o parte, femeia care simte că înnebuneşte la gândul că va aduce pe lume un copil şi, pe de altă parte, femeia care dă dovadă de luciditate şi de mult sânge-rece. Precizia tăieturii de cuţit este o dovadă incontestabilă a acesteia din urmă. Ea vrea să omoare acest duşman de temut dar şi să-şi salveze viaţa. Maupassant se limitează doar la relatarea faptelor, lăsându-l pe cititor să judece această crimă atroce.

În nuvelele lui Maupassant, există şi bastarzi aduşi pe lume din motive inumane. În nuvela *Mama de monştri* bastarzii devin o marfă oarecare, un mijloc de îmbogăţire ca oricare altul. Scriitorul insistă încă o dată pe dualitatea sufletului uman pe care o observă la o femeie „curajoasă,

cuminte şi econoamă" devenită „o fabrică de monştri", „o brută". Ca de obicei, punctul de plecare al poveştii este o greseală comisă de o tânără. Descoperind că este însărcinată, este cuprinsă de ruşine şi de frică. Pentru a-şi masca păcatul, ea inventează o „cămaşă de forţă":

Voind cu orice preţ să-şi ascundă nenorocirea, îşi strângea tare pântecul cu un sistem pe care-l inventase, un corset de forţă, făcut din şipci şi din sfoară. Cu cât pântecul se umfla din cauza copilului care creştea, cu atât ea strângea mai tare instrumentul de tortură, suferind chinul, dar rezistentă la durere, mereu zâmbitoare şi suplă, fără a lăsa să se vadă sau să se bănuiască ceva.

Această maşinărie infernală are efecte înspăimântătoare asupra dezvoltării fizice a copilului: *Mutila în pântecul ei micuţa fiinţă strânsă de îngrozitoarea maşină, o comprima, o deforma, făcea din ea un monstru.* Asemeni unui teratolog, Maupassant descrie cu minuţiozitate rezultatul folosirii acestui corset:

Capul presat se lungi, ieşi ascuţit, cu doi ochi mari, bulbucaţi, ieşiţi chiar din frunte. Membrele apăsate pe corp crescuseră răsucite ca lemnul de viţă-de-vie, se lungiseră fără măsură, terminându-se cu degete asemănătoare picioarelor de păianjen. Corpul a rămas foarte mic şi rotund ca o nucă.

Trebuie precizat însă că pruncul a scăpat cu viaţă şi că mama, urându-l cu „o ură sălbatică", îl crescu. Nu-l omoară pentru că se teme de justiţie. Viaţa ei va intra pe un nou făgaş în ziua în care căutătorii de fenomene ieşite din comun îi oferă un preţ bun pentru „monstrul" ei. Primul

bastard estropiat vândut este doar primul pas spre îndeplinirea dorinţei ei obsesive de a se îmbogăţi şi de a junge şi ea o burgheză. Lăcomia învinge orice alt sentiment. Ca orice ţărancă practică, ea înţelege repede că traficul de monştri i-ar putea aduce o avere. Şi fără să ezite, fără să aibă vreo remuşcare începe să fabrice monştri la comandă:

(...) *se pare că a devenit abilă în a varia formele monştrilor în funcţie de apăsările la care-i supunea în timpul sarcinii. A născut lungi şi scurţi, unii asemănători unor crabi, alţii asemănători şopârlelor. Mulţi au murit, lucru care a supărat-o. (...) Are acum unsprezece care trăiesc, care îi aduc, fie anul bun sau rău, între cinci şi şase mii de franci.*

Ea nu se gândeşte niciodată la copii ei ca la nişte fiinţe umane, nici la suferinţa lor, la faptul că sunt nişte ciudăţenii de care râde lumea. În ochii ei, aceste fiinţe nevinovate sunt doar o sursă de venit. Dorinţa de a fi o burgheză o dezumanizează, o transformă într-un monstru mult mai odios decât monştrii pe care-i aduce pe lume. Scriitorul îi face portretul definitiv doar în câteva rânduri:

Este o femeie abominabilă, un adevărat demon, o fiinţă care naşte, în fiecare an, de bunăvoie, copii diformi, hidoşi, înspăimântători, în fine monştri şi pe care-i vinde prezentatorilor de curiozităţi. Din când în când, aceşti îngrozitori industriaşi vin să se informeze dacă ea a mai produs vreun avorton şi, dacă le place, îl iau, plătind mamei o rentă.

Charles Castella (2000:21-22) remarcă aspectul mercantil al producerii în serie al bastarzilor estropiaţi:

Vânzarea nu mai este pentru ea doar o oportunitate,

ea devine un sistem: o duzină de copii concepuţi şi fasonaţi ca simple obiecte de schimb. Dezumanizarea femeii nu mai cunoaşte limite: ea devine o parteneră de afaceri cinică şi calculată. Taţii? Sunt de o discreţie absolută; poate împart beneficiile cu ea. Justiţia? Fără o dovadă palpabilă, ea nu poate face nimic şi mama va putea fabrica în linişte fenomenele ei care se vând bine.

În niciuna din nuvelele scrise de Maupassant, bestialitatea umană nu atinge acest apogeu.

Tot o sursă de venit, de îmbogăţire o constituie şi bastarzii din alte două nuvele, respectiv *Un milion* şi *Moştenirea,* cea de-a doua fiind o variantă mai amplă a primei. În ambele nuvele, pentru a moşteni averea mătuşii ei, eroina trebuie să aducă pe lume un copil. Acest copil valorează o sumă considerabilă: un milion de franci. Cum în ambele nuvele cuplul nu poate avea copii din cauza sterilităţii bărbatului, adulterul consimţit apare ca fiind singura soluţie de a pune mâna pe râvnita moştenire. Contrar bărbaţilor din *Câmpul de măslini, Domnul Jocaste* şi *Domnul Parent*, care au suferit enorm din cauza trădării celor mai buni prieteni, bărbaţii din cele două nuvele în chestiune caută prieteni cu care soţiile lor să-i trădeze. Disperaţi la ideea de a pierde atâţia bani, ei merg şi mai departe: îşi împing soţiile în braţele prietenilor, chiar dacă fac acest lucru în mod indirect, sugerându-le doar avantajele adulterului. Domnul Bonin din nuvela *Un milion* se multumeşte doar să-i spună consoartei povestea soţiei unui coleg de muncă:

„Micul Ravinot, care era în plus acum cinci ani, tocmai a fost numit sub-şef.” (...)„El nu este mai bun decât altul. Are o soţie inteligentă, ăsta-i adevărul. A ştiut să-i placă şefului de departament şi obţine tot ce vrea. În viaţă trebuie să ştii să te aranjezi încât să nu fii înşelat de împrejurări.”

În nuvela *Moştenirea,* domnul Lesable nu-i spune nimic soţiei, dar domnul Maze devine un obişnuit al casei şi i se permite să-i facă curte Corei. Când fiecare din aceste soţii îşi anunţă soţul că este însărcinată, acesta este copleşit de bucurie. Astfel, bastardul este adorat chiar înainte de a veni pe lume: *A fost atât de şocat încât era cât pe ce să se prăbuşească; şi, brusc, îşi luă soţia în braţe, o sărută înnebunit, o aşeză pe genunchii lui, o îmbrăţişă iar ca pe un copil adorat şi, cedând emoţiei, plânse, plânse în hohote.* (*Un milion*) În ceea ce-l priveşte pe domnul Lesable, *se simte liniştit (...) Şi un gând vag, continuu, fericit se răspândea în el: Va fi bogat. (Moştenirea)* Prin atitudinea lor, cei doi soţi anunţă o nouă morală: cea a banului obţinut prin orice mijloace. Dar ceea ce depăşeşte limitele bunului simţ este atitudinea acestor femei adulterine. Deşi copiii lor sunt nişte bastarzi, ele îşi permit să le trateze de sus pe celelalte femei adulterine în numele unei morale pe care ele au călcat-o în picioare fără cea mai mică reţinere. Morala lor vizează mai ales femeile care au greşit din dragoste, căci niciuna din ele nu a cunoscut acest nobil sentiment.

Charles Castella (2000:29-32) precizează că aceste două nuvele au în comun următoarea schemă narativă: viitoarea mamă plăteşte cu bani sau în natură pe cel care-i va face un copil. Acest copil este dorit ca sursă de profit şi nu pentru a satisface instinctul matern autentic. Înţelegerea se face între soţie şi soţ: amantul face parte din planul lor şi este eliminat îndată ce rolul lui a luat sfârşit. Soţul îşi asumă o paternitate onorabilă. Există doar un perdant în această afacere: legea morală care ridică la rang de virtute adulterul comis în scopuri materiale şi bastardul la rang de copil legitim.

Bastardul nu este totuşi un perdant; dimpotrivă, el are o soartă fericită: scapă de stigmatul infam de bastrad,

fiind considerat şi declarat copil legitim şi va beneficia de o educaţie bună.

Cu totul diferită va fi soarta copilului născut în urma unui adulter în nuvela *Abandonatul.* Maupassant pune din nou, sub aspect social şi fiziologic, problema bastardului. El arată cum egoismul şi prejudecăţile sunt ca o fatalitate pentru copiii născuţi dintr-un adulter. În pofida iubirii pasionate pentru domnul d'Apreval şi a dorinţei de a păstra copilul născut din această pasiune, doamna de Cadour trebuie să ţină cont de prejudecăţile societăţii în care trăieşte. Păstrarea unui copil conceput în afara căsătoriei ar fi dezonorat-o. Dată fiind această situaţie, ea trebuie să accepte practica obişnuită la acea vreme: să renunţe la copil, dându-l unei doici şi păstrând secretul identităţii părinţilor. Dar, din momentul în care i-a fost luat copilul, ea s-a gândit mereu la el. Ştia că a fost crescut de o familie de ţărani normanzi, că devenise şi el un ţăran, că era căsătorit şi că o ducea bine din punct de vedere material datorită tatălui său *„al cărui nume nu-l cunoştea"* De când fusese despărţită de copilul ei, nevoia de a-l revedea o rodea ca o boală care te macină progresiv. *„De câte ori",* sintagmă care introduce numeroase fraze exclamative, traduce lupta interioară a acestei femei, dar şi hotărârea de a-şi revedea copilul care-i fusese luat în urmă cu mult timp. Prin fraze emoţionante, scriitorul ne împărtăşeşte suferinţa acumulată de acest suflet mutilat:

De patruzeci de ani, de câte ori nu voise să meargă să-l vadă, să-l îmbrăţişeze! Nu-şi imagina că a cescut. Ea se gândea mereu la acea larvă umană, pe care o ţinuse într-o zi în braţe şi pe care o strânsese la pieptul ei îndurerat.

De câte ori nu-i spusese amantului ei: „Nu mai rezist, vreau să-l văd; voi merge să-l văd. M-am gândit la el tot timpul"

Chiar dacă nu a avut curajul să-l păstreze lângă ea, doamna de Cadour nu-şi asumă nicio responsabilitate. După părerea ei, singurul vinovat este domnul d'Apreval. Ea merge chiar mai departe acuzându-l că este imaginea perfectă a insensibilităţii şi indiferenţei: *-E posibil să ai un fiu şi să nu-l cunoşti deloc? E posibil să-ţi fie frică de el, să-l fi aruncat ca pe o ruşine?"Era oribil.; - Nu, nu mai puteam rezista dorinţei de a-l vedea, dorinţă care mă obsedează de patruzeci de ani. Voi, bărbaţii nu înţelegeţi acest lucru.* Întrebările ei retorice, deciziile tardive de a înfrunta convenţiile sociale şi mai ales opinia publică, compasiunea pentru copilul abandonat traduc tulburarea sufletească a femeii create de o societate în care aparenţa contează mai mult decât existenţa, societate care privează femeia de dreptul la dragoste şi la fericire. În câteva fraze ea sintetizează problemele existenţiale ale femeii secolului al XIX-lea:

M-am gândit la el toată viaţa. Ce viaţă îngrozitoare am avut din această cauză! Nu m-am trezit niciodată, nici măcar o singură dată, fără ca primul meu gând să nu fie la el, la copilul meu. Cum o fi? Oh! ce vinovată mă simt faţă de el! Trebuie să-ţi fie teamă de lume într-un asemenea caz? Ar fi trebuit să renunţ la tot şi să-l urmez, să-l cresc, să-l iubesc. În mod sigur aş fi fost mai fericită. Nu am îndrăznit. Am fost laşă. Cât am suferit! Oh! Cât trebuie să-şi urască mamele aceste biete fiinţe abandonate!

Este greu de înţeles atitudinea acestei mame care a avut curajul să înfrunte legile moralei, dar nu a avut curajul să păstreze fiinţa nevinovată căreia i-a dat viaţă. Maupassant consideră că gestul ei este o dovadă incontestabilă de egoism, victima fiind copilul. Ca în toate nuvelele sale, timpul psihologic şi timpul cronologic nu corespund.

Remuşcările vin prea târziu.

În ceea ce-l priveşte pe Pierre-Bénédict, bastardul abandonat, el a crescut fără să-şi cunoscă părinţii. Are o fermă, este căsătorit şi are o fetiţă de vreo zece ani. Nu va afla niciodată că cei doi străini veniţi în vizită erau părinţii lui. La rândul lor, părinţii nu-i voi spune niciodată cine sunt ei. Maupassant alege această soluţie, căci o mărturisire din partea părinţilor ar fi tulburat, dacă nu stricat, viaţa modestă, dar liniştită a fiului lor. Oricum nu l-ar fi recunoscut oficial şi statutul lui Pierre-Bénédict nu s-ar fi schimbat. Până la sfârşitul vieţii va fi un copil nelegetim, abandonat de părinţii săi.

Charles Castella (2000: 46) vede prin altă prismă problema acestui bastard. Doi aristocraţi şi-au încredinţat fiul unei familii de ţărani. Fiul a devenit şi el tot un ţăran, dar care nu duce lipsă de nimic datorită banilor daţi de tatăl său, al cărui nume nu-l cunoaşte. Astfel, un contract tacit a fost încheiat între părinţi şi bastard: respectabilitatea salvată în schimbul unei bogăţii materiale. Tatăl îşi asumă funcţia mercantilă. Doar mama are remuşcări, simţindu-se vinovată că nu a riscat şantajul spunându-i adevărul. Până la urmă, singurul lor contact cu copilul nelegitim se reduce la un act comercial: vânzare-cumpărare de produse. Chiar şi gestul de despărţire este tot unul comercial: îi lasă cinci franci pe un scaun.

Există în nuvelele lui Maupassant şi mame care fac tot posibilul pentru a-şi păstra copiii. Fiecare îşi creşte bastardul în funcţie de posibilităţi. Scriitorul nu se sfieşte să opună femeii din înalta societate o prostituată care, în pofida meseriei şi a sărăciei, nu se gândeşte nicio clipă să-şi abandoneze copilul. În mod evident, este o ocazie pentru Maupassant să-şi exprime unele idei legate de bastard şi de locul lui în viaţă, să-şi exprime mila faţă de această fiinţă nevinovată obligată să respecte nişte reguli stricte pentru ca mama să-şi poată

exercita meseria degradantă, dar care le asigura existenţa de toate zilele. Neavând decât o singură cameră şi un singur pat, de fiecare dată când mama aducea un bărbat acasă, bietul copil trebuia să stea ore întregi sau să doarmă pe un scaun în şifonier. De unde şi titlul nuvelei: *Şifonierul.* Personajul - narator descoperă cu stupoare acest lucru:

Dar un zgomot puternic, care venea chiar din cameră, mă făcu să sar din pat; era zgomotul unui corp care cade şi care se ridică pipăind peretele cu mâinile. (...)Dar descoperisem din ce parte venise acel zgomot bizar. M-am îndreptat direct spre o uşă ascunsă la capătul patului nostru şi am deschis-o brusc... şi am văzut, tremurând, privindu-mă cu ochi speriaţi şi strălucitori,un biet băieţel, palid şi slab, aşezat lângă un scaun mare de pai, de pe care tocmai căzuse. De îndată ce mă zări, începu să plângă şi întinse braţele spre mama lui:

„Nu-i vina mea, mamă, nu-i vina mea. Am adormit şi am căzut. Nu trebuie să mă cerţi, nu-i vina mea."

Explicaţiile femeii constituie un rezumat al situaţiei ei: este o mamă singură şi săracă, atât de săracă încât nu-i poate asigura o viaţă normală copilului ei:

„Ce vrei? Nu câştig destul pentru a-l ţine la internat. Trebuie să-l ţin cu mine şi nu am cu ce plăti o cameră în plus. Când nu am pe nimeni, doarme cu mine. Când vine cineva pentru o oră sau două, poate să stea în şifonier, este cuminte şi este obişnuit. Dar când cineva rămâne toată noaptea, aşa ca tine, acestui copil îi oboseşte mijlocul să doarmă pe un scaun... Nu-i vina lui...Aş dori să te văd pe tine... dormind toată noaptea pe un scaun... Ai avea ce să-mi povesteşti..."

Maupassant nu poare rămâne indiferent la soarta deplorabilă a acestui copil fără copilărie, supus unor torturi fizice şi psihice inimaginabile. Copilăria acestui bastard este un infern care, asemeni şifonierului, îşi închide uşile care duc spre fericire. Sintagma copilul din şifonier conotează situaţia dureroasă şi umilitoare a acestui copil din flori. În câteva fraze emoţionante, scriitorul descrie starea lui sufletească, dar şi ceea ce însemna viaţa acestui biet bastard:

Copilul continua să plângă. Un biet copil pipernicit şi timid, da, era copilul din şifonier, din şifonierul rece şi întunecos, copilul care venea din când în când să ia puţină căldură din patul rămas liber pentru o clipă.

Şi mie îmi venea să plâng.

Până acum am văzut că, oricare ar fi circumstanţele naşterii sale, bastardul este considerat o fiinţă neterminată. El este o victimă. Mai întâi, victima bărbatului care, în calitatea lui de tată biologic, nu-şi asumă nicio responsabilitate şi nu vrea să se implice în viitorul amantei şi al copilului. Apoi, victimă a mamei care vrea să se debaraseze de el, trecând uneori de la intenţia criminală la actul propriu zis. Victimă, în cele din urmă, a societăţii care nu-i acordă niciun drept, îl dispreţuieşte, îl respinge, îl omoară cu legile, prejudecăţile, indiferenţa şi mai ales ipocrizia ei. Am putut distinge până acum două mari categorii de bastarzi: cei care sunt ucişi în adevăratul sens al cuvântului şi cei care sunt ucişi din punct de vedere moral. Aceştia din urmă sunt cei mai nefericiţi căci ei formează categoria morţilor vii.

În acest univers dominat de o fatalitate tragică, în acest univers al tenebrelor, Maupassant lasă să pătrundă şi câteva raze de lumină şi de speranţă. Există şi nuvele care sunt o replică pozitivă a celor prezentate până acum, nuvele în

care bastarzii care supravieţuiesc nu vor fi doar nişte rataţi, nişte rebuturi sociale şi morale. În aceste nuvele, bastarzii scapă de nefericire, de moarte, de ruşinea de a fi născut „din tată necunoscut." Astfel, *Copilul* este, până la un anumit punct, imaginea în oglindă a nuvelei *Confesiunea*. Jacques Bourdillère se îndrăgosteşte şi el de o femeie cu care ar vrea să se căsătorească. Ca orice tânăr, are o amantă pe care o părăseşte fără nicio ezitare şi de care nu vrea să mai ştie nimic. Orice tentativă a amantei de a-l contacta îl înfurie. Asemenea eroului din *Confesiunea*, el vede în femeia abandonată, care i se dăruise cu dragoste şi cu încredere, un obstacol care l-ar putea împiedica în realizarea planurilor sale de căsătorie. Totul decurge perfect până în seara nunţii, când primeşte o scrisoare al cărei conţinut îl îngrozeşte:

„Domnule,

„Tânăra Ravet, fosta dumneavoastră amantă, după câte se pare, tocmai a născut un copil despre care pretinde că ar fi al dumneavoastră. Mama va muri şi vă imploră să veniţi la ea. Îmi iau libertatea să vă scriu şi să vă întreb dacă puteţi să-i acordaţi această ultimă întâlnire acestei femei, care se pare că a fost foarte nefericită şi care este demnă de milă.

„Al dvs. Servitor,

Doctorul Bonnard

Începând din acest moment, prin comportamentul său moral, Jacques Bourdillère se îndepărtează de eroul din nuvela *Confesiunea*. Nu numai că aleargă la căpătâiul muribundei, dar îi şi promite să aibă grijă de copilul al cărui tată este: *„Îţi jur, îl voi creşte şi îl voi iubi. Nu-l voi abandona."* El merge şi mai departe având curajul să-şi înfrunte proaspăta soţie, familia şi invitaţii care participau la nuntă:: *„Se*

întâmplă... se întâmplă... că am un copil şi că mama lui tocmai a murit...” Şi arăta în mâinile lui stângace acel boţ de om care urla. Spunând adevărul îşi respectă jurământul făcut muribundei. Din dragoste pentru soţ şi din instinct matern, Berthe, soţia lui Jacques, va primi această fiinţă nevinovată cu braţele deschise, ca şi cum ar fi propriul ei copil:

Fără să spună un singur cuvânt, Berthe luă copilul, îl sărută, îl strânse la piept, apoi, ridicându-şi spre soţul ei ochii plini de lacrimi: „Spui că mama lui a murit?” El răspunse: „Da, cu puţin timp înainte... în braţele mele... O terminasem cu ea din vară... N-am ştiut nimic... doctorul m-a chemat...”

Atunci Berthe murmură: „Ei bine, vom creşte acest copil.”

Nuvela se termină cu această hotărâre înţeleaptă şi responsabilă a unei mame adoptive care-i va asigura un viitor fericit copilului.

Aceeaşi decizie înţeleaptă şi responsabilă o întâlnim şi în nuvela *Tăticul lui Simon*. Dacă în nuvela *Un paricid* Maupassant este cel care descrie suferinţele îndurate de bastardul-adult, de data aceasta bastardul-copil este cel care ne povesteşte toate suferinţele îndurate pentru că este „*din tată necunoscut*”. Simon, fiul lui Blanchotte, află adevărul despre statutul lui civil abia când începe să meargă la şcoală; toţi colegii îşi bat joc de el: „*Ştiţi... Simon... ei bine, el nu are tată*.”. Totul devine confuz în mintea copilului care se obişnuise să trăiască doar cu mama lui, fără să-şi pună întrebări despre absenţa tatălui. Reacţia copiilor îl derutează şi mai mult: *Copiii erau stupefiaţi de acest lucru extraordinar, imposibil, monstruos – un băiat care nu are tată; îl priveau ca pe un fenomen, ca pe o fiinţă în afara naturii şi simţeau crescând în ei acel dispreţ, inexplicabil până atunci, pe*

care-l aveau mamele lor pentru Blanchotte. De la stupefacţie, ei trec la o cruzime fără margini: *„Se numeşte Simon ceva... acesta nu este un nume... Simon.”; „Nu ai tată! nu ai tată!”; „Du-te şi spune-i tatălui tău.”* Nu are tată, deci nu are nume, nu are nume, nu are deci identitate, nu există ca fiinţă umană. Este asociat cu „ceva” şi nu cu „cineva”. Toate aceste cuvinte îl lovesc precum loviturile de ciocan. Universul lui fericit şi liniştit se prăbuşeşte brusc. Ruşinea de-a nu avea tată se transformă în disperare. Sinuciderea îi apare ca fiind singura soluţie de a scăpa de această nefericire: *„Rămas singur, copilaşul fără tată începu să alerge spre câmp; o amintire îl făcu să ia o hotărâre importantă: voia să se înece în râu.”* El va explica motivele nefericirii lui unui muncitor car tocmai trecea pe acolo şi pe care-l impresionase imaginea copilului care nu se mai oprea din plâns: *„M-au bătut... pentru că... eu... eu ... nu am... tată... nu am tată.”* Dar cine este Simon? Este o altă victimă a minciunii şi a iresponsabilităţii unui bărbat. Este un copil abandonat de tatăl său încă înainte de a se naşte, dar pe care mama l-a păstrat şi l-a crescut cu dragoste. Este fiul lui Blanchotte, care, la rândul ei este victima unui bărbat pe care l-a iubit şi care i-a promis că o va lua de nevastă şi care nu şi-a mai ţinut promisiunea. Cu toate acestea, ea a păstrat copilul, străduindu-se să-i dea o educaţie bună. Copilăria fericită a lui Simon se termină în ziua în care îşi dă seama că, pentru a fi ca toti ceilalţi copii, trebuie să ai un tată. Abia atunci absenţa acestuia îi provoacă o mare suferinţă. Philippe Remy, bărbatul care înţelege suferinţa copilului, va umple acest gol din viaţa lui Simon; soarta tragică a mamei şi a copilului nu-l vor lăsa indiferent. Se va căsători cu Blanchotte şi-l va face fericit pe Simon pe care-l va adopta. Simon va putea urma sfatul pe care i-l dă tăticul lui: *„Le vei spune colegilor tăi că tatăl tău este Philippe Remy,*

fierarul care va veni să-i tragă de urechi pe toţi cei care îţi vor mai face vreun rău." În articolul său „*Le père défait*", Pierre Danger remarcă voinţa încrâncenată a acestui copil de-a nu mai fi în afara legii: „*Simon este totalmente singur, a pornit înarmat doar cu voinţa sa la cucerirea acestui tată al cărui nume îl va lua impunându-l mamei sale, aceasta pierzându-şi dreptul de a reacţiona din cauza păcatului originar: neputând rezista avansurilor unui seducător, ea este cea care a provocat nefericirea fiului ei prin simplu fapt că l-a adus pe lume."* Este o părere subiectivă, autorul articolului considerând-o vinovată doar pe mamă, ca şi cum tatăl biologic nu ar avea nicio obligaţie faţă de copil.

Scriitorul oferă personajelor o libertate care le permite să scape de disperare şi să rezolve într-un mod inedit problema filiaţiei. Cea care învinge este filiaţia inimii şi nu a sângelui.

Nuvela *Testamentul* reuneşte mai multe teme recurente în opera lui Maupassant: moştenirea, testamentul, copilul-fructul adulterului. Ultima temă reflectă propria lui preocupare în ceea ce-l priveşte pe primul său copil nelegitim a cărui naştere este foarte aproape de momentul în care scrie această nuvelă. Crescut de domnul de Courcils, pe care-l consideră tatăl său, René află, după moartea mamei sale, numele tatălui său biologic: domnul de Bourneval. Această mărturisire, de dincolo de moarte, de care René ia cunoştinţă prin testamentul mamei sale, îi ia prin surprindere atât pe domnul de Bourneval cât şi pe René. „*Cei doi fii mai mari au ca tată pe domnul de Courcils. Numai René îşi datorează viaţa domnului de Bourneval*. mărturiseşte Mathilde de Croixluce în testamentul ei, mărturisire confirmată de amantul ei. Această dezvăluire îl şochează pe René, dar el nu simte nici cel mai mic dispreţ faţă de mama sa sau faţă de adevăratul său tată. Statutul de bastard nu-l deranjează, căci el are un

tată care l-a crescut şi al cărui nume îl poartă şi a aflat şi cine este tatăl său biologic care se grăbeşte să-l recunoască oficial. De aceea propunerea domnului de Bourneval nu-l surprinde: *„Eşti fiul meu. Vrei să mă urmezi? N-am dreptul să te oblig să mergi cu mine, dar îmi iau acest drept, dacă vrei să mă însoţeşti."* René va merge cu el, va lua numele lui, renunţând la cel pe care legea i-l dăduse şi care nu era al lui. Nu o judecă şi nu o condamnă pe mama lui pentru adulterul comis. Nu-l judecă nici pe tatăl său biologic care i-a iubit pe amândoi şi care a trebuit să ascundă dragostea pe care o nutrea pentru mama lui, dar şi pentru el. Încă de la naştere, domnul de Bourneval a fost mereu prezent în viaţa lui.

Acelaşi viitor fericit va avea şi bastardul din nuvela *Povestea unei servitoare* . Acest copil este deja fericit pentru că mama lui l-a iubit chiar din momentul în care a venit pe lume. Situaţia de mamă singură o obligă să-şi ascundă sarcina şi să lase copilul în grija vecinilor mamei sale, în satul natal şi departe de locul de muncă. Aspectul fizic al acestui copil născut prematur nu o împiedică să-l iubească. Instinctul ei matern este foarte puternic: *„Şi atunci, în inima ei mult timp îndurerată, apăru asemeni unei aurore, o dragoste necunoscută pentru această fiinţă plăpândă pe care o lăsase acolo; şi această dragoste era o suferinţă nouă pe care o simţea oră de oră, minut de minut, pentru că era despărţită de el. Ceea ce o chinuia în mod deosebit era o nevoie nebună de a-l îmbrăţişa, de a-l strânge în braţe, de a-i simţi corpul lui mic lipit de carnea ei."* Acest copil devine raţiunea ei de a trăi. În acelaşi timp, ea este conştientă de responsabilitatea ei de mamă care trebuie să asigure viitorul copilului. De aceea munceşte foarte mult şi caută mijloacele prin care să pună deoparte cât mai mulţi bani.

Până la vârsta de şase ani copilul a trăit departe de mama lui, fără să-şi fi cunoscut tatăl. El a cunoscut şi momente

fericite când mama venea să-l vadă. Trădată şi părăsită de tatăl copilului, Rose a trebuit să ascundă existenţa copilului pe care-l adora şi pe care nu l-a neglijat niciodată. În momentul în care stăpânul ei vrea s-o ia de nevastă, Rose trăieşte două sentimente contradictorii: teama de a mărturisi existenţa copilului şi dorinţa nebună de a-i asigura un viitor. Responsabilitatea de mamă învinge teama: se căsătoreşte cu stăpânul ei care adoră copiii şi care ar vrea să aibă şi el un copil. Încercarea lor de a avea un copil eşuează. Acuzată că-i sterilă, ea îi va spune adevărul soţului ei. Contrar aşteptărilor ei, soţul se bucură, este fericit că are un copil, chiar dacă nu este al lui. Reacţia fermierului este identică reacţiei lui Berthe din nuvela *Copilul*. Fermierul decide să facă din acest bastard copilul lui:”*Ei bine, vom merge să-l aducem pe acest copil pentru că noi nu am avut unul (...) Voiam să adopt unul, iată că l-am găsit. Îi cerusem preotului un orfan.*” Tema adopţiei aruncă o lumină mai optimistă şi mai liberă asupra modului de a privi şi înţelege paternitatea.

Cuprins de remuşcări, Hautot-tatăl îi mărturiseşte fiului său că are un copil nelegitim cu o tânără cumsecade cu care nu s-a căsătorit din respect pentru el, dar şi din respect pentru amintirea soţiei sale. Înainte de a muri în urma unui accident de vânătoare, el se gândeşte la micuţul bastard şi vrea cu orice preţ să-şi justifice atitudinea iresponsabilă faţă de acesta:

(...) i-aş fi putut face un testament... nu i-am făcut nimic! N-am vrut... căci nu trebuie să scrii anumite lucruri... acest gen de lucruri... dăunează prea mult celor legitimi... şi apoi acest lucru încurcă tot... ruinează pe toată lumea! Vezi, nu trebuie hârtie timbrată, nu foloseşte niciodată. Dacă sunt bogat, este pentru că eu nu m-am folosit niciodată de aşa ceva. Înţelegi, fiul meu! (...) Nu povesti aceste lucruri nici lumii, nici

notarului, nici preotului. Aceste lucruri se întâmplă, toată lumea o ştie, dar nu se spun decât dacă este nevoie.

El consideră că este mai natural şi mai puţin ruşinos să-i ceară fiului legitim să se ocupe de fiul lui nelegitim, idee cuprinsă chiar în titlul nuvelei: *Hautot tată şi fiu*. În acest sens, problema bastardului va rămâne o problemă de familie. Ocupându-se de fiul nelegitim al tatălui, fiul îi succede tatălui: *Strânse mâna tinerei femei, îl sărută pe Emile pe obraji şi se aşeză, aproape ca la el acasă, cu inima grea totuşi.* Mai mult: începe să repete gesturile pe care le făcea tatăl său: ia micul dejun, fumează pipă (pipa care-i aparţinuse tatălui său şi pe care o folosea când venea la domnişoara Donet), „*îl aşeză pe Emile călare pe piciorul lui şi îl făcu să se joace de-a cavalerul, în timp ce ea strângea de pe masă*", „*se ridică în picioare cu regret, foarte necăjit la ideea că va pleca*", va reveni în fiecare zi de joi pentru a o revedea pe domnişoara Donet şi pe „fratele său". Pierre Danger (:56) este de părere că în această nuvelă regăsim clasicul triunghi oedipian conform căruia fiul împarte cu tatăl aceeaşi femeie sau îl înlocuieşte pe lângă ea. César îşi atribuie tot ceea ce aparţinuse tatălui său: vizitele de joi, locul la masă, pipa, copilul. Dar, în pofida pensiei pe care tatăl i-a lăsat-o lui Emile, acesta va rămâne un copil din tată necunoscut căci nu există nicio recunoaştere oficială a paternităţii. Existenţa copilului va rămâne deci o afacere de familie, a cărei onoare este mai presus de fericirea copilului.

Bastardul poate fi un refugiu pentru tatăl îmbătrânit şi singur. Baronul de Mordiane simţea de câţiva ani *apăsarea singurătăţii care-i copleşeşte pe celibatarii bătrâni*. Motiv pentru care doreşte să-şi cunoască bastardul, care nu este un ratat, o epavă umană, ci un cunoscut şi apreciat arhitect din

sudul Franţei. Deşi nu-l văzuse niciodată, este cuprins de un adevărat elan sentimental:

Baronul de Mordiane ştia deci doar că un copil din sângele lui trăia undeva în împrejurimile Marsiliei, că trecea drept inteligent şi bine educat, că se căsătorise cu fiica unui arhitect antreprenor, căruia îi succedase. Era considerat ca un om care câştigă mulţi bani.

De ce nu ar merge să-l vadă pe acest fiu necunoscut, fără să-şi spună numele, pentru a-l studia mai întâi şi pentru a se asigura că, la nevoie, ar putea găsi un refugiu agreabil în această familie?

Sentimentele care-l animă sunt contradictorii: bucuria că a fost generos cu acest copil nelegitim care-i amintea de o frumoasă, dar scurtă poveste de dragoste din tinereţe este diminuată de regretul că nu se va putea prezenta ca un salvator, ca un binefăcător: *Regreta doar că i-a dat atâţia bani şi că aceşti bani au prosperat în mâinile tânărului, ceea ce nu-i mai permitea să se prezinte ca un binefăcător.* Totuşi este gata să încalce termenii contractului iniţial, tacit şi anonim: bogăţia în schimbul evitării scandalului şi dezonoarei.

Vizita lui se soldează cu un eşec: rafinatului parizian nu-i plac mirosul sufocant de usturoi, de care toţi par impregnaţi, dezordinea din casă şi aspectul murdar al oamenilor şi lucrurilor, „omuleţul chel" şi vestimentaţia lui neîngrijită.

Îngrozit de înfăţişarea grotescă a fiului, care nu semăna nici cu el, nici cu mama lui, planul lui iniţial se schimbă: nu-i va spune lui Duchoux că este tatăl său şi va avea cu el doar o relaţie de afaceri: consultanţă în vederea cumpărării unui teren.

Deşi este mândru de el, baronul nu găseşte o cale de comunicare cu fiul lui. Aşa cum precizează Charles Castella,

elanul lui sentimental este diminuat, inhibat în momentul în care fiul reneagă formal providenţa paternă: *Sunt copilul hazardului, domnule, şi (...) sunt mândru de acest lucru. Nu datorez nimic nimănui, sunt copilul realizărilor mele.*

Asistăm în această nuvelă la un alt tip de relaţie între tată şi bastard: tatăl vrea să-şi cunoască fiul în timp ce acesta din urmă nu are nici cea mai mică intenţie de a-şi găsi tatăl, de a-l cunoaşte, de a se răzbuna. Statutul de bastard nu l-a împiedicat să se realizeze în viaţă.

Evocarea sorţii tragice a bastardului fără viitor este o constantă a nuvelelor lui Guy de Maupassant. Mai mult de 20 de nuvele sunt consacrate acestei realităţi a epocii. Bastardul fără viitor este prezentat ca o fiinţă incompletă, un avorton, o larvă umană. În toate aceste nuvele, scriitorul manifestă o contradicţie frapantă: pe de o parte, repulsia faţă de femeia însărcinată şi faţă de paternitate; pe de altă parte, afecţiunea profundă şi sinceră faţă de aceste larve umane care au şi ele dreptul la viaţă, la copilărie, la stimă, la demnitate. Este evident că scriitorul a tratat sub toate aspectele soarta rezervată bastardului, relaţiile pe care acesta le are cu părinţii şi cu societatea.

Numeroase sunt nuvelele în care a fi părinte este considerată o piedică, o limitare a libertăţii de acţiune în măsura în care copilul nu este nici dorit, nici aştepatat. El este perceput ca un element care perturbă planurile de viaţă, de viitor. Bărbatul mai ales, vrea să-şi păstreze locul, să nu renunţe la un anumit stil de viaţă, să-şi păstreze intactă imaginea socială: Aşa cum spune eroul din *Confesiunea*, copilul este un intrus care-l privează pe bărbat de a fi propriul lui stăpân.

În nuvelele lui Maupassant, taţii nu-şi asumă riscul să se ataşeze de copiii nedoriţi. Acest lucru explică numărul mare de bastarzi care nu inspiră nicio compasiune genitorilor lor. Bastardul este considerat o povară. Adevărată

figură de refulat, copilul nelegitim reprezintă umbra de care tatăl vrea să scape. Descoperirea acestui dublu negativ provoacă groaza sau consternarea şi va fi urmată de fugă sau de negare. Apariţia bruscă a umbrei are loc pe fundalul spaimei de ceea ce trebuia să fie ascuns.

Mamele pot fi pot fi sufocante, devorându-şi copiii cu îmbrăţişări şi săruturi *(Povestea unei servitoare)*, calculate, în vederea obţinerii unei moşteniri *(Un milion, Moştenirea)*. Ele pot fi criminale fie din interes *(Mama de monştri*), fie din disperare *(Rosalie Prudent, Copilul)*.

Mamele care-şi ucid fără milă copilul sunt nişte creaturi hibride, pe jumătate femei, pe jumătate brute. Motivele pruncuciderii sunt diferite: imposibilitatea financiară de a-l creşte *(Rosalie Prudent, Copilul)*, păstrarea poziţiei sociale *(Copilul)*.

Frumuseţe inutilă rupe cu ceea ce Maupassant ne obişnuise în celelalte nuvele. Eroina, în pofida fidelităţii conjugale, va face din unul din copii un bastard. Acest fals bastard va fi pentru ea un scut de apărare împotriva numeroaselor maternităţi. Ea îşi revendică dreptul de a trăi, refuzând viaţa de „iapă gestantă închisă într-o herghelie".

Tăticul lui Simon, *Copilu*l şi *Povestea unei servitoare*, iată trei nuvele în care legea inimii iese triumfătoare. Trei nuvele în care adulţii iubesc şi protejează copiii. Trei nuvele care se termină cu bine şi în care bastarzii sunt adoptati. Berthe din *Copilul* dă dovadă de spontaneitate de mamă adoptivă. Pentru ea, a-şi iubi soţul înseamnă a-i iubi şi copilul nelegitim. Pentru Berthe, adopţia înseamnă abolirea statutului de bastard rezervat unui copil nevinovat. Philippe din nuvela *Tăticul lui Simon* îşi asumă dintr-o dată statutul de tată. Îl iubeşte deja pe băiat şi vrea să-l protejeze. Tema adopţiei prezentă şi în *Povestea unei servitoare* aruncă o lumină optimistă asupra paternităţii şi asumării acesteia.

– Bastarzii –

Iubit este şi Georges din *Domnul Parent*. Personajul eponim dezvoltă în el un sentiment de maternitate care-i lipseşte cu desăvârşire soţiei sale. Incipitul pune în evidenţă atenţia concentrată şi drăgăstoasă pe care tatăl o acordă copilului. O parte din această dragoste este în realitate deplasarea unei iubiri conjugale frustrate. Acest tată la feminin este dotat cu un adevărat instinct matern.

Este evident faptul că în fiecare nuvelă Maupassant a pus puţin din el însuşi, din copilăria lui tristă, marcată de absenţa tatălui.

Bibliografie

Biasi, Pierre-Marc de (1993), « Flaubert, le père symbolique », Magazine littéraire n° 310, mai

Castella, Charles (2000), *Les contes et nouvelles réalistes de Maupassant – Lecture sociogénétique,* Editions L'Âge de l'homme, Lausanne

Danger, Pierre (1993), « Le Père défait », Magazine littéraire n° 310, mai

Dusménil, René (1947), *Guy de Maupassant*, Tallandier, 1947

Forestier, Louis (2001)," Maupassant et l'avenir", Les Amis de Flaubert et de Maupassant, n° 9

Forestier, Louis (1979), *Maupassant-Contes et nouvelles*, Gallimard

Grandadamm Emanuèle (2007), *Contes et nouvelles de Maupassant: pour une poétique du recueil*, Publications des Universités de Rouen et du Havre

Lanoux, Armand (1975), *Bel-Ami sau Viaţa lui Maupassant*, Editura Univers, Bucureşti

Maupassant, Guy de (1979), *Contes et nouvelles,* Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade

Redactor: Cosmin Perţa
Tehnoredactor: Emilia Petre

Bun de tipar: noiembrie 2014. Apărut: 2014
Editura Tracus Arte, str. Sava Henţia nr. 2, sector 1, Bucureşti.
E-mail: office@edituratracusarte.ro, vanzari@edituratracusarte.ro
Tel/fax: 021.223.41.11.
Tiparul executat de S.C. WorldMediagraph Bucureşti